

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BANKACILIKTA YENİDEN YAPILANMA VE BANKA
BİRLEŞMELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Hüseyin İNCİRLİLER

1171271

SBE İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Programında Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

113719

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Salih DURER

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İSTANBUL, 2002

İÇİNDEKİLER

KISALTIMA LİSTESİ.....	i
TABLO LİSTESİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1.....	4
TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ.....	4
1.1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
1.1.1. ENFLASYONİST DÖNEMDEN ÖNCE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER ..4	
1.1.1.1 CUMHURİYET VE ULUSAL BANKACILIK DÖNEMİ.....	5
1.1.1.2 ÖZEL BANKALARIN GELİŞME DÖNEMİ.....	6
1.1.1.3 PLANLI EKONOMİ DÖNEMİ.....	7
1.1.2. ENFLASYONİST DÖNEMDE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER ..8	
1.1.2.1. FİNANSAL LIBERALİZASYON DÖNEMİ VE GETİRDİKLERİ.....	8
1.2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISI.....	12
1.2.1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ'NİN KURUMSAL YAPISI.....	12
1.2.2 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN PİYASA YAPISI.....	18
1.3 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISAL SORUNLARI.....	21
1.3.1 MALİ SİSTEMDEKİ SAĞLIKSIZ YAPININ NEDENLERİ.....	21
1.3.1.1 MAKROEKONOMİK İSTİKRARSIZLIK.....	21
1.3.1.2 YÜKSEK KAMU KESİMİ AÇIKLARI.....	22
1.3.1.3 KAMU BANKALARININ SİSTEMİ ÇARPITICI ETKİLERİ.....	22
1.3.1.4 RİSK ALGILAMA VE YÖNETİMİNİN ZAYIFLAMASI.....	22
1.3.2 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISAL SORUNLARI.....	23
1.3.2.1 DÜŞÜK AKTİF BÜYÜKLÜĞÜ.....	23
1.3.2.2 YETERSİZ ÖZKAYNAKLAR.....	23
1.3.2.3 DÜŞÜK MEVDUAT HACMİ VE MEVDUAT ARTIŞI.....	25
1.3.2.4 DÜŞÜK NAKİT KREDİLER / VARLIK TOPLAM ORANI.....	25
1.3.2.5 NET ÇALIŞMA SERMAYESİ AÇIKLARI.....	26
1.3.2.6 DÜŞÜK AKTİF KALİTESİ.....	26
1.3.2.7 YÜKSEK LİKİDİTE RİSKİ.....	27
1.3.2.8 DENETİM EKSİKLİĞİ.....	30
BÖLÜM 2.....	31
BANKACILIK KRİZLERİ.....	31
2.1 FİNANSAL KRİZLER.....	33
2.1.1 FİNANSAL KRİZ TÜRLERİ.....	33
2.2 BANKA KRİZLERİNİN NEDENLERİ.....	34
2.2.1 BİR FİNANSAL ARACI OLARAK BANKALARIN BORÇLARININ VADESİNİN KISA, KREDİLERİNİN VADESİNİN DAHA UZUN OLMASI VE EKONOMİK DEĞİŞKENLİKLER.....	34
2.2.1.1 DIŞSAL ETMENLER.....	34
2.2.1.1.1 DIŞ TİCARET HADLERİNDEKİ ÖNEMLİ DALGANMALAR.....	34
2.2.1.1.2 ULUSLARARASI FAİZ ORANLARINDA DEĞİŞKENLİK VE BUNUN ÖZEL SERMAYE AKIMLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	35
2.2.1.1.3 REEL DÖVİZ KURLARINDA DEĞİŞME.....	35
2.2.1.2 İÇSEL ETMENLER.....	36
2.2.1.3 EKONOMİK KONJONKTÜR DALGANMALARININ ETKİLERİ.....	36
2.2.1.4 BANKA PASİFLERİNİN VADE VE PARA CİNSİ UYUMSUZLUKLARINA BAĞLI OLARAK ARTMASI.....	36
2.2.1.5 FİNANSAL LIBERALİZASYONUN İYİ ALGILANAMAMASI.....	37
2.2.1.6 KAMUYA BAĞIMLILIK VE YÖNETİCİLERİN YETKİLERİNİ KÖTÜYE KULLANMALARI.....	37
2.2.1.7 MALİ TABLOLARIN YETERSİZLİĞİ, KAMUYA AÇIKLAMA VE YASAL ÇERÇEVEDE EKSİKLİKLER.....	38
2.2.1.8 BANKACILIĞIN YAPISI.....	39

2.2.1.9 AŞIRI RİSK ÜSTLENİLMESİNİ CAYDIRICI VE DÜZELTİCİ DAVRANIŞLARIN SERGİLENMESİNİ TEŞVİK EDİCİ GÜDÜLER.....	39
2.3 TÜRKİYE'DE 90'LI YILLARDA YAŞANAN KRİZLER	40
2.3.1 1994 KRİZİ	40
2.3.2 KASIM 2000 VE ŞUBAT 2001 KRİZLERİ	42
2.3.3 ASYA KRİZ SÜRECİ.....	45
2.3.3.1 KRİZİN GELİŞİMİ	46
2.3.3 MEKSİKA PEZO KRİZİ	50
BÖLÜM 3.....	53
SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI.....	53
3.1 SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASINI GEREKTİREN SEBEPLER	54
3.2 SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASININ YASAL ÇERÇEVESİ.....	55
3.2.1 BANKACILIK SİSTEMİNE GÜVENİN YENİDEN SAĞLANMASI	55
3.2.1.1 GARANTİLER VE MEVDUAT SİGORTASI	55
3.2.1.2. MERKEZ BANKASININ BANKALARA LİKİDİTE SAĞLAMASI.....	56
3.2.1.3 DÜZENLEME YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ.....	56
3.2.1.4. BANKA DÜZENLEME OTORİTELERİNİN YENİDEN DÜZENLENMESİ.....	57
3.2.2 DEVLET MÜDAHALESİ İÇİN YASAL BİR SÜRECİN KURULMASI.....	58
3.2.2.1 MEVDUAT SİGORTA SİSTEMİNİN KRİZİN ÜSTESİNDEN GELMEK İÇİN YETERLİ FON SAHİP OLDUĞU GÜVENCESİNİ VERMEK VE BU FONU ÇABUK VE ETKİN BİR ŞEKİLDE KULLANMAK İÇİN GEREKLİ OTORİTEYE SAHİP OLMAK	58
3.2.2.2 DEVLETİN İFLAS ETMİŞ BANKALARA GEREKLİ MÜDAHALEYİ YAPMASI İÇİN YASAL YETKİSİNİN GÜVENCE ALTINA ALINMASI.....	59
3.2.2.3 BANKALARIN ÖDEME GÜÇLERİNİN SAĞLANMASI İÇİN BİR SÜREÇ OLUŞTURULMASI.....	59
3.2.3 İFLAS EDEN BANKALAR İÇİN MÜDAHALE MEKANİZMASININ OLUŞTURULMASI.....	59
3.2.3.1 DEVLETİN BANKALARA MALİ DESTEK SAĞLAMASI.....	60
3.2.4 BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI İÇİN YAPISAL ÖNLEMLERİN ALINMASI.....	61
3.2.4.1. TASFİYE (CLOSURE).....	61
3.2.4.2. BİRLEŞME/KÜÇÜLME (Mergers/Splits).....	62
3.2.4.3. ÖZELLEŞTİRME.....	62
3.2.4.5 KÖTÜ AKTİFLERİN YÖNETİMİ VE BORÇ YENİDEN YAPILANDIRILMASI	63
3.2.4.5.1 İYİ BANKA/KÖTÜ BANKA YAKLAŞIMI	64
3.2.4.5.2 VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ YAKLAŞIMI.....	65
3.2.4.5.3 KÖTÜ AKTİFLERİN YÖNETİLMESİNDE UYGULANAN EK ÖNLEMLER	67
3.3 BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI ENSTRÜMANLARINDA MALİYET PAYLAŞIMI	69
3.5 TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ.....	74
3.5.1 KAMU BANKALARI	74
3.5.1.1 KAMU BANKALARININ FİNANSAL AÇIDAN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	75
3.5.1.1.1 GÖREV ZARARLARININ TASFİYESİ.....	75
3.5.1.1.2 KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN AZALTILMASI.....	76
3.5.1.1.3 SERMAYE YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ.....	76
3.5.1.1.4 MEVDUAT FAİZLERİNİN PİYASA FAİZLERİNE UYUMLU HALE GETİRİLMESİ VE KREDİ PORTFÖYÜNÜN ETKİN YÖNETİMİ.....	76
3.5.1.2 OPERASYONEL YENİDEN YAPILANDIRMA	77
3.5.2 TMSF BANKALARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI	78
3.5.2.1 TMSF BÜNYESİNE ALINAN BANKALARIN DEVİR, BİRLEŞME, SATIŞ VEYA TASFİYE YOLUYLA ÇÖZÜMLENMESİ.....	78
3.5.2.2 FİNANSAL AÇIDAN YENİDEN YAPILANDIRMA.....	81
3.5.2.2.1 KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN AZALTILMASI.....	81
3.5.2.2.2 AÇIK POZİSYONLARIN KAPATILMASI.....	81
3.5.2.2.3 MEVDUAT FAİZLERİNİN PİYASA KOŞULLARINA UYUMLU HALE GETİRİLMESİ.....	82
3.5.2.2.4 FON BANKALARININ MEVDUATLARININ DEVREDİLMESİ.....	82
3.5.2.3 OPERASYONEL YENİDEN YAPILANDIRMA	83
3.5.2.3.1 ŞUBE VE PERSONEL SAYILARI.....	83
3.5.2.3.3 AKTİF YÖNETİMİ VE TAHSİLAT	84
3.5.3 ÖZEL BANKACILIK SİSTEMİNİN DAHA SAĞLIKLI BİR YAPIYA KAVUŞTURULMASI	85
3.5.3.1 İSTANBUL YAKLAŞIMI	88
3.5.4 GÖZETİM VE DENETİM ÇERÇEVESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE SEKTÖRDE ETKİNLİĞİN ARTTIRILMASI.....	91
3.5.4.1 YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI DAHİLİNDE SERMAYE İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER	91
3.5.4.1.1 KONSOLİDE EDİLMEMİŞ MALİ TABLOLAR ESAS ALINARAK DÜZENLENEN SERMAYE YETERLİLİĞİ HESABI.....	92
3.5.4.1.2 KONSOLİDE MALİ TABLOLAR ESAS ALINARAK DÜZENLENEN SERMAYE YETERLİLİĞİ HESABI.....	95

3.5.4.1.2 YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI DAHİLİNDE RİSK DÜZENLEMELERİ.....	98
3.5.4.2.1 İÇ DENETİM.....	98
3.5.4.2.2 RİSK YÖNETİMİ.....	100
3.5.5 YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI DAHİLİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN DİĞER DÜZENLEMELER.....	105
3.6 BANKACILIKTA YENİDEN YAPILANMA ÜLKE UYGULAMALARI.....	117
3.6.1 BREZİLYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	117
3.6.1.1 TASFİYE.....	119
3.6.1.2. YENİDEN SERMAYELENDİRME.....	119
3.6.1.3. BİRLEŞME VE DEVRALMALAR.....	120
3.6.1.4. YENİDEN YAPILANDIRMA VE BANKALARIN SATIŞI.....	120
3.6.2 ÇİN BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	122
3.6.2.1 MENKUL KIYMETLEŞTİRME.....	122
3.6.2.2 BORÇLARIN HİSSEYE ÇEVİRİLMESİ.....	122
3.6.2.3 BİRLEŞMELER.....	123
3.6.2.4 KAPATMA, LİKİDİTASYON VE İFLAS.....	123
3.6.2.5 KAMU BANKALARININ TAKİPTEKİ KREDİLERİ.....	124
3.6.2.6 BANKA YENİDEN YAPILANDIRILMASIYLA İLGİLİ BAZI SIKINTILAR.....	124
3.6.3 DOĞU ASYA ÜLKELERİ VE JAPONYA'DA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	125
3.6.3.1 ENDONEZYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	125
3.6.3.2 KORE BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	126
3.6.3.3 MALEZYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	127
3.6.3.4 TAYLAND BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	127
3.6.3.5 JAPONYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	128
3.6.4 İSVEÇ BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	132
3.7 SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASININ BAŞARIYLA UYGULANDIĞI ÜLKELERDEN ELDE EDİLEN TECRÜBELER.....	136
BÖLÜM 4.....	138
BANKA BİRLEŞMELERİ.....	138
4.2 BANKA BİRLEŞMELERİNİN NEDENLERİ.....	142
4.2.1 DEREGÜLASYON.....	142
4.2.2 RİSKLERDEN KORUNMA.....	143
4.2.3 TEKNOLOJİK GELİŞMELER.....	143
4.2.4 MÜŞTERİ TALEPLERİ.....	144
4.2.5 ULUSAL VE ULUSLARARASI REKABET.....	144
4.2.6 YENİ PAZARLARA GİRİŞ OLANAKLARI.....	145
4.2.7 VERGİ YÜKÜNÜN AZALTILMASI.....	146
4.2.8 "TOO BIG TO FAIL" YAKLAŞIMI.....	146
4.3 BİRLEŞME VE SATIN ALMA TEKNİKLERİ.....	147
4.3.1 DOSTÇA (KARŞILIKLI GÖRÜŞME YOLUYLA) BİRLEŞME VE SATIN ALMALAR.....	147
4.3.1.1 BİRLEŞME/DEVRALMA SÜRECİ.....	148
4.3.1.1.1 TEKLİF.....	148
4.3.1.1.2 DUE DILIGENCE (ŞİRKET DEĞERLEMESİ).....	149
4.3.1.1.3 SON TEKLİF.....	152
4.3.1.1.4 BİRLEŞME SÖZLEŞMESİ.....	152
4.3.2 YARIŞMACI SATIN ALMA.....	153
4.3.2.1 HEDEF BANKANIN HİSSE SENETLERİNİN GİZLİCE TOPLANMASI.....	153
4.3.2.2 BASKIN ŞEKLİNDE HİSSE SENETLERİNİN BİR BÖLÜMÜNÜN SATIN ALINMASI.....	153
4.3.2.3 HEDEF BANKANIN HİSSE SENETLERİNİN BİR BÖLÜMÜNÜN BELİRLİ BİR FİYATTAN SATIN ALMA HAKKININ ALINMASI.....	153
4.3.2.4 HEDEF BANKANIN ORTAKLARINA DOĞRUDAN ÖNERİDE BULUNULMASI.....	154
4.3.2.5 YARIŞMACI ÖNERİLERİ SAVUŞTURMA YÖNTEMLERİ.....	155
4.3.2.5.1 ZEHİRLİ HAPLAR (POISON PILLS).....	155
4.3.2.5.2 TACIN İNCİSİ (CROWN JEWELS).....	155
4.3.2.5.3 PAC-MAN TAKTİĞİ.....	155
4.3.2.5.4 ALTIN PARAŞÜT (GOLDEN PARACHUTE).....	156
4.3.2.5.5 YEŞİL ŞANTAJ (GREENMAIL).....	156
4.3.2.5.6 BEYAZ ŞÖVALYE (WHITE KNIGHT).....	156
4.4 BEDELİN ÖDENMESİ YÖNTEMLERİ.....	157
4.4.1 ALICI BANKANIN KENDİ HİSSE SENETLERİNİ BEDEL OLARAK, SATIN ALINACAK BANKANIN ORTAKLARINA VERMESİ.....	157
4.4.2 KALDIRAÇLI SATIN ALMA.....	158

4.5 TÜRK HUKUK SİSTEMİ AÇISINDAN BİRLEŞME VE DEVRALMALAR	159
4.5.1. BORÇLAR KANUNU VE TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE BİRLEŞME VE DEVRALMALAR	160
4.5.2. SERMAYE PİYASASI KANUNU AÇISINDAN BİRLEŞME VE DEVRALMALAR.....	162
4.5.3. ÖZELLEŞTİRME KANUNU AÇISINDAN BİRLEŞME VE DEVRALMALAR.....	163
4.5.4. REKABETİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN' A GÖRE BİRLEŞME VE DEVRALMALAR	166
4.6 BANKA BİRLEŞMELERİ VE SATIN ALMA ÖRNEKLERİ	168
4.6.1 TÜRKİYE'DE BANKA BİRLEŞMELERİ	170
4.6.1.1 1980 – 1995 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN BANKA BİRLEŞMELERİ	170
4.6.2 DÜNYADA BANKA BİRLEŞMELERİ	171
4.6.2.1 CREDIT AGRICOLE- BANQUE INDOSUEZ BİRLEŞMESİ.....	171
SONUÇ.....	172
EKLER.....	173
EK1.....	173
EK2.....	185
EK3.....	188

KAYNAKLAR

ÖZGEÇMİŞ

KISALTMA LİSTESİ

DİBS	Devlet İç Borçlanma Senedi
GSMH	Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
VYŞ	Varlık Yönetim Şirketi
YP	Yabancı Para

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
TABLO.1 TÜRKİYE'DEKİ BANKALAR	10-12
TABLO.2 TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN SAHİPLİK YAPISI	12-14
TABLO.3 İLK 10 BANKANIN KREDİ VE MEVDUATININ SEKTÖRE ORANI	17
TABLO.4 BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN AKTİF BÜYÜKLÜĞÜ	21
TABLO.5 BANKALARIN ÖZKAYNAKLARI	22
TABLO.6 TASARRUF MEVDUATININ GSMH'YE ORANI	23
TABLO.7 BANKALARIN KULLANDIRDIĞI KREDİLER	23
TABLO.8 AKTİF KALİTESİ	24
TABLO.9 KREDİLERİN TAKİBE DÖNÜŞME ORANLARI	24
TABLO.10 MEVDUATIN YILLAR İTİBARIYLA VADELERİNE GÖRE DAĞILIMI	25-26
TABLO.11 LİKİT AKTİFLERİN TOPLAM AKTİFLERE ORANI	26
TABLO.12 BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASINDA MALİYET PAYLAŞIMI	68-69
TABLO.13 TMSF KAPSAMINDAKİ BANKALARIN YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ	77
TABLO. 14 TMSF BÜNYESİNE DEVREDİLEN BANKALAR	78-79
TABLO.15 TMSF BANKALARININ MEVDUAT DEVİRLERİ	81
TABLO.16 TMSF BANKALARININ ŞUBE VE PERSONEL SAYILARI	82
TABLO .17 TMSF BANKALARININ ŞUBELERİNİN SATIŞI	83
TABLO.18 TMSF İŞTİRAK SATIŞLARI	83
TABLO.19 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE DEVİR VE BİRLEŞMELERE İLİŞKİN GELİŞMELER	85
TABLO.20 FİNANSAL YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI ÇERÇEVE ANLAŞMASINI (İSTANBUL YAKLAŞIMI) İMZALAYAN KURULUŞLAR	87
TABLO 21. MERKEZ BANKASININ BANKACILIK SİSTEMİNE MÜDAHALE ETMESİ	127
TABLO 22. BREZİLYA'DA BANKACILIK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ	128
TABLO.23 1988-1992 DÖNEMİNDE AB'DE MEYDANA GELEN YATAY BANKA BİRLEŞMELERİNİN SAYISI	157
TABLO. 24 1988-1992 DÖNEMİNDE AB'DE MEYDANA GELEN BÖLGELERARASI BANKA BİRLEŞMELERİNİN SAYISI	157
TABLO.25 YATAY BİRLEŞMELER TALİMATI'NIN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNDEN SONRA(1992) İZİN VERİLEN BELLİ BAŞLI AB BANKA BİRLEŞMELERİ VE SATIN ALMALARI	158

ÖZET

Bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması süreci, ödeme gücünü kaybetmiş bir bankacılık sisteminin tekrar güçlü bir yapıya kavuşturulması için yapılan faaliyetlerin bütününe verilen addır. Burada amaç, ödeme gücünü kaybetmiş bankaların el konularak sistem dışına çıkarılmasından çok, bankacılık sistemini bu duruma getiren sebeplerin ortadan kaldırılmasıdır.

Sistemik banka yeniden yapılandırılması 4 temel fonksiyona dayanmaktadır. Bunlar kısaca; bankacılık sistemine olan güvenin yeniden sağlanması, devlet müdahalesi için yasal bir sürecin hazırlanması, iflas eden bankalar için müdahale mekanizmasının oluşturulması ve banka yeniden yapılandırması için yapısal önlemlerin alınmasıdır.

Başarılı bir sistemik yeniden yapılandırmanın yapılabilmesi için hızlı karar verilmeli ve gerekli kararlar anında alınmalıdır. Bunun yanında, merkez bankasından gerekli likidite desteği de sağlanmalıdır.

Banka yeniden yapılandırmasının sonucunda daha etkin bir denetim ve gözetim mekanizması ortaya çıkmakta, bankalar uluslararası muhasebe standartlarına uygun kayıt tutmakta, sermaye yeterlilik oranları Basle standartlarına getirilmekte ve dolayısıyla daha güçlü bir bankacılık sisteminin oluşması sağlanmaktadır.

Bunun dışında, daha güçlü ve rekabetçi bir bankacılık sistemine kavuşmanın diğer bir yolu banka birleşmelerine gitmektir. Böylece bankacılık sisteminde yüksek konsantrasyon sağlanmakta, bankalar daha güçlü aktiflere sahip olmakta, ölçek ve kapsam ekonomilerinden faydalanarak rekabet güçlerini arttırmaktadırlar. Rekabetin günden güne arttığı günümüz koşullarından banka birleşmelerinde görülen artışın sebebi budur.

Anahtar Kelimeler : Yeniden Yapılanma, Varlık Yönetim Şirketi, Sistemik Kriz,

Gözetim ve Denetim

ABSTRACT

The process of restructuring the banking system, is a group of acts, made to regain the soundness of the banking system. Its goal is to find out the underlying reasons that caused the present conditions, not just taking over the insolvent banks.

The systemic bank restructuring's based on 4 basic functions. They're, briefly, to re-obtain the confidence on the banking system, to satisfy the conditions for government to intervene the banks, to form a intervention mechanism for the insolvent banks and take structural precautions for the bank restructuring.

For a successful bank restructuring, the decisions must be made swiftly and immediately. And besides, the liquidity support must be obtained from the central bank.

At the result of the bank restructuring, an efficient monitoring and supervision mechanism appears, the banks keep their records in international accounting standards and the capital adequacy ratios increased through Basle standards and thus a more sound banking system occurs.

Another way to gain a sound banking system is going through bank mergers. By this, high concentration on banking system is obtained, the banks attain to stronger assets and increase their capacity to compete by exploiting the economies of scale and scope. That's why an increase on bank mergers observed.

Keywords : Restructuring, Asset Management Company, Systemic Crisis, Monitoring and Supervision

GİRİŞ

Finansal piyasalara şöyle bir göz atıldığında, geçtiğimiz 20 yıl içerisinde çok sayıda ülkede banka krizlerinin meydana geldiği görülmektedir. Bunların bir kısmı küçük çaplı gerçekleşirken, bir kısmı ise global finansal yapıyı tehdit edecek derecede büyük seyretmiştir. Sistemik banka krizi, mali piyasalarda bir ya da birkaç bankanın iflası tehlikesine yol açan, bu durumun da tüm sisteme yayılarak ödemeler sistemini olumsuz etkilemesi hatta işleyişini durdurması nedeniyle, piyasaların işleyişinde pürüzler meydana gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu krizlerin en önemli nedenleri; istikrarsız makroekonomik yapı, bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetim yapılamaması, yasal düzenlemelerin yetersizliği, ödemeler sistemi gibi mali altyapı unsurlarının güvenilir olmaması ve risk yönetimi için gerekli kredi kültürünün oluşmamasıdır.

Bankacılık krizleri esnasında yerel para biriminin devalüasyona uğraması ve faiz oranlarının artması borç yükünün ve riskten korunamayan borçluların riskinin artmasına ve batık kredilerin hızla çoğalmasına yol açmaktadır. Bu durum, ülke ekonomisi üzerinde zincirleme bir reaksiyona neden olmakta ve batık kredilere bağlı zararlar ekonominin hemen her kesimi üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Ekonomide meydana gelen hasarlar zaman içinde giderilmekle beraber, bu durumun tekrar etmemesi için bankacılık sisteminde yeniden yapılanma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Sistemik banka yeniden yapılandırması, bir ülkede meydana gelen banka iflaslarının toplam bankacılık sisteminin yüzde 20'sinden fazlasını etkilemesi durumunda, bankacılık sistemine güvenin tekrar sağlanması ve sistemin iyileştirilmesi amacıyla yapısal ve düzenleyici programların uygulamaya konulması şeklinde tanımlanmaktadır.

Sistemik krizlerde ödemeler sisteminin çökmesi ekonomik faaliyetleri ciddi şekilde etkilemektedir. Bir bankanın diğer bankalara olan yükümlülüğünü yerine getirememesi ve borçlarını ödeyememesi sistemin çökmesine neden olmaktadır. Ortaya çıkan zarar, kimi büyük gelişmiş ülkelerde yıllık GSYİH miktarlarına karşılık gelmektedir.

Sistemik banka yeniden yapılandırmasında devlet tarafından uygulamaya konulan programlar, ana hatlarıyla; makroekonomik sorunların çözülmesi ile bankacılık denetiminin artırılması, uluslararası muhasebe standartlarının getirilmesi ve düzenleyici çerçevenin

geliştirilmesine yönelik çabaları ve nihayet devletin iflas eden bankalara müdahale mekanizmasının oluşturulması konularını içermektedir. Sistemik banka yeniden yapılandırmasının başarılı ya da başarısız olması, büyük ölçüde yönetimin kararlılığına, yeniden yapılandırma kararının süratle alınıp uygulanmaya geçilmesine ve toplumdun sağlanacak sabır ve desteğe bağlı bulunmaktadır.

Türk Bankacılık Sistemi'ndeki yeniden yapılandırma faaliyetlerine göz atıldığında; ülkemizde özellikle 1998 yılından itibaren bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma çalışmaları hız kazanmış ve bu yolda önemli mesafeler katedilmiştir. Öncelikle, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu(BDDK) kurulmuş olup, bankaların ve özel finans kurumlarının piyasa disiplini içerisinde sağlıklı, etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıda işleyişinin sağlanması için uygun ortamı yaratacak, bankacılık faaliyetlerini düzenleyip denetleyecek yegane otorite haline getirilmiştir.

BDDK'nın önderliğinde devam etmekte olan yeniden yapılandırma programında; kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması; TMSF bünyesindeki bankaların en kısa sürede çözüme kavuşturulması; yaşanan krizlerden olumsuz etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulup bankacılık sektöründe gözetim ve denetim etkinliğini arttıracak ve sektörü daha rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir.

Bu bağlamda, uzun vadede sistemin istikrarlı bir yapıya kavuşturulması için gerekli faktörlerden birisi de banka birleşmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Banka birleşmeleri, bankacılık sisteminde konsantrasyonun artırılmasını sağlamakta, sistemdeki banka sayısı azalırken, birleşen bankaların ölçek ve kapsam ekonomilerinden faydalanmak suretiyle faaliyet etkinliğinin artmasına ve daha rekabetçi olmalarına imkan vermektedir. Bunun dışında banka birleşmelerini etkileyen başlıca sebepler; deregülasyon, risklerden korunma, teknolojik gelişmelerin sektördeki etkisi, müşteri talepleri, ulusal ve uluslararası rekabet, yeni pazarlara giriş olanakları, vergi yükünün azaltılması ve "too big to fail " yaklaşımı olarak sayılabilmektedir.

İlk olarak ABD'de eyaletlerarası bankacılık yapmak amacıyla uygulanmaya başlayan banka birleşmeleri, 1980'den sonar Avrupa'ya da sıçramış ve günümüzde oldukça sık kullanılan bir strateji haline gelmiştir.

Ülkemizde yeni yeni karşılaşmaya başladığımız banka birleşmeleri genel olarak devralma şeklinde görülmektedir. Çeşitli nedenlerle ödeme gücünü yitirmiş olan bankalara TMSF tarafından rehabilitasyon amacıyla el konulmakta, bankaların yapıları güçlendirildikten sonra satışı gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, banka birleşmeleri henüz Türkiye için yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmakta ve banka birleşmeleriyle ilgili hukuki işlemler, Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun ve Özelleştirme Kanunu'nun ilgili maddelerine başvurularak gerçekleştirilmektedir. Birleşmelerin sistemde yaygınlaşması durumunda bu durum giderilebilecek, birleşme ve devralmaları düzenleyecek yeni bir kanun hazırlanacaktır. AB Bankacılık Sistemi'nde yerini almaya çalışacak olan Türk Bankacılık Sistemi'nin rekabete hazırlanabilmesi için birleşmelere gitmesi kaçınılmaz görünmekte, birleşmelere dair sinyaller gün geçtikçe artmaktadır. Yasal altyapının sağlanması da bu süreci hızlandırabilecek gibi görünmektedir.

Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılanma ve Banka Birleşmeleri üzerine yapılan bu çalışmayı kısaca özetlersek; birinci bölümde öncelikle ele alınan konu Türk Bankacılık Sistemi'nin yapısı olmuştur. Tarihsel süreç içinde Türk Bankacılık Sistemi'nin gelişimi, geçirdiği evreler ve bugünkü durumu saptanmış ve mevcut durumda sistemde görülen yapısal sorunlar ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde; genel bir bakış açısıyla bankacılık krizleri incelenmiş, bankacılık krizlerinin nedenleri, gelişim süreci ve sonuçlarına değinilerek, 90'lı yıllarda Türk Bankacılık Sistemi'ni tehdit eden krizler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; mevcut sorunlar ışığında, bankacılıkta sistemik yeniden yapılandırmanın teorisi anlatıldıktan sonra, sistemi sağlıklı bir yapıya kavuşturacak yeniden yapılanma çalışmaları mercek altına alınmış, oluşturulan yeniden yapılandırma programının etkinliği belirlenmeye çalışılmış ve diğer ülke uygulamalarıyla karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, globalleşen finans piyasalarında rekabet edebilmek için bankaların başvurdukları banka birleşmelerine değinilmiş, sebepleri ve yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

BÖLÜM 1

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1.1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye ekonomisinin ve mali sistemin temelini oluşturan Türk bankacılık sistemi, siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisi ile belli aşamalardan geçerek hızla büyüyüp gelişirken, kapalı bir yapıdan dışa açık bir yapıya ve planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçişte mali sistemin büyümesi ve güçlenmesinde büyük rol oynamıştır. Finansal reform süreciyle derinleşen bankacılık sisteminin yapısı, bu hızlı gelişime rağmen özellikle 1980'lerden sonra kronik hale gelen enflasyon ve ekonomik istikrarsızlıklar nedeni ile kırılgan bir özellik kazanmıştır. Bugün gelinen noktada ise, ekonomide istikrar arayışlarının yükselmesi sonucu bankacılık sektörüne yönelik düzenlemeler ve denetimler arttırılmakta, böylece bankaların mali yapısı güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

Türk bankacılık sisteminin tarihsel gelişimini, enflasyondaki gelişmeler dikkate alınarak esas olarak enflasyonist dönem öncesi ve sonrası şeklinde ikiye ayırmak mümkün bulunmaktadır.

1.1.1. ENFLASYONİST DÖNEMDEN ÖNCE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER

Türkiye'deki bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine kadar uzanmaktadır. Son dönemlerinde sürekli açık veren Osmanlı hazinesi, kağıt para basımına başlamış, kısa süre içinde artan oranda para basımı paranın değer kaybetmesine yol açmıştır. Bunu önüne geçmek amacıyla ilk olarak 1847 yılında İstanbul Bankası'nın, 1851 yılında ise Osmanlı Bankası'nın kurulması ile bankacılık sisteminin temeli atılmıştır.¹ Hükümetin de yardımıyla, J.Alleon ve Thedor Baltazzi adlı iki Galata Bankeri tarafından kurulan İstanbul Bankası (Banque De Constantinople) 1852 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür.² Daha sonra, 1860'lı yıllarda, tarımın finansmanının sağlanması için, Avrupa'daki gibi düşük faizle borç veren bankaların bulunmadığı dikkate alınarak, 1863 yılında çiftçilere

¹ "Düşük Enflasyona Geçiş Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü", Vefa Cemal Sezer Bankacılık Yarışmasında Derece Alan 3 Etüd, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 2000, s. 11

² PARASIZ, M. İlker, Para Banka Ve Finansal Piyasalar, Beşinci Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Ceylan Ofset, Bursa 1994, s.111

kredi kaynağı yaratma girişimlerine başlanmış, bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları kurulmuştur. Böylece Ziraat Bankası, milli bankacılığın ilk örneği olarak tarihe geçmiştir.³

Cumhuriyet öncesinde bankacılık sisteminin en önemli işleri, devlet harcamalarının gelirlerini aştığı bir dönemde, dış borç alınması için Osmanlı hükümeti ile yabancı sermaye arasında aracılık etmek olmuştur. Bu dönemde yerli sermaye ile kurulan çoğu banka kredi piyasasına egemen olan güçlü yabancı bankalarla rekabet edememiş, dolayısıyla büyük bir bölümü uzun ömürlü olamamıştır. Bu durum Cumhuriyet Dönemi ile milli bankacılığın önemini ve devlet teşvikinin zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

1.1.1.1 CUMHURİYET VE ULUSAL BANKACILIK DÖNEMİ

Ulusal Bankacılık Dönemi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında özel kesimin olanaklarının henüz güçlü bankaların kurulması için yeterli olmaması nedeniyle devlet desteğini zorunlu kılmıştır. Bu dönemde özel sektörün ve sanayinin geliştirilmesi amacıyla T. İş Bankası, daha sonra Sümerbank'a dönüşecek olan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ve Emlak Kredi Bankası'nın temeli olacak Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur.

1923-1932 döneminde bankacılık sektöründeki en belirgin özellik, çok sayıda yerel bankanın kurulmuş olmasıdır. Bu bankalar özellikle yerel tacirlerin kredi ve banka hizmeti gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulmuştur. Bölgesel gereksinimlerin karşılanmasında olumlu katkıları olan bu bankaların çoğu, 1929 Ekonomik Krizi'nin olumsuz etkileri ve ülkemizde şube bankacılığının gelişip yaygınlaşması üzerine faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır. Bunlardan yalnızca birkaçı günümüzde de faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bu dönemin bankacılık açısından en belirgin niteliği, büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır. 1934'de başlatılan Birinci Sanayi Planı'nın yürürlüğe konmasıyla devlet sermayesiyle ya da devlet sermayesinin önderliğinde oluşturulan bu bankalar önemli görevler almışlardır.⁴

³ "Düşük Enflasyona Geçiş Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü", Vefa Cemal Sezer Bankacılık Yarışmasında Derece Alan 3 Etüd, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 2000, s. 11

⁴ PARASIZ, M. İlker, Para Banka Ve Finansal Piyasalar, Beşinci Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Ceylan Ofset, Bursa 1994, s.112

Döneme ilişkin bir diğer gelişme ise T.C. Merkez Bankası' nın kuruluşudur. 1930 yılında kurulan Merkez Bankası, para basmak, paranın değerini korumak, ekonominin genel likiditesini ayarlamak ve bankalara ödünç para vermek gibi görevlerle bir emisyon bankası olarak işe başlamıştır. Ancak, 1971 yılına kadar yürürlükte olan kanunda bazı değişiklikler yapılmış, bankanın hazineye ve kamu iktisadi teşekküllerine daha fazla kredi vermesi sağlanmıştır. Başlangıçta banknot çıkarılmasına ilişkin olarak getirilen sıkı sınırlamalar kısa süre sonra genişletilmiş, bankanın temel işlevi, etkin bir para politikası yürütmekten çok kamu kesiminin finansman açıklarını kapatmak olmuştur.⁵ Dolayısıyla Türkiye'de tamamen bağımsız bir yapı olarak kurulan Merkez Bankası, batıdaki gelişimin aksine zamanla siyasete daha çok yaklaşarak özerkliğini yitiren bir para otoritesi haline gelmiştir. Bu durum Türkiye'de enflasyonun kontrol edilemez hale gelmesinin sebeplerinden bir tanesi olmuştur.

1.1.1.2 ÖZEL BANKALARIN GELİŞME DÖNEMİ

II. Dünya Savaşı'nın ardından 1945-1959 yılları arasında iktisadi devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması almıştır. Bu durum bankacılık sektörüne de yansımış, özel bankacılık bu dönemde oldukça gelişmiştir. Nüfusun ve şehirleşmenin artması, üretimin ve sanayinin hız kazanarak milli gelirin yükselmesi, ekonomide fon ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Özel bankacılığın önem kazanması ile Yapı ve Kredi Bankası, T. Garanti Bankası, Akbank ve Pamukbank'ın da aralarında bulunduğu, özel sermayeye ait 31 yeni banka kurulmuştur.

Bu dönemde bankacılık işlemlerinde faiz ve komisyon oranlarının hükümet tarafından belirlenmesi, Merkez Bankası dışında diğer bankaların döviz dayalı işlem yapamaması gibi nedenlerin etkisiyle Türk bankacılık sisteminde şube bankacılığı yaygınlaşmış, mevduat toplamaya dayalı bir yapı ortaya çıkmıştır.

Özel kesime ve piyasa ekonomisine önem veren bir politika benimsenmiş olmasına rağmen getirisi fazla olmadığı için özel sektörde yapılamayan yatırımlar, bu dönemde de devlet tarafından yüklenilmeye devam etmiştir.⁶ Bu yatırımların finansmanı, ekonomideki aksaklıklar nedeniyle gittikçe daha büyük bir sorun haline gelmiş, dolayısıyla Merkez Bankası kaynaklarına daha çok başvurulmuştur.

⁵ AKGÜÇ, Öztin, *Yüz Soruda Türkiye'de Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1989, s.129

⁶ 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Bankacılık Sistemi, s.7

Bu süreç içinde çeşitli nedenlerle ekonomide ortaya çıkan bozulmanın etkisi, 1958 yılında Türk lirasının devalüe edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Arkasında dış kredi desteğine dayanan bir istikrar programı bulunmasına rağmen, kamu harcamalarının kısılamaması ve Merkez Bankası kaynakların bağımlı hale gelmesi gibi gelişmeler sonucunda Türkiye ekonomisi ilk kez enflasyonu yaşamıştır.

1.1.1.3 PLANLI EKONOMİ DÖNEMİ

1950'li yıllarda ekonominin içine girdiği durgunluk ve liberal politikaların başarılı olmaması gibi nedenlerle 1960-1980 arası dönemde devletin ekonomik hayata müdahalesi artmış, bunun sonucunda karma ekonomi politikasının uygulandığı planlı döneme geçilerek, kamu ve özel sektör işbirliği ile yatırımların gerçekleştirilmesini, ithal edilen sanayi mallarının ülke içinde üretilmesini amaçlayan bir strateji yürürlüğe konulmuştur. Bu ithal ikameci politika yürütülürken, gelişen sektörleri korumak amacıyla dışa kapalı bir ekonomi benimsenmiş, faiz oranları ve döviz kurları gibi temel fiyatlar diğer ülkelerin piyasalarından bağımsız olarak belirlenmiştir.

Planlı dönemde bankacılık sektörü devlet kontrolünde faaliyetlerini sürdürmüş, mevduat ve banka kredilerine uygulanacak faiz oranları, banka komisyon oranları ve kredi limitleri ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenmiştir. Bu dönemde bankaların temel işlevi, kalkınma planlarında yer alan yatırımların finansmanını sağlamak olmuştur.

Önceki dönemlerde olduğu gibi, 1960-1980 arası dönemde de artan yatırım ihtiyacı reel ekonomiden aktarılan kaynaklarla değil, bütçeden yapılan transferler, kamu borçlanmaları, Merkez Bankası kaynakları ve özel tasarruflarla sağlanmıştır. Ekonominin devlet tarafından yönlendirilmesi ve kaynak dağıtımının etkin olarak gerçekleşmemesi yüzünden mali sistem ve reel sektör arasında gerekli kaynak transferi sağlanamamıştır. Tasarrufların özendirilerek mali sisteme çekilememesi ve bu nedenle kalkınma için gerekli kaynakların kamunun önderliğinde enflasyonist yöntemlerle yaratılması, günümüzde yaşanan ekonomik sorunların temelini oluşturmuştur. Kamu sektörüne kullandırılan Merkez Bankası kredilerinin genellikle ekonomide mal ve hizmet arzına yol açmayan, sübvansiyon biçimindeki ödemelerde kullanılması ve kredilerin geri dönmemesinden dolayı para arzının giderek genişlemesi enflasyonun ardında yatan en önemli neden olmuştur.⁷

⁷ ARTUN, Tuncay, *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık*, 2. Basım, Tekin Yayınevi, Özyılmaz Matbaası, Ankara 1983, s. 69

1960'lı yıllardan sonra ülkemizde çok şubeli bankacılığa doğru bir gelişim olmuştur. 1970'li yılların ortalarında da, bankaların yönetimlerinin özel holdinglerce ele geçirildiğine tanık olunmuştur. Bu olgu özellikle 7129 sayılı yasanın 38. Maddesinden kaynaklanmıştır. Bu madde, bankaların en az %25 sermayesine sahip buldukları iştiraklerin kredi oranında üst sınırı kaldırmıştır.⁸

1.1.2. ENFLASYONİST DÖNEMDE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER

1980 öncesi dönemde enflasyona yol açan yöntemlerin kullanılması, 1980'li yılların kronik enflasyon dönemine bir zemin hazırlamıştır. Bu dönemde belli aşamalardan geçen Türk Bankacılık Sistemi ise finansal liberalizasyonun etkisiyle yeni bir boyut kazanmıştır.

1.1.2.1. FİNANSAL LİBERALİZASYON DÖNEMİ VE GETİRDİKLERİ

1980 öncesi dönemde gelişen teknolojinin iç tüketime yönelik üretim yapması ve dış satıma yönelememesi önemli bir döviz darboğazının yaşanmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak artan ekonomik durgunluk, sanayinin döviz gereksinimi karşılayabilecek yeni bir stratejinin belirlenmesini zorunlu kılmıştır. 1980 yılında iç pazara yönelik üretim stratejisi terkedilerek, piyasa ekonomisine dayalı ihracata yönelik üretimi esas alan bir kalkınma politikası benimsenmiştir.

Bu yeni strateji mali sistemde liberalizasyon ve deregülasyon sürecini ortaya çıkarmıştır. Yapılan düzenlemelerle esnek döviz kuru ve pozitif reel faiz uygulamalarına geçilmiş, döviz işlemleri ve sektöre yeni banka girişi serbest bırakılmıştır. Mali piyasalarda yapılan bu reformlar, tasarrufların artması, sistemin derinleşmesi ve sektörde rekabetin yoğunlaşmasıyla finansal faaliyetlerin etkinleşmesini hedeflemiştir.

Bu amaçla 24 Ocak 1980 kararlarıyla gelen liberalizasyon programı mevduat ve kredi faizler oranlarının belirlenmesini serbest bırakmış, kısa zamanda faizler yükselerek, volatilité artmıştır. Mevduat sertifikası uygulaması başlatılmış, fakat bu uygulama kısa sürede banker krizine yolaçmıştır. Sonuç olarak, 1982' deki kriz ve beş bankanın faaliyetlerine son verilmesi

ile liberalizasyon süreci daha ilk yıllarında olumsuz gelişmelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu noktada liberalizasyonun sadece deregülasyon anlamına gelmediği, finansal sistemin etkin bir şekilde sürekliliği için devletin kurumsallaşmaya ve yapısal önlemlere yer vermesinin şart olduğu anlaşılmıştır.

1983-1987 arasındaki liberalizasyonun ikinci döneminde bu kurumsal yapının oluşturulması için adımlar atılmıştır. Finansal reformun güçlendirilmesine yönelik bu program bir tarafta Merkez Bankası, bir tarafta Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yürütülmüştür. 1985 yılında devlet iç borçlanma senetleri ihale yöntemiyle satışa sunulmuş, kamu finansman ihtiyacı için borçlanma süreci başlatılmıştır.

Merkez Bankası para politikası araçlarını geliştirmiş, 1986 yılında Bankalararası Para Piyasası'nı (İnterbank) kurmuştur. 1987 yılında açık piyasa işlemlerinin başlaması sayesinde Merkez Bankası, para politikasını idare etmenin yanı sıra, iç borçlanma senetlerinin alım-satımını yapma ve devlet tahvilleri için ikinci bir pazar oluşturma imkanına da kavuşmuştur. Diğer taraftan 1982 yılında kurulan Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasası Kurulu Kanunu ile, hisse senetleri piyasasının kurumsal temellerini hazırlamış, bu temeller üstüne 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyete geçmiştir. Sermaye Piyasası Kurulu aynı zamanda bankacılık sistemini sermaye piyasası faaliyetlerine adapte ederek Türkiye'deki bankacılığı uluslararası standartlara yaklaştırmıştır.

1985 yılında Bankalar Kanunu yürürlüğe girerek 1982 krizine yol açan bankacılık sisteminin yapısal eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla sermaye yeterlilik oranı yükümlülüğü ve kredi sınırları tanımı getirilmiştir. Uluslararası bankacılık standartları, denetim ve gözetim sistemleri bankalara tanıtılmış, bilançoların dış denetim tabi tutulması ve tek düzen muhasebe sistemi uygulaması başlatılmıştır. Ayrıca mali sistemde güven unsurunu güçlendirmek amacıyla Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuş, takipteki krediler için karşılık ayırmak zorunluluğu getirilmiştir.

Finansal reform döneminde bir diğer önemli gelişme ise döviz işlemleri ile ilgilidir. 1988 yılında Merkez Bankası Döviz ve Efektif Piyasaları faaliyete geçmiş, 1989 yılında döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. 1990 yılında TL'nin konvertibilitesinin ilan edilmesiyle de reformun yabancı para işlemleri ile ilgili bölümü tamamlanmıştır.

⁸ PARASIZ, M. İlker, A.g.e, Beşinci Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Ceylan Ofset, Bursa 1994, s.113

1980'li yıllarda başlayan finansal liberalizasyon, Türk bankacılık sisteminin gelişmesinde ve bugüne gelmesinde büyük rol oynamıştır. Bu sürecin bankacılık sistemine getirdikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Finansal liberalizasyon sürecinde faizlerin, döviz işlemlerinin, sektöre yerli yabancı yeni banka girişinin ve sermaye hareketlerinin serbest bırakılması finansal sistemin sınırlarını genişletmiştir.
- Banka bilançoları büyümüş, toplam aktiflerin GSMH içindeki payı artmıştır. Banka aktiflerinin GSMH'ye oranı 1980' de % 28'den 1987' de % 54'e ulaşmıştır. Ancak, 1987'den sonra bu süreç tersine dönmüş ve 1990 yılında % 43 seviyesine inmiştir. Bu düşüşün sebebi 1985'de yürürlüğe giren Bankalar Kanunu'nun getirdiği sıkı denetim ve yükselen enflasyon nedeniyle ekonomide yaşanan belirsizlik olarak açıklanabilir.
- Sektöre banka girişine izin verilmesi, mevduat ve kredi faiz oranlarının serbest bırakılması rekabeti arttırmıştır. Sisteme az şubeli küçük ve orta ölçekli bankalar girmiş, büyük ölçekteki özel bankaların pazar payı gerilemiştir. Diğer taraftan sektörde kamu sermayeli bankaların sayısı azalırken, özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların sayısı artmıştır.
- Türk bankaları yurtdışında banka kurma ve şube açma yoluyla dışarıya açılmışlardır.
- Artan rekabet ile bankalar klasik mevduat bankacılığından, yeni kaynak ve plasman alanlarına yönelmişlerdir. Dış ticaretin finansmanı, leasing, factoring gibi işlemler; tüketici kredileri ve kredi kartları gibi hizmetler sunulmaya başlanılmıştır.
- Bilgisayar sistemleri ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanılmaya başlanmış ve nitelikli personelin bulundurulması önem kazanmıştır.
- Liberalizasyonun sağladığı diğer bir gelişme ise, yabancı para ağırlıklı finansal varlıkların gündeme gelmesidir. Bankalarda yabancı para cinsinden mevduat bulundurulmasının serbest bırakılması ile bankalar önemli bir tasarruf enstrümanını kullanmaya başlamışlardır.

Finansal liberalizasyon sürecinde ve ardından 1990'lı yıllarda hızla yükselmeye devam

eden enflasyon, kamu finansman açıklarının Merkez Bankası kaynaklarıyla giderilemeyeceğini ortaya koymuştur. Para basarak kaynak yaratmanın ekonomideki diğer dengesizliklerle birleşerek enflasyonun daha da artmasına neden olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle iç borçlanmaya yönelik politikalar sonucu devlet, iç borçlanma senetleri aracılığıyla mali piyasalardan kaynak talep etmeye başlamıştır. Bu durumun bankacılık sektörüne etkisi iki şekilde olmuştur:

- Bütçe açıkları yüksek miktarda iç borçlanmayı gerektirdiği için kamunun ödediği yüksek faiz, özel sektörü finans piyasalarının dışına itmiş, "crowding-out"a yol açmıştır. Böylece özel sektörün borçlanma gereksinimine aracılık etmek bankalar açısından cazibesini yitirmiştir. Diğer taraftan devlet borçlanma senetlerinin daha karlı olması, özel sektör borçlanma senetlerinin gelişmemesine sebep olmuştur. Bu nedenle bankalar tahvil ihracı gibi uzun vadeli bir borçlanma yönteminden yararlanmak yerine hazine bonosu alım-satımında yoğunlaşmışlardır.

- İkinci olarak, yüksek miktarda iç borçlanma geleceğe yönelik enflasyonist beklentilerin daha da artmasına sebep olmuştur. İç borçlanma politikalarının kısa vadelerle ve katlanarak yenilenmesi sonucunda, uzun vadeli enflasyonist baskılar daha da artmıştır. Dolayısıyla, kamu borçlanması enflasyonun sonucu değil, bir nedeni haline gelmiştir. Bu durum, ekonomiyi olduğu kadar bankacılık sektörünü de enflasyonun getirdiği bütün olumsuz sonuçlarla daha fazla karşı karşıya bırakmıştır.

İç borçlanma politikasının uygulandığı süreç içinde Merkez Bankası, bir yandan enflasyonist baskıları, faizlerdeki yüksek oranlı değişkenliği ve mali piyasalardaki belirsizliği önleme görevini üstlenirken, bir yandan da kamu borçlanmasını sürdürebilir hale getirmeye çalışmış; repo, ters repo işlemleri ile piyasadaki para arzını, yüksek ama değişkenliği az olan faiz politikalarıyla kamu borçlanma seviyesini kontrol altında tutmuştur. Aynı zamanda uyguladığı düşük devalüasyon politikasıyla TL'nin aşırı değer kaybetmesini önleyen Merkez Bankası, bu yolla TL'nin yabancı para ikamesinin önüne geçmeye çalışmış, böylece faiz ve kur oranları bir süre için öngörülebilir hale gelmiştir.

Bu durumu değerlendiren bankalar kamuyu finanse edip yüksek faizle karlarını arttırırken, faizle kur risklerine duyarsız hale gelmişler, aynı zamanda yurt dışından sağladıkları döviz fonlarını da Türk lirasına çevirip iç piyasaya kullanarak bilançolarında

açık pozisyonlarını büyütmüşlerdir.

1.2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISI

Bankacılık sektörünün yapısı denilince, kurumsal yapı ve piyasa yapısı olmak üzere iki yapıdan söz etmek mümkündür. Kurumsal yapı, bankaların türüne göre ayırımı ve sahiplik yapısını içine almaktadır. Piyasa yapısı ise, bankacılık sektöründe rekabet eksikliğini gösteren oligopolistik yapı ve sektörün içinde faaliyet gösterdiği finans sisteminin yapısını ifade etmektedir.

1.2.1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ'NİN KURUMSAL YAPISI

Türkiye'de özellikle batı ülkelerindeki banka dışı mali araçların gelişmemiş olması nedeniyle bankalar, mali sistemin temelini oluşturmakta ve ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve bunların kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadırlar.⁹

1980'li yıllarda ekonomide yaşanan dışa açılma ve liberalizasyonun ardından bankacılık sisteminde banka sayısı artmış, yabancı bankalar kurulmuş veya şube açmış, bankalar dışa açılarak ve gelişen teknolojileri kullanarak daha rekabetçi bir konuma gelmişlerdir. Türk Bankacılığı'nın günümüzde kurumsal yapı özellikleri şöyle ortaya konulabilir :

Ülkemizde Mayıs 2002 itibarıyla çalışan 57 bankanın 39'u (TCMB hariç) ulusal banka, 18'i ise yabancı banka niteliğindedir.

Bankalar yasasında ulusal banka, Türk kanunlarına göre kurulan, sermayesi Türk parası olarak konulan ve sermayesinin çoğunluğu ile yönetim ve denetimi Türkler'e ait olan banka olarak tanımlanmıştır.

Bazı yabancı banka ve kuruluşların, ulusal nitelikteki bankalarımızda sermaye iştirakleri olduğu gibi, ulusal banka ve yerli kuruluşlarımızın da ülkemizde faaliyette bulunan yabancı bankaların sermayelerine katılımları bulunmaktadır.¹⁰

⁹ BALAK, Deniz, SEYMAN, Dilek, AB'ye Uyum Sürecinde Gümrük Birliğinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri, TBB Yayınları, Yayın No: 201, İstanbul 1996, s.47

¹⁰ AKGÜÇ, Öztin, 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1989, s.232

TABLO.1 TÜRKİYE'DEKİ BANKALAR

Tüm Bankalar	57
Ticaret Bankaları	43
Kamusal Sermayeli Ticaret Bankaları	3
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları	20
Adabank A.Ş.	-
Akbank T.A.Ş.	-
Alternatif Bank A.Ş.	-
Anadolubank A.Ş.	-
Denizbank A.Ş.	-
Fiba Bank A.Ş.	-
Finans Bank A.Ş.	-
Koçbank A.Ş.	-
MNG Bank A.Ş.	-
Oyak Bank A.Ş.	-
Şekerbank T.A.Ş.	-
Tekfenbank A.Ş.	-
Tekstil Bankası A.Ş.	-
Turkish Bank A.Ş.	-
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	-
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-
Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.	-
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	5
Bayındırbank A.Ş.	-
Pamukbank T.A.Ş.	-

Milli Aydın Bankası T.A.Ş	
Toprakbank A.Ş.	-
Türk Ticaret Bankası A.Ş.	-
Yabancı Bankalar	15
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar	4
Arap Türk Bankası A.Ş.	-
Bnp-Ak Dresdner Bank A.Ş.	-
HSBC Bank A.Ş.	-
Sitebank A.Ş.	-
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Bankalar	11
Abn Amro Bank N.V.	-
Banca di Roma S.P.A.	-
Bank Mellat	-
Citibank N.A.	-
Credit Lyonnais Turkey	-
Credit Suisse First Boston	-
Habib Bank Limited	-
ING Bank N.V.	-
JPMorgan Chase Bank	-
Société Générale (SA)	-
Westdeutsche Landesbank Girozentrale	-
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3
İller Bankası	-
Türk Eximbank	-
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	8
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	-
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-

Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-
Tat Yatırım Bankası A.Ş.	-
Toprak Yatırım Bankası A.Ş.	-
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3
Crédit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.	-
Deutsche Bank A.Ş.	-
Taib Yatırım Bank A.Ş.	-

Kaynak : www.tbb.org.tr, Türkiye Bankalar Birliği internet sayfası,20 mayıs 2002

Ulusal bankaların, 6'sı kamu sermayeli, 34'ü özel sermayeli bankadır.

Özel sermayeli bankaların hemen tümü yönetim ve sermaye bakımından belirli holding, grup veya kişilerin denetim ve yönetimi altındadır.

TABLO.2 TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN SAHİPLİK YAPISI

Bankalar	Sahiplik Yapısı
Ticari Bankalar	
Kamusal Sermayeli Ticaret Bankaları	
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Hazine
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Hazine
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Hazine
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları	
Adabank A.Ş.	Uzan
Akbank T.A.Ş.	Sabancı
Alternatif Bank A.Ş.	Anadolu
Anadolubank A.Ş.	Habaş
Denizbank A.Ş.	Zorlu
Fiba Bank A.Ş.	Fiba-Özyeğin
Finans Bank A.Ş.	Fiba-Özyeğin
Koçbank A.Ş.	Koç
MNG Bank A.Ş.	MNG

Oyak Bank A.Ş.	Oyak
Pamukbank T.A.Ş.	Hazine
Şekerbank T.A.Ş.	Panko
Tekfenbank A.Ş.	Tekfen
Tekstil Bankası A.Ş.	Akın
Turkish Bank A.Ş.	Özyol
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	Doğan
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	TEB-Çolakoğlu
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Doğuş
Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.	Uzan
Türkiye İş Bankası A.Ş.	CHP-Mensup Vakfi
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Çukurova
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	
İller Bankası	Kamu
Türk Eximbank	Kamu
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	Kamu
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.	Çalık
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	Yazıcı
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	GSD
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	İMKB-Bankalar
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	Nurol
Sınai Yatırım Bankası A.Ş.	Bankalar(İş-Ak-Dış-Vakıf-Garanti)
Tat Yatırım Bankası A.Ş.	Tatlıcı
Toprak Yatırım Bankası A.Ş.	Toprak
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	Bankalar(İş-Ak-Vakıflar-Türk Ticaret)

Kaynak : GÜNAL, Mehmet, Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği, Ankara Ticaret Odası, Ankara 2001, s. 138

1970'li yıllardan itibaren, bankaların yönetiminin özel holdinglerin eline geçtiği görülmektedir. Günümüzde yaklaşık yirmiden fazla ticari bankanın belirli grup, kişi, holding ya da öteki bankaların kontrolü altında bulunduğu görülmektedir.¹¹ Bu durum bankaların gerçek bankacılık faaliyetlerinden uzaklaşarak, sadece bağlı olduğu grubun şirket ve iştiraklerine kredi verir hale gelmesine sebep olmuştur. Ayrıca, bankaların bu yapısı, son yıllarda birçok bankanın içinin boşaltılmasına da imkan tanımıştır. Bankaların sermayelerinin geniş tabana yayılamaması, yönetim ve denetimin etkinliğini de azaltmaktadır. Bankaların bazıları halka açılmakla birlikte, açıklık oranları çok düşüktür.¹²

Türk Bankacılık Sisteminin önemli bir yapısal özelliği de, sektördeki kamu müdahalesinin ağırlığıdır. Türk Bankacılık Sistemi yasal düzenlemeler açısından kamunun en çok ilgilendiği sektör olmasının yanısıra, kamunun en çok müdahale edebilme olanağına sahip olduğu sektör olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kamu, bankacılık sektörü üzerinde, doğrudan bankaların kaynaklarını, aktiflerini, risklerini ve faaliyetlerini düzenleme açısından veya dolaylı olarak, kamu bankaları aracılığıyla etkisini göstermektedir. Ayrıca sektör içinde kamu bankalarının sayısının ve payının çok fazla olması, kamu sektörünün yapısından kaynaklanan sorunların bankacılık sektörüne de yansımaya sebep olmaktadır.¹³

Kamu sermayeli bankalar, hem mevzuat gereği olarak, hem de şube ağlarının geniş olması nedeniyle kamunun mevduatlarını kendi bünyelerinde tutmakta; ayrıca devlet bankaları olmalarının sağladığı güçle özel bankalara nazaran daha kolay mevduat toplamaktadırlar. Bu durumda, kamu bankaları özel bankalara göre önemli bir avantaja sahip olmaktadır.

Kamu bankalarının diğer avantajlarını sıralamak gerekirse; kamu bankalarına kuruluş kanunu ile verilen imkanlar, diğer resmi kuruluşları bankaya yöneltecek kurallar dizisi oluşturmak, resmi yaptırımlarda ayrıcalık tanımak, resmi bilgilerin bankalara daha çabuk ulaşması ve iflas riskine karşı tam koruma sayılabilir.¹⁴

¹¹ BALAK, Deniz, SEYMAN, Dilek, AB'ye Uyum Sürecinde Gümrük Birliğinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri, TBB, İstanbul 1996, s.47

¹² GÜNAL, Mehmet, Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği, Ankara Ticaret Odası, Ankara, Haziran 2001, s.47

¹³ BALAK, Deniz, SEYMAN, Dilek, A.g.e, s.48

¹⁴ TUNAY K. Batu, UZUNER, T. Mustafa, YİĞİT, Adnan, Türkiye'de Kamu Bankacılığı ve Sektör Üzerindeki Etkileri, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları No: 7, Aralık 1997, ss. 139-140

1.2.2 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN PİYASA YAPISI

Bir piyasa modelini belirleyen en önemli parametreler bilindiği gibi; o endüstrideki firma sayısı, firmaların endüstriye giriş çıkışları ile ilgili kısıtlamaların derecesi, endüstrinin ürününü talep edenlerin sayısı ve malların homojenlik durumudur.¹⁵

Türk Bankacılık Sistemi'nin Piyasa Modelini saptamak amacıyla bir araştırma yapılırsa;

Mayıs 2002 itibarıyla Türk Bankacılık Sistemi'ne dahil olan banka sayısı 57'dir.

Türk Bankacılık Sistemi'ne giriş çıkışlar yasalarla sınırlandırılmıştır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda ilgili sınırlamalar belirtilmiştir. Buna göre; "Türkiye'de kurulacak bir bankanın; anonim şirket şeklinde kurulması; kurucularının; müflis veya konkordato ilan etmiş olmaması, tasfiyeye tabi tutulan bankerler, bankalar, sigorta şirketleri ve para ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumlarda ve fona devredilen bankalarda doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on ve daha fazla bir oranda pay sahibi olmaması, hakkında 14.madde uyarınca işlem yapılmakta olan bir bankada doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on ve daha fazla oranda veya bu oranın altında olsa dahi yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren pay sahibi olmaması, Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar bile ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis cezasıyla cezalandırılmamış olması veya bu kanunun 22.maddesi hükümlerine muhalefet yahut basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, kara para aklama veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs ya da iştirak suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunmaması, banka kurucusu veya ortağı olmanın gerektirdiği mali güç ve itibara sahip bulunması, Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının ada yazılı olması, tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi ve kurucularda aranan şartları taşıması, Nakden ve her türlü muvazaadan ari olarak ödenmiş olan sermayesinin yirmi trilyon liradan az olmaması, Ana sözleşmesinin bu Kanun hükümlerine uygun olması, şarttır.

¹⁵ ARTUN, Tuncay, İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, 2. Basım, Tekin Yayınevi, Özyılmaz Matbaası, Ankara 1983

Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurtdışında kurulu bankaların; Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin (2) numaralı fıkranın (d) bendinde belirtilen miktardan (20 trilyon) az olmaması, kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevduat kabul etmelerinin veya bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış veya kısıtlanmamış olması şarttır.

Kuruluş izni veya Türkiye'de şube açma izni almış olan bir bankanın, mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapmak üzere ayrıca izin alması şarttır. Bu izin bir beyanname ile yapılacak başvuru üzerine Kurulca (BDDK) verilir. Verilen izinler Resmi Gazetede yayımlanır. Kurum, bu kanun ve bu kanuna dayanılarak yapılan düzenlemelerdeki şartları taşımayanlara gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için uygun bir süre verir. Bu süre içinde yeniden başvurular hakkında yapılan inceleme sonunda durumları uygun bulunmayanlara sonuç tebliğ olunur ve verilmiş olan kuruluş izni geçersiz olur. Başvuru ile iznin verilmesine ilişkin esas ve usuller Kurumca çıkarılacak yönetmelikle tespit edilir. Kuruluş izni almış bir bankanın faaliyete geçebilmesi için, sermayenin nakit olarak ödenmiş olması, yüzde beşi faaliyete başlamadan önce ve kalan yüzde beşi de faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde olmak üzere kurucular tarafından fona (2) numaralı fıkranın (d) bendinde belirtilen asgari sermayenin yüzde onu tutarında ayrıca sisteme giriş payı yatırılması, bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilecek ölçüde yönetim, personel ve teknik donanımına sahip olunması şarttır.”¹⁶

Türk Bankacılık Sektörü'nde üretilen ürün, büyük ölçüde homojendir. Her banka tarafından üretilen ürün ya da yapılan hizmet (kredi işlemi, vadeli – vadesiz mevduat kabulü, çek - senet tahsili, akreditif, açık kredi kolaylıkları, kısa vadeli kredi, tüketici kredi kartları, kambiyo işlemleri, havale, yatırım yönetimi, müşteriler adına menkul kıymet alım satımı gibi çok geniş yelpazeye yayılı küçük hacimli standart işlemler, ATM, internet bankacılığı v.b) öz olarak aynıdır.

Bununla birlikte, son yıllardaki sektörel yenilikler Türk Bankacılığı için yeni olanaklar yaratmış, sektör kendi iç dinamiğinin ve dış etkilerin yol açtığı rekabetçi bir piyasa ortamına

¹⁶ 4389 Sayılı Bankalar Kanunu, 7. Madde

girmiştir. Finansal türevler (options, futures, forwards, swap), leasing, faktoring hizmetleri gibi yenilik ve gelişmeler Türk Bankacılık sektöründe yerini almıştır.¹⁷

Türk Bankacılık Sektörü'nde kapasite israfı vardır. 31.12.2000 itibariyle, aktif büyüklüğü bakımından ilk 10 banka, toplam mevduatın %72sini toplamakta, toplam kredilerin % 70ini kullanmaktadır. Kalan bankalar ise mevduatın %28ini toplayıp, kredilerin %30unu kullanmaktadır.

TABLO.3 İLK 10 BANKANIN KREDİ VE MEVDUATININ SEKTÖRE ORANI

İlk 10 Banka	Toplam Kredi (%)	Toplam Mevduat (%)
1993	67,5	76,1
1994	76,4	78
1995	75,3	73
1996	72	71,6
1997	72	69
1998	71	70
1999	73	68,5
2000	71	72

Kaynak: TBB Bankalarımız Dergileri 1993-2000

Bütün bunlara göre, TBS'nin piyasa modeli, firma sayısının ikiden çok, ancak bunlardan beş-altı adedinin piyasayı etkileyecek büyüklükte olduğu; piyasaya giriş ve çıkışların büyük ölçüde kısıtlandığı ve de fiyat dışı rekabetin var olduğu bir modeldir ve bu özellikler, tümüyle olmasa da eksik rekabetin oligopolistik biçimine ait özelliklerdir.

Ulusal ticaret bankalarının tümü şube bankacılığı yapmaktadır. Şube bankacılığı, her köşe başında bir şube esasına dayanır. Geniş bir alana yayılmış küçük, orta ve büyük ölçekli firmaların yoğun kredi taleplerini karşılamak üzere kurulmuşlardır.¹⁸ Mudilere mümkün olduğunca yakın olarak mevduat toplamak ve bu mevduatı daha yüksek faiz oranları ile plase etme arzusu çok şubeli bankacılığın gelişmesine neden olmuştur. Böylece gelişen çok şubeli bankacılık, şube yeri seçimi ve şube sayısında rasyonel ve optimal davranılmaması nedeniyle,

¹⁷ ALTUNBAŞ, Yener, SARISU, Ayhan, **Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Bankacılık Sistemine Entegrasyonu**, TC Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kasım 1996, s.22

¹⁸ PARASIZ, İlker, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Kuşak Ofset, Haziran 2000, s.13

yüksek faaliyet maliyetleri ile çalışan bir sektör olmuştur.¹⁹ Ülkemizde tek şubeli yerel ticaret bankası bulunmamaktadır.

Türkiye’de Mayıs 2002 tarihi itibarıyla çalışan bankaların fonksiyon açısından ayırımı da şöyledir :

Emisyon Bankası : 1

Ticaret Bankaları : 43

Kalkınma ve Yatırım Bankaları : 14

Kısaca özetlemek gerekirse, Türk Bankacılık Sistemi mevduat bankacılığı ağırlıklı, oligopolistik piyasa koşullarında faaliyet gösteren, büyümeye yönelik politikalar yerine kar artışı ve aktif kalitesinin yükseltilmesi amacıyla yeniden yapılanma politikaları uygulayan, çok şubeli bir yapıya sahip, dinamik ve yeniliklere açık özellikler sergilemektedir.²⁰

1.3 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISAL SORUNLARI

Türk Bankacılık Sistemi’nin yapısal sorunlarının kaynağında, mali sistemdeki bozukluklar rol oynamaktadır.

1.3.1 MALİ SİSTEMDEKİ SAĞLIKSIZ YAPININ NEDENLERİ

Bankacılık sektörünün mali aracılık fonksiyonunu etkin bir biçimde yerine getirememesinde aşağıda sıralanan faktörler etkili olmuştur:

1.3.1.1 MAKROEKONOMİK İSTİKRARSIZLIK

1990’lı yıllarda yaşanan yüksek ve değişken enflasyon, büyüme hızındaki dalgalanmalar ve sermaye hareketlerinin kırılgan yapısı geleceğe yönelik belirsizlikleri arttırmak suretiyle ekonomik birimlerin kısa vadeli bir bakış açısıyla hareket etmelerine ve Türk Lirasına olan güveni zayıflatarak para ikamesinin hızlanmasına yol açmıştır. Bu sürecin

¹⁹ ALTUNBAŞ, Yener, SARISU Ayhan, **Türk Bankacılık Sisteminin AB Bankacılık Sistemine Entegrasyonu**, TC. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Kasım 1996, s.27

²⁰ ALTUNBAŞ, Yener, SARISU Ayhan, **A.g.e.**, s.31

bir sonucu olarak bankaların kaynaklarının vadesi önemli ölçüde kısalmış ve döviz cinsinden yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı belirgin bir biçimde artmıştır.

1.3.1.2 YÜKSEK KAMU KESİMİ AÇIKLARI

Kamu kesimi açıklarındaki artış ve bu açıkların yüksek reel faizler ile yurtiçi piyasalardan finansmanı, bankaların reel ekonomiye kaynak sağlamaktan uzaklaşarak kamu açıklarını finanse etmeye yönelmelerine yol açmıştır. Yüksek reel faizlerin ortaya çıkardığı arbitraj imkanı bankacılık kesiminin yurtdışından borçlanarak kamu açıklarını finanse etmesini cazip hale getirmiş, bu durum bankacılık sektörünün döviz açık pozisyonlarının artması ile sonuçlanmıştır. Bu eğilim sonucunda, devlet iç borçlanma senetlerinin mevduat bankalarının toplam aktifleri içindeki payı 1990 yılında yüzde 10'dan, son yıllarda yüzde 25 civarına çıkmıştır. Devlet iç borçlanma senetlerine sağlanan vergi avantajları ile munzam karşılık ve disonibiliteye ilişkin yasal düzenlemeler de bankaların DİBS portföylerindeki artışta etkili olmuştur.

1.3.1.3 KAMU BANKALARININ SİSTEMİ ÇARPITICI ETKİLERİ

Kamu Bankaları görev zararlarının zamanında ödenmemesi, ekonomik etkinliğe ters düşen müdahaleler, asli fonksiyonların dışında verilen görevler ve yönetimdeki zayıflıklar sonucunda bu bankaların mali bünyeleri önemli ölçüde bozulmuştur. Kamu bankalarının finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle piyasadaki karşılama, bir yandan zararlarının gittikçe artmasına, diğer yandan da mali sektörde istikrarsızlık unsuru olmalarına yol açmıştır. Bu durum, piyasalarda faiz oranlarının yüksek seviyelerde seyretmesine neden olmuştur. Sonuç olarak, kamu bankaları bankacılık işlevini yerine getiremez hale gelmiş ve bu bankalar Türkiye'deki toplam mevduatın yüzde 40'ını toplarken krediler içindeki payları yüzde 25 civarında kalmıştır.

1.3.1.4 RİSK ALGILAMA VE YÖNETİMİNİN ZAYIFLAMASI

Yukarıda özetlenen gelişmeler sonucunda bankacılık sistemi likidite, faiz ve kur risklerine karşı kırılgan hale gelmesine rağmen, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında kamu açıklarının finansmanını kolaylaştırmayı gözetken makroekonomik politikalar bankacılık sektörünün bu riskleri algılamasını ve yönetimini ikinci plana düşürmüştür. Mevduat sigorta

sisteminden kaynaklanan ve sistemden çıkışa ilişkin sorunlar ile, gözetim ve denetim kurumlarının idari ve mali özerkliğe sahip olmaması da risk yönetimindeki zayıflıklarda etkili olmuştur.²¹

Bu sürecin bir sonucu olarak Türk Bankacılık Sistemi çeşitli yapısal zayıflıklarla karşı karşıya kalmıştır.

1.3.2 TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISAL SORUNLARI

Türk Bankacılık Sistemi'nin başlıca yapısal sorunları şunlardır:

1.3.2.1 DÜŞÜK AKTİF BÜYÜKLÜĞÜ

Bankalarımızın boyutu, çapı çok küçüktür. Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların (yabancı bankaların yalnızca Türkiye'deki şubelerinin) varlık toplamı, toplam kredileri, toplam mevduatı, özkaynakları, batının ancak orta çapın üstünde bir bankası kadardır. Bankacılıkta büyük ölçekte faaliyette bulunmanın maliyetler üzerindeki etkisi, sanayi sektöründeki kadar olmasa bile önemlidir. Bu nedenle küçük boyutlu bankalarda özellikle işletme giderlerinin varlık toplamına oranı, batı bankalarıyla karşılaştırılamayacak oranda yüksektir. Bu oranın yüksekliği, maliyetleri arttırıcı, dolayısıyla kan kaybettirici bir etki yapmaktadır.

TABLO.4 BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN AKTİF BÜYÜKLÜĞÜ

(Milyar\$)	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Aktif Büyüklüğü	73	53	67	83	95	118	134	155
Aktifler / GSMH	.52	.52	.53	.61	.67	.71	.93	.77

Kaynak : ERZAN, Refik, AKÇAY, Cevdet, YOLALAN, Reha, "Kuşbakışı Türk Bankacılık Sektörü", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Mart – Nisan 2001, s.6

1.3.2.2 YETERSİZ ÖZKAYNAKLAR

Ülkemizde bankaların özkaynaklar toplamı (TCMB dışında) 2000 yılı sonu itibarıyla 5.476.076 milyar TL olmuştur. 2000 yılında bankacılık sektörünün özkaynakları toplamı, bir önceki yıla göre 3.507.812 milyar TL, %178.2 oranında artmıştır.USD bazında ise banka özkaynaklarındaki artış yaklaşık %124 olmuş, banka özkaynakları 2000 yılı sonu itibarıyla

²¹ Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK, 15 Mayıs 2001, ss.5-6

8.512 milyon USD ye yükselmiş, bankaların özkaynaklarıyla (dönem net karı hariç) varlıklarını fonlama oranı % 5.4 olmuştur.

2000 yılı sonu itibarıyla bankaların özkaynak yapısı veya oluşumu %42.9 ödenmiş sermaye, %57.1 yeniden değerlendirme fonu şeklindedir. Dönem zararı ve birikmiş zararların yedek akçeler tutarını aşan bölümü ödenmiş sermayeden indirilerek bankaların net ödenmiş sermayeleri hesaplanmıştır. Bankaların özkaynak yapısı, zararlar ödenmiş sermayeden indirildikten sonra, %37.1 ödenmiş sermaye, %62.9 değerlendirme fonu şeklinde oluşmuştur. Bankaların özkaynakları giderek, yeniden değerlendirme artış fonundan oluşmaya başlamıştır.

TABLO.5 BANKALARIN ÖZKAYNAKLARI

BANKALAR	ÖDENMİŞ SERMAYE	YEDEK AKÇELER	DEĞERLEME FONLARI	DÖNEM ZARARI	GEÇ. YIL. ZARARI	ÖZKAYNAK TOPLAMI
A.Ticaret Bankaları						
Kamusal Sermayeli	696.850	214.253	367.554	304.754	----- ----	973.903
Özel Ulusal Sermayeli	3.129.259	819.348	2.451.735	970.796	18.002	5.411.544
Fona Devredilen	688.649	2.174.640	170.035	3.309.927	1.915.136	(2.191.739)
Yabancı Sermayeli	326.737	83.781	55.259	96.794	1.585	367.398
TOPLAM	4.841.495	3.292.022	3.044.583	4.682.271	1.934.723	4.561.106
B.Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
Kamusal Sermayeli	606.881	62.011	60.652	----- -	3.376	726.168
Özel Ulusal Sermayeli	123.959	26.561	15.306	----- -	26	165.800
Yabancı Sermayeli	4.824	10.591	7.587	----- -	----- -	23.002
TOPLAM	735.664	99.163	83.545	----- -	3.402	914.970
C.BANKALAR	5.577.159	3.391.185	3.128.128	4.682.271	1.938.125	5.476.076

TOPLAM						
D.TCMB	25	288.913	54.964	-	-	343.902
E.GENEL TOPLAM	5.577.184	3.680.098	3.183.092	4.682.271	1.938.125	5.819.978

Kaynak : AKGÜÇ, Öztin, 2000 yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler, Banka, Mali ve Ekonomik Yorumlar, Eylül 2001, s. 51

1.3.2.3 DÜŞÜK MEVDUAT HACMİ VE MEVDUAT ARTIŞI

Ülkemizde mevduatın GSMH'ye oranı 2000 yılı verilerine göre % 31,9'dur. Bu oran, orta gelirli ülkelerin alt grubuna giren ülkelerden dahi daha düşüktür. Sağlıklı bir ekonomi için bu oranın % 60-70 seviyelerine çekilmesi gerekmektedir. Yapısal nedenler, bankaların mevduat artışı konusunda yeterli çabalarının olmaması, yenilikler getirememeleri, bankaların temel kaynağı olan mevduatın yetersiz kalmasına yol açmaktadır.²²

TABLO.6 TASARRUF MEVDUATININ GSMH'YE ORANI

(%)	1980	1990	1994	1999	2000
Tasarruf Mevduatı/GSMH	5,9	12,7	18,5	31,6	31,9

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK, 15 Mayıs 2001, s. 3

1.3.2.4 DÜŞÜK NAKİT KREDİLER / VARLIK TOPLAM ORANI

TABLO.7 BANKALARIN KULLANDIRDIĞI KREDİLER

(Milyon \$)	1980	1990	1994	1999	2000
Toplam Aktifler	20.785	58.171	52.552	133.533	155.237
Toplam Krediler	11.168	27.342	20.559	40.206	50.931

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK, 15 Mayıs 2001, s.3

²² AKGÜÇ, Öztin, "Bankacılıkta Yapısal Sorunlar", Cumhuriyet Gazetesi

2000 yılı sonuçlarına göre bankalarda krediler/varlık toplam oranı % 32.8 dir. Bu oranın batı bankalarındaki kadar olmasa bile %40-50 arasında, hatta daha yüksek olması gerekmektedir. Bankalarda menkul kıymet portföyünün ve donuk varlıkların (iştirakler, gayrimenkuller, takipteki krediler, bağlı kıymetler, diğer aktifler gibi) yüksekliği, nakit krediler/toplam varlık oranının çok düşük düzeyde kalmasına yol açmaktadır. Böylece bankalar temel işlevlerini yerine getiremedikleri gibi, yeterli bir gelir de sağlayamamaktadırlar.²³

1.3.2.5 NET ÇALIŞMA SERMAYESİ AÇIKLARI

Bankalarda özkaynaklar, bankaların donuk aktiflerinden (iştirakler, gayrimenkuller, takipteki krediler, bağlı kıymetler, diğer aktifler gibi) çok daha azdır. Bu durum net çalışma sermayesinin, başka bir deyişle bankalarda serbest özvarlığın bulunmadığını göstermektedir. Bankalar özkaynaklarıyla donuk varlıklarını dahi fonlayamamaktadır.²⁴

1.3.2.6 DÜŞÜK AKTİF KALİTESİ

TABLO.8 AKTİF KALİTESİ

	2001 Eylül	2000 Aralık	1999 Aralık	1998 Aralık
Aktif Kalitesi				
T.Krediler / T.Aktifler	28,5	32,9	30,1	38,3
Takipteki Krediler / T.Krediler	18,6	11,0	10,5	7,2
Duran Aktifler / T.Aktifler	18,4	14,8	9,4	7,9
YP Aktifler / YP Pasifler	81,0	75,9	79,4	84,9

Kaynak : www.tbh.org.tr, 8 Şubat 2002

²³ AKGÜÇ, Öztin, A.g.e, Cumhuriyet Gazetesi

TABLO.9 KREDİLERİN TAKİBE DÖNÜŞME ORANLARI

(Yüzde)	1998	1999	2000
Kamu Bankaları	5,6	9,6	11,6
Özel Bankalar	7,3	3,7	6,0
TMSF İdaresindeki Bankalar	49,8	62,4	41,8
Yabancı Bankalar	1,1	2,2	2,6
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,4	3,1	2,5
SEKTÖR	7,2	10,5	11,0

Kaynak: Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı : Gelişme Raporu, BDDK, 8 Kasım 2001

Zayıf aktif kalitesinde rol oynayan temel etmen holding bankacılığıdır. Türkiye’de faaliyette bulunan hemen hemen bütün ulusal bankalar belirli grup veya holdingin, doğrudan ya da dolaylı olarak kontrolü altındadır.²⁵ Bu durum, bankalara, bağlı bulunduğu holdinge kaynak sağlama zorunluluğu getirmektedir. Banka, bağlı bulunduğu holdingin iştiraklerine kredi kullandırmak ve zor durumdaki iştirakleri fonlamak durumunda kalmaktadır. Sağlanan kredilerin geri dönmemesi durumunda da banka bu yükün altından kalkamamakta, bankacılık sistemini de olumsuz yönde etkilemektedir. Tasfiye edilen bankaların çoğunluğunda bu tür suistimallere rastlanmıştır.

1.3.2.7 YÜKSEK LİKİDİTE RİSKİ

Bankalarımızda kaynakların, mevduat hesaplarının bir veya üç aylık vadelerde yoğunlaşmasına karşın, bankalarda donuk varlıkların yüksekliği, vade uyumsuzluğu yaratmakta, likidite riskini, diğer bir deyişle bankaların yükümlülüklerini vadelerinde karşılayamama olasılığını arttırmaktadır.²⁶

²⁴ AKGÜÇ, Öztin, A.g.e, Cumhuriyet Gazetesi

²⁵ EREN, Kasım., Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Bankacılık, Beta Yayın Dağıtım AŞ., İstanbul 1996, s. 105

²⁶ AKGÜÇ, Öztin, Bankacılıkta Yapısal Sorunlar, Cumhuriyet Gazetesi

TABLO.10 MEVDUATIN YILLAR İTİBARIYLA VADELERİNE GÖRE DAĞILIMI

		Sektör Toplamı (MİLYON \$)						
			Vadesiz	Vadeli				
				1 Ay	3 Ay	6 Ay	1+Yıl	
1992	TL	22.556	7.726	14.830	2.670	7.348	2.573	2.240
	YP	13.149	2.921	10.228	1.095	4.570	1.308	3.256
	Toplam	35.705	10.647	25.058	3.764	11.917	3.881	5.496
1993	TL	22.825	7.470	15.355	5.467	5.579	2.882	1.427
	YP	14.868	3.667	11.201	1.324	5.044	1.433	3.400
	Toplam	37.693	11.137	26.556	6.791	10.623	4.315	4.826
1994	TL	15.885	4.406	11.479	2.375	5.724	2.554	826
	YP	17.074	4.500	12.575	1.575	6.073	1.548	3.378
	Toplam	32.960	8.906	24.054	3.950	11.797	4.102	4.204
1995	TL	21.249	4.991	16.258	4.428	6.376	4.400	1.053
	YP	22.400	5.995	16.405	3.085	7.374	2.094	3.852
	Toplam	43.649	10.986	32.663	7.513	13.750	6.494	4.905
1996	TL	30.644	8.391	22.253	6.230	8.710	6.288	1.024
	YP	26.521	6.662	19.858	3.422	8.572	2.675	5.189
	Toplam	57.165	15.054	42.111	9.653	17.282	8.963	6.213
1997	TL	32.358	6.754	25.604	7.742	9.631	6.778	1.454
	YP	28.914	6.325	22.589	5.227	10.440	2.733	4.189
	Toplam	61.273	13.079	48.193	12.970	20.071	9.510	5.643
1998	TL	42.721	7.863	34.858	10.845	14.684	7.784	1.545
	YP	34.376	6.648	27.728	7.725	11.670	3.266	5.067
	Toplam	77.097	14.511	62.586	18.570	26.355	11.050	6.612
1999	TL	50.058	9.068	40.990	10.045	15.449	11.469	4.029
	YP	39.303	6.030	33.273	9.839	13.645	3.761	6.029
	Toplam	89.361	15.097	74.264	19.883	29.093	15.230	10.057
2000	TL	60.340	13.050	47.290	21.358	19.052	6.091	790
	YP	41.544	5.842	35.702	12.917	14.363	3.351	5.071
	Toplam	101.884	18.892	82.992	34.275	33.415	9.442	5.861
Eylül	TL	54.142	10.224	43.917	14.492	19.257	8.862	1.306

2000	YP	43.393	7.352	36.041	13.215	14.155	3.475	5.196
	Toplam	97.534	17.576	79.958	27.706	33.412	12.337	6.502
Eylül	TL	31.219	5.520	25.698	11.163	12.566	1.680	290
2001	YP	43.279	5.869	37.410	18.182	12.570	2.325	4.333
	Toplam	74.498	11.389	63.108	29.345	25.136	4.004	4.623

Kaynak : www.tbb.org.tr/Yayinlar/Raporlar/Bankalarımız_Kitabı/Tablolar/31.12.2000
İtibarıyla Mevduat Nevilerinin Vadeler İtibarıyla Tasnifi, 10 Mayıs 2002

TABLO.11 LİKİT AKTİFLERİN TOPLAM AKTİFLERE ORANI

Likidite (%)

	Likit Aktifler/T.Aktifler					
	2000	1999	1998	1997	1996	1995
Sektör	32,1	35,9	32,4	33,5	36,4	36,9
Ticaret Bankaları	32,8	36,8	33,2	34,4	37,8	38,4
Kamu Sermayeli Bankalar	18,3	23,2	24,0	28,1	35,2	32,5
Özel Sermayeli Bankalar	36,5	43,5	37,7	36,4	38,4	41,7
TMSF'ye Devredilen Bank.	50,6	33,8	18,8	-	-	-
Yabancı Bankalar	63,7	67,0	59,5	58,3	61,0	56,7
Türkiye'de Kurulmuş	59,1	63,6	57,7	54,9	56,7	54,8
Bankalar						
Türkiye'de Şube Açan	73,2	73,8	62,9	63,1	69,1	60,0
Bankalar						
Kalkınma ve Yatırım	17,4	17,7	17,7	16,5	14,4	18,1
Bankaları						
Kamu Sermayeli Bankalar	7,8	11,2	11,3	12,1	10,2	15,7
Özel Sermayeli Bankalar	34,1	34,9	31,2	22,9	22,6	20,3
Yabancı Bankalar	80,9	33,9	65,6	66,1	55,7	68,6

Kaynak : www.tbb.org.tr/yayinlar/raporlar/bankalarımız_kitabı/tablolar/31.12.2000
İtibarıyla Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması, 10 Mayıs 2002

Esas sorun likidite olarak görünmekle birlikte, ödeme gücü (solvency) de çözülmesi gereken ciddi bir sorundur. Bankalarımızın aktifleri bugün satılsa, pasifleri karşılayamayacak durumdadır. Çarpık vade yapısı nedeniyle, büyük ölçüde kısa vadeli pasiflerin bugünkü

değeri, daha uzun vadeye yayılmış aktif kıymetlerin bugünkü değerinden fazla bulunmaktadır. Bu durumda, aktif varlıklar, pasifteki borçları karşılayamayacaklardır.²⁷

1.3.2.8 DENETİM EKSİKLİĞİ

Bankaların denetim mekanizmasının yeterince etkin olmaması ve tek bir elde toplanmamış olmasından dolayı, bankaların çoğunda makyajcı, gösterişçi ve hatta dürüst olmayan yönetim anlayışı egemendir.

Buna örnek olarak; BDDK'nın yaptığı inceleme sonucunda Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı kapsamındaki 25 bankaya ait tahsili gecikmiş alacakların miktarının 2 katrilyon 334 trilyon TL'den, 7 katrilyon 821 trilyon liraya yükseltilmesi gösterilebilir. Canlı kredi olarak adlandırılan alacaklar, denetleme sonucu 29 katrilyon 182 trilyon TL'den 24 katrilyon 32 trilyon TL seviyesine düşürülmüştür.²⁸

Türk Bankacılık Sistemi'nin genel yapısı ve sorunları incelendiğinde özetle;

Türk Bankacılık Sistemi, toplam 57 bankadan oluşan; bankalarının hemen hepsi bir holding bünyesinde faaliyet gösteren; toplam aktifleri Avrupa'nın ancak orta büyüklükte bir bankasına denk; özkaynak büyüklüğü yetersiz; reel sektörü fonlama görevini tam anlamıyla yerine getiremeyen; her köşede bir şube mantığıyla aşırı şubeleşmeye giden ve elden geldiğince çok mevduat sağlamaya çalışmasına rağmen mevduat hacmi ve artış hızı sınırlı bankaların oluşturduğu bir yapıya sahiptir. Sistem, içinde faaliyet gösteren en büyük 5-6 bankanın hakimiyeti altında bulunmakta olup, yüksek konsantrasyonlu bir yapı sergilemektedir.

Bankacılığımızın yabancı bankalarla rekabete girmesi için gidermesi gereken birçok eksiği bulunmaktadır. Bunlardan en başta geleni, Türk pazarına girmekte olan büyük yabancı bankalarla rekabete girebilecek büyüklükte bankaların bulunmamasıdır. Ülkemizde şu anda, bu büyüklükte bankalar bulunmamakta olup, yapılması gereken, banka birleşmelerine gitmektir. Böylece faaliyet etkinliği artacak, maliyetler düşecek ve rekabet gücü daha üst bir seviyeye taşınacaktır. Banka birleşmeleriyle ilgili geniş bilgi, çalışmanın 4. bölümünde sunulacaktır.

²⁷ ESENER, Ömer, "Bankacılığımız Globalleşmenin Neresinde", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Nisan-Mayıs 1999, Mim Ofset, s. 19

²⁸ Ayrılan Karşılık 2.5 Katrilyon Lira, Cumhuriyet Gazetesi, Ekonomi Sayfası, 22 Haziran 2002

BÖLÜM 2

BANKACILIK KRİZLERİ

1960'lı yılların sonlarından itibaren, gelişmiş ülkelerde kar oranları düşmüş, OECD ülkelerinde ekonomik büyüme ve verimlilik artış oranları yavaşlamıştır. OECD ülkelerinde 1970 yılında 10 milyonun altında olan işsiz sayısı, 1990'lı yılların ortalarında 35 milyona yükselmiş, milli gelirden ücretlilerin aldığı pay düşmüştür.

Gelişmiş ülkelerde reel üretim sürecinde değerlendirilemeyen sermayenin, dünya ölçeğinde rant arayışı, uluslararası sermaye hareketlerine ilişkin gelişimin temel belirleyicisi olarak görünmektedir. Reel üretimde giderek daha az karlılıkla yeniden yatırılabilen sermayenin artan bölümü, reel üretim alanından uzaklaşmıştır. Banka ve kredi sistemine ödünç verilen sermaye olağanüstü artarken, reel üretime yönelen sermayenin azalması ve GSYİH' de reel yatırımların payının düşüşü, bu yönelişin somut göstergesidir. Böylece, "kazanmak istiyorsa borçlularını bulmak zorunda kalan" sermayenin artışı ile, finans sektörü genişlemiş, finansal yenilikler (innovation) artmış, ödünçlerdeki artışla birlikte, kamu ve özel kesim borçları da hızla yükselmiştir.

Gelişmiş ülkelerde reel üretimde değerlendirilemeyen sermayenin ulusal sınırların ötesinde rant arayışı, sermaye hareketlerine ilişkin sınırlama ve kontrollerin adım adım kaldırılması gereğini ortaya çıkarmış, iktisat politikaları da bu olanağı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerle, sermayenin az gelişmiş ülkelerde de rant arayışı olanaklı hale gelmiştir. Az gelişmiş ülkelere akan mali sermayenin, buralarda da reel üretimde değerlendirilemediği ve sonuçta spekülasyon alanlarına yöneldiği görülmektedir.

Sermayenin az gelişmiş ülkelerde de spekülasyon alanlarına yönelmesi, dünya ekonomisindeki gelişmeler, ülkelerin iktisat politikası uygulamaları, finans piyasalarının istikrarsızlık yaratıcı etkileri vb. birçok faktörün karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Sermayenin yalnız reel üretim sürecinde kendini arttırabileceği hatırlanırsa, ödünç alınan sermayenin, faizi ile birlikte geri ödenebilmesi, ancak reel üretimde değerlendirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bunun sağlanamaması nedeniyle yaşanan krizler az gelişmiş ülkeler

açısından borç krizleri olarak görülmektedir. Böylece hem gelişmiş ülkelerde hem de az gelişmiş ülkelerde, bir başka deyişle dünya ölçeğinde sermayenin reel üretimde yeterli kar oranı ile değerlendirilen bölümünün giderek azalması, 1980'li ve 90'lı yıllarda yaşanan krizlerin temel nedenini oluşturmuştur.

İktisat politikalarının, uluslararası sermaye hareketlerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesinin yanısıra iletişim ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişimin sağladığı olanakların da kullanılmasıyla finans piyasaları teknik olarak da birbirine bağlanmış, piyasalar globalleşmiştir. Bu gelişimin de etkisiyle, dünya ölçeğinde rant arayışı süreci, spekülâtif sermaye hareketlerinin olağanüstü artışını getirmiştir. Uluslararası ve ulusal finans piyasalarındaki gelişmeler ile uluslararası mali işlemlerin boyutlarına ilişkin verilerden, sınır ötesi finansal işlemlerin boyutları ve ortaya çıkış sebeplerinin 80'li ve 90'lı yıllarda önceki yıllara göre önemli ölçüde farklılaştığı açıkça görülmektedir. Borçlanma ekonomisi temelindeki gelişmelerin sonunda, dünya ölçeğinde reel üretimde değerlendirilebilecek olanın ötesinde bir mali sermaye varlığı oluşmuştur. Global ağlarla birbirine bağlanmış olan finans piyasaları, dünya ölçeğinde, beklentilerdeki en küçük değişmelere hızla reaksiyon vermekte, döviz kuru ve faiz değişimi beklentilerinden kar etmek üzere sermaye, ülkeler ve para sistemleri arasında hızla hareket etmektedir.

Gelinen durumda uluslararası sermaye hareketleri reel ekonominin gereklerinden tamamen çözülmüştür. Bu çözüme kendini yalnız mali işlem hacminin reel ekonominin ihtiyaçlarının kat kat üstüne çıkışıyla göstermemiş, mali işlemlerin ortaya çıkış sebepleri de giderek reel ekonomi koşullarından uzaklaşmıştır. Ortaya çıkış sebebinin otonomlaşması ile finansal aktiflerin hareketi dünya ekonomisinin diğer değişkenlerinden kopmamış, tersine karşılıklı nedensellik ilişkisi yön değiştirmiştir. Daha önce reel ekonomilerdeki gelişimin belirlediği finansal işlemler, artık reel ekonomiye ilişkin büyüklükleri baskı altında tutar olmuştur.

Sonuç olarak, sermayenin reel üretim ve birikimde değerlendirilme olanaklarının daralması sonucu girilen süreçteki gelişmeler, sermayenin reel üretimde değerlendirilme olanaklarının giderek daralması ile sonuçlanmış, böylece bir kısır döngüye girilmiştir. Yaşanan krizlerin bu bağlamda değerlendirilmesi, spekülâtif sermaye hareketlerinin istikrarsızlık yaratıcı etkileri çerçevesinde kalan bir bakışa göre daha açıklayıcı görünmektedir.²⁹

2.1 FİNANSAL KRİZLER

Spekülatif motiflerle ülkeler arasında hızla yer değiştiren sermaye, ulusal ekonomiler için istikrarsızlık kaynağı olmakta, ülkeden sermaye çıkışı ve ülke parasının değerindeki kuvvetli dalgalanmalar reel ekonomiye yansıyan önemli sorunlar yaratabilmektedir. Sermaye hareketlerinin hızla artışının, ulusal ekonomiler açısından getirdiği sorunlar genel olarak finans krizleri bağlamında ele alınmaktadır. Finansal krizleri açıklamak üzere birçok kuramsal ve ampirik model geliştirilmiş ve çeşitli finans krizi türlerinden söz edilir olmuştur.³⁰

2.1.1 FİNANSAL KRİZ TÜRLERİ

1980'li ve 90'lı yıllarda yaşanan krizler, genel olarak krizin ortaya çıkışında etkili olan faktörlere göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Başlıcaları; para krizleri, sistemik krizler, bankacılık krizleri, dış borç krizleri olarak sayılabilecek olan bu kriz türlerini kısaca tanımlarsak;

Para Krizi: Bir paraya yönelik spekülatif atakların kısa süre içinde bir paranın değerini düşürmesi ya da bir ülkenin parasının değerini döviz rezervlerinde büyük kayıplar veya faiz oranlarında hızlı bir yükselişe savunmak zorunda kalması durumunda para krizi sözkonusu edilmektedir. Para krizinin en önemli göstergeleri döviz kurunda ani hareketler ve sermaye hareketlerindeki ani ve keskin yön değiştirmelerdir.³¹

Sistemik Finansal Kriz: Finansal sistemde ortaya çıkan ve finansal sistemin varlık değerlemesi, kredi tahsisi ve ödemeler gibi önemli işlevlerini kesintiye uğratan şoklardır. Sistemik kriz, (ekonomik bir) sistemin çalışmasını ciddi biçimde bozan ve son aşamada sistemde tam bir çöküşe neden olan rahatsızlıktır. "Sistemik riskler, böyle bir krize ve

²⁹ DEMİR, Gülten, *Asya Krizi ve IMF*, DER Yayınları, Yayın No: 268, İstanbul 1999, Kardeşler Matbaası, ss. 59-63

³⁰ DEMİR, Gülten, *A.g.e.*, ss. 64-65

³¹ DEMİR, Gülten, *A.g.e.*, s.64

sonunda sistemde çökmeye neden olma potansiyeline sahip risklerdir. Sistemik krizler bir para krizi içerebilirken, para krizleri her zaman sistemik finansal krizlere yol açmayabilir.³²

Dış Borç Krizleri: Bir ülkenin kamu veya özel kesime ait dış borçlarını ödeyememesi nedeniyle ortaya çıkan krizlerdir.

Bankacılık Krizleri: Bankaların gerçek veya potansiyel iflasları veya banka başarısızlıkları nedeniyle yükümlülüklerini yerine getirememeleri ya da bankacılık kesiminin krizinin devlet müdahaleleriyle önlenmesi durumunda bankacılık krizleri söz konusu olur.³³

2.2 BANKA KRİZLERİNİN NEDENLERİ

Bankacılık krizlerinin pek çok nedeni vardır. Bunlar ana hatlarıyla;

2.2.1 BİR FİNANSAL ARACI OLARAK BANKALARIN BORÇLARININ VADESİNİN KISA, KREDİLERİNİN VADESİNİN DAHA UZUN OLMASI VE EKONOMİK DEĞİŞKENLİKLER

Bir finansal aracı olarak bankalar doğal olarak kısa vadeli borçlanmakta ve uzun süreli kredi vermektedirler. Böylece yüksek kaldıraçla (düşük sermaye) ve düşük karşılıklar ayırarak çalışırlar. Bu durumda ülkenin makro ekonomik büyüklüklerindeki ani bir değişim ticari banka sistemini olumsuz bir şekilde etkiler. Yükselen ekonomilerde makro ekonomik dalgalanmaların nedeni dışsal veya içsel olabilir.

2.2.1.1 DIŞSAL ETMENLER

Bankacılık krizlerine neden olan dışsal etmenler üç tanedir. Bunlar;

2.2.1.1.1 DIŞ TİCARET HADLERİNDEKİ ÖNEMLİ DALGALANMALAR

³² KAYACAN Murad, GÜRBÜZ A. Osman, "Finansal Pazarlarda ve Özellikle Türev Ürünler Piyasasında Risk ve Krize Yeni Bir Yaklaşım: Sistemik Risk ve Sistemik Kriz", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Ocak-Şubat 2001, Yıl: 3, Sayı: 16, ss. 11-12

³³ DEMİR, Gülten., A.g.e, s.65

Ülkenin dış ticaret hadleri birdenbire büyük ölçüde bozulursa, bankalardan kredi alanlar anapara ve faiz ödemelerinde büyük güçlüklerle karşılaşabilirler. Bu bağlamda, Cario-Klingeibel, bankacılık krizi yaşayan yükselen ülkelerin %75inde bankacılık krizi öncesi ticaret hadlerinde en azından %10 düşüşle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır.

2.2.1.1.2 ULUSLARARASI FAİZ ORANLARINDA DEĞİŞKENLİK VE BUNUN ÖZEL SERMAYE AKIMLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Uluslararası faiz oranlarındaki dalgalanmalar, bir yandan gelişmekte olan ekonomilerde borçlanma maliyetini etkilerken, öte yandan yatırımların görece çekiciliğini azaltmaktadır. Özellikle, eksik sterilize edilmiş sermaye akımları, önce banka mevduatlarında şişmeye neden olur ve bankaların düşük kaliteli kredilerinin artmasına neden olur. Bu şekilde kredi genişlemesinin sona erip, ülkeye olan güven sarsılması sonucu ani sermaye çıkışları olduğunda banka mevduatlarında ani çekiliş yaşanmaktadır. Bu durumda, bankalar varlıklarını zararına elden çıkarmak zorunda kalabilmektedirler.

En ciddi bankacılık sorunları, bankaların mevduatının önemli bir bölümünün yabancılara ait olduğu ülkelerde yaşanmaktadır. Yabancı para mevduatı oluşturan sıcak para, olumsuz finansal gelişmelere karşı ulusal ve yerel yerel mevduattan daha duyarlıdır. Yabancı para mevduat sahiplerinin bankalara hücumu yalnızca bankacılık sistemine zarar vermemekte, aynı zamanda rezervlerini yitirmesine de sebep olmaktadır. Bu, merkez bankasının bankacılıkta ortaya çıkan durumlara müdahalesini de kısıtlayan bir dışsal etkidir. Bu nedenle bankacılık krizi ve döviz krizi birbirinin içine girer.

2.2.1.1.3 REEL DÖVİZ KURLARINDA DEĞİŞME

Reel döviz kuru değişkenliği bankalar için yabancı para ya da vade uyumsuzluğu gözönüne alındığında, bir dizi ayarsızlıklara ve güçlüklerle neden olabilir. Bu sorun, esnek döviz kuru sistemine 1976 yılından sonra gerek dolar, mark, euro ve yen için, gerekse ülke paraları açısından giderek artmıştır. Bu durum, dış ticaret ağırlıklı sektörlerin karlılığını doğrudan etkilemektedir.

2.2.1.2 İÇSEL ETMENLER

Bankacılık krizlerine neden olan içsel etmenler, enflasyon ve büyüme oranlarındaki değişkenlikten kaynaklanmaktadır. Bir ülkede enflasyon ve büyüme oranlarının büyük ölçüde dalgalanması çok zordur. Özellikle ekonomik faaliyetlerde şiddetle ve ani daralmaların olduğu dönemlerde bankacılık ve ödemeler dengesi krizleri artmaktadır.

2.2.1.3 EKONOMİK KONJONKTÜR DALGALANMALARININ ETKİLERİ

Bazı iktisatçılara göre, konjonktürün genişleme safhasında aşırı kredi yaratılması ve fazla sağlam olmayan finansman yollarına yönelmesi, bankacılık krizlerine neden olmaktadır. Özellikle piyasalarda baloncukların patlaması tetiği çekmektedir. Bu bağlamda bir yandan banka kredilerindeki genişlemeyi, diğer yandan pay senedi fiyatlarındaki düşmeleri bankacılık krizleri izlemiştir. Bunda en önemli etken, ekonomi hızlı bir şekilde gelişirken iyi ve kötü riskler arasında bir ayırım yapmanın güçlüğü olarak görünmektedir.

2.2.1.4 BANKA PASİFLERİNİN VADE VE PARA CİNSİ UYUMSUZLUKLARINA BAĞLI OLARAK ARTMASI

Bankaların pasiflerinin büyümesi ekonominin ve uluslararası rezervlerin büyüklüğüne göre çok hızlıysa ve bankaların varlıkları likidite, vade ve para cinsine göre banka pasiflerden önemli ölçüde farklıysa; bankaların sermayesi ve kredi-zarar karşılıkları varlıklarının değişkenliğini karşılayacak düzeyde değilse ve ekonomide kredibilite kaybolmuşsa, bu koşullarda banka sisteminde aksaklıklar görülecek demektir.

Öte yandan, yurtiçi faiz oranları yüksekse, gerek bankacılık sistemi, gerekse banka müşterileri için yabancı para cinsinden borçlanmak çok cazip olmaktadır. Ancak olası bir yüksek oranlı devalüasyon, bu şekilde borçlanmış ve açık pozisyonu olan bankalar açısından son derece olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. 1994 krizinde ülkemizde TL'nin devalüasyonu gerek bankaların, gerekse özel firmaların özvarlıklarının ani ve sert bir biçimde bozulmasına neden olmuştur. Bu deneyimi yaşayan ülkemiz, 1997 haziran ayında Güneydoğu Asya ülkelerinin paralarını %25-30 arasında devalüe etmelerine rağmen temmuz 1997'de, başta petrol ürünleri olmak üzere kamu iktisadi kuruluşlarının mal ve hizmetlerinin fiyatlarını yüksek oranda

arttırması ve buna müteakip, özel sektör firmalarının mal ve hizmet fiyatlarını yükseltmeleri sonucu enflasyon oranının %100lere yükselmesine rağmen TL'nin reel değerini yeteri kadar düşürmemesi sonucu reel sektörde büyük bir resesyon yaşanmış, bundan da bankacılık sektörü dolaylı olarak etkilenmiştir.³⁴

2.2.1.5 FİNANSAL LİBERALİZASYONUN İYİ ALGILANAMAMASI

Finansal sektördeki liberalleşme krizin ortaya çıkışında ve yayılmasında önemli bir etkidir. Liberalleşme ekonomide borcun büyümesine, belirsizliğin artmasına, yeni ve aşına olunmayan finansal araçların ortaya çıkmasına, yeni ve deneyimsiz kurumların piyasaya girmesine neden olmaktadır. Diğer yandan liberalleşme, rekabetin artmasına, kredi işlemlerinde karlılığın düşmesine ve finansal kurumlar arasındaki sınırların kalkmasına neden olmaktadır.

Bir bankacılık sistemi (içsel ve dışsal açıdan) ne kadar liberalleştirilmiş ise, o kadar hassas ve duyarlı bir yapıya sahip demektir. Bu nedenle bir bankada ya da bir başka kurumda ortaya çıkacak bir kriz, kolaylıkla yayılma etkisi gösterebilmektedir. Diğer yandan, sistem dış dünyaya açıldıkça, bu kesimdeki gelişmelerden de hemen etkilenmektedir.³⁵

2.2.1.6 KAMUYA BAĞIMLILIK VE YÖNETİCİLERİN YETKİLERİNİ KÖTÜYE KULLANMALARI

Türk bankacılık sektöründe rekabet koşullarını bozan bir unsur da kamu bankalarıdır. Kamu bankalarının Mart 2000 itibariyle sektör aktiflerindeki payı yüzde 37 olarak gerçekleşmiştir. Kamu bankalarının sektör kredi ve mevduatlarındaki payının hala çok yüksek seviyelerde olması, sektörde haksız rekabet yaratmaktadır.³⁶

³⁴ PARASIZ, İlker, *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, İstanbul 2000, s. 237

³⁵ KARACAN, A.İhsan, *Bankaların Ekonomik İstikrardaki Önemi ve Görevleri*, İKV Seminer Notları, İstanbul 1995, s.146

³⁶ AKHAN, Hüsnü, *Türk Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılanırken Beklentiler*, Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000, s.15

Bir yandan hükümetlerin politik amaçlı davranışları, öte yandan bankaların üst düzey yöneticilerinin kişisel yararlarını ön planda tutmaları, bankaların faaliyetlerinde sapmalara neden olmakta ve bankaların karlılığını ve etkinliğini ortadan kaldırarak bankacılık krizlerinin yaratılmasında önemli rol oynamaktadır.

Ayrıca, kamu bankalarının rekabete karşı korunmalarından dolayı, görev zararları Hazine tarafından karşılanmakta, bunun neticesi olarak borçlunun kredi değerliliği yeteri kadar irdelenmemekte, fazla personel ve aşırı şube ağıyla çalışmaktadır.

2.2.1.7 MALİ TABLOLARIN YETERSİZLİĞİ; KAMUYA AÇIKLAMA VE YASAL ÇERÇEVEDE EKSİKLİKLER

Bankaların faaliyette buldukları sahalardaki kurumsal yapının zayıflığı ile performansları ters yönde işlemektedir. Aralarında bazı farklılıklar olmasına rağmen, genellikle gelişmekte olan ekonomilerde piyasa disiplininin işlemlerini ve etkin bankacılık denetiminin uygulanmasını engelleyici nedenler olarak, bankaların muhasebe sistemlerindeki değişiklik, kamuya yeteri kadar bilgi verilmemesi ve yasal baskılar gösterilmektedir.

Birçok ülkede banka varlıklarını bozulmuş ve sorunlu şekilde sınıflandırmadaki muhasebeleştirme yöntemleri, bankaların güçlük içindeki borçlulara daha fazla kredi açarak batık kredilerini iyi göstermelerini önleyememektedir. Kredilerin sınıflandırılması borçlunun kredi değerliliği ve gösterdiği teminatın piyasa değerinden çok, ödeme durumuna dayandığında, bankacılar ve kredi müşterileri için değişik yeniden yapılandırma, tahakkuk ve faiz kapitalizasyonu araçları ile zararları gidermede işbirliğine gitmek kolay olacaktır.

Sorunlu krediler sistematik bir şekilde düşük gösteriliyorsa, kredi zararları için karşılık ayırma yetersiz olacak ve bankanın raporlanan net gelir ve banka sermayesi ölçüleri sistematik bir şekilde yüksek gösterilecektir.

Sağlıklı bankaları sağlıksızlardan ayrılmasında; bir ülke içinde bankalar için yeknesak raporlama olgusu, ülkeler arasındaki muhasebe standartlarındaki farklılıklar, denetim otoritelerine ve kamuya sunulan doğru olmayan raporlar konusunda cezaların yetersizliği ve

gelişmekte olan ekonomilerdeki bankalar için özel kredi derecelendirmelerinin azlığı engel oluşturmaktadır.

2.2.1.8 BANKACILIĞIN YAPISI

Bankacılık sisteminin yapısı ve organizasyonu, sistemde krizlerin ortaya çıkması veya ortaya çıkan krizlere sistemin dayanıklılığı açısından son derece önemli bir faktördür. Öncelikle ABD örneğinde olduğu gibi, coğrafi sınırlamaların bulunduğu tek şubeli bankacılık modelinin yaygın olduğu, risklerini yeterince dağıtıp çeşitlendirememiş çok sayıda küçük ölçekli bankanın yer aldığı ülkelerin bankacılık sistemleri daha yoğun ve ciddi bankacılık krizleriyle karşılaşmaktadır. Bankacılıkta yoğunlaşmanın çok düşük olduğu ülkelerde küçük bankalar arasında iflaslar yaygındır. (ABD, Fransa v.s) çok şubeli bankacılığın hakim olduğu Kanada'da Büyük Buhran sırasında bazı banka şubeleri kapanmasına karşın banka iflası yaşanmamıştır. Yine çok şubeli bankacılığın hakim olduğu İngiltere de, çok şube sisteminin yarattığı risk dağılımından yararlanmıştı.

Bir başka deyişle, çok şubeli bankacılığın varlığıyla coğrafi kısıtlamaların bulunmaması, bankaların risklerini ülkede bölgeler ve sektörler arasında dağıtma olanağı sağladığından bankacılıkta risk azaltıcı bir işlev görmektedir. Bu da, doğal olarak, bu bankacılık modelinin uygulandığı ülkelerin bankalarının ve sistemlerinin banka iflaslarına ve krizlerine karşı daha dayanıklı olması sonucunu doğurmaktadır.

Bir başka yaklaşım üniversal bankacılık modelidir. Anglo-sakson bankacılık modelinde bankalar ile firmalar arasındaki ilişki teorik olarak kısa süreli kredi ilişkisidir. Buna karşılık üniversal bankacılık modelinde bankalar ile firmalar arasındaki kredi ilişkileri daha uzun süreli olduğu gibi, önemli düzeylerde iştirak ilişkisi vardır. Bu da özellikle deflasyon ve kriz dönemlerinde üniversal bankacılık modeli içindeki bankaların daha duyarlı bir yapıya sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır. Bunun en uç örneği olarak Mayıs 1931'de iflas eden Avusturya Bankası Creditanstalt olarak gösterilmektedir. Bu banka, bir bankadan ziyade bir holding şirketi görünümünde olup iflas ettiğinde 64 şirketi vardı ve Avusturya'daki nominal sermayenin %65ine sahip bulunmaktaydı.

2.2.1.9 AŞIRI RİSK ÜSTLENİLMESİNİ CAYDIRICI VE DÜZELTİCİ DAVRANIŞLARIN SERGİLENMESİNİ TEŞVİK EDİCİ GÜDÜLER

Krizleri önleyici bir sistemin iyi çalışması bankaların aşırı risk üstlenmesini caydırıcı ve daha başlangıçta düzeltici davranışlarda bulunmasının güdülendirilmesini içerir. Bankaların, hazinece bankalar yeminli murakıpları aracılığıyla denetlenmelerinin yanısıra banka sahiplerinin, yöneticilerinin ve alacaklıların da başarısızlık halinde kaybedeceği birşeylerin olduğunu bilmeleri son derece önemlidir.

Bir bankanın borçlarını ödeyebilirliğini yitirmesi, yeniden yapılandırmasının maliyetinin kimin tarafından yüklenileceği, gelecekteki güdülerini teşvik etmektedir. Risk üstlenme yanlırsa, bunun maliyetlerinin tamamına yakını risk üstlenmeden yararlananlar tarafından massediliyorsa, bir diğer deyişle belli uzun vadeli yükümlülüklerin sahipleri ile birlikte pay sahipleri de paralarını kaybedeceklerse, güvenilir davranış güdülerini teşvik edilmiş olacaktır. Normal bankacılık işlemlerinden iyi getiri sağlamak için hoşlanan banka sahipleri, riski yüksek faaliyetlere girerek bir getiriden olmaya daha az meyilli olacaktır.

Bankaların kredi ve banka içi risk yönetimi sistemlerinin iyi bir şekilde oluşturulması banka yönetiminin görevidir. Yönetim zaafının genellikle banka iflaslarının temeli olduğu söylenebilir.

Gelişmekte olan ekonomilerde, mevduat sahiplerinin banka piyasası disiplinine potansiyel katkısı gerek muhasebe sisteminin kalitesi, gerekse kamuya duyurulmasının kısıtlılığı nedeniyle sınırlıdır. Zaman zaman bankaların hükümetler tarafından kurtarılması, bir ülkede yasal olarak mevduat sigortası olmasa bile, varmış gibi etki yapmaktadır. Burada en önemli sorun, borçlarını ödeyebilirliğini yitirmiş bankaların sahiplerini ya da büyük toptancı alacaklarını kurtarmak için kamu müdahalelerinde yaşanan keyfilik olgusudur.

2.3 TÜRKİYE'DE 90'LI YILLARDA YAŞANAN KRİZLER

Ülkemizde 90'lı yıllarda 3 büyük kriz yaşanmıştır. Bunlardan ilki 1994 yılının ilk aylarında yaşanırken, diğer ikisi Kasım 2000 ve Şubat 2001'de kısa aralıklarla meydana gelmişlerdir.

2.3.1 1994 KRİZİ

Türkiye ekonomisinde 1993-1994 yılları önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 1993 yılının son aylarında mali piyasalarda istikrarsızlığın artması ve döviz kurlarındaki aşırı dalgalanmalar, giderek artan bütçe açıkları, ithalat artışı, ağır dış borç ödeme koşulları nedeniyle bozulan dış denge, hazinenin düşük faiz oranlarıyla borçlanma talebine piyasalardan yeterince cevap alamaması ve Merkez Bankası kaynaklarına yönelmesi nedeniyle artan likidite hacmi, uluslararası derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notunun indirileceğine dair yaptıkları açıklamalarla, kamu kağıtlarının faiz geliri ve repo kazançlarının vergilendirilmesi TL'den kaçışı hızlandırmıştır.³⁷

Ekonomide 1994 yılının ilk aylarında yaşanan ve hükümetin 5 Nisan Kararları olarak bilinen kararları almasını gerektiren kriz, başlangıçta mali bir kriz olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü, kriz kendisini öncelikle borsa ve döviz piyasalarında hissettirmiştir. Şubat ayının son günleri itibarıyla İMKB endeksinde %20'lere varan değer düşüşü ile birlikte döviz piyasalarındaki hareketlenmeler başlamış, döviz piyasalarında TL'den kaçış ve yabancı paralara talep şeklinde başlayan panik sürecinde, Merkez Bankası piyasalara dolar satarak müdahale etmeye çalışmış ve bu çerçevede bankanın rezervleri hızla erirken, dövizdeki yükseliş engellenememiş ve nihayet döviz kurlarına müdahaleden vazgeçilmiştir. Sonuç olarak, hem Merkez Bankasının rezervleri erimiş, hem de döviz kurlarının %100'ün üzerinde değer kazanması engellenememiştir. Borsa endeksi ve TL bir hafta gibi bir sürede değerlerinin yarısından fazlasını yitirirken, birçok aracı kurum ve döviz bakımından açık pozisyonlara sahip banka iflas etmiş ve mali sisteme olan güven kaybolmuştur. Hükümet, tasarruf sahiplerinin bankalara hücumunu engelleyebilmek için çareyi bütün banka mevduatlarına "sınırsız kamu güvencesi (mevduat sigortası)" getirmekte bulmuştur.

Krizden önceki Türkiye ekonomisinin taşıdığı şartlara baktığımızda aşağıdaki noktalar dikkat çekmektedir:

Serbest döviz kuru politikası yerine; gerek Merkez Bankasının piyasaya müdahalesi, gerekse değişik düzenlemeler ile döviz fiyatları kontrol altında tutulmuştur.

Büyüyen dış ticaret ve bütçe açıkları ve biriken kamu borçlarının finansman yükü nedeniyle, kamu hazinesinin sermaye piyasalarındaki fonları süpürmesi, gecelik faiz oranlarını %100'ün üzerine çıkarmıştır.

³⁷ "Düşük Enflasyona Geçiş Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü", Vefa Cemal Sezer Bankacılık

Bankaların yurt dışından sağladıkları fonları gerek TL bazında ve gerekse döviz bazında müşterilerine pazarlaması ve sonuçta bankaların açık pozisyonlarının artması, döviz kurlarındaki yükselmeler karşısında geri dönmeyen krediler nedeniyle batık krediler artmıştır.

Kısa vadeli fonların hacmi artmış ve borsada işlem gören hisse senetlerinin büyük bir kısmını yabancı yatırımcılar ellerine geçirmiştir.

Mali piyasalarda faaliyet gösteren kurumların birçoğunun, sermaye yeterlilikleri bir yana, teknik anlamda iflas etmiş olmalarına rağmen faaliyet göstermelerine izin verilmiştir.

Çok liberal bir bankacılık düzenlemesi yapılmasına rağmen bankacılık kesimi yeterli derecede kontrol edilmemiş, riskli alacakları bulunan kamu bankaları sistemde önemli bir ağırlığa sahip olmuştur.

1994 ekonomik krizi esas itibarıyla mali piyasalarda patlak vermiş olmakla birlikte, çok kısa bir zaman içinde reel sektöre de yansımış, özellikle ithalata dayalı işlem yapan ve döviz cinsinden yükümlülükleri olan şirketlerin birçoğu da iflas etmiştir. Tüm bu gelişmeler, ülke ekonomisinin küçülmesiyle sonuçlanmıştır.³⁸

2.3.2 KASIM 2000 VE ŞUBAT 2001 KRİZLERİ

1999 yılının ikinci yarısında oluşturulan koalisyon hükümeti, sağlamış olduğu meclis çoğunluğunu da arkasına alarak yeni bir ekonomik programı hayata geçirme kararı almıştır. Bu çerçevede uluslararası resmi kuruluşlar ve diğer piyasa katılımcılarının desteklerinin alınabilmesi için girişimlerde bulunulmuş, 1998 yılından beri uygulanmakta olan Yakın İzleme Anlaşmasının, mali destekli bir Stand-By anlaşmasına dönüştürülmesi konusunda IMF'yle mutabakata varılmıştır. Stand-By anlaşması ile 2000-2002 döneminde uygulanması öngörülen programın temel hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bütçede disiplin sağlanacak ve faiz dışı fazla arttırılacaktır.

Yarışmasında Derece Alan 3 Etüd, İktisadi Araştırmalar Vakfı , İstanbul 2000, s.18

³⁸ ALP, Ali, **Bankacılık Krizleri ve Krize Karşı Politika Önerileri**, Banka Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 38, Sayı: 6, Arayış Basın ve Yayıncılık, Haziran 2001, ss.46-50

2. Enflasyon hedefine paralel olarak TL'nin değeri, seçilecek bir döviz sepetine endekslenecek (sepet = 1 usd +0.77 euro) ve TL'nin değeri, kriter alınan bu parametrelere sabitlenmiş olacaktır.

3. Yapısal reform en kısa sürede tamamlanacak ve özelleştirme uygulamaları hızlandırılacaktır.

Bu sac ayakları üzerine dayandırılan program, uygulamaya konuş ve uygulama aşamasında gerek toplumsal kesimler, gerekse IMF başta olmak üzere uluslararası resmi ve özel kuruluşların desteğini almıştır. Bununla beraber, özellikle Kasım 2000 öncesine gelindiğinde, programın üzerine dayandırılmış olduğu sac ayaklarından döviz kuru dışındakilerde hedeflenen noktalara tam olarak ulaşılamadığı görülmüş ve mali piyasalar değerinden uzaklaşmıştır. Kasım 2000 krizinden önceki Türkiye ekonomisinin genel görünümüne baktığımızda şu noktalar karşımıza çıkmaktadır:

1. İthalatın ağırlıklı olduğu talep canlılığı sayesinde ekonomik büyüme %6-7 gibi yüksek rakamlara yaklaşmıştır.

2. Talepteki canlanmaya rağmen enflasyon oranının %40'ların altına çekilebilmesi mümkün olmuştur.

3. Bütçe disiplini açısından önemli adımlar atılmış ve hedeflenen düzeylerde faiz dışı fazla sağlanmıştır.

4. Yapısal reformlar açısından istenen düzeylerde olmamakla birlikte bazı adımlar atılmıştır. Özelleştirme açısından istenilen aşamaya gelinebilmiştir. Türk Telekom'un özelleştirilmesine dönük girişimlerde bir samimiyetsizlik havası sezilenmeye başlamıştır. Geliştirilen formüllerde sanki bir satmama amacı gizliymiş gibi görüntüler sergilenmiştir.

5. Programın uygulanmasında görülen en büyük sorun cari açığa meydana gelmiştir. Programda cari açığın GSMH'ye oranı %1,5-2 olarak öngörülmesine rağmen, bu oran %4'ü aşmıştır.

Enflasyonda düşme sağlanmış olmasına rağmen, oranların hedeflenmiş olan döviz kuru artışının üzerinde olması zaman içinde TL'nin döviz sepeti karşısında değerlenmesine yol açmış, bu da cari açığın beklenenden daha yüksek düzeye ulaşmasına zemin hazırlamıştır. TL'deki değerlenme ve bunun sürdürülmesinin uzun vadeli olarak imkansız gözükmesi, yıl sonunun da yaklaşmış olması nedeniyle bankaları ve Türkiye'de yatırım yapan yabancı yatırımcıları pozisyon kapatmaya yöneltmiştir.

2000 yılı Ekim ayının ortalarında TCMB döviz rezervlerinde başlayan erime, kasım ayında hızlanarak artmış ve aralık ayına gelindiğinde yaklaşık olarak 7 milyar doların üzerinde bir totale ulaşmıştır.

Kasım ayındaki finansal krizde, bankalar ve kurumsal yatırımcıların aksine küçük tasarruf sahipleri döviz aşırı bir talep göstermemiştir. Döviz talebini gösteren kesimler arasında da yabancılar başı çekmiştir. Merkez Bankası, döviz rezervlerindeki önemli aşınmaya karşın, bu krizi IMF'den sağladığı ilave kredilerle ve yüksek faiz silahını kullanarak püskürtebilmiştir. Ancak, bankacılık kesiminin mali bünyesinde yükselen faizler nedeniyle ciddi hasarlar oluşmuştur.

Krizle birlikte uygulanmakta olan ekonomik program ve bankacılık sektörü büyük güven kaybına uğramıştır. Bankacılık sektörünün sıkıntılarının sanıldığından çok daha ciddi boyutlarda olduğu yönündeki bir algılama piyasalarda hakim olmaya başlamıştır. Bankaların açık pozisyon büyüklüğü ve taşıdıkları düşük faizli Devlet İç Borçlanma Senetlerinin tutarı piyasada merak edilmeye ve sorgulanmaya başlanmıştır. Piyasa aktörleri artık olayları irdelerken daha seçici ve duyarlı bir konuma gelmişlerdir. Böyle bir psikolojik yapı, esasen yeni krizler için son derece elverişli bir ortamın mevcudiyetini göstermektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Merkez Bankası Kasım Krizi'ni IMF'nin de desteğiyle döviz rezervlerinde ciddi bir erime pahasına da olsa püskürtebilmiştir. Ancak bu krizin en önemli nedeni olarak kabul edilen TL'nin aşırı değerlenmesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan cari açığındaki önemli artış ile ekonomideki yapısal reformların sürdürülmesi konusundaki rehabet hala önemli bir sorun olarak yerinde durmaktadır.

Bu nedenle Kasım krizinden üç ay gibi kısa bir süre sonra, 19 Şubat 2001 tarihinde MGK toplantısında yaşanan bir tartışma, ülkemizde yeni bir döviz krizinin kıvılcımı olmuştur.

Gecelik %6000'leri aşan faiz oranları dahi dövize olan talebi frenleyememiş ve Merkez Bankası'na 1 gün içinde gelen döviz talebi 7 milyar doları aşmıştır. Kasım krizinden farklı olarak Şubat krizinde, yerli yatırımcılarla küçük tasarruf sahipleri de dövize hücum etmişlerdir. frenlenemeyen döviz talebi nedeniyle, 21 Şubat gecesi IMF destekli döviz çıpasına dayalı ekonomik program rafa kaldırılarak TL dalgalanmaya bırakılmıştır. Böylece daha önce 16 kez imzalanıp çoğu yarıda kesilen IMF programlarından birisi daha başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Türkiye'de yaşanan ekonomik krizler ve 1994 yılında Meksika'da yaşanan kriz ve daha sonra Asya'da yaşanan krizin nedenlerine bakıldığında benzer belirtilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar: mali sektörlerde yaşanan sorunlar, yabancı sermaye kalemleri arasında kısa vadeli fonların ağırlıkta olması, gerçekçi döviz kuru politikası izlenmemesi ve piyasalarla ilgili düzenleme ve gözetim yapan otoritelerin, krizlerin nedenleri çok önceden oluşmuş olmasına rağmen öngörülü politikalar üreterek krizlerin bertaraf edilmesi ya da en azından etkilerinin minimize edilmesini sağlayamamaları noktalarında toplanmaktadır.³⁹

2.3.3 ASYA KRİZ SÜRECİ

Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinin gelişimine ilişkin verilerden de izlendiği gibi 70'li yılların ortalarından itibaren bu ülkeler hızlı bir büyüme süreci yaşamışlardır. Ülkelerin ekonomik başarıları Asya mucizesi olarak nitelenmiş ve diğer gelişmekte olan ülkelere örnek olarak gösterilmiştir.⁴⁰

Ancak 1997 yılı ortalarında Tayland'da başlayan kriz, bölgenin diğer ülkeleri Malezya, Endonezya, Hong Kong, Singapur ve Güney Kore'ye yayılmış, başlangıçta ülkelerin paraları dolar karşısında önemli ölçüde değer kaybettiği gibi, borsaları da çökmüştür. Dünya global krizin eşiğine gelmiş, finansal alanda başlayan kriz reel kesimi de etkisine almıştır. Birkaç ay içinde birçok ülke yıllarca geriye gitmiş, ekonomik istikrar dışında politik istikrarsızlıklar da yaşanmıştır.⁴¹

Doğu Asya finans krizi UNCTAD tarafından, 70'li yılların başında Bretton Woods sisteminin çökmesinden beri hem büyüklüğü, hem de etkileri bakımından en ağır finans krizi olarak

³⁹ ALP, Ali, **Bankacılık Krizleri ve Krize Karşı Politika Önerileri**, Banka Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 38, Sayı: 6, Arayış Basın ve Yayıncılık, Haziran 2001, ss.51-53

⁴⁰ DEMİR, Gülten, **Asya Krizi ve IMF**, Der Yayınları, Yayın No:268, Kardeşler Matbaası, İstanbul 1999, s.132

değerlendirilmektedir. Finans piyasaları eskiye göre daha bütünleşmiş olup, Doğu Asya ülkeleri dünya ticaretinde ve üretiminde önemli bir paya sahip olduklarından, krizin etkileri önceki yıllardaki finans krizlerinden daha global olmuş, ilk defa güneyde başlayan bir finans krizi kuzeyin sermaye piyasalarını etkilemiştir.⁴²

Asya Ülkeleri 1970'li yılların ortalarından itibaren, dünya ekonomisinde büyüme hızlarının düştüğü bir dönemde yüksek büyüme hızlarına ulaşmışlardır. 1990-1997 yılları arasında sanayileşmiş ülkelerde GSYİH %15 oranında artarken, Asya ülkelerinde aynı oran %40-%60 arasında gerçekleşmiştir. Son 30 yılda kişi başına milli gelir Kore'de 10, Tayland'da 5 ve Malezya'da 4 kat artmıştır.

İzlenen dönem süresince ekonomiler her yıl büyümüş, enflasyon oranları genel olarak %10'ların altında seyretmiştir. Örneğin krizden önceki son yıl olan 1996 yılında Tayland'da enflasyon oranı %5.9 dur. Asya ülkelerinde, diğer gelişmekte olan ülkeler açısından önemli sorunların kaynağı olarak gösterilen kamu kesimi açığı bulunmamaktadır. Yine krizden önceki yıl olan 1996'da; Tayland, Endonezya ve Malezya'da kamu kesimi fazlaları söz konusudur. Filipinlerde ise GSMH'nın binde 4'ü oranında küçük bir açık vardır. Asya ülkelerinde tasarrufların GSMH içindeki payı da oldukça yüksektir. Bu oran Filipinlerde %20, diğer ülkelerde ise %30'ların üzerindedir.

Ülkelerin ödemeler bilançosunun gelişiminde ise problemler olduğu söylenebilir. 1990-1995 yılları arasında Tayland'da GSMH'nın %6.7'si, 1996 yılında ise %7.9'u oranında önemli bir ödemeler bilançosu açığı söz konusudur. Malezya ve Güney Kore'de ödemeler bilançosu açığı GSMH'nın %4.9'u düzeyinde, Endonezya'da ise GSMH'nın %3.3'ü düzeyinde görece olarak daha düşüktür.⁴³

2.3.3.1 KRİZİN GELİŞİMİ

Asya ülkeleri sermaye ithaline dayalı bir gelişme modeli izlemişler ve 30 yılı aşan yüksek büyüme dönemi süresince gelişmiş ülkelere özellikle direkt yatırımlar biçiminde oldukça yüksek ölçüde sermaye ithal etmişlerdir.⁴⁴

⁴¹ DEMİR, Gülten, A.g.e, s.133

⁴² DEMİR, Gülten, A.g.e, ss.132-133

⁴³ DEMİR, Gülten, A.g.e, ss.133-134

90'lı yıllarda Asya ülkeleri sermaye hareketlerini serbestleştirmişler ve yabancı sermaye yatırımlarının getirisini arttıran (yüksek faiz) ve riskini azaltan (sabit kur) politikalar uygulamışlardır. Bu uygulamalara bağlı olarak 90'lı yıllarda ülkelere akan sermaye içinde portföy yatırımları ve kısa vadeli borç akışı ağırlık kazanmıştır. Ünelere ilişkin verilerden de izleneceği gibi Malezya dışındaki ülkelerde direkt yatırımların görelî önemi azalmış, 1993 yılından itibaren portföy yatırımları önemli boyutlara ulaşmış, bütün Asya ülkelerinde özel sektörün dış borçları hızla artmıştır.⁴⁵

Asya ülkeleri de yabancı sermayeyi çekebilmek için, faiz oranlarını genel olarak ABD ve diğer finans merkezlerindeki faiz oranlarının üzerinde tutmuşlardır. Böylece yerli para ile borçlanma maliyetinin daha yüksek olması özel kesime yabancı para ile daha elverişli borçlanma olanağı sağlamış ve bu kesimin yurtdışından kredi talebinin hızla artışında etkili olmuştur. Sonuçta yabancı para ile borçlanmayı cazip hale getiren koşullar, dış borçların hızla artmasına neden olmuştur.⁴⁶

Yabancı sermayeyi ülkeye çekmek üzere uygulanan politikaların yanısıra, ekonomilerin yüksek büyüme hızlarının ek bir güvence de sağlaması, Asya ülkelerini dünya ölçeğinde yüksek kar arayan finans sermayesi için cazip bir yatırım alanı haline getirmiştir. Böylece özellikle 90'lı yıllarda Asya ülkelerinde özel kesimin genellikle ABD dolarına bağlı dış borçları önemli ölçüde artmıştır.⁴⁷

Sermaye akışının frenlenmemesiyle, nisbi olarak düşük faizli dış kredilerle finanse edilen bir yatırım patlaması yaşanmış, yabancı sermaye (portföy yatırımları ve krediler) verimli sektörler yerine kısa sürede yüksek kazanç sağlayan spekülâtif alanlara yönelmiştir. Örneğin Tayland ve Filipinlerdeki imalat sanayindeki müteşebbisler, karlarını teknolojilerini yenileme ya da işgücünün niteliğini arttırmak üzere kullanmak yerine, büyük bölümünü gayrimenkul veya borsa spekülasyonlarına yatırmışlar, böylece gayrimenkul ve hisse senedi fiyatları önemli ölçüde artmıştır.⁴⁸

Gayrimenkul ve hisse senetlerinin artan değeri, giderek daha yüksek krediler alınmasında teminat olarak gösterilmiş ve yatırım patlaması sürdürülmüştür. Satılmayan konut ve

⁴⁴ DEMİR, Gülten, A.g.e, s.135

⁴⁵ DEMİR, Gülten, A.g.e, s.135

⁴⁶ DEMİR, Gülten, A.g.e, ss.135-136

⁴⁷ DEMİR, Gülten, A.g.e, ss.136

⁴⁸ DEMİR, Gülten, A.g.e, ss.136-137

işyerlerinin tahmini değeri 20 milyar doları bulmuş, 2000 yılı için konut arzı talebin %211 üzerine çıkmıştır. Sonuçta gayrimenkul sektöründe büyük arz fazlası oluşmuş, ülkedeki birçok banka ve finans kurumu, uluslararası bankalara ve portföy yatırımcılarına büyük ölçüde borçlanmıştır.⁴⁹ Belki de en sonunda tetiği çeken parmak, bilhassa Tayland'da artan ölçüde yeni işyeri binasının boş durduğunun ve gayrimenkul fiyatlarının gerilemekte olduğunun farkedilmesi olmuştur. Bunun yanında Tayland banka sisteminde, sağlam karşılığı olmayan kredi stoğunun da 40 milyar dolara ulaşmış olması da önemli bir gösterge durumundadır.⁵⁰

1997 yılının ilk yarısında gayrimenkul sektörünün çökmesi ile kredilerin geri dönmeyişi, işletmelerin yanısıra birçok finans kurumunu da zor duruma düşürmüştür.

Finans kurumlarının çoğunluğunun teminatlarının gayrimenkul ve hisse senetlerinden oluşuyor olması sonucu, bu teminatların değerindeki düşmeler batık kredilerini arttırarak bankaların ve diğer finans kurumlarının, özellikle de özsermayesi düşük olanların mali yapılarını olumsuz etkilemiştir. Risklerin artması ve yetersiz portföy çeşitlendirmesi krizi hızla sistemik bir kriz haline getirmiştir. Bir başka deyişle, zincirleme reaksiyonlar bütün finans sistemine yayılmıştır.

Tayland Merkez Bankası'nın toplam varlıkları içinde vadeli sözleşmelerle bağlı olmayan, serbest kullanabileceği döviz rezervlerinin azalması nedeniyle, kısa vadeli dış yükümlüklerini 1997 ilkbaharına ertelemek zorunda kalması üzerine, yurtiçi ve yurtdışı spekülâtörler bu durumu Baht'ın değerinin düşürüleceğinin işareti olarak değerlendirip harekete geçmişlerdir. Tayland Merkez Bankası, Baht'ın değerini 1 dolar=25 Baht olarak sabit tutmayı denemiş, ancak kar sağlamak isteyen yabancı yatırımcıların spekülâtif atakları ile başa çıkılamamıştır. Sonuçta Merkez Bankası 39 milyar dolar rezervinin 9 milyarını kaybettikten sonra, 2 Temmuz 1997 tarihinde Bahtın değerini serbest bırakmış, bu durum zincirleme reaksiyonlara neden olmuştur. Bu arada yabancı yatırımcıların yeni taahhütlerden giderek daha çok kaçınmaları ve döviz arzlarını azaltmaları krizin derinleşmesinin diğer bir nedenidir.⁵¹

⁴⁹ DEMİR, Gülten, A.g.e s.138

⁵⁰ İLYAS, Atilla İmrahor, *Asya Krizi: Uzakdoğu Finans Krizinin Türkiye Üzerindeki Etkileri*, İTO Yayınları, Yayın No: 47, s. 31

⁵¹ DEMİR, Gülten, A.g.e, s.139

Tayland yönetimi 2 Temmuz 1997'de Baht'ın dolar kurunu serbest bıraktıktan iki hafta sonra Malezya, bir ay sonra Endonezya, birkaç ay sonra da Güney Kore paralarını dalgalanmaya bırakmış, bu ülke paraları da dolar karşısında önemli ölçüde değer kaybetmiştir.

1997 yılı Ekim ayı ortalarında Asya ülkelerinde yeni bir spekülasyon dalgası yaşanmış ve Singapur, parasının yaklaşık %10 oranında devalüasyonuna izin vermek zorunda kalırken, Tayvan parası da ABD doları karşısında yaklaşık %6 oranında değer kaybetmiştir.

Bu gelişmelere müteakip, bir gün içinde hisse senetleri endeksi Brezilya'da %15, Arjantin'de %14, Meksika'da %14 oranında düşmüş, izleyen günlerde Japonya'da endeks %4.26 oranında düşerken, Batı Avrupa ülkeleri borsalarında da düşüşler yaşanmıştır. Almanya'da borsa endeksi %8.04, Fransa'da %9.4, Zürih'de %8.61, Londra'da %6.64, Rusya'da da %20 civarında bir düşüş yaşanmıştır.⁵²

Yabancı yatırımcılara karlı olanaklar sunan Asya ülkelerine güven kaybolmuş, para ve hisse senetlerinin elden çıkarılmasıyla ülkelerin döviz ve hisse senedi piyasaları çökmüştür. Temmuz 1997'den Temmuz 1998'e kadar ABD doları karşısında Endonezya parası Rupî %80, Tayland Baht'ı %42, Malezya Riggî'ti %38, Filipinler Pezo'su %30 oranında değer kaybetmiştir. Ülkelerin borsaları için de aynı durum geçerlidir. Aynı sürede Güney Kore'de borsa endeksi %62, Endonezya'da %43, Malezya'da %53, Tayland'da %51, Filipinler'de %30 oranında düşmüştür.⁵³

Tayland, Endonezya ve Güney Kore krizden kendi güçleriyle kurtulamadıkları için IMF'den yardım istemek zorunda kalmışlardır. Tayland 28 Temmuz 97'de, Endonezya 8 Ekim'de, Güney Kore de 21 Kasım'da yardım talebinde bulunmuş, IMF tarihinin en büyük finansal yardım paketini açmıştır. 120 milyar dolar civarındaki finansal yardımlara IMF ile birlikte Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası gibi diğer uluslararası finans kurumları da katkıda bulunmuşlardır.

IMF bu kredileri her zaman olduğu gibi, önerdiği iktisat politikalarının uygulanması koşuluna bağlayıp, Asya ülkelerini liberalleşme, yurtdışı piyasalarını yabancı yatırımcılara açma, yüksek faiz politikası, banka sistemi reformu, sıkı bütçe disiplini, kamu kesimi sübvansiyonlarının kaldırılması gibi bilinen IMF politikalarını uygulamaya zorlamıştır.

⁵² DEMİR, Gülten, A.g.e, s.141

2.3.3 MEKSİKA PEZO KRİZİ

Meksika Krizi, 20 Aralık 1994'de hükümetin Pezo'yu %15,3 oranında devalüe etmesiyle patlak vermiştir. Krizin ortaya çıktığı bu tarihten önce uzunca bir dönem Meksika'da hükümet, aşırı değerlenmiş bir Pezo politikası uygulamış ve özellikle yabancı yatırımcılar bu politikaların uzun süre devam edeceğine ikna olmuşlardır. Bununla beraber, 1 Aralık 1994 tarihinde işbaşına gelen Ernesto Zedillo yönetiminin, göreve başladıktan henüz 20 gün sonra devalüasyon kararı alması, yatırımcılar tarafından temel politikalarda köklü bir değişiklik olacağı şeklinde algılanmış ve pezodan kaçıp yabancı paraya yöneliş başlamıştır.

Meksika Krizi, hükümetin aldığı devalüasyon kararı ile başlamış olmakla beraber, bu krizin bir gecede ortaya çıkmadığı ve altında önemli nedenlerin yattığı da bir gerçektir. Krizin oluşum nedenlerine baktığımızda, aşağıda yer alan noktaların 1990'lı yılların başından itibaren Meksika ekonomisinde yaşandığı söylenebilir:

- a. Krize kadar Pezo, başta dolar olmak üzere, yabancı paralar karşısında değerlenmiştir.
- b. Ekonomi, 1992 yılından itibaren yılda 23 milyar doları aşkın yüksek bir tutarda cari işlemler açığına sahip olmuştur.
- c. Özellikle kısa vadeli yabancı sermaye girişlerinde önemli artışlar yaşanmıştır.
- d. Ulusal tasarruf oranları düşmüştür.
- e. Ulusal yatırımlar ve yatırımların verimliliği azalmıştır.

Meksika ekonomisi, 1990'lı yılların başında yukarıda yer alan ve daha sonra krize zemin hazırlayan olumsuz gelişmeleri üretmiş olmakla beraber, yaklaşık aynı dönemde uygulanan Ortodoks iktisat politikaları, enflasyonun 1987'de yıllık % 159'dan, Aralık 1993'de yıllık bazda % 8'lere düşmesini sağlamıştır. Bu politikalar, kabaca, bütçe açıklarının ortadan kaldırılması, ticaretin ulusal ve uluslararası liberalize edilmesi ve böylece ulusal

⁵³DEMİR, Gülten, A.g.e, s.141

piyasaların rekabet gücünün artmasının sağlanması ve sıkı para politikalarının izlenmesi şeklinde sıralanabilir. Ekonomide aynı dönemde yaşanan bu olumlu ve olumsuz gelişmeler birçok kez birbirinin alternatifi olarak kaçınılmaz bir şekilde gerçekleşmekle birlikte, uygulanan politikaların bir sistem yaklaşımı içinde, söz konusu çelişkileri minimize etmeyi amaçlaması ve sonuçta bir alanda gelişme sağlanırken diğer alanlarda yeni sorunlar yaratılmamasına çalışılması gerekmektedir. Doğal olarak bu yaklaşım, uygulanan politikaların sistemli bir şekilde dizaynını ve koordinasyonunu gerektirmektedir. Enflasyonu indirmek için uygulanan politikalar Meksika'da hedefine ulaşmışken, diğer alanlarda ortaya çıkan ve mali krize zemin hazırlayan gelişmeler, enflasyonun yine % 50'lerin üzerine çıkmasına neden olmuştur.

Ekonomide özellikle 1990'lı yılların başından sonra yaşanan ve giderek artan dış ticaret açıkları, daha fazla yabancı sermaye çekilerek aşmaya çalışılmış ve yabancı sermaye kalemleri arasında da özellikle kısa vadeli fonlar oldukça önemli yer tutmaya başlamıştır. Zaten aşırı değerlenmiş konumda olan Pezo'ya, daha fazla yabancı sermaye girişiyle birlikte talep daha da yükselmiş ve doğal olarak zaman içinde Pezo'nun aşırı değerlenmiş hali daha yüksek noktalara ulaşmıştır. Ekonominin içinde bulunduğu durgunluk ve verimlilik oranlarının düşüklüğü ile özel tüketimin artması ve tasarruf oranlarının düşmesi genel manzaraya eklenince, ortaya son derece zayıf bir ekonomi çıkmış ve böyle bir durumda yeni hükümetin dengeli bir mali politika ve piyasalarda rekabetin önündeki engelleri kaldırıcı, liberalizasyona gidici uygulamaları hayata geçirmesi beklenirken, olayın yalnızca devalüasyon yapılarak aşmaya çalışılması yatırımcıların güvenini sarsmış ve ulusal paradan kaçış başlamıştır.

Gerek Meksika ve gerekse diğer birçok Latin Amerika ülkesinde, esas itibarıyla, enflasyonla mücadelede bir araç olarak kullanılan sabit döviz kuru politikası başarısız olmuştur. Çünkü, izlenen kur politikasının sabit kur veya bunun belirli türevleri şeklinde olması ve zaman içinde kriter olarak alınan ülke ile aynı ekonomik trendin izlenememesi halinde, gerçekte olması gereken kurlarla cari kurlar arasındaki makas açılmakta ve bu genellikle ilgili ülkelerin paralarının aşırı değerlenmesi şeklinde olmaktadır.

Ülkelerin çektiği yabancı kaynak türlerinin ülke ekonomileri üzerindeki etkileri farklı olabilmekte ve kısa vadeli fon girişleri çok olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. 1994 Meksika Krizi'nde rol oynayan en önemli etkenlerden biri de yine kısa vadeli fon girişlerinin

tutarındaki artışlar ve bu fonların ekonominin verimli alanlarından ziyade tüketime yönlendirilmesidir.

Meksika'da yaşanan mali kriz, dikkatleri ilk önce, bu ülkeyle daha önce aynı sorunları yaşamış (hiperenflasyon, yüksek dış ticaret açıkları, yükselen kısa vadeli sermaye girişleri vs) ve bu sorunları aşmak için aynı tarihlerde benzer politikaları uygulamaya çalışan Latin Amerika'nın diğer iki büyük ekonomisi olan Brezilya ve Arjantin'e çevrilmiştir. Meksika'da yaşanan mali krizin gerek diğer Latin Amerika ülkeleri ve gerekse Meksika ile güçlü mali ve ticari ilişkileri bulunan diğer ülkelere ve özellikle gelişen piyasalara yayılacağından korkulmuştur. Bu çerçevede, Meksika krizinin diğer ülkeler üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler "tekila etkisi" olarak adlandırılmıştır. Meksika'da yaşanan mali krizin diğer ülkelere yayılacağı konusunda endişe yaşanmış olmakla beraber, bu krizin diğer ülkeler üzerindeki etkileri çok fazla olmamış, diğer bir deyişle "tekila etkisi" uluslararası bir sistemik risk açısından nispeten hafif atlatılmıştır. Bu konuda, başka Latin Amerika ülkelerinin aldığı iç tedbirlerin yanı sıra, ABD ve IMF gibi uluslararası kuruluşların Meksika için organize etmiş oldukları kredi kanallarının çok büyük katkısı olmuştur.⁵⁴

⁵⁴ ALP, Ali, "Bankacılık Krizleri ve Krize Karşı Politika Önerileri", Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl : 38, Haziran 2001,ss. 53-56

BÖLÜM 3

SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI

1980'lerin başından itibaren çok sayıda ülkede sistemik banka krizleri meydana gelmiştir. Sistemik banka krizi, mali piyasalarda bir ya da birkaç bankanın iflası tehlikesinin tüm sisteme yayılarak ödemeler sisteminin olumsuz etkilenmesi, hatta işleyişinin durdurması nedeniyle, piyasaların işleyişinde pürüzler meydana gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu krizlerin en önemli nedenleri; istikrarsız makroekonomik yapı, bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetim yapılamaması, yasal düzenlemelerin yetersiz olması, ödemeler sistemi gibi mali altyapı unsurlarının güvenilir olmaması ve risk yönetimi için gerekli kredi kültürünün oluşmamasıdır.

Bankacılık krizleri sonrasında faiz oranlarının artması ve yerel para biriminin değerinin düşmesi, borç yükünün ve riskten korunmayan borçluların riskinin artmasına ve batık kredilerin hızla çoğalmasına yol açmaktadır. Batık kredilere bağlı zararların ekonominin hemen her kesimi üzerinde olumsuz etkileri olması sektörde yeniden yapılanma gereğini doğurmaktadır.

Sistemik banka yeniden yapılandırması, bir ülkede meydana gelen banka iflaslarının toplam bankacılık sisteminin yüzde 20'sinden fazlasını etkilemesi üzerine, bankacılık sektörüne güvenin tekrar sağlanması ve sektörün iyileştirilmesi amacıyla yapısal ve düzenleyici programların uygulamaya konulması şeklinde tanımlanmaktadır. Sistemik banka yeniden yapılandırmasında devlet tarafından uygulamaya konulan programlar, makroekonomik çözümler ile bankacılık denetiminin artırılması, yasal muhasebe ve düzenleyici çerçevenin geliştirilmesine yönelik çabaları içermektedir. Sistemik banka yeniden yapılandırmasının başarılı ya da başarısız olması, büyük ölçüde bütün bu sorunlara çözüm getirme oranına bağlıdır.

3.1 SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASINI GEREKTİREN SEBEPLER

Bir ekonomide bankaların iflası, sistemdeki diğer işletmelerin iflasından daha çok etki yaratmaktadır. Çünkü, hem bankalardaki mevduat sahipleri, hem kreditorler hem de kredi kullananlar bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Kreditorlere borçların ödenmemesi ve verilen kredilerin geri çağırılması ekonomide şok etkisi yaratarak ödeme gücü olmayan, finansal yapısı sağlam bankaları da sarsmaktadır. Bir bankanın iflas etmesi veya iflasının beklenmesi halinde kreditorler, ödeme gücü içinde olan ve olmayan bankalar arasındaki ayırımı yapamamakta ve diğer sağlam bankalardan paralarını çekebilmektedir. Likidite desteği olmaması halinde böyle bir durum bankaların aktiflerini zararına satmalarına ve kredilerini geri çağırmalarına neden olabilmektedir. Aynı zamanda banka iflasları kredi akımını ciddi şekilde etkileyeceğinden, sistemde kredi sıkışıklığına (credit crunch) ve ekonomik faaliyetlerin çökmesine neden olmaktadır.

Sistemik krizlerde ödemeler sisteminin çökmesi ekonomik faaliyetleri ciddi şekilde etkilemektedir. Bir bankanın diğer bankalara olan yükümlülüğünü yerine getirememesi ve akabinde borçlarını ödeyememesi sistemin çökmesine neden olmaktadır. Ödemeler sisteminin miktarı kimi büyük gelişmiş ülkelerde yıllık GSYİH miktarlarına karşılık gelmektedir.

Sistemik krizlere daha iyimser açıdan bakıldığında, bazı durumlarda sağlam bankaların sistemde meydana gelen bir krizden dolayı avantajlı konuma geçtiği görülmektedir. Çünkü, mevduat sahipleri bu bankaları mali durumu güçlü ve güvenilir görmekte ve mevduatlarını diğer bankalardan çekip bu bankalara yatırmaktadırlar. Söz konusu bankalar aynı zamanda zayıf bankaların aktiflerini de satın alma imkanına kavuşacaklarından, bu durum daha güçlü bir bankacılık sistemi yaratmaktadır. Ayrıca, ödeme gücü içinde olan bir bankanın iflas etmesi, gelişmiş mali piyasalarda ödeme gücü olmayan bankalarda likidite sıkışıklığına neden olmamaktadır. Merkez bankasının bankalara ödemelerini yapabilmesi için açık veya kapalı garanti vermesi, ödemeler sistemindeki muhtemel bir sıkışıklığı önlemektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler, bir bankanın iflasının sisteme yayılmasını önleyen "Gerçek Zamanlı Toptan Mutabakat Sistemini (Real Time Gross Settlement) kullanmaktadır.

3.2 SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASININ YASAL ÇERÇEVESİ

Sistemik banka yeniden yapılandırması için gerekli yasal çerçeve 4 temel unsura dayandırılabilir:

- a. Bankacılık sistemine güvenin yeniden sağlanması,
- b. Devlet müdahalesi için yasal bir sürecin oluşturulması,
- c. İflas eden bankalar için müdahale mekanizmasının oluşturulması,
- d. Banka yeniden yapılandırması için yapısal önlemlerin alınması.

3.2.1 BANKACILIK SİSTEMİNE GÜVENİN YENİDEN SAĞLANMASI

Bankacılık sistemine güvenin sağlanması için yapılması gereken başlıca işler; tasarruf sahiplerinin birikimlerinin güvence altına alınması, merkez bankası'nın bankalara likidite sağlaması, düzenleme yapısının güçlendirilmesi ve banka düzenleme otoritelerinin yeniden düzenlemesidir.

3.2.1.1 GARANTİLER VE MEVDUAT SİGORTASI

Devletin bankacılık sistemine güvenini tekrar sağlamak için alacağı önlemlerin başında, bankaların mevduatları geri ödeyeceklerine dair güvence vererek kamuoyunun güvenini tekrar kazanmaları gelmektedir. Garanti kapsamı değişiklik gösterebilmektedir. Küçük mevduat sahipleri, mevduat sigortasının olmadığı ve düşük düzeyde olduğu durumlarda, bankanın tasfiyesi halinde açık bir şekilde korunabilmekte, garantiler aynı zamanda özellikle yabancı alacaklıları veya bütün bankaları da kapsayabilmektedir. Garantilerin sistemde yarattığı ahlaki risk (moral hazard) etkileri ise uygun vade ve koşullarla hafifletilebilir.

Ekonominin istikrarsız olduğu ve sıkı maliye politikasının uygulandığı bir ülkede örtülü garantiler kamuoyuna gerekli güvenin sağlanmasında yeterli olmayabilmektedir. Garantilerin kredibilitesi, belirlenen problemlerin çözümleri için kararlı adımların atılmasıyla sağlanabilir. Ayrıca devlet, sistemik bir krizde sisteme olan güvenin yeniden sağlanması için yeni bir mevduat sigortası güvencesi düzeyi belirlemelidir.

Sistemik banka yeniden yapılandırmasının bu aşaması, ilgili acil kararnamelerin çıkarılması için kamu otoritesinin analiz edilmesini içermektedir. Ayrıca kamu görevlileri, garantinin

uzun dönemli sonuçları için mümkün olduğunca çok detayı göz önünde bulundurmalıdır. Örneğin, garanti kapsamı ile ilgili davaları en aza indirmek için garanti kapsamına alınan mevduat tanımı, banka hesap türlerine ve garantinin süresine göre açıkça belirtilmelidir. Açıklığa kavuşturulması gerekli diğer bir husus da, banka sahipleri ile bankanın zararlarından sorumlu diğer banka sahiplerinin mevduatlarının garanti kapsamına alınıp alınmayacağıdır.

3.2.1.2. MERKEZ BANKASININ BANKALARA LİKİDİTE SAĞLAMASI

Merkez bankasının bankalara mali destek sağlaması en çok kullanılan yollardan birisidir. Merkez Bankası nihai borç veren bir kurum olarak, bankaların herhangi bir likidite sıkışıklığında ilk başvurdukları yerdir. Merkez Bankası kredileri, ödeme gücü olan ama likidite sıkışıklığı yaşayan bankalara verilen likidite desteği ile sınırlıdır. Bu krediler tam olarak teminatlandırılmıştır. Sorunlar sistemik hale geldiğinde ise likidite sıkışıklığı olan bankalar ile ödeme güçlüğü içindeki bankalar arasındaki ayırımı belirlemek güçleşmektedir. Böyle bir durumda Merkez Bankası kredileri eksik teminatlandırabilir.

Sistemik krizlerde merkez bankaları genellikle ödemeler sistemini desteklemek için reeskont kredilerinin verilmesi, zorunlu karşılıkların düşürülmesi, veya bankalara döviz kredileri verilmesi yönünde baskılarla karşılaşmaktadır. Merkez bankası sistemik krizin ortaya çıkmasıyla sistemin akışını sağlamak için kısa dönemli likidite kredilerini, orta ve uzun vadeli kredilere dönüştürmeyi gerekli bulabilmektedir.

3.2.1.3 DÜZENLEME YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ

Bankacılık krizlerinin çözümlenmesinde en önemli adımlardan birisi, bankaların etkin ve ihtiyatlı yönetilmesini engelleyen yasal ve düzenleyici çerçevedeki zayıflık ve çarpıklıkların giderilmesidir. Bu durumda ihtiyatlı denetim ve düzenlemeye ilişkin daha sıkı kuralların uygulanması, daha iyi muhasebe ve bilgilendirme standartlarının oluşturulması, etkin olmayan ve faaliyetini sürdüremeyecek kurumlara gerekli müdahalelerin yapılması için mekanizmaların kurulması, hileli ve yasal olmayan mali işlemler için yaptırım uygulanması gerekmektedir.

Bu çerçevede yeni yasal düzenlemeler banka denetim kurumlarının;

1. Basle sermaye standartlarını uygulamalarını,
2. Periyodik olarak yerinde ve uzaktan izleme sistemi kurmalarını,
3. Kendi risklerini izlemek üzere iç denetim sistemlerini kurmalarını,
4. Kredi sınıflandırması ve sorunlu krediler için karşılık ayrılmasında uluslararası kabul gören standartları benimsemelerini,
5. Mali performansları hakkında yeterli düzeyde kamuoyu bilgilendirmesi yapmalarını,

gerektirmektedir.

Bir mali sistemin etkin ve sağlıklı işleyebilmesi için kurulması gerekli yeni sistemin oluşturulması ve uygulanması uzun zaman isteyen bir süreçtir. Bu bağlamda yeni muhasebe standartlarının uygulanması, asgari sermaye şartlarının yerine getirilmesi, kredilerin sınıflandırılması ve zorunlu karşılıklar için kurallar getirilmesi hususları, kademeli şekilde gerçekleştirilmesi gereken uygulamalardır.

3.2.1.4. BANKA DÜZENLEME OTORİTELERİNİN YENİDEN DÜZENLENMESİ

Sistemik banka krizleri, kamu ve özel sektör yetkilileri ile banka denetiminden sorumlu otoritelerin denetim ve gözetim etkinliklerini analiz etmelerine neden olmaktadır. Denetim işlevinde alınacak tedbirler üç ana gruba ayrılmaktadır:

- a. Yeni banka girişlerine izin verilmesi, mevcut olanların lisansının iptal edilmesi,
- b. Mevcut bankaların yeni faaliyetleri için izin verilmesi, bu bankaların denetiminde cezai yaptırımların uygulanması ve banka lisanslarının tavsiyesi veya iptali,
- c. Banka mevduatlarının korunması amacıyla mevduat sigorta fonunun veya bununla ilgili diğer kurumların faaliyet göstermesinin sağlanması.

Bir ülkenin bankacılık sistemi büyüdükçe ve mali piyasalardaki gelişime paralel olarak değiştikçe, sistemin denetiminden sorumlu otoriteler arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Devlet, bankacılık sisteminin gözetim ve denetiminden sorumlu farklı otoritelerce bazı

durumlarda mükerrer işler yapıldığını, ayrıca denetim ve gözetimde bir çok eksiklikler olduğunu bilmesine rağmen, bu yönetsel problemler, bankacılık krizi nedeniyle kamuoyunun dikkati banka düzenlemelerinin gerekliliğine çekilene kadar gözardı edilmektedir. Devlet bu çerçevede sistemik banka yeniden yapılandırması sürecini, denetim ve gözetimden sorumlu otoritelerde gerekli organizasyonel değişikliklerin yapılması için iyi bir fırsat olarak değerlendirmektedir.

3.2.2 DEVLET MÜDAHALESİ İÇİN YASAL BİR SÜRECİN KURULMASI

Sistemik bir banka yeniden yapılandırma sürecinde ikinci önemli unsur, devletin iflas eden bankalara müdahale sürecidir. Banka yeniden yapılandırma programına yasal bir dayanak oluşturulabilmesi için, bu sürecin mevcut yasal çerçeveye olan uyumunun sağlanması veya yeni kanunların çıkarılması ya da mevcut kanunların değiştirilmesi gerekmektedir. Ödeme güçlüğü içinde olan kurumlara müdahale için gerekli yasal prensipler, adil şekilde oluşturulmuş yazılı standart ve prosedürlere, eksiksiz bir belgeleme sistemine ve şeffaf devlet kararlarına dayanmalıdır.

3.2.2.1 MEVDUAT SİGORTA SİSTEMİNİN KRİZİN ÜSTESİNDEN GELMEK İÇİN YETERLİ FON SAHİP OLDUĞU GÜVENCESİNİ VERMEK VE BU FONU ÇABUK VE ETKİN BİR ŞEKİLDE KULLANMAK İÇİN GEREKLİ OTORİTEYE SAHİP OLMAK

Normal zamanlarda devlet iflas etmiş tek veya az sayıda bankayla ilgilenebiliyorken, sistemik bir banka krizinde, ödeme güçlüğü içine düşmüş birçok bankayla uğraşmak zorunda kalabilmektedir. Devlet, bankacılık sistemine güven ile yabancı ve yerli sermayenin sağlam bankalara dönüşünü sağlamak için ödeme güçlüğü içindeki bankaların durumlarını düzeltmek üzere hızlı adımlar atması gerekmekte, ancak, çoğu mevduat sigorta sistemi ödeme güçlüğü içindeki bankaların ancak küçük bir bölümünün sorunlarını giderecek kaynak ve kapasiteye sahip bulunmaktadır.

Ödeme güçlüğü içindeki bankalara müdahale etmeden önce, mevduat sigorta sisteminin işleyişi ve banka mevduatları için yapılan diğer mali yardımlar hakkında detaylı bir analiz yapılmalıdır. Bu, devletten bankalara fon sağlanması konusunun değerlendirilebilmesi için gereklidir.

3.2.2.2 DEVLETİN İFLAS ETMİŞ BANKALARA GEREKLİ MÜDAHALEYİ YAPMASI İÇİN YASAL YETKİSİNİN GÜVENCE ALTINA ALINMASI

Sistemik bir banka krizinde ikinci adım, devlet müdahalesi için alternatiflerin incelenmesidir. Hukuki bakış açısından bu analiz, devletin iflas etmiş bankalara müdahale etme yetkisiyle başlamaktadır. Örneğin bazı ülkelerde maliye bakanı belli türdeki bankalara lisans verme yetkisine sahipken, bu bankaları düzenleme ve denetleme yetkisi yoktur. Diğer bankalara lisans verilmesi ile bunların düzenlenme ve denetlenme yetkisi ise merkez bankası veya diğer bir ulusal ya da bölgesel otoritededir. Kriz sistemik olduğu takdirde Kore, Tayland veya Endonezya'da olduğu gibi farklı türden mali kurumların yönetilmesini içeren kanunların incelenmesi gerekmektedir. Düzenleme otoriteleri bankalara müdahale etme yetkisine sahip olmalı, ayrıca devlet, bir bankanın ödeme gücüğü içine düştüğünü belirlemek için bankanın şeffaf ve doğru bilgiler verdiğinden emin olmalıdır.

3.2.2.3 BANKALARIN ÖDEME GÜÇLERİNİN SAĞLANMASI İÇİN BİR SÜREÇ OLUŞTURULMASI

İflas etmiş bankalarla ilgili bir sonraki adım, yükümlülükleri varlıklarını aşmış, Basle sermaye standartlarına göre pozitif sermayesi kalmamış veya mevcut standartlara ulaşmak için sermaye artırma imkanı bulunmayan bankaların belirlenmesidir. Bu da, bankaların kredi portföylerinin teminatlarla birlikte detaylı bir analizinin yapılmasını gerektirmektedir. Ayrıca, borçluların kredileri geri ödeme durumu da dikkatli şekilde incelenmelidir. Bir önceki denetimde boşlukların olması veya banka denetim otoritelerinin iflas etmiş kurumları kapatması veya takipteki krediler için zarar yazılmasını önlemek için bir takım düzenlemeler yapılmışsa, denetim otoriteleri bu eksikliklerin giderilmesi, dolayısıyla da sağlıklı bir şekilde denetim ve gözetim yapabilmek için dışarıdan uzmanların yardımına başvurmalıdır.

Hukuki açıdan bu konudaki temel husus, düzenleme kurumu tarafından uygulanan standartların yazılı, şeffaf ve denetleme kurumunun sorumlu olduğu her kurumda uygulanabilir nitelikte olmasıdır.

3.2.3 İFLAS EDEN BANKALAR İÇİN MÜDAHALE MEKANİZMASININ OLUŞTURULMASI

3.2.3.1 DEVLETİN BANKALARA MALİ DESTEK SAĞLAMASI

Devlet, banka yeniden yapılandırma sürecinde sorunlu bankalara dört şekilde mali yardım sağlayabilmektedir:

1. Bankaların sermaye yapılarını yeni hisseler olarak iyileştirebilmekte veya sorunlu bankalara uzun dönemli krediler açabilmekte, bankalardan hisse senedi olarak bankalarda pay sahibi olabilmektedir. Devlet, bankanın çoğunluk hisselerini satın aldığı takdirde, bankanın yönetimini değiştirebilir ve bankanın sorunlu kredi portföyünü iyileştirebilir. Devletin hisse senedi almasının avantajı, banka kar etmeye başladığında bundan kazanç elde etme olanağına sahip olmasıdır. Ancak, bu durumda devletin hisse senedi sahibi olmasından doğan haklarını da kullanması gerekmektedir ki bu, politik olarak mümkün değildir. Devlet bu nedenle banka yeniden yapılandırması sürecinde dışarıdan müdahaleyi tercih edebilmektedir.

2. Devlet, bankalara kamu kağıdı ihraç ederek ve bankaları, bilançolarının aktif tarafını arttırmak suretiyle yeniden sermayelendirebilmektedir. Bu işlem genellikle karşılıksız yapılmakta, bazen de tahviller bankanın takipteki kredileriyle değiştirilmektedir. Takipteki kredilerin, kamu borç kağıtları ile değiştirilmesi yeniden sermayelendirmenin en yaygın şeklidir. Genellikle takipteki krediler nominal değeri üzerinden satın alınmaktadır. Bütün bu durumlarda yeniden sermayelendirme için borç araçlarının anaparaları bütçeden çıkarılmakta, fakat, faiz ödemeleri bütçeye ilave edilmektedir.

3. Bazı ülkelerde bankalara tahvil yerine düşük faizli krediler veya belli ödenekler verilmektedir. Bu enstrümanlar da banka bilançolarında tahvillerle aynı etkiyi yapmakta, ancak bankaya daha çabuk likidite desteği sağlamaktadır.

4. Devlet yardımları aynı zamanda, zayıf bankalara mevduat transferi şeklinde de olabilmektedir. Bu yöntemin etkisi mevduatın kaynağına bağlıdır. Mali durumu güçlü bankalardan çekilen fonların zayıf bankalara aktarılması sistemde yeni problemler yaratabilmektedir. Benzer şekilde devlet, bankalardan ikincil borç alabilir. İkincil borç tahvil transferine göre daha zayıf bir enstrüman olmakla birlikte, ikincil borçların makroekonomik açıdan bankaların kredi verebilmeleri için ilave fon yaratması ve bunun sistemdeki kredi genişlemesini sağlamasından dolayı tercih edilmektedir.

3.2.4 BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI İÇİN YAPISAL ÖNLEMLERİN ALINMASI

Banka yeniden yapılandırmasında alınan yapısal önlemler mali sektördeki problemlerin çözümüne yönelik olup, amaç sektörün güvenilirliğini tesis etmek ve sektörü tekrar rekabete açmaktır. Sektörün sorunları çok sıkı veya gevşek lisans politikalarından kaynaklanmaktadır. Yapısal önlemlerin örnekleri banka kapatılması, birleşme, uluslararası bankaların yurt içinde faaliyet göstermesinin sağlanması türündendir. Otoriteler için temel zorluk, bu enstrümanların piyasa prensipleriyle uyumunun sağlanmasıdır.

3.2.4.1. TASFİYE (CLOSURE)

Genel bir kural olarak ödeme güçlüğü içinde olan bankalar kapatılmalı veya tasfiye edilmelidir. Ödeme güçlüğü içinde olan bankalar ters güdüler altında faaliyet göstermekte ve bu nedenle sorunların derinleşmesine neden olmaktadır. Karlılığın ortadan kalkması durumunda, yöneticiler ve banka sahipleri bankayı yağmalamaktadır. Bir firma çıkış politikası, bütün bankaların banka yeniden yapılandırmasında aktif şekilde yer almalarını teşvik ettiğinden, sistemik banka yeniden yapılandırmasının merkezini oluşturmaktadır.⁵⁵

Banka kapatılmasına en önemli engel, bankalar kanununda doğrudan veya dolaylı olarak bankaların, kapatılma kararlarında yer almalarına izin verilmesidir. Bu nedenle, banka kapatması için bir politika oluşturulurken uygun görev dağılımı ve yasal altyapıya ilişkin mahkeme prosedürlerine gereksinim duyulmaktadır.⁵⁶

Sistemik ödeme güçlüğü içindeki bir firmanın çıkış politikası oluşturulması için ek engeller bulunabilmektedir. Banka kapatmalarının sistemin önemli bir bölümünü etkilemesi halinde, bu durum ödemeler sisteminin kilitlenmesine, halkın gözünde güven kaybına ve bu nedenlerle finansal sistemin bozulmasına neden olabilmektedir. Banka kapatılması seçicilik gerektirdiğinden ve potansiyel olarak da keyfi uygulamalara neden olabileceğinden, uygulanması zor bir yöntemdir. Ödeme güçlüğü içinde olan bir banka kurtarılrken, diğerinin kapatılması ayrımcılık ve iltimas suçlamalarına yol açabilecektir. Bu nedenle, bir banka kapatma kararı piyasa bakışı açısından değerlendirilirken bankanın zayıf mali durumu ve

⁵⁵ DZIOBEK, Claudia, *Market Based Policy Instruments For Systemic Bank Restructuring*, IMF Working Paper, No:113, August 1998, s.15

⁵⁶ ERDÖNMEZ, Ataman Pelin, *Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasına Teorik Yaklaşım*, TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, Haziran 2001, s.7

yenilenen sorunları göz önünde bulundurulmalıdır. İnandırıcı ve gerçekçi rehabilitasyon planları sunabilen bankalar ise desteklenmelidir.⁵⁷

3.2.4.2. BİRLEŞME/KÜÇÜLME (MERGERS/SPLITS)

Birleşmeler, etkinliği arttırmada başarı şansına sahip yöntemlerdendir. Banka yeniden devralmalarında etkin şekilde kullanılan yöntemlerden birisidir. Bankalar Kanunu'nun basitleştirilmesi ve özel bankalar için geçerli olan özel kurallar, gönüllü birleşmelerin yolunu açabilmektedir. Etkinliğin artması (ölçek ve kapsam ekonomilerinden faydalanma), birleşme fikrini akla getiren faktörlerden biridir.⁵⁸ Diğer yandan, farklı rekabet avantajına sahip bankaların birleşmesi her zaman etkin bir çözüm olmamaktadır. Özellikle kamu ve özel bankaların birleşmesi halinde, bu bankaların farklı kurumsal kültürlerinin olması ve aralarındaki teknik sorunların çözülmesi, yüksek maliyetlere neden olabilmektedir.⁵⁹ Bu durumda, öngörülen gelirlerle maliyetler iyice tartılmadan karar verilmemelidir.

Bazen banka birleşmeleri, kapatmaları önlemek amacıyla yapılmakta ve böyle durumlarda otoriteler banka birleşmelerini zorlamaktadır. Ancak, bu tür birleşmeler bankacılık sektöründe istikrarı sağlayamamakta, birleşecek sağlam bankanın da mali durumunu bozabilmektedir.

Küçülmeler, bankanın daha az ürüne odaklanması veya bankacılık faaliyetlerini daraltarak sürdürmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Böylelikle yüksek yoğunluktaki bankacılık sektöründe rekabet teşvik edilmektedir. Küçülmeler, banka kapatmalarının bir yönünü oluşturabilir. Böylelikle bankanın ödeme güçlüğü içinde olan bölümü kapatılır, faaliyetini sürdürebilecek bölümler ayrı bir şekilde satılır.⁶⁰

3.2.4.3. ÖZELLEŞTİRME

Etkin çalışmayan ve ödeme güçlüğü içinde olan kamu bankaları, genellikle sistemik bankacılık sorunlarının en önemli sebebidir. Sistemik banka krizlerinde kamu bankaları kamuoyunun gözünde en güvenli bankalar olarak görüldüğünden, mevduat sahipleri mevduatlarını bu bankalarda değerlendirme eğilimine girmektedirler. Kamu bankalarının sistemik krizlere neden olduğu ülkelerde yeniden yapılandırma sürecinde özelleştirme,

⁵⁷ DZIOBEK, Claudia, A.g.e., s.15

⁵⁸ DZIOBEK, Claudia, A.g.e., ss.15-16

⁵⁹ ERDÖNMEZ, Ataman, Pelin, A.g.e., s.7

⁶⁰ DZIOBEK, Claudia, A.g.e., s. 17

sorunun çözümü için en uygun yöntemlerden birisidir. Özelleştirme, ilk aşamada kamu bankalarının sistemdeki ayrıcalıklarının kaldırılması çabalarının bir parçası olarak başlamaktadır. Bu durum diğer bankaların sistemde adil şekilde faaliyet göstermelerini sağlamakta, bütün bankaların yararına olmakta ve bu durumdan bütün bankacılık sistemi faydalanmaktadır.

Diğer taraftan, özelleştirme hemen uygulanabilecek bir önlem değildir. Bir çok ülkede kamu bankalarının özelleştirilmesinin uzun bir süreç olduğu gözlemlenmiş, öncesinde önemli faaliyetlerin hayata geçirilmesi gerektiği görülmüştür. Özelleştirmelerin hızlı bir şekilde yapılması devlet için önemli riskler içermektedir. Özellikle, özelleştirme sonrası bankanın yeni sahiplerinin bankayı iyi yönetememeleri durumunda yeniden kamulaştırılma gündeme gelebilmektedir. Yani başarılı bir özelleştirmede, seçilen banka sahibinin yetenekli ve dürüst olması da sürecin beklendiği şekilde sonuçlanmasında önemli bir kriterdir.⁶¹

3.2.4.5 KÖTÜ AKTİFLERİN YÖNETİMİ VE BORÇ YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Kötü aktiflerin yönetimi, başarılı yeniden yapılandırma çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. Bankalardaki sorunların temeline inildiğinde, bunun genellikle takipteki alacaklar(mesela gayrimenkul kredileri) olduğu ve bu varlıkların ayrılması durumunda bankaların yapısının güçleneceği ve bankaların yeniden asıl faaliyetlerine yoğunlaşabileceği görülmektedir.⁶²

Sistemik banka yeniden yapılandırma programlarında bankaların takipteki kredilerinin yönetilmesinde çeşitli kurumsal düzenlemelere gidilmektedir. Bunlardan ilki, takipteki alacakların idaresiyle ilgili bir şirket kurulmasıdır. Bu iki şekilde yapılabilir. Birincisi, “merkezi varlık yönetim şirketi” olup, çok sayıda bankaya hizmet verir. Diğeri, “banka bazlı varlık yönetim şirketi”dir ve tek bir bankaya hizmet verir. Bu kurumsal düzenlemeye en iyi örnek “iyi banka/kötü banka” yaklaşımıdır.⁶³

⁶¹ DZIOBEK, Claudia, A.g.e., ss. 17-18

⁶² DZIOBEK, Claudia, A.g.e., s. 18

⁶³ DZIOBEK, Claudia, A.g.e., s. 19

3.2.4.5.1 İYİ BANKA/KÖTÜ BANKA YAKLAŞIMI

Bu durumda, mevcut bankalar “tahsildar banka” ilan edilir. Bankalar kendi bünyelerinde “iyi banka” ve “kötü banka” olarak ikiye ayrılır.⁶⁴ Kötü banka, sadece "kötü aktiflerin" yönetimi için ayrı bir birim oluşturulması veya bankanın iştiraki olarak özel bir aktif yönetim şirketi kurulmasıdır. Söz konusu birim/kötü bankaların amacı kötü aktiflerin işlerlik kazanmasını sağlayarak yeniden yapılandırma sürecinde bu aktiflerin iyileştirme oranını en üst düzeye çıkarmaktır. Ayrıca, bu yöntemle farklı finansal kurumlara yönelik değişik çözümler bulunup esneklik sağlanması da hedeflenmektedir. Kötü aktiflerin bankadan ayrılması mali güçlüğü düşen bankalara olan güvenin sağlanması açısından da önemlidir. Bankaların kötü aktiflerinin yönetilmesi için ayrı bir birim veya aktif yönetim şirketi kurmalarına izin verilmesinin yanında, etkin işleyen bir düzenleme çerçevesi, bilgilendirme ve muhasebe düzenlemelerinin yapılması, etkin bir gözetim ve denetim otoritesi bulunması da son derece önemlidir.

Söz konusu yöntemi uygulayan ülkelere örnek olarak Çin, Tayland, İsveç ve Norveç verilebilir. 1992 İsveç krizinde ülkenin en büyük bankalarından Nordbanken ve Gota Bank'ın kötü aktifleri sırasıyla aktif yönetim şirketleri Securum ve Retriva AB'ye aktarılmasının ardından 1993 yılında Nordbanken ve Gota Bank, 1995 yılında ise Securum ve Retriva birleştirilmiştir.⁶⁵

Kötü aktiflerin düzenlenmesine ilişkin kararlar yasalara olduğu kadar devletin politik kararlarına da bağlıdır. Etkin aktif iyileştirme mekanizmalarının kurulması için en iyi uygulamalar mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmalıdır. Ancak bazı durumlarda mevcut yasal düzenlemeler, özellikle icra iflas yasaları, yetersiz kalabilmekte ve yasal revizyonlara gerek duyulabilmektedir.⁶⁶

Merkezi yaklaşımda banka-müşteri ilişkileri sona erdirilirken, banka bazlı yaklaşımda banka-müşteri ilişkileri, ödemeler miktar ve zaman olarak düzeltilerek, rehabilite edilebilmektedir. Bu iki yaklaşım arasında kıyaslama yapmak gerekirse, banka bazlı yaklaşımın, merkezi bazlı yaklaşıma oranla daha başarılı olduğu söylenebilir. Öte yandan, bazı ülkelerde her iki yaklaşım da kullanılmaktadır. Sonuçta, hangi yaklaşım seçilirse seçilsin, başarı, varlık yönetim şirketinin etkinliğine bağlıdır.⁶⁷

⁶⁴ DZIOBEK, Claudia ,A.g.e., s. 19

⁶⁵ ERDÖNMEZ, Ataman Pelin, A.g.e, s. 8

⁶⁶ ERDÖNMEZ, Ataman Pelin, A.g.e, ss. 9-10

⁶⁷ DZIOBEK, Claudia, A.g.e., s.19

3.2.4.5.2 VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ YAKLAŞIMI

Kötü aktiflerin yönetilmesinde uygulanan bir diğer yöntem, bu aktiflerin yönetilmesi için merkezi bir varlık yönetim şirketinin kurulmasıdır. Bu yöntemin uygulanmasındaki amaç asgari maliyet ve azami kurum değerinin sağlanmasıdır. Bu yöntemin ABD’de 1980’li yıllarda yaşanan krizin son aşamasında uygulanmasının ardından VYŞ uygulaması sistemik banka yeniden yapılandırma programlarında tercih edilen bir uygulama haline gelmiştir. Bu kapsamda, ABD’de RTC oluşturularak bankaların kötü aktiflerinin bankadan uzaklaştırılarak bankacıların asıl ve daha karlı faaliyetler üzerinde yoğunlaşmaları sağlanmıştır. Bu yöntemi doğrudan uygulayan diğer ülkelere örnek olarak ise Tayland (FRA), Endonezya (IBRA), Malezya ve Kore (KAMCO) verilebilir.

3.2.4.5.1.1 VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN İŞLEVİ

Varlık Yönetim Şirketlerinin üç temel işlevi bulunmaktadır:

▪ **Ödeme gücünü içinde olup varlığını sürdüremeyecek durumda olan finansal kurumların varlıklarını yönetmek ve tasfiye etmek:** Varlık Yönetim Şirketleri’ nin temel görevlerinden birisi, en kesin tanımlanabileni, ödeme gücünü yitirmiş ve varlığını sürdüremeyecek durumda olan finansal kurumların varlıklarının yönetilip tasfiye edilmesidir. Örneğin, Amerikan Federal Mevduat Sigortası Kurumu (FDIC), iflas eden bankaların borçlarıyla birlikte tüm varlıklarına el koymuş ve mevduat sahiplerini garanti altına alırken, kredi verenlere de tasfiyeden elde edilen net kazanç üzerinden, payları oranında ödeme yapmıştır.

Bazı durumlarda iflas etmiş bir kurumun tasfiyesi, özel olarak görevlendirilmiş bir tasfiye kurumu ya da kamunun fonladığı bir VYŞ tarafından gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Amerikan Aktif Tasfiyesi Tröst Şirketi (RTC) 1989 yılındaki tasarruflar ve borçlar krizini çözmek için kurulmuştur. RTC, FDIC bünyesine devredilmiş kurumların varlıklarını almış ve bu varlıkların değerinin düşmesini önleyici faaliyetlerde bulunmuştur.

Bazen de, Varlık Yönetim Şirketi’nin kapsamı, kapatılan finansal kurumların tasfiyesini aşmaktadır. VYŞ, kontrolüne aldığı finansal kurumları hemen tasfiye etmemekte ve belli

prosedürlere bağlı kalarak faaliyetlerini devam ettirmek yoluyla değerlerinin düşmesini engellemektedir.⁶⁸

▪ **Sorunlu ama varlığını sürdürebilir finansal kurumların yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak:** Takipteki kredilerin yönetilmeleri için bazen sorunlu bankaların yetersiz kaldığı özelliklere ihtiyaç duyulabilmektedir. Durum böyle olunca en uygun çözüm, banka bünyesinde ayrı bir birim oluşturulması veya bu kredilerin banka dışında bağımsız bir kuruma aktarılmasıdır. Bu ayırmadan azami faydanın sağlanabilmesi için, Varlık Yönetim Şirketi operasyonel, mali ve hukuki olarak sorunlu bankadan ayrılmalıdır.⁶⁹

▪ **Kamu sermayeli ve devletin müdahale ettiği bankaların özelleştirmesini kolaylaştırmak:** İflas eden bankanın takipteki varlıklarının devlet tarafından sahiplenilip yönetilmesi durumunda, yönetim sürecinde bazı yetersizliklerle karşılaşmak muhtemeldir. Mantıksal bir yaklaşımla, bu varlıkları en iyi yönetecek kişi, bu bankayı satın alan kişi olacaktır.⁷⁰ Bu durumda yapılması gereken, iflas eden bankanın satışının kolaylaştırılmasıdır. Devlet destekli bir VYŞ tarafından takipteki alacakların tahsiline ilişkin kolaylıklar, sorunlu bankayı cazip hale getirebilecektir. Örneğin Fransa'da bir kamu bankası olan Credit Lyonnais'in özelleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla bankanın takipteki kredileri, kendi iştiraki olan bir VYŞ'ye devredilmiştir. Yine bunun gibi, bir Tayland bankası olan Radasin Bank'ın United Overseas Bank Of Singapore'ye(UOB) satışı esnasında, takipteki kredilerin bankadan ayrılmasının finansmanında UOB'ye kolaylık sağlanması öngörülmüş; kar/zarar paylaşımına gidilerek, takipteki kredilerin değerinin, beklenen piyasa değerini aşması durumunda %5'lik kısım veya herhangi diğer bir zararla karşılanması durumunda %15'lik kısım UOB tarafından karşılanırken, kalan kısmın Tayland Finansal Kurumları Geliştirme Fonu'ndan karşılanmasına karar verilmiştir.⁷¹

VYŞ'ler, bankaların sorunlu aktiflerini satın alırlarken diğer bankalara karşı da adil olmalıdırlar. Zor durumdaki bankaların sorunlu aktiflerinin tümü satın alınırken, daha iyi durumdaki bankalara yardımcı olunmayıp, onları sorunlarıyla başbaşa bırakmak piyasada haksız rekabete ve eşitsizliğe neden olacağından, VYŞ'ler ödeme güçlüğü çeken bankaların

⁶⁸ WOO, David, *Two Approaches To Resolving Nonperforming Assets During Financial Crises*, IMF Working Paper 2000, s.11-15

⁶⁹ ERDÖNMEZ, Ataman Pelin, *A.g.e*, s. 9

⁷⁰ WOO, David, *A.g.e*, s.16

⁷¹ WOO, David, *A.g.e*, ss.16-17

aktiflerinin yalnızca bir bölümünü satın almalı, bu bankaların sorunlu aktiflerinin toplam aktiflere oranını, bankacılık sektörü ortalamalarına getirmekle yetinmelidirler.⁷²

3.2.4.5.3 KÖTÜ AKTİFLERİN YÖNETİLMESİNDE UYGULANAN EK ÖNLEMLER

Bankaların en az maliyetle tasfiyesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulduğunda başvuru bir başka yöntem ise köprü bankaların oluşturulmasıdır. Köprü banka oluşturulmasının temel amacı, zor durumdaki bankaların aktif ve yükümlülüklerinin geçici bir süre için satın alınmasını sağlayarak ülkede banka yeniden yapılandırmasından sorumlu kuruma zaman kazandırmasıdır. Köprü banka oluşturulmasının maliyetinin, bankanın tasfiye maliyeti açısından ve ayrıca tasarruf sahiplerinin çıkarları açısından daha düşük olacağını düşünülüyor durumlarda etkin bir yöntem olarak uygulanmaktadır. Örneğin ABD ve Japonya'da bazı bankalar köprü bankalara devredilerek borçları silinmiştir.

Meksika'da reel sektörün desteklenmesi programı çerçevesinde ipotek kredileri yeniden yapılandırılmış, tarım ve balıkçılık sektörleri ile küçük ve orta ölçekli firmalar desteklenmiştir. Devlet bu sektörlerin bankalara olan tahsili gecikmiş borçlarının bir kısmını % 50 üst limit olmak üzere üstlenmiş, üstlendiği tutarı bankalar tarafından açılan her yeni kredi ile doğru orantılı olarak artırmıştır. Şirketlerin sendikasyon kredilerinin yeniden yapılandırılması amacıyla da bir birim oluşturulmuştur.

İspanya'da reel sektörün desteklenmesi kapsamında, ülkenin en büyük holdinglerinden Rumasa Holding'e bağlı 20 sorunlu banka ile ilgili olarak holdingin büyüklüğü, iştiraklerinin sayısı ve yarattığı istihdamın boyutu göz önüne alınarak ayrı bir plan ortaya konulmuş, zararlarının karşılanabilmesi amacıyla yirmi yıllık tahvil çıkarılmış, holding ile iştirakleri kamulaştırılmıştır. Yönetimi devralan Milli Miras Departmanı, holdingi büyük şirketler, küçük ve orta ölçekli şirketler ve bankalar olmak üzere üç ayrı gruba bölerek derhal bağımsız denetimlerini yaptırarak satış yoluna gitmiştir. Büyük ölçekli işletmelerin satışında yabancı bir yatırım bankası danışman olarak görevlendirilmiş, üretken durumdaki şirketler yerli ve yabancı yatırımcılara satılmış, holdingin en büyük bankası yabancı bir konsorsiyuma ve diğer büyük iki bankası yerli yatırımcılara satılmıştır. Geri kalan on yedi banka ise sektörün en büyük yedi bankası tarafından zararları da devralınmak suretiyle paylaştırılmıştır.

⁷² ENOCH Charles, GARCIA, Gillian, SUNDARARAJAN, V., *Recapitalizing Banks with Public Funds : Selected Issues*, IMF Working Paper, October 1999, s.32

İspanya'da bankacılık krizi zararları bankacılık sistemi, devlet ve Merkez Bankası arasında ortaklaşa paylaşılırken, Fon'un kontrolü altına giren bankalarda ise zararlar Merkez Bankası ve bankacılık sistemi arasında ortaklaşa karşılanmıştır.

Hong Kong'da ise bankacılık sektöründe ipotek kredilerinde kısa vadeli mevduat toplayıp kısa vadeli kredi kullanılmak sonucu ortaya çıkan vade uyumsuzluğunu ve yoğunlaşmadan doğan riski önlemeye yönelik olarak İpotek Şirketi kurulmuştur. Şirket, bankacılık sisteminden emlak ipotek kredilerini ya kendi bilançosunda tutmak ya da menkul kıymetleştirme amacıyla satın almakta, giderlerini uzun vadeli borçlanma araçları çıkararak karşılamakta, böylece tüm sistemdeki vade uyumsuzluklarını ortadan kaldırırken, Hong Kong doları borçlanma piyasasının gelişimine yardımcı olmaktadır. Başlangıçta devlete ait olan şirketin ticari olarak faaliyet göstermesi hedeflenmektedir.

Tayland'da kapatılan bankaların aktifleri açık artırma ile satılmış, elde edilen fonlar gayrimenkul sektörünü desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca, asgari sermaye yeterlilik oranı yüzde 8.5 ile Basle standartlarının üzerinde tutulurken, bunun birinci bileşeni (tier-1) için sermaye yeterlik oranı yüzde 6'dan yüzde 4.25'e indirilmiştir. Bu çerçevede yeniden yapılandırılan kötü kredilerin verimli kredi olarak sınıflandırılabilme imkanı doğmuştur. Bir diğer tedbir ise yasal düzenlemelerde değişikliklere gidilerek uzman hakimlerden oluşan iflas mahkemelerinin kurulmasıdır.

Kore'de bankacılık sektörünün takipteki kredilerinin artmaması amacıyla reel sektöre de özel bir önem verilmiş, çeşitli düzenlemeler yapılarak ülkenin en büyük beş chaebol'un (sanayi şirketi) yeniden yapılandırılması için verimli olmayan iştiraklerin kapatılması, faaliyetlerin uzmanlık alanlarında yeniden yoğunlaştırılması, her bir chaebol içindeki firmaların birbirlerine kontrgaranti vermelerinin engellenmesi ve sermaye yapısının iyileştirilmesi gibi önlemler alınmıştır.

Japonya'da mali konularda uzman yöneticilerin idaresine verilen, köprü bankalara devredilen, kamunun yönetimine bırakılan, kurumların sorunlu kredilerinin devralınması amacıyla RCB (Tasfiye ve Tahsilat Bankası) ile HLAC (Ev Kredi İdaresi Şirketi) kurumları birleştirilerek RCO (Tasfiye ve Tahsilat Kurumu) oluşturulmuştur. Ancak Japonya'da borçların yeniden yapılandırılmasına ilişkin etkin ve yeterli yasal düzenlemelerin bulunmaması, bankaların müşterileri ile kurmuş olduğu özel ilişkiler nedeniyle sorunlu kredilerin tahsilatı konusundaki

isteksizlikleri, banka bilançolarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin alınması gereken tedbirlerin gecikmesi, bankaların yüksek değerler üzerinden teminatlandırılmış sorunlu kredilerini likide etme konusundaki isteksizlikleri sorunlu kredilerin Japon mali sektörü için bir risk unsuru oluşturmasına neden olmaktadır.⁷³

3.2.4.5.3.1 KURUMLARIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Bazı ülkelerde takipteki kredilerin sadece ödeme güçlüğü içinde olan kurumların sorunu olduğu görüşü kabul edilmektedir. Bu durum daha çok geçiş sürecindeki ülkelerde söz konusudur. Kore gibi büyük mali ortaklıkların sistemde büyük sorunlar yarattığı bazı Asya ülkelerinde ödeme güçlüğü içindeki kamu kurumlarının takipteki kredileri, toplam takipteki kredilerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kurumsal yeniden yapılandırma, banka yeniden yapılandırmasının tamamlayıcı unsurlarından birisidir. Ancak banka yeniden yapılandırmasının yerini alması düşünülemez.⁷⁴

3.3 BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASI ENSTRÜMANLARINDA MALİYET PAYLAŞIMI

Sistemik bankacılık problemlerinde ve dolayısıyla banka yeniden yapılandırılmasında kullanılan enstrümanlar kamu sektörüne önemli bir mali yük getirmektedir. Kısa dönemde, devlet gelirleri zarar eden bankaların vergi ödeyememesi nedeniyle azalmaktadır. Çünkü ödeme güçlüğü içindeki bankalar sosyal güvenlik, emeklilik fonları ve bordro vergilerini ödemekte zorlanacaklardır. Bankacılık işgücü yoğun bir piyasa olduğundan ve toplam istihdamda önemli bir paya sahip olduğundan, bu sektörün istihdamındaki azalma ekonomiye önemli maliyetler getirmektedir.

Tablo 12’de, banka yeniden yapılandırılması sürecinde banka ve kamu arasındaki maliyet paylaşımı özetlenmektedir. Maliyeti düşürmek için mevduat sahiplerinin bilgilendirilmesi kaydıyla mevduat güvencesini sınırlamak bir yöntem olabilir. Tahvil transferi yapılması durumunda, özellikle takipteki krediler karşılığında tahvil transferi yapıldığında, maliyet dağıtımı takipteki kredilerin fiyatlaması veya değerlemesi ile gerçekleştirilebilir.

⁷³ ERDÖNMEZ, Pelin Ataman, *Sistemik Banka YenidenYapılandırmasına Teorik Yaklaşım*, Haziran 2001

TABLO.12 BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASINDA MALİYET PAYLAŞIMI

Banka Hissedarlarına Maliyeti	Kamuya Maliyeti (Mali/Yarı Mali Maliyetler)
Mali Enstrümanlar¹	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teminat yükümlülükleri ▪ Devlete gelecekteki yükümlülükler ▪ Taze Sermaye 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Merkez bankası bütçesine para transferi düşer. ▪ Nazım hesaplar yükselir ▪ Kamu borcu artar ▪ Açık artar
Yapısal veya Operasyonel Enstrümanlar²	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Banka sahipleri hisselerini kaybedebilirler ▪ Yöneticiler ve personel işlerini kaybedebilir ▪ Kreditorler ve mevduat sahipleri zarara uğrayabilir. ▪ Bankalara daha yüksek mevduat sigortası primi getirilebilir ▪ Yabancı bankaların sisteme girmesi ve yönetim hizmetleri için ücret talep edilebilir. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tasfiye maliyeti (mahkeme masrafları gibi) ▪ İşsizlik parası ▪ Kamu bankası personeline kıdem tazminatı ▪ Mevduat sigorta fonuna bütçe transferi ▪ Birleşmelerde alınan bankaya ücret ödenmesi ▪ Özelleştirme için yatırım bankacılığı hizmetleri ▪ Aktif yönetimi için bütçe dağılımı ▪ Yabancı bankaların sisteme girmesi ve yönetim hizmetleri için ücret talep edilebilir.

Kaynak: IMF, Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring, Claudia Dziobek, August 1998.

¹**Mali enstrümanlar** : Merkez bankası likidite desteği, devlet garantileri, devlet desteği (tahvil, kredi, bağış v.b), özel hisse senedi ve tahvil aktarılmasıdır.

²**Yapısal veya Operasyonel Enstrümanlar:** Ek sermaye, yeni yönetim, daha etkin personel kadrosu güçlü yabancı bankaların sisteme girmesine izin verilmesi ile tasfiye, birleşme/ayırılma, küçülme özelleştirme, borç yeniden yapılandırılması ve kötü aktiflerin yönetimi, kurumların yeniden yapılandırılmasıdır.⁷⁵

3.4 BORÇ YENİDEN YAPILANDIRILMASI (LONDRA YAKLAŞIMI)

1970'lerin ortalarında İngiltere yüksek enflasyonla birlikte durgunluk dönemine girmiştir. Ticaret bankaları, borç yeniden yapılandırması için kredi takip birimleri kurarak, giderek artan boyutlardaki takipteki kredilere çözüm bulmak için politikalar belirlemişlerdir. Ancak, o dönemde kredi takip birimlerinin işleyişine ilişkin yeterli veri bulunmadığı ve İcra ve İflas Kanunu'nda gerekli revizyonlar yapılmadığından, Kanun yeniden yapılandırma için gereken araçları da içermemekteydi. Bunun üzerine İngiltere Merkez Bankası borç yeniden yapılandırma sürecine yardımcı olmak amacıyla, bağlayıcılığı olmayan kurallar olarak bilinen "Londra Yaklaşımı"nı uygulamaya karar vermiştir.

Londra Yaklaşımı, bankalara ve diğer alacaklı kuruluşlara mali güçlüklerle karşılaşan firmaların bu sorunlara nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda yol göstermektedir. Ancak, bu konudaki tavsiyeler kanunla belirlenmemiş olup, Merkez Bankasının hiçbir yaptırım gücü yoktur. Bankalar ve diğer taraflar burada kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Bununla birlikte, Londra Yaklaşımı ile bankaların ve diğer alacaklı kuruluşların gereksiz zararlara uğramasının önlenmesi ve sorunlara çözüm bulunması amaçlanırken, mali güçlük içinde olan bir şirketin varlığını sürdürmesi garantilenmemektedir. Düzenleyici otoriteler sürece herhangi bir müdahalede bulunmamaktadır. Londra Yaklaşımının etkili olabilmesi için, sürece geniş katılımın olması ve bunun "gönüllülük" esasına dayanması gerekmektedir.

Londra Yaklaşımı, farklı ülkelerde farklı şekillerde uygulanmakla birlikte, her ülkede ortak bazı özellikler göstermektedir. Bu özellikler;

- Alacaklı Kuruluşların mali açıdan zor durumda olan şirketler için tasfiye, danışma, şirket gönüllü anlaşması (company voluntary agreement=CVA) gibi resmi

⁷⁵ ERDÖNMEZ, A. Pelin, A.g.e., s.10

prosedürler yerine, öncelikle kanunlarla belirlenmemiş çözümleri göz önünde bulundurulması,

▪ Alacaklı kuruluşların şirketin uzun dönemde varlığını sürdürmesiyle ilgili bağımsız inceleme yaptirmaları, kredi takip programlarına ilişkin kapsamlı bilgi sunulması ve bunun ilgili taraflarla paylaşılması,

▪ Alacaklı Kuruluşların bağımsız incelemeler sonucunda, şirketin hangi şartlarda uzun dönemli olarak destekleneceği konusunda görüş birliğine varmaları,

▪ Anlaşma yapılırken durumun korunması sürecinin (standstill period) bulunması,

▪ Sürecin hızlı ve etkin bir şekilde işlemlerini teminen koordinasyon bankası veya lider bankanın oluşturulması,

▪ Detaylı müşteri incelemesi için genellikle bir denetçi firma ve çoğu durumda ödeme güçlüğü (insolvency) uzmanlarının mevcut olması,

▪ Alacaklı Kuruluşların bütün alacaklıları bağlayıcı konularda görüş birliğine varması,

▪ Mali yükümlülüklerin yeniden takvime bağlanması,

▪ Hem alacaklıların hem de borçluların zararları ortadan kaldırmak için istekli olmaları,

▪ İnceleme neticesinde alacaklı kuruluşlar arasında şirketin uzun dönemde varlığını sürdürebileceğine dair bir görüş birliği olması halinde, alacaklı kuruluşların, kredilerin vadesinin uzatılması, ek finansman sağlanması, borçların hisse senetlerine çevrilmesi gibi yöntemlerle mali destek sağlaması,

▪ Mali desteğin sağlandığı bu kritik dönemde, mevcut taleplerin karşılanmasına öncelik tanınması ve alacaklı kuruluşlar arasında zararların eşit olarak dağıtılması,

- Böyle uzun dönemli mali değişikliklerde, üzerinde anlaşmaya varılan iş planının uygulanması için yönetim değişiklikleri, aktiflerin satılması veya şirketin alınması gibi koşulların öne sürülmesi olarak belirtilebilir.

İngiltere Merkez Bankası, Londra Yaklaşımı ile;

- Bankaların zararlarını asgariye indirmek ve tarafları, iyi düzenlenmiş kredi takip birimleriyle şirketleri iflaslarından korumayı,
- Varlığını sürdürebilir şirketlerin işgücü ve üretim kapasitelerini koruyarak ve borçların yeniden yapılandırılmalarını sağlayarak tasfiye edilmelerini önlemeyi,
- Kreditorlerin kredi takip birimleri tarafından öne sürülen koşulları kabul etmedikleri durumlarda, gerekli desteği sağlamayı hedeflemiştir.

Merkez Bankası bu süreçte gerektiği durumlarda katılımcı bankaları çözümlerin hazırlandığı, acil eylem planlarının yapıldığı bir çok toplantıya çağırarak, lider banka olmaması halinde bunun seçilmesini sağlamıştır.

1980'lerin ortalarında başlayan ekonomik büyüme ve mali sektörün tamamen değişmesi karşısında kurumsal kredi takip programlarına ilişkin politikasını tekrar gözden geçiren Merkez Bankası mali güçlük içindeki şirketlerle doğrudan temaslarını azaltmaya karar vermiş, yeniden yapılandırma stratejilerinin geliştirilmesi işini özel sektöre bırakmıştır. Böylelikle sorumlulukları azalan Merkez Bankası bu süreci takiben kredi takip programları kapsamında taraflar arasında uzlaşma sağlama görevini üstlenmiştir.

Merkez Bankası, İngiltere'de bankacıların görüşünü alarak şu anda "Londra Kuralları" diye geçen Londra Yaklaşımını revize ederek yeniden yapılandırmanın çerçevesini formüle etmemeye karar vermiştir. Çünkü, yabancı bankaların katı bir biçimde belirlenen kararları mahkeme kararıyla bozmasından çekinmiştir. Bunun yanında, yeniden yapılandırma çerçevesinin esnek ve uygulanabilir olması da büyük önem taşımıştır. Bütün bu sebeplerden dolayı Merkez Bankası kurumsal kredi takip birimlerinin yönetilmesi ile ilgili çerçevenin

tanımlanması ve tanıtılmasını resmi yazışmalarla değil, özel demeçlerle yapmayı tercih etmiştir.

Londra Yaklaşımı 1990'ların başındaki durgunluk döneminin aşılmasında çok etkili olmuş ve bu sayede çoğu şirket varlığını sürdürebilmiştir. Çünkü, şirketlerle çalışan bankalar, şirketlerin tahvillerini alanlar ve diğer alacaklı kuruluşlar borçların yeniden yapılandırılması için kolektif bir çözüme ulaşmışlardır. Merkez Bankası 1989'dan beri 160'ın üzerinde yeniden yapılandırma faaliyetine katılmıştır. Bununla birlikte, Merkez Bankasının doğrudan müdahalesi olmadan, daha fazla sayıda kredi takip programı Londra Yaklaşımı prensipleri kullanılarak başarıya ulaşmıştır. Sonuç olarak, Londra Yaklaşımı, hem alacaklı kuruluşların hem de hissedarların kayba uğramalarını önlemiş, firmaların üretim kapasitelerini ve istihdamın artmasını sağlayarak ekonomik büyümeyi sağlamıştır.⁷⁶

3.5 TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ

Türk Bankacılık Sektörü'nün yeniden yapılanması, Mayıs 2001 tarihinde başlatılan "Yeniden Yapılandırma Programı" dahilinde devam etmektedir. Programın temel hedefi, daha etkin, uluslararası bir ölçekte rekabet edebilir ve daha sağlıklı bir bankacılık sistemine geçişin sağlanmasıdır.

Yeniden Yapılandırma Programı, kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması, TMSF bünyesindeki bankaların en kısa sürede çözüme kavuşturulması ve yaşanan krizden olumsuz etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ile sektörde gözetim ve denetimin etkinliğini arttıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır.

3.5.1 KAMU BANKALARI

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasında öncelik, bu bankaların finansal yapılarının güçlendirilmesine verilmiştir. Finansal yapının güçlendirilmesi ile eş anlı olarak operasyonel yeniden yapılanma çalışmaları da başlatılmıştır. Yeniden yapılanma sürecinde ilk adım olarak bu bankaların yönetimi ortak yönetim kuruluna devredilmiş ve kurula kamu bankalarını yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama yetkisi verilmiştir.

⁷⁶ Finansal Yeniden Yapılandırma Programı, Bankacılar Dergisi, Sayı: 41, 2002, ss.11-13

3.5.1.1 KAMU BANKALARININ FİNANSAL AÇIDAN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Yeniden yapılandırma sürecinde ilk adım olarak kamu bankalarının yönetimi ortak yönetim kuruluna devredilmiş ve bu kurula kamu bankalarının yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama görevi verilmiştir.

Kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılması; görev zararı alacaklarının tasfiyesi, kısa vadedeki yükümlülüklerin azaltılması, kamu bankalarına sermaye desteği sağlanması, mevduat faizlerinin piyasaya uyumlu hale getirilmesi ve kredi portföyünün etkin yönetimi alanlarında yoğunlaşmıştır.

3.5.1.1.1 GÖREV ZARARLARININ TASFİYESİ

2001 yılı içinde 23 katrilyon TL tutarında özel tertip tahvil verilmek suretiyle kamu bankalarının görev zararı alacakları ve bu zararlara tahakkuk etmiş faiz tutarının tamamı menkul kıymete bağlı hale getirilmiştir.⁷⁷

2001 yılında ayrıca, kamu bankalarına sermayelerini güçlendirebilmek için ek destek sağlanmıştır. Bu kapsamda, Ziraat Bankası'na 217,6 trilyon TL, Halk Bankası'na 67,2 trilyon TL, Emlak Bankası'na ise 40,8 trilyon TL tutarında nakit sermaye ödemesi yapılmış, Emlak Bankası'na 624 trilyon TL, Halk Bankası'na 900 trilyon TL tutarında DİBS verilmiştir.⁷⁸

Görev zararı oluşumuna yol açan kanunların ve Bakanlar Kurulu kararlarının yürürlükten kaldırılmasına yönelik yasal düzenleme 3 Temmuz 2001 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Kamu bankaları kanalıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeye konulması ve bu bankalara önceden aktarılması uygulanması başlatılmıştır.⁷⁹

⁷⁷ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı : Gelişme Raporu, Yayınlar ve Raporlar, ss. 9-10

⁷⁸ BDDK, A.g.e, s.11

⁷⁹ BDDK, A.g.e, ss. 9-10

3.5.1.1.2 KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN AZALTILMASI

Kamu bankaları, Hazine'den almış oldukları özel tertip tahviller karşılığında ve belirli bir program dahilinde Merkez Bankası'ndan repo veya doğrudan satış yoluyla likidite temin etmiş ve 16 Mart 2001 itibarıyla 8,5 katrilyon TL civarında olan özel bankalar ile banka dışı kesime olan kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır.⁸⁰

Gecelik bazda yapılan bireysel/kurumsal müşterilere yönelik repo işlemlerinde asgari vade haftalığa düşürülmüş, böylelikle, vade ve likidite riski daha iyi yönetilebilir hale getirilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı, kağıt değiştirme ve nakit ödeme suretiyle erken itfa yoluyla kamu bankalarının nakit girişlerinin ve likidite pozisyonlarının düzenli bir yapıda gelişmesine ve böylece bankaların kısa vadeli borçlanma piyasaları üzerindeki baskılarının azalmasına yardımcı olmuştur.⁸¹

3.5.1.1.3 SERMAYE YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ

Sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla kamu bankalarına hem menkul kıymet, hem de nakit olarak kaynak aktarımı yapılmıştır. Yapılan kaynak aktarımları sonucunda kamu bankalarının toplam ödenmiş sermaye tutarı Aralık 2000'de 476 trilyon TL iken, Mayıs 2002'de 3.4 katrilyon TL'ye, özkaynakları da aynı dönemlerde 713 trilyon liradan 3.9 katrilyon TL'ye yükseltilmiştir.

2001 yılında kamu bankalarının sermaye yeterlilik rasyolarında da önemli oranda iyileşmeler gerçekleşmiştir. Sermaye yeterlilik rasyolarındaki iyileşmede, yapılan sermaye aktarımlarının yanı sıra, kamu bankalarının aktifleri içinde risk ağırlığı sıfır olan DİBS payının artması da etkili olmuştur.

3.5.1.1.4 MEVDUAT FAİZLERİNİN PİYASA FAİZLERİNE UYUMLU HALE GETİRİLMESİ VE KREDİ PORTFÖYÜNÜN ETKİN YÖNETİMİ

Kamu bankalarının mevduat faiz oranları DİBS piyasa faiz oranlarının altında ve ortak olarak belirlenmiştir.

⁸⁰ BDDK, A.g.e, s.11

⁸¹ BDDK, A.g.e, s.12

Kısa vadeli yükümlülüklerinin önemli ölçüde azaltılması ve sermaye yapısının güçlendirilmesiyle birlikte kamu bankalarının sistemde bozucu etkileri de sınırlandırılmış ve bu bankaların mevduat faizleri, genel faiz oranlarındaki düşüğe paralel bir gelişme göstermiştir.⁸²

Kamu bankalarının faaliyetlerini etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde sürdürmeleri doğrultusunda, her bankanın ihtisas kredileri de dahil olmak üzere kredi faizlerini kaynak maliyetlerini dikkate alarak belirlemeleri sağlanmıştır.

Kamu bankaları, sorunlu hale gelen kredilerini takipteki alacaklar hesabına aktarma ve gerekli karşılıkları zamanında ayırma konularında da ihtiyatlı bir uygulama içine girmiş ve böylelikle bilançolarını daha şeffaf hale getirmişlerdir. Nitekim, 2000 yıl sonunda kamu bankalarının takipteki alacakları 1.107 katrilyon TL ve bu alacaklar için ayrılan karşılıklar 296 trilyon TL iken, Mayıs 2002'de takipteki alacaklar 3.680 katrilyon TL'ye, ayrılan karşılıklar ise 2.605 trilyon TL'ye yükselmiştir.⁸³

3.5.1.2 OPERASYONEL YENİDEN YAPILANDIRMA

Kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması programı; bankaların organizasyon, teknoloji, insan kaynakları, krediler, mali kontrol, planlama, risk yönetimi ve hizmet yapısının çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre yapılandırılmasını hedef almıştır.

Kamu bankalarının organizasyonu; şube-dışı kar merkezleri, pazarlama, operasyonlar, krediler ve risk yönetimi ile kontrol olmak üzere, yönetim kuruluna bağlı 5 temel birimden oluşan bir yapıya dönüştürülmüştür.

Emlak Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmış ve bu banka Ziraat Bankası'na devredilmiştir. Emlak Bankası'nın Ziraat Bankası'na devrinde, bankacılık faaliyetleri dışında kalan mal varlıkları ve bu konuda faaliyet gösteren iştiraklerindeki hisse payları, ticari gayrimenkulleri, ihtiyaç fazlası gayrimenkulleri, kanuni takibe intikal ettirilmiş tüm alacakları ve bunlara ilişkin ayrılmış karşılıklar hariç tutulmuştur.

⁸² BDDK, A.g.e, s.12

⁸³ BDDK, A.g.e, s.13

Kamu bankalarının şube ve personel sayılarının azaltılması yönünde önemli adımlar atılmış, Aralık 2000 itibarıyla 2494 olan şube sayısı, Mayıs 2002 itibarıyla 1792'ye; 61601 olan personel sayısı ise 38303'e gerilemiştir.⁸⁴

Kamu bankalarının kar/zararlarını, likidite ve faiz oranı marjlarını izlemek için bir izleme programı oluşturulmuştur. Bu suretle, banka aktif ve pasiflerinin getiri-maliyet oranları haftalık, şubelerin bilanço, kar/zarar durumları ise günlük olarak takip edilebilir hale gelmiştir.

3.5.2 TMSF BANKALARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI

3.5.2.1 TMSF BÜNYESİNE ALINAN BANKALARIN DEVİR,BİRLEŞME, SATIŞ VEYA TASFİYE YOLUYLA ÇÖZÜMLENMESİ

1997-2002 döneminde 20 banka TMSF'ye devredilmiştir. Bu bankalardan beşi (Egebank, Yaşarbank, Yurtbank, Bankkapital ve Ulusbank) Sümerbank, ikisi (İnterbank ve Esbank) Etibank ve biri (Egsbank) Bayındırbank bünyesinde olmak üzere, toplam sekiz tanesi birleştirilmiştir. Fon bünyesindeki Bankekspres Tekfenbank'a, Sümerbank (birleşik) Oyakbank'a, Demirbank HSBC'ye ve Sitebank da Novabank'a satılmıştır.

İktisat bankası, Etibank ve Kentbank'ın bankacılık yapma işlemleri kaldırılmış ve bu bankalar Bayındırbank bünyesinde birleştirilmiştir.

T.Ticaret Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme yetkisi 01.07.2001 tarihi itibarıyla iptal edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu yürütmeyi durdurma kararı almış, ancak ilgili karar Danıştay 10. Dairesi'nin kararı ile esasen iptal reddedilmiştir.

Tarişbank, 30 Mayıs 2002 tarihi itibarıyla satışa sunulmuştur. Ancak ilgilenen yatırımcıların mali gücü yeterli bulunmadığından, bankada inceleme yapmaları uygun görülmemiştir.

Toprakbank'ın satış süreci 31 Ocak 2002 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. Ancak, yerli ve yabancı yatırımcılardan oluşan konsorsiyum tarafından verilen teklif yetersiz bulunmuş ve

banka 13 Mayıs 2002 tarihinde yeniden satışa sunulmuştur. Banka için 5 Temmuz 2002 tarihinde teklif verilmiş olup, teklif inceleme aşamasında bulunmaktadır.

Pamukbank, 19 Haziran 2002 tarihinde TMSF kapsamına alınmış olup, 29 Haziran 2002 tarihinde satış süreci başlatılmıştır. Son teklif verme süresi 4 Ekim 2002 olarak belirlenmiştir.⁸⁵

Bayındırbank'ın bir geçiş bankası olarak yapılandırılması planlanmaktadır.

TABLO.13 TMSF KAPSAMINDAKİ BANKALARIN YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	TOPLAM
Devralınan banka sayısı	1	1	6	3	8	1	20
Birleştirilen banka sayısı	-	-	-	-	7	1	8
Satılan banka sayısı	-	-	-	-	3	1	4
Lisansı iptal edilen banka sayısı.	-	-	-	-	3	-	3
Fon bünyesindeki banka sayısı	1	2	8	11	6	5	5

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.16

TABLO. 14 TMSF BÜNYESİNE DEVREDİLEN BANKALAR

Bankalar	Fona Devir Tarihi	Mevcut Durumu
Satılan Bankalar		
Sümerbank	22.12.1999	Birleşik Sümerbank 09.08.2001'de Oyak Grubu'na satılmış, Sümerbank'ın Oyakbank'a devri 11.01.2002'de olmuştur.
- Egebank	22.12.1999	26.01.2001'de Sümerbank'la birleştirilmiştir.
- Yurtbank	22.12.1999	26.01.2001'de Sümerbank'la birleştirilmiştir.
- Yaşarbank	22.12.1999	26.01.2001'de Sümerbank'la birleştirilmiştir.
- Bankkapital	12.12.1998	26.01.2001'de Sümerbank'la birleştirilmiştir.
- Ulusbank	28.12.2001	17.04.2001'de Sümerbank'la birleştirilmiştir.

⁸⁴ BDDK, A.g.e, s.13

⁸⁵ BDDK, A.g.e, s.16

Bank Ekspres	12.12.1998	30.06.2001'de Tefken Grubu'na satılmış, devir işlemi 26.10.2001 tarihinde tescil edilmiştir.
Demirbank	06.12.2000	20.09.2001'de HSBC Bank PLC'ye satılmış, devri 14.12.2001 tarihinde tescil edilmiştir.
Sitebank	09.07.2001	21.12.2001'de Novabank SA ile hisse devir sözleşmesi imzalamış ve hisse devir işlemi 16.01.2002'de gerçekleşmiştir. Faaliyetini Sitebank olarak sürdürmektedir.

Lisansı İptal Edilen Bankalar

Etibank	27.10.2000	Bankacılık lisansı 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır.
- İnterbank	07.01.1999	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
- Esbank	22.12.1999	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
İktisat Bankası	15.03.2001	Bankacılık lisansı 07.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. (*)
Kentbank	09.07.2001	Bankacılık lisansı 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. (*)

Fon Bünyesindeki Bankalar

T. Ticaret Bankası	06.11.1997	01.07.2001 tarihi itibarıyla bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri kaldırılmıştır. (**)
Bayındırbank	09.07.2001	Varlık yönetimi işlevini yürütecek geçiş bankası olarak yapılandırılmaktadır.
- EGS Bank	09.07.2001	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 18.01.2002 tarihi itibarıyla kaldırılmış, Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Tarişbank	09.07.2001	30.05.2002 tarihinde satışa sunulmuştur.
Toprakbank	30.11.2001	31.01.2002 tarihinde satış süreci başlatılmıştır.
Pamukbank	19.06.2002	Banka, 29.06.2002 tarihinde satışa sunulmuştur.

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.17

(*) BDDK'nın 20.03.2002, 653 sayılı ve TMSF'nin 20.03.2002 tarih, 177 sayılı kararları çerçevesinde 04.04.2002'de yapılan Genel Kurul'da tasfiyenin kaldırılarak Bayındırbank bünyesinde devren birleştirilmesine karar verilmiştir.

() Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu yürütmeyi durdurma kararı almış, ancak ilgili karar Danıştay 10. Dairesi'nin kararı ile esasen reddedilmiştir.**

3.5.2.2 FİNANSAL AÇIDAN YENİDEN YAPILANDIRMA

Hazine Müsteşarlığı, TMSF ile yapmış olduğu ikraz anlaşmaları çerçevesinde, TMSF bünyesine alınan bankaların sermaye ve bilanço yapılarını güçlendirmek amacıyla 2000 yılı Aralık ayından itibaren belli dönemlerde özel tertip tahvil ihraç etmiştir. TMSF'ye ihraç edilen özel tip tahviller TMSF kapsamındaki bankaların sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla bu bankalara ihtiyat olarak aktarılmıştır.

Döviz cinsinden ve dövize endeksli olarak ihraç edilen senetler 31 Aralık 2001 kurları ile TL'ye çevrildiğinde, TMSF'nin ikraz anlaşmaları çerçevesinde Hazine'den yapmış olduğu borçlanma tutarı 21.6 katrilyon TL olmaktadır.⁸⁶Hazine Müsteşarlığı ile yapılan anlaşma gereği TMSF Hazine'ye, 378 trilyon TL 3 Nisan 2002, 357 trilyon TL 8 Mayıs 2002'de ve 256 trilyon TL 15 Mayıs 2002 tarihinde olmak üzere, toplam 1 katrilyon TL geri ödemedede bulunmuştur. Fon bankalarına, TMSF'nin kendi kaynaklarından 1.5 katrilyon TL'si sermaye, 1.1 katrilyon TL'si mevduat olmak üzere toplam 2.6 katrilyon TL destek sağlanmıştır. Ayrıca, bankalara fon kaynaklarından 410 trilyon liralık sermaye benzeri kredi desteği sağlanmıştır.

3.5.2.2.1 KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN AZALTILMASI

Fon bankaları, Hazine tarafından verilen özel tertip tahvillerin bir bölümünü Merkez Bankası'na kesin satış yapmak suretiyle sağladığı kaynaklarla 16 Mart 2001 itibarıyla 5.2 katrilyon TL olan TCMB dışındaki kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır. Ayrıca TCMB'ye olan kısa vadeli yükümlülükler de 2002 yılı içinde sıfırlanmıştır.

3.5.2.2.2 AÇIK POZİSYONLARIN KAPATILMASI

Mayıs 2001 dönemine kadar 4-5 milyar \$ seviyesinde olan TMSF bünyesindeki bankaların açık pozisyonları, Mayıs ayının ikinci yarısında yapılan dövize endeksli kamu kağıdı enjeksiyonuna bağlı olarak gerilemiş ve haziran ayı sonunda 561 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Temmuz ayı içerisinde Fon'a alınan 5 bankanın açık pozisyonları nedeniyle 1.1 milyar \$'a yükselen net açık pozisyon, 18 Ocak 2002 tarihi itibarıyla 408 milyon \$'a

⁸⁶ BDDK, A.g.e, s.17

gerilemiştir. Haziran ayı içinde Pamukbank'ın TMSF kapsamına alınmasıyla bilanço içi açık pozisyon yükselmiş, ancak vadeli pozisyonlardaki 746 milyon \$'lık artışa bağlı olarak net açık pozisyon 209 milyon \$'a gerilemiştir.⁸⁷

3.5.2.2.3 MEVDUAT FAİZLERİNİN PİYASA KOŞULLARINA UYUMLU HALE GETİRİLMESİ

TMSF bünyesine alınan bankalarda Mart 2001'den itibaren mevduat faiz oranları ortak olarak DİBS piyasa faiz oranının altında belirlenmiş ve piyasa ortalamalarına yaklaştırılmıştır.

3.5.2.2.4 FON BANKALARININ MEVDUATLARININ DEVREDİLMESİ

Fon bankalarında bulunan mevduatın önemli bir bölümü ihale yoluyla karşılığında DİBS verilmek suretiyle diğer bankalara devredilmiştir. Mevduat devirlerine ilişkin ihaleler TL ve YP mevduat havuzları için ayrı ayrı teklifler almak suretiyle 5 etapta gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ihaleler sonucunda, 479 trilyon TL cinsinden mevduat ve 2.587 milyar \$'lık yabancı para cinsinden mevduat 8 adet özel bankaya devredilmiştir.

TABLO.15 TMSF BANKALARININ MEVDUAT DEVİRLERİ

	TL Mevduat(Trilyon TL)	YP Mevduat(Milyon \$)
I.Etap	193.3	233
II.Etap	-	692.6
III.Etap	-	687.9
IV.Etap	-	409.5
V.Etap	285.5	563
Genel Toplam	478.8	2586.8
İktisat Bankası	85.4	121.4
EGS Bank	36.7	111.6
Etibank	353.7	1181.9
Kentbank	-	1171.9

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.19

⁸⁷ BDDK, A.g.e, s.18

3.5.2.3 OPERASYONEL YENİDEN YAPILANDIRMA

3.5.2.3.1 ŞUBE VE PERSONEL SAYILARI

Devir tarihleri itibarıyla 1815 olan Fon bankalarının şube sayıları 30 Haziran 2002’de 873’e düşürülmüştür. Satılan bankalar hariç tutulmak üzere devir tarihleri itibarıyla 1178 olan şube sayısı 30 Haziran 2002’de 519’a inmiştir. Fon bankalarının personel sayıları, bankaların devredildikleri tarihe göre 37889’dan 18134’e inmiştir. Satılan bankalar hariç tutulduğunda ise, personel sayısının 23317’den 10607’e düştüğü görülmektedir.

TABLO.16 TMSF BANKALARININ ŞUBE VE PERSONEL SAYILARI

Bankalar	Şube Sayısı(*)			Personel Sayısı (*)		
	Devir Tarihi İtibarıyla	31.12.2001	30.06.2002	Devir Tarihi İtibarıyla	31.12.2001	30.06.2002
Bayındırbank	22	16	10	381	414	581
EGS Bank	49	13	-	918	409	-
Etibank	283	159	-	6171	2734	-
İktisat.Bankası	62	62	-	1305	1177	-
Kentbank	86	44	-	1422	961	-
Tarişbank	41	41	33	528	526	451
T.Ticaret B.	274	168	150	4790	2439	2298
Toprakbank	165	165	130	2482	2458	1982
Pamukbank	196	196	196	5320	5320	5295
Ara Toplam I	1178	864	519	23317	16438	10607
Satılan Bankalar						
Sümerbank	401	135	135	9357	3198	3198
Bank Ekspres	25	26	26	721	618	618
Sitebank	13	5	5	253	146	146
Demirbank	198	188	188	4241	3565	3565
Ara Toplam II	637	354	354	14572	7527	7527
Toplam (I+II)	1815	1118	873	37889	23965	18134

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.19

(*) Satılan ve birleştirilen bankaların 31.12.2001 ve 30.06.2002 tarihindeki rakamları, satıldıkları ve birleştirildikleri tarihler itibarıdır.

Tasfiye sürecine giren Etibank, Kentbank, İktisat Bankası ve Egsbank'ın 163 adet şubesi diğer bankalara satılmış ve bu satışlarla birlikte 1601 personel satın alan bankalarda çalışmaya başlamıştır.

TABLO .17 TMSF BANKALARININ ŞUBELERİNİN SATIŞI

	Satılan Şube Sayısı	Devredilen Personel Sayısı
Etibank	91	975
Kentbank	46	456
İktisat Bankası	23	131
EGS Bank	3	39
Toplam	163	1601

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.20

3.5.2.3.3 AKTİF YÖNETİMİ VE TAHSİLAT

30 Haziran 2002 itibarıyla 4169 kişi ve 48378 kişiye ait; 11,069 adet kurumsal, 113,307 adet bireysel ve 3,575 adet kredi dışı dava olmak üzere toplam 127,951 adet dosya Tahsilat Dairesi'ne aktarılmıştır.

TMSF, batık bankalardan gelen 4.1 katrilyon TL'lik batık kredilerin 207.7 trilyon TL'lik bölümünü ödeme planına bağlamıştır.⁸⁸ Satışı kararlaştırılıp izin bekleyen satış işlemleri de dahil olmak üzere, Fon bankalarının iştiraklerinin satışından 270 trilyon gelir elde edilmiştir.⁸⁹

⁸⁸ SALMAN, Banu, **8.5 Katrilyonluk Kambur**, Cumhuriyet Gazetesi, Ekonomi Sayfası, 6 Haziran 2002

⁸⁹ BDDK, A.g.e, s.20

TABLO.18 TMSF İŞTİRAK SATIŞLARI (30.06.2002 İTİBARIYLA)

TMSF'ye Devredilen İştirak Sayısı	134
TMSF Tarafından Satışı Tamamlanan İştirak Sayısı	30
Satış İşlemleri Süren İştirak Sayısı	12
TMSF Bünyesinde Bulunan İştirak Sayısı	92
Satışı Tamamlanan İştiraklerden Sağlanan Gelir (Trilyon TL)	207.6
Satış İşlemleri Yürütülen İştiraklerden Beklenen Gelir (Trilyon TL)	62.8
Toplam Gelir (Trilyon TL)(*)	270.3

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.21

(*) Ayrıca, TMSF bankalarına 41 iştirak satışı karşılığında 30.9 trilyon TL gelir sağlanmıştır.

TMSF'nin 2000 yılı sonu itibarıyla 6.1 katrilyon TL olan bütçesi 2001 yılı sonunda 20.6 katrilyon TL'ye ulaşmıştır. Bütçenin 15.3 katrilyonu görev zararı hesaplarından oluşmuştur.

TMSF'nin 2001 yılı sonundaki görev zararı 8.5 katrilyon TL olarak gerçekleşmiştir. Fon bünyesindeki bankaların açık pozisyon tutarları 8.9 milyar olarak gerçekleşmiştir.⁹⁰

3.5.3 ÖZEL BANKACILIK SİSTEMİ'NİN DAHA SAĞLIKLI BİR YAPIYA KAVUŞTURULMASI

Yaşanan krizlerin etkisiyle mali bünyeleri ve karlılık performansları kötüleşen özel bankaların daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı'nın çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Özel bankalara yönelik programın ilk aşamasında; özel bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, sorunlu kredilerin çözümlenmesi, YP açık pozisyonlarının daraltılması ve devir ve birleşmelerin özendirilmesi konularında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Bu çerçevede, kasım ve şubat aylarında yaşanan krizler sonrası daha da belirginleşen bankacılık kesimindeki sermaye yetersizliği sorununu çözüme kavuşturmak ve banka

⁹⁰ Fon'un Dönem Zararı 8.5 Katrilyon, Milliyet Gazetesi Ekonomi Sayfası, 10 Mayıs 2002

sahipleri ile hissedarların sermaye artırımına katılımını arttırmak amacıyla; takvime bağlı tahhüt mektupları alınmış ve özel bankalar, 31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla 2.2 katrilyon TL tutarında sermaye artışı gerçekleştirmiştir. Taahhütlerini yerine getiremeyen 5 banka Temmuz 2001'de TMSF'ye alınmıştır.

Kasım ve Şubat krizleri sonrası artan belirsizlik ve döviz kurlarındaki yüksek oranlı dalgalanmalar, özel bankaların, YP pozisyon açıklarını kapamak eğilimlerini arttırmıştır. Ayrıca, Hazine tarafından Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takas işlemi de özel bankaların YP pozisyon açıklarını önemli ölçüde kapatmalarına katkıda bulunmuştur. Nitekim, 2000 yılı sonunda 8.4 milyar \$ olan özel bankaların bilanço içi döviz pozisyon açıkları, 2001 yılı sonunda 1.5 milyar \$'a gerilemiştir. 21 Haziran 2002 itibarıyla ise, 274 milyon \$ bilanço içi pozisyon fazlası gerçekleşmiştir.

İç borçlanmada değişken faizli, dövizde endeksli ve döviz cinsinden tahvillerin payının yüksek olması bankaların kur riskinin yanı sıra, faiz riskinin de azalmasına katkıda bulunmuştur.

Bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde vergi teşvikleri getirilmiş ve bu düzenlemelerin katkısıyla 2001 ve 2002 yıllarında devir ve birleşmelerde artış gözlenmiştir.⁹¹

⁹¹ BDDK, A.g.e, s.23

TABLO.19 BANKACILIK SEKTÖRÜNDE DEVİR VE BİRLEŞMELERE İLİŞKİN GELİŞMELER

Devir Ve Birleşmeye Konu Olan Bankalar		Yeni Banka	Açıklama
Osmanlı Bankası	Körfezbank	Osmanlı Bankası	31.08.2001 tarihinde Birleşik Türk Körfez Bankası, tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve tüzel kişiliği sona erdirilerek Osmanlı Bankası'na devredilmiştir.
Garanti Bankası	Osmanlı Bankası	Garanti Bankası	Osmanlı Bankası 14.12.2001 tarihi itibarıyla Garanti Bankası'na devredilmiştir.
HSBC Bank PLC	Demirbank	HSBC Bank PLC	Demirbank 14.12.2001 tarihinde HSBC'ye devredilmiştir.
Tekfen Yatırım	Bank Ekspres	Tefken Bank	Bank Ekspres'in Tefken Bank'a devri 26.10.2001 tarihinde tamamlanmış olup, devir tarihi itibarıyla unvanı Tefken Bank olmuştur.
Oyakbank	Sümerbank	Oyakbank	11.01.2002 tarihinde Sümerbank'ın satışı tamamlanmış ve Oyakbank adı altında faaliyete başlamıştır.
Morgan Guaranty	The Chase Manhattan	JPMorgan Chase	İki bankanın birleşmesi 14.12.2001 tarihinde tescil edilmiştir.
Sinai Yatırım Bankası	TSKB	TSKB	Sinai Yatırım Bankası, 29.03.2002 tarihinde T.Sinai Kalkınma Bankası'na devredilmiştir.

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.24

2001 yılında ekonomideki durgunluğun beklenenden daha derin olması ve uzun sürmesi, global ekonomideki belirsizliklerin artması, olumsuz koşulların duran varlıkları nakde çevirme olanağını kısıtlaması ve yerli/yabancı yatırımcıların sektöre yönelik çekingenliklerinin artması, bir yandan sermaye ihtiyacını artırırken, diğer yandan özel sektörün yeni sermaye artırımını imkanlarını sınırlamıştır.

Bu gelişmeler, özel bankalara yönelik stratejinin yeni araçlarla güçlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu yeni araçlar; (1) özel bankaların erozyona uğrayan sermaye yapılarının gerekirse kamu desteği de sağlanarak güçlendirilmesi ve (2) bankacılık sektöründeki kötü aktifler sorununun İstanbul yaklaşımı ve Varlık Yönetim Şirketlerinin kurulması yoluyla çözümlenmesidir. Bu yeni araçlara ilişkin yasal düzenlemeleri içeren “4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 31 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir.

3.5.3.1 İSTANBUL YAKLAŞIMI

İstanbul Yaklaşımı, ekonomiye katma değer yarattığına inanılan ve finansal darboğaz yaşayan üretici firmaların fon yaratma kabiliyetleri de dikkate alınarak alacaklı kuruluşlarca uygun görülecek makul bir süreç içerisinde ve makul koşullarla, gerek katma değer yaratmaya devam etmeleri, gerekse öngörülen süre içerisinde mali kesime olan geri ödeme yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine olanak sağlanması olarak tanımlanmaktadır.

4743 sayılı kanunla, finansal krizler sonucu ödeme gücünü yitirmiş olan reel sektör şirketlerinin, faaliyetlerini sürdürmeye devam ederek yeniden üretim ve geri ödeme gücü kazanmalarına olanak tanımak amacıyla, mali sektöre olan borçların yeniden yapılandırılmasına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, banka alacaklarının “Finansal Yeniden Yapılandırma (diğer adıyla İstanbul Yaklaşımı) Çerçeve Anlaşması” çerçevesinde yeniden yapılandırılması veya yeni itfa planına bağlanması mümkün hale getirilmiştir.

Finansal Yeniden Yapılandırma Programına göre, yeniden yapılandırılacak borçlu firmaların seçiminde kullanılacak kriterler yer almaktadır. Buna göre, borçlu firmalar ikiye ayrılmaktadır. Bünyesinde en az 100 kişiyi bordrolu olarak istihdam eden, toplam yıllık ihracatı 15 milyon ABD Dolarını aşan, toplam yıllık cirosu 25 trilyon TL’yi aşan, denetlenmiş bilançosu en az 15 trilyon TL aktif büyüklüğüne sahip olan firmalar "Büyük Ölçekli Firmalar" olarak tanımlanırken, bu kriterlerin dışında kalan firmalar "Orta ve Küçük Ölçekli Firmalar" olarak tanımlanmaktadır.⁹²

Borçlu krediler ise 5 kategoride ele alınmaktadır. İlk 2 kategoride yer alan kredi sınıflandırmasına sahip firmalar (Standart Nitelikli Krediler ve Yakın İzlemedeki Krediler),

alacağın %90'ına sahip bankalarla anlaştıkları takdirde yeni ödeme planı yapabileceklerdir. Bu firmalar, ilave nakit pazarlığı yapma şansı da olacaktır. Diğer 3 kategorideki kredi sınıflandırmasına sahip firmalar (Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler, Tahsili Şüpheli Krediler, Zarar Niteliğindeki Krediler) ise, alacağın %75'ini oluşturan banka konsorsiyumunun, firmanın ayakta kalması konusunda uzlaşmaya varması durumunda yeniden yapılandırma kapsamına alınacaktır.⁹³

Bu anlaşmaların BDDK tarafından onaylandığı tarihten itibaren üç yıl içinde "Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmeleri"ne bağlanarak, gerektiğinde borçluya ek finansman desteği de sağlamak suretiyle yeniden yapılandırılması veya yeni itfa planına bağlanması mümkün hale getirilmiştir.

Mali sektöre olan borçların yeniden yapılandırılmasına ilişkin gerçekleştirilen düzenlemeler çerçevesinde, TBB tarafından hazırlanan "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması", 24 Mayıs 2002 tarihinde alacaklı kuruluşların imzasına açılmıştır. 25 Banka, 17 banka dışı mali kurum, tasfiye halindeki Emlak Bankası ve TMSF tarafından imzalanan anlaşma, 4 Haziran 2002 tarihinde BDDK tarafından onaylanmıştır.⁹⁴

⁹² www.tbb.org.tr, Finansal Yeniden Yapılandırma Programı, Bankacılar Dergisi, Sayı:41, 2002

⁹³ "İstanbul Yaklaşımı Nihayet", Cumhuriyet Gazetesi, 24.05.2002, Ekonomi Sayfası

⁹⁴ Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı : Gelişme Raporu, BDDK, Yayınlar ve Raporlar, s.25

TABLO.20 FİNANSAL YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI ÇERÇEVE ANLAŞMASINI (İSTANBUL YAKLAŞIMI) İMZALAYAN KURULUŞLAR

Bankalar	
1- TC Ziraat Bankası	14- Türk Dış Ticaret Bankası
2- Türkiye Halk Bankası	15- Türkiye Garanti Bankası
3- Türkiye Vakıflar Bankası	16- Türkiye Ekonomi Bankası
4- Akbank	17- Türkiye İmar Bankası
5- Denizbank	18- Türkiye İş Bankası
6- Fibabank	19- Yapı Ve Kredi Bankası
7- Finansbank	20- Toprakbank
8- Tarışbank	21- Türk Ticaret Bankası
9- Oyakbank	22- Türk Eximbank
10- Pamukbank	23- Türkiye Kalkınma Bankası
11- Şekerbank	24- Nurol Yatırım Bankası
12- Tekfenbank	25- Bayındırbank
13- Tekstilbank	
Bankadışı Mali Kurumlar	
1- Garanti Factoring	10- Garanti Finans Kiralama
2- Aktif Finansal Kiralama	11- Vakıf Finansal Kiralama
3- Ulus Factoring	12- Albarakatürk Özel Finans Kurumu
4- İş Genel Finansal Kiralama	13- Yapı Kredi Factoring
5- İmar Finansal Kiralama	14- Finans Finans Kiralama
6- Vakıf Deniz Finansal Kiralama	15- Finans Deniz Finans Kiralama
7- Ziraat Finansal Kiralama	16- Dış Ticaret Finans Kiralama
8- Yapı Kredi Finansal Kiralama	17- Dış Ticaret Factoring
9- Asya Finans Kurumu	
Diğer	
1- Tasfiye Halinde Emlak Bankası	2- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

Kaynak : Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK, Temmuz 2002, s.25

3.5.4 GÖZETİM VE DENETİM ÇERÇEVESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE SEKTÖRDE ETKİNLİĞİN ARTTIRILMASI

Gözetim ve denetim çerçevesine ilişkin düzenlemeler; sermaye yeterliliği, risk yönetimi, kredi ve iştirak sınırlamaları, kredi karşılıkları, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, bağımsız denetim ve yabancı ülke denetim organları ile işbirliği alanlarında yoğunlaştırılmıştır.⁹⁵

3.5.4.1 YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI DAHİLİNDE SERMAYE İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Bankalar Kanunu'nda Haziran 2001'de yapılan değişiklikle, kredi sınırları ve standart oranların hesaplanmasında kullanılmak üzere AB düzenlemelerindeki özkaynak tanımına paralel olarak "konsolide özkaynak" tanımı yapılmıştır. 4389 sayılı Bankalar Kanun'ndaki özkaynak tanımı 4672 sayılı Kanun ile değiştirilerek ana sermaye ve katkı sermaye ayrımı getirilmiştir. Buna göre özkaynaklar esas unsur ve oranları uluslararası standartlar dikkate alınmak suretiyle Kurulca belirlenmek üzere ana sermaye ve katkı sermaye toplamı ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşürülmesi ile bulunacak tutar olarak tanımlanmıştır. Böylece ilk defa özkaynaklar tanımında Kurulca belirlenecek değerlerin indirilmesi kabul edilmiştir. Dolayısıyla, bugüne kadar tanımlarına Kanun'da yer verilen sermaye ve yedek akçelerden oluşan ve sermaye benzerlerinin ilavesiyle artabilecek olan bir özkaynak tanımı yerine Kurulun değerlendirmesine tabi bir özkaynak tanımı getirilmiştir.⁹⁶

10.02.2001 tarihli 24314 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayınlanan, Bankalar Kanunu'nun 13 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendi ile 4 üncü fıkrası uyarınca hazırlanan 'Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik', bankaların sermaye yeterliliği standart oranının konsolide ve konsolide olmayan bazda hesaplanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek suretiyle mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Sermaye yeterliliği standart oranının bankalarca konsolide olmayan ve konsolide bazda asgari % 8 olarak tutturulması ve idame ettirilmesi gerekmektedir

⁹⁵ BDDK, A.g.e, s.26

⁹⁶ "Son Dönemde Bankacılık Alanında Gerçekleştirilen Yasal ve Düzenleyici Değişiklikler 1999-2001", TBB, Aralık 2001, s.6

Konsolide edilmemiş veya konsolide mali tablolar üzerinden elde edilen sermaye yeterliliği standart oranına ilişkin tablolar her üç ayda bir Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları sonları itibariyle düzenlenir ve en geç belirtilen tarihleri takip eden bir aylık süre içerisinde Kuruma gönderilmelidir.

Sermaye yeterliliği standart oranının % 8'in altında gerçekleşmesi halinde, rasyonun hesaplanma tarihlerini izleyen 6 aylık dönem içerisinde sermaye tabanı gerekli miktarda artırılması gerekmektedir. Sermaye tabanının kalan kısmının tamamlanması amacıyla sermayenin artırılması halinde, artırılan bedelden sermaye tabanının eksik kısmına eşit olan miktarın belirtilen 6 aylık sürede nakden tahsil edilmesi gerekmektedir. Konsolide edilmiş ve konsolide edilmemiş mali tabloları üzerinden söz konusu standart oranı hesaplayan bir bankanın, hesaplanan oranlardan % 8'in altında gerçekleşen oran dikkate alınarak sermaye tabanı, yukarıda belirtilen süre içerisinde gerekli miktarda artırılır. Eğer, her iki esasa göre de hesaplanan rasyo yukarıda belirtilen oranın altında ise bankanın en düşük oranı dikkate alarak sermaye tabanını artırması gerekmektedir.⁹⁷

3.5.4.1.1 KONSOLİDE EDİLMEMİŞ MALİ TABLOLAR ESAS ALINARAK DÜZENLENEN SERMAYE YETERLİLİĞİ HESABI

I- ANA SERMAYE

- A) Ödenmiş sermaye,
- B) Kanuni yedek akçeler,
- C) İhtiyari ve fevkalade yedek akçeler,
- D) Vergi provizyonundan sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamı,
- E) Üç aylık hesap özetindeki dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı (-).

II- KATKI SERMAYE

⁹⁷ 10.02.2001 tarihli 24314 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete

- A) Genel kredi karşılığının, tasfiye olunacak alacaklar (net) düşüldükten sonra kalan kısmı,
- B) Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu (maliyet artış fonu, sermayeye eklenecek iştirak ve bağlı ortaklık hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları dahil.),
- C) Banka sabit kıymetleri için yönetmeliğin 3. maddesinde yer alan katkı sermaye ile ilgili tanımın 3. paragrafı hükmüne göre üçer aylık dönemler itibariyle Toptan Eşya Fiyatları Endeksine göre hesaplanan yeniden değerlendirme tutarı,
- D) İştirakler, bağlı ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı (Menkul kıymetler arasında izlenen iştirak amaçlı diğer ortaklıklara ilişkin olanlar dahil),
- E) Alınan sermaye benzeri krediler,
- F) Menkul değerler değer artış fonu,
- G) Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar.

III- SERMAYE (I+II+Üçüncü Kuşak Sermaye)

- Üçüncü kuşak sermaye sadece piyasa riski hesaplanırken sermayeye ilâve edilir.

IV- SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER

- A) Konsolide edilmemiş mali iştirakler ve bağlı ortaklıklar ile sermayesine katılan diğer mali ortaklıklara ilişkin tutarlar (Bu yönetmeliğin 3 üncü maddesinde yer alan sermayeden indirilen değerler tanımının (a) bendinde sayılan kurum ve kuruluşlara olan sermaye iştirakleri,
- B) Özel maliyet bedelleri,
- C) İlk tesis giderleri,

D) Peşin ödenmiş giderler,

E) Konsolide edilmemiş iştiraklerin, bağlı ortaklıkların, sermayesine katılan diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri bilançoda kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark,

F) Türkiye`de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen "sermaye benzeri krediler",

G) Kamu tüzel kişileri hariç, bankanın sermayesinin yüzde 10 ve daha fazlasına sahip olan ortaklarına ve bunlarla dolaylı kredi kapsamına giren gerçek veya tüzel kişilere kullandırılan nakdi krediler,

H) Şerefiye,

I) Aktifleştirilmiş giderler.

V- SERMAYE TABANI (III- IV)

VI- RİSK AĞIRLIKLİ VARLIKLAR, GAYRİNAKDİ KREDİLER VE YÜKÜMLÜLÜKLER

A) Risk ağırlığı % 0 olanlar,

B) Risk ağırlığı % 20 olanlar,

C) Risk ağırlığı % 50 olanlar,

D) Risk ağırlığı % 100 olanlar,

E) Piyasa riskine maruz tutar (Bu tutar, (Ek:4) deki usul ve esaslara göre hesaplanarak bu satıra kaydedilmek suretiyle sermaye yeterliliği standart oranına dahil edilir).

TOPLAM

SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDART ORANI (V / VI) %

KATKI SERMAYE / ANA SERMAYE (II / I) %

ALINAN SERMAYE BENZERİ KREDİLER / ANA SERMAYE (III/ I) %

3.5.4.1.2 KONSOLİDE MALİ TABLOLAR ESAS ALINARAK DÜZENLENEN SERMAYE YETERLİLİĞİ HESABI

I- ANA SERMAYE (Topluluk dışı paylar dahil)

A) Ödenmiş sermaye,

B) Kanuni yedek akçeler,

C) İhtiyari ve fevkalade yedek akçeler,

D) Vergi provizyonundan sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamı,

E) Dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı (-).

II- KATKI SERMAYE (Varsa topluluk dışı paylar dahil)

A) Genel kredi karşılığının, tasfiye olunacak alacaklar (net) düşüldükten sonra kalan kısmı,

B) Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu (maliyet artış fonu, sermayeye eklenecek iştirak ve bağlı ortaklık hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları dahil),

C) Banka sabit kıymetleri için sermaye yeterliliği rasyosuna ilişkin yönetmeliğin 3 üncü maddesinde yer alan katkı sermaye ile ilgili tanımın 3 üncü paragrafı hükmüne göre üçer aylık dönemler itibariyle Toptan Eşya Fiyatları Endeksine göre hesaplanan yeniden değerlendirme tutarı,

D) İştirakler, bağı ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı (menkul kıymetler arasında izlenen iştirak amaçlı diğer ortaklıklara ilişkin olanlar dahil),

E) Alınan sermaye benzeri krediler,

F) Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar,

G) Menkul değerler değer artış fonu (negatif konsolidasyon şerefiyesi (net) dahil).

III- SERMAYE (I +II+ üçüncü kuşak sermaye)

- Üçüncü kuşak sermaye (sadece piyasa riski hesaplanırken sermayeye dahil edilir).

IV- SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER

A) Konsolidasyon dışı bırakılmış mali iştirakler, bağı ortaklıklar ve sermayesine katılan diğer mali ortaklıklara ilişkin tutarlar ile özsermaye yöntemi uygulanmış ancak aktif ve pasifleri konsolide edilmemiş bu tür mali ortaklıklara ilişkin sermaye payları,

B) Özel maliyet bedelleri,

C) Konsolidasyon dışı bırakılmış iştiraklerin, bağı ortaklıkların, sermayesine katılan diğer ortaklıkların, özsermaye yöntemi uygulanmış ancak aktif ve pasifleri konsolide edilmemiş bu tür mali ortaklıkların ve konsolide sabit kıymetlerin rayiç değerleri bilançoda kayıtlı değerlerinin altında ise aradaki fark,

D) İlk tesis giderleri,

E) Peşin ödenmiş giderler,

F) Türkiye`de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen "sermaye benzeri krediler",

G) Konsolidasyon dışında bırakılmışlar ise, kamu tüzel kişileri hariç, bankanın sermayesinin % 10 ve daha fazlasına sahip olan ortaklarına ve bunlarla dolaylı kredi kapsamına giren gerçek veya tüzel kişilere kullanılan nakdi krediler,

H) Konsolidasyon şerefiyesi (net),

I) Aktifleştirilmiş giderler.

V- SERMAYE TABANI (III-IV)

VI- RİSK AĞIRLIKLİ VARLIKLAR, GAYRİNAKDİ KREDİLER VE YÜKÜMLÜLÜKLER

A) Risk ağırlığı % 0 olanlar,

B) Risk ağırlığı % 20 olanlar,

C) Risk ağırlığı % 50 olanlar,

D) Risk ağırlığı % 100 olanlar,

E) Piyasa riskine maruz tutar (Bu tutar, (Ek:4) deki usul ve esaslara göre hesaplanarak bu satura kaydedilmek suretiyle sermaye yeterliliği standart oranına dahil edilir).

TOPLAM

SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDART ORANI (V/VI) %

KATKI SERMAYE / ANA SERMAYE (II/I) %

ALINAN SERMAYE BENZERİ KREDİLER / ANA SERMAYE (IIE/I) %

3.5.4.1.2 YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI DAHİLİNDE RİSK DÜZENLEMELERİ

08.02.2001 tarihli, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 9. maddesinin 4 numaralı fıkrasına dayanılarak hazırlanan 'Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik', bankaların, karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere kuracakları iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

3.5.4.2.1 İÇ DENETİM

Bankanın tüm faaliyetlerinin, belirlenen politika, yöntem, uygulama talimatları ve limitlere uygun olarak, yönetim kademelerince yönetim stratejisi ve politikalarına uygun olarak düzenli, verimli ve etkin bir şekilde mevcut mevzuat ve kurallar çerçevesinde yürütülmesini sağlamak amacıyla, iç kontrol elemanları tarafından banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetimi tarafından tesis edilen organizasyon yapısı kapsamında yerine getirilen bir sistem içinde izlemeyi, bağımsız değerlendirmeyi, yönetim kademelerine eş anlı rapor etmeyi içeren finansal, operasyonel ve diğer kontrol sistemlerinin tümü İç Kontrol Sistemi olarak adlandırılır.

İç denetim sistemi faaliyetlerin verimliliğinin ve etkinliğinin sağlanmasını, finansal ve idari konulara ait bilginin güvenilirliğinin, bütünlüğünün ve zamanında elde edilebilirliğinin, banka faaliyetlerinin yürürlükteki yasalara ve düzenlemelere tam anlamıyla uygunluğunun sağlanmasını amaçlar.

Bu amaçlara ulaşabilmek için iç denetim sistemi;

- a) Banka faaliyetlerinin yasal düzenlemelere, yönetim kurulunca tesis edilmiş strateji ve politikalara uygun olarak; basiretli, düzgün ve maliyet boyutu dikkate alınarak etkin bir şekilde planlanmasının ve yürütülmesinin kontrolünü;
- b) İşlemlerin ve yükümlülüklerin ifasının, genel veya özel yetkilere dayalı olarak gerçekleştirmesini;

- c) Faaliyetlere ilişkin olarak, yönetim kurulunun bankanın varlıklarını güvence altına alabilmesini ve yükümlülükleri kontrol edebilmesini;
- d) Usulsüzlüklerden ve hatalardan kaynaklanan risklerin asgariye indirilmesi için risklerin tanımlanabilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını;
- e) Kayıtların tam, doğru ve zamanında bilgi sağlamasını;
- f) Yönetim kurulunun, bankanın sermaye yeterliliğini, likiditesini, aktiflerinin kalitesini, bütçesine uygun kârlılık performansını ve bankacılıkla ilgili mevzuat hükümlerine tam anlamıyla uygunluğunu düzenli ve zamanında izlemeye muktedir olmasını;
- g) Yönetim kuruluna, zarara uğrama riskini tanımlama, düzenli olarak gözden geçirme ve mümkün ise sayısallaştırma imkanı vermesi bakımından risk yönetim sisteminin etkin bir biçimde çalışmasını;
- h) Banka bünyesindeki kontrol mekanizmalarının etkinliğinin değerlendirilmesini;temin edecek şekilde oluşturulur.

İç kontrol süreci ve faaliyetlerinde aşağıdaki unsurlara yer verilir:

Yönetim kurulu ile banka üst düzey yönetiminin gözetim ve incelemeleri: Banka yönetim kurulu, bankanın amaç ve hedefleri doğrultusunda gelişmeleri, bütçe ve performans hedeflerine uygunluğunu gözler ve ortaya çıkan aksaklıklar için uyarı yapmak suretiyle iç kontrol sürecine işlerlik kazandırır.

Faaliyet kontrolleri: Bu kontroller, birim veya servis yöneticilerinin olağanüstü durumlar hakkında günlük, haftalık ve aylık raporlar ile genel performans raporlarını incelemelerini ve değerlendirmelerini kapsar.

Maddi unsurlara ilişkin kontroller: Genellikle bankaya ait nakit para, menkul kıymetler gibi finansal varlıklar da dahil olmak üzere maddi varlıklara erişilebilmesine, bunların kullanımına ve saklanmasına yönelik kurallara ve sınırlamalara uyumun incelenmesini, tüm maddi varlıkların periyodik envanterinin çıkarılmasını ve değerlendirilmesini içerir.

Limitlere uygunluk incelemeleri, aşım ve aykırılıkların takibi: Genel ve özel risk sınırlarına uyulup uyulmadığı incelenir ve limit aşımaları yakından izlenir.

Onay ve yetki sistemi: Organizasyon yapısı içinde işlevsel görev ayrımları yapılır, çift taraflı ve çapraz kontrol ve imza usulleri tesis edilir, yetki ve sorumluluklar açıkça tanımlanır, belirli limitlerin üzerindeki işlemler için onay ya da yetki alınması yükümlülüğü konulur.

Sorgulama ve mutabakat sistemi: İşlem detaylarının ve kullanılan risk yönetim modellerine ait çıktıların tutarlılığının araştırılması, hesapların karşılaştırılması, kontrol listelerinin hazırlanması ve periyodik mutabakatların gerçekleştirilmesi suretiyle iç kontrol sistemi etkin bir biçimde işletilir. Bu incelemeler sonucunda saptanan mevcut veya potansiyel sorunlar yetkili üst düzey yöneticilere rapor edilir.

İç denetim sisteminin etkin bir şekilde çalışmasının sağlanması bakımından, bankalarda yeterli ve etkin bir iletişim sistemi tesis edilir.

3.5.4.2 RİSK YÖNETİMİ

Risk yönetimi sistemi, idari bakımdan bağımsız bir şekilde örgütlenir. Risk tanıma ve değerlendirme işlevi ağırlıklı olarak risk yönetimi sistemi kapsamında faaliyette bulunan risk yönetimi grubu tarafından icra edilir. Risklerin bankadaki iş akışı içinde etkin bir biçimde tanımlanması, tespit edilmesi ve değerlendirilmesi sürecinde iç kontrol ve risk yönetimi grubu elemanlarının yönetim kurulunca belirlenecek esas ve usullere göre işbirliği içinde hareket etmesi sağlanır. Gerek duyulması halinde, müfettişler başta yasal ve operasyonel riskler olmak üzere, özellikli alanlardaki riskleri de değerlendirirler.

Bir bankanın karşılaşılabileceği riskler başlıca şöyle sıralanmıştır:

Kredi riski: Banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın karşılaştığı durumdur.

İşlemin sonuçlandırılmaması riski: Bankanın karşı taraftan, umulan sürede işleme konu finansal aracı ya da fonu (nakdi) teslim alamaması, elde edememesidir.

İşlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk: İşlemi yapan taraflardan birinin, işlemin süresi içinde, sözleşmedeki yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğinin anlaşılmasıdır.

Ülke riski: Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi ihtimalidir.

Transfer riski: Krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun aynı türde veya konvertibl diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimalidir.

Likidite riski: Bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna veya nakit girişine sahip bulunmamasıdır.

Piyasaya ilişkin likidite riski: Bankanın piyasaya gerektiği gibi girememesi, bazı ürünlerdeki sıkı piyasa yapısı ve piyasalarda oluşan engeller ve bölünmeler nedeniyle pozisyonlarını uygun bir fiyatta, yeterli tutarlarda ve hızlı olarak kapatamaması veya pozisyonlardan çıkamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimalidir.

Fonlamaya ilişkin likidite riski: Nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama yükümlülüğünü makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememesidir.

Piyasa riski: Bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda bankalarca tutulan pozisyonlarda finansal piyasadaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak ortaya çıkan faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski gibi riskler nedeniyle zarar etmesidir.

Faiz oranı riski: Faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak maruz kalabileceği zarar ihtimalidir.

Operasyonel risk: Banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden dolayı kayba ya da zarara uğramasıdır.

Mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski: Banka tarafından yetersiz ya da yanlış yasal bilgi ve belgeye dayanarak yapılabilecek işlemler neticesinde hakların beklenenden düşük, yükümlülüklerin ise beklenenin üzerinde gerçekleşme ihtimalidir.

İtibar riski: Faaliyetlerindeki başarısızlıklar ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması neticesinde bankaya duyulan güvenin azalması veya itibarının zedelenmesi ile ortaya çıkabilecek kayıptır.

Düzenlemelere uyulmama riski: Mevzuat hükümlerine ve yasal yükümlülüklere uyulmaması sonucu ortaya çıkabilecek kaybı ifade eder.

Bankaların temel risklerini oluşturan;

Kredi riski, banka bünyesinde belirlenen kredi limitlerinin düzenli bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi ve yeni limitler tesis edilmesi, senaryo analizleri ve saptanmış bulunan kredi limitleri dikkate alınarak, maruz kalınan kredi risk tutarlarının gözlemlenmesi faaliyetleri gerçekleştirilerek,

Piyasa riski, faizlerin/fiyatların dalgalanma düzeyi ve "riske maruz değer-VaR" hesaplamaları gibi, kendi içinde tutarlı risk ölçü ve kriterleri kullanılarak, kontrolün ifasına ilişkin uygun usuller tesis edilerek ve saptanmış bulunan risk limitlerine olan uyum gözlemlenerek, banka organizasyon yapısı içinde riskin kaynaklarının araştırılması ve öğrenilmesi ve tüm organizasyon kademelerinde piyasa riskine ilişkin tutarlı bilginin sağlanması yoluyla,

İşlemin sonuçlandırılmaması riski, karşı tarafın faaliyetlerini ve ödeme kabiliyeti limitlerini gözlemleyerek ve karşı taraf riskini ödeme öncesi süreçte yönlendirerek,

Likidite riski, borçların fonlanabilme imkanının, pozisyonların likiditeleri ile uyumlulaştırılması, değişik aktif grupları ve finansal enstrümanlara ilişkin risklerin sınırlandırılması işlemleri çerçevesinde banka bünyesinde likidite bulundurma prensiplerinin geliştirilmesi ve bunlara uyumun kontrolü suretiyle,

Operasyonel risk, uygun bir iç denetim sisteminin ve bunun gerektirdiği yetkilerin banka içinde dağıtımı mekanizmasının tesisi, bankanın tüm faaliyet sistemlerinin detaylı bir şekilde test ve kontrol edilmesi, iç ve dış sistemler arasında tam bir uyumun tesisi, tamamen bağımsız bir yedekleme imkanının tesisi suretiyle,

Mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski, banka içindeki ve dışındaki, banka ile ilişkili tüm kişi ve kuruluşlarla ilişkilerde, yapılacak sözleşmelerde mevzuatın tam olarak dikkate alınması, gerekli dokümantasyonla desteklenmesi suretiyle yürütülmesi, düzenlemelere uyulmama riski ise faaliyetlerin mevzuata uygunluğunun kontrolüne ilişkin mekanizmanın yeterli bir şekilde tesisi ve uygulanması yoluyla yönetilmektedir.

Karşılaşılabilecek bu risklerin yönetimi amacıyla, yönetim kuruluna doğrudan bağlı, bağımsız çalışan üst düzey risk komitesi; bu komiteye bağlı banka risk komitesi ve buna bağlı olarak, bankanın faaliyetlerinin yapısına uygun sayıda ve özellikle münferit risk yönetimi komiteleri tesis edilir. Risk yönetimi grubu, organizasyon ve görev yapısı bakımından merkezi veya merkezi olmayan bir yapıda oluşturulabilmektedir.

Risk yönetimi grubunun başlıca görev ve sorumlulukları şunlardır ;

Risklerin izlenmesi ve analizi kapsamında; pozisyonlara ve fiyatlara ilişkin verilerin izlenmesi, risk tutarlarının izlenmesi, limit ihlallerinin tanımlanması ve izlenmesi, muhtemel senaryoların analizi, risk tutarlarının özetlenmesi ve raporlanması, diğer birim ve iş alanları ile uyumu ve geriye dönük test (backtesting) uygulanması,

Sayısal ya da analitik analizler kapsamında; yeni finansal ürünler için modellemenin saptanması, yeni sayısal veya analitik modellerin tasarlanması ve oluşturulan yeni modellerin denenmesi,

Fiyat araştırmaları kapsamında; karmaşık türev ürünlerin fiyatlarının araştırılması, fiyatlama modellerindeki faktörlerin değişiminin kaydedilmesi ve belgelenmesi,

Model geliştirme kapsamında; sistem için yeni modellerin risk analiz araçlarının ve tekniklerinin geliştirilmesi, geri bildirim konusu yapılmış tarihi veya geçmiş verinin idame ettirilmesi,

Sistem geliştirme ve bütünleştirme kapsamında; işlem yapmayı desteklemek için alt yapının geliştirilmesi, diğer sistemlerden girdilerin kabul edilmesi, verilerin silinmesinin, temizlenmesinin ve dönüşümünün otomatik hale getirilmesi, risklere ilişkin verilerin ve bilgilerin kullanımını destekleyecek veri tabanlarının geliştirilmesi.

Banka bünyesinde etkin, bağımsız ve güçlü bir risk yönetimi sisteminin kurumsal bir risk kültürü içinde sürdürülmesi için, risk yönetimi sürecinin ve buna ilişkin yapılması gereken faaliyetler yönetim kurulunca oluşturulmalı ve aktif olarak gözetim altında tutulmalıdır. Uygun personel istihdam edilerek, yeterli ve tutarlı risk ölçümü, analizi ve izleme işlevlerinin gerçekleştirilmeli, yeterli, tutarlı ve dikkatlice tasarlanmış stratejiler, politikalar, uygulama usulleri ve risk limitleri tesis edilmelidir. Bunlarla birlikte, güvenilir teknolojiye erişim imkanı ve yönetim bilgi sisteminden faydalanılmalı, kullanılan veriler doğru ve bütünleşik olmalıdır. Kapsamlı bir iç denetim uygulamasının bulunması da zorunludur.

Bankalar, taşıdıkları tüm riskleri tespit edecek, ölçecek, kontrol edecek, yönetecek ve bu riskler için yeterli sermayeyi bulunduracak şekilde yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin izleme işlevini de içeren geniş kapsamlı bir risk yönetimi sistemi tesis ve idame ettirmelidirler.

Risk yönetimi sistemi, banka üst düzey yönetimi ile risk yönetimi grubunun beraberce belirlediği ve yönetim kurulunun onayladığı esaslar çerçevesinde, risklerin tanımlanması, ölçülmesi, risk politikaları ve uygulama usullerinin oluşturulması ve uygulanması, risklerin analizi ve izlenmesi, raporlanması, araştırılması, teyidi ve denetiminin bütünü safhalarından meydana gelir.

Risklerin tanımlanması safhasında, bir bankanın maruz kaldığı risklerin özellikleri tarif edilir ve tüm birimlerce bu hususlarda bilgi sahibi olunması sağlanır.

Bir bankanın maruz kalabileceği riskin üç ayrı ölçüm kategorisi çerçevesindeki boyutları şunlardır :

- a) Birinci ölçüm kategorisi: tahmin edilen kayıp veya zarar
- b) İkinci ölçüm kategorisi: tahmin edilemeyen kayıp veya zarar
- c) Üçüncü ölçüm kategorisi: oluşturulan senaryo çerçevesinde stres altında tahmin edilen kayıp veya zarar.

Risk analizi, tüm riskleri ve bu risklerin yönetilebilmesine ilişkin kâr ve maliyet hesaplamalarını kapsar. Risk değerlendirmesi risklerin kontrol edilebilirlik derecesinin belirlenmesini de içerir. Kontrol edilebilir risklerin ne ölçüde azaltılabileceği hususu banka tarafından değerlendirilir. Kontrol edilemeyen risk yaratma ihtimali olan işlemler yapan bankalar, bunun hacmini özkaynaklarının gücünü dikkate alarak belirler ya da bu risklerin etkilediği banka faaliyetlerini azaltır ya da sona erdirir.

Risk verilerinin tutarlılığının ve güvenilirliğinin incelenmesi ile oluşturulacak kurallar dahilinde, risk yönetimi sürecinde temel bir araç olan risk modellerinin ekonomik, istatistiksel ve diğer yönlerden tutarlılıklarının teyidi ve "geriye dönük test" işlemleri gerçekleştirir.

3.5.5 YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI DAHİLİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN DİĞER DÜZENLEMELER

57. Hükümet tarafından 09.12.1999 tarihinde IMF'ye sunulan Niyet Mektubu'na paralel olarak gerçekleştirilen diğer değişiklikler ise şunlardır :

a - Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabul edilen 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile halen Hazine Müsteşarlığı ile Merkez Bankası tarafından paylaşılan düzenleme, denetim ve gözetim yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'na devredilmiştir.

23 Haziran 1999 tarih ve 23734 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış Bankalar Kanunu'nun 3. Maddesinin 1.fıkrasında "Bu Kanun ve ilgili diğer mevzuatın, Kanunda gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler de yapmak suretiyle uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek ve Kanunla verilen diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu" kurulmuştur. Kurum, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir." ifadesi yer almaktadır.

b - 1999 tarihli niyet mektubunun 53. Maddesinde "Bankalar Kanunu, BDDK'nın faaliyetlerindeki bağımsızlığını ve şeffaflığı artırmak, temel ihtiyati düzenlemeleri güçlendirmek ve sorunlu bankalarla ilgili alınacak tedbirler ile bunların yeniden yapılandırılmaları için gerekli tüm araçları sağlamak amacıyla değiştirilecektir. Bakanlar Kurulu, BDDK üyelerinin atanması hariç, düzenleme, denetim ve gözetim alanındaki tüm kararların dışında bırakılarak, BDDK tam anlamıyla özerk hale getirilecektir. Özellikle bankalara lisans vermek ve bunları kaldırmak ve karşılık düzenlemelerini onaylamak yetkileri BDDK' da olacaktır." ifadesi bulunmaktadır.

Bu ifadeyi destekler biçimde;

4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 7. Maddesinin 1. fıkrası "Türkiye'de bir bankanın kurulması veya yurtdışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'de ilk şubesinin açılmasına Kurulun, en az beş üyenin olumlu oyuyla aldığı karara istinaden yapacağı öneri üzerine Bakanlar Kurulu tarafından izin verilir. İzin için yapılacak başvurular ve izin verilmesine ilişkin esas ve usuller, Kurulun önerisi üzerine Bakanlar kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir. Kuruluşa veya Türkiye'de şube açılmasına ilişkin izinler, izin tarihinden itibaren bir yıl içinde faaliyete geçilmemesi halinde geçersiz olur." Şeklindeyken;

4491 sayılı kanunun 2. Maddesinin 1. Fıkrasına göre “Türkiye’de bir bankanın kurulmasına veya yurtdışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’de ilk şubesinin açılmasına, Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlar ile izin verilir. İzin için yapılacak başvurulara ve iznin verilmesine ilişkin esas ve usuller Kurumca düzenlenecek yönetmelikle belirlenir. Kuruluşa veya Türkiye’de şube açılmasına ilişkin izinler, izin tarihinden itibaren bir yıl içinde faaliyete geçilmemesi halinde geçersiz olur.” şeklinde değiştirilmiştir.

c - BDDK’ nın özerkliği ile ilgili de, 4389 Sayılı Bankalar Kanunu’ nun 3. Maddesinin 4. Fıkrasının b bendinde “Kurul Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan görevlerine son verilemez. Ancak atanmaları için gerekli şartları kaybettikleri veya durumlarının (5) numaralı fıkraya aykırı düştüğü tespit edilen, görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkumiyet kararı kesinleşen Kurul Başkan ve üyeleri süreleri dolmadan Başbakanın onayı ile görevden alınır.” ve,

4389 Sayılı Bankalar Kanunu’ nun 3. Maddesinin 5. Fıkrasının a bendinde “Kurul üyeleri, özel bir kanuna dayanmadıkça resmi veya özel hiçbir görev alamaz, dernek, vakıf, kooperatif ve benzeri yerlerde yöneticilik yapamaz, ticaretle uğraşamaz, serbest meslek faaliyetinde bulunamaz, ücret karşılığı konferans ve ders veremez, sınav ve benzeri görev alamaz, her türlü ortaklıklarda pay sahibi olamazlar. Kurul üyeleri bu göreve atanmalarını takip eden 30 gün içinde maliki oldukları payları üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci dereceye kadar sıhri hisimlerini dışındakilere satmak veya devretmek suretiyle elden çıkarmak zorundadırlar. Durumlarını bu fıkradaki hükümlere uygun hale getirmeyen üyeler, üyelikten çekilmiş sayılır.” ifadeleri yer almaktadır.

d - 09.12.1999 tarihli Niyet Mektubunun 54. Maddesinde “Bankalar Kanunu, bankaların ortaklarına ve müşterilerine doğrudan veya dolaylı olarak verecekleri kredilere ilişkin standartları güçlendirecek şekilde değiştirilecektir. Dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunanlara verilebilecek toplam kredilere ilişkin sınır özkaynakların %75’i seviyesinden 1 Temmuz 2000’e kadar %70 seviyesine inecek ve daha sonra bu oran %25’e ulaşana kadar her altı ayda bir %5 puan azalacaktır.” ifadesi bulunmaktadır.

Bu ifadeyi destekler şekilde,

4389 sayılı Kanunun 11. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendindeki “Bir banka gerçek veya tüzel bir kişiye öz kaynaklarının yüzde yirmi beşinden fazla kredi veremez” ve **4389 sayılı Kanunun 11. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendindeki** “Her birine açılacak kredi miktarı hakkında (2) numaralı fıkradaki sınırlar saklı olmak üzere, bir bankanın dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin tümüne açacağı kredilerin toplamı banka öz kaynaklarının yüzde ellisini aşamaz.” ifadeleri ,

4491 Sayılı Kanun, Geçici Madde 1’de “4389 sayılı Kanunun 11. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendindeki oran, dolaylı krediler yönünden, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten 2001 yılına kadar yüzde yetmişbeş, 2002 yılına kadar yüzde yetmiş, 2003 yılına kadar yüzde altmışbeş, 2004 yılına kadar yüzde ellibeş, 2005 yılına kadar yüzde kırkbeş, 2006 yılına kadar yüzde otuzbeş, 2007 yılına kadar yüzde yirmibeş olarak uygulanır” şeklinde değiştirilmiştir.

e - 09.12.1999 tarihli Niyet Mektubunun yine 54. Maddesinde, “(...)Aralık ayında kredi karşılıklarına ilişkin yeni, daha sıkı ve 1 Ocak 2000'den itibaren mevcut kredilerin yenilenmesi dahil tüm yeni kredilere uygulanacak uluslararası standartlarla uyumlu düzenlemeler çıkaracak, sermaye yeterliliği ve açık döviz pozisyonu oranlarının konsolide bazda uygulanmasını teminen yeni düzenlemeler yapacaktır.” ifadesine paralel olarak,

“Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” 30 Haziran 2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bankaların yabancı para net genel pozisyonu oranı azami yüzde 20 olarak belirlenmiş ve Haziran 2000 tarihinden itibaren konsolide bazda hesaplanması yükümlülüğü getirilmiştir. **"Yabancı Para Genel Konsolide Pozisyon / Sermaye Tabanı Standart Rasyosunun Bankalarca Konsolide Mali Tablolardaki Hesaplar Baz Alınarak Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"** 21 Aralık 1999 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bankaların sermaye yeterliliği standart oranının konsolide ve konsolide olmayan bazda hesaplanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek suretiyle mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zararlara karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamak amacıyla

hazırlanan “Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi Hakkında Yönetmelik” 10 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.Sermaye yeterliliği hesabında 1 Ocak 2002’den itibaren konsolide olmayan bazda 1 Temmuz 2002’den itibaren de konsolide bazda piyasa risklerinin uygulanması ile ilgili uygulama başlatılması öngörülmüştür.

f - 09.12.1999 tarihli Niyet Mektubunun yine 54. Maddesinde, “Üzerinde mutabakata varılan güçlendirici tedbirlerin yanısıra bu kuralların ve buna benzer ihtiyati düzenlemelerin sıkı ve yeknesak biçimde uygulanmasına yönelik olarak 2000 yılında başlamak üzere Kurul (Kurul kuruluncaya kadar Hazine), sözkonusu tedbirlere ve bankaların bu tedbirlere uyumu/uyumsuzluğu hususunda üçer aylık dönemler itibariyle rapor hazırlayacaktır.” ifadesine paralel olarak,

Bankaların Konsolide Bazda Mali Tablolar Düzenlemesine ve Konsolide Mali Tabloların İlanına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”de yapılan değişiklikle; Türkiye’de kurulup faaliyet izni alan bankalardan ana ortaklık niteliğine sahip olanların içinde yer aldıkları finansal kurumlar topluluğunun bütününe ilişkin hazırlayacakları konsolide mali tablolarını yılda dört defa olmak üzere (Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları sonları itibarıyla) düzenlemeleri, yetkili mercie iletmeleri ve kamuya açıklayacakları bilanço ve kâr ve zarar cetvelleri ile beraber yayımlama yükümlülüğü getirilmiştir.

g - 09.12.1999 Tarihli Niyet Mektubunun 55. Maddesi “Solvabilitesini yitirmiş bir bankaya el konulması bankaların davranışları bakımından önemli bir piyasa disiplini getirecek, BDDK'nın bu durumdaki bankalara gecikmeksizin müdahale etmesi hem mevduat sahiplerinin hem de bankanın diğer alacaklılarının haklarının korunmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, Bankalar Kanunu solvabilitesini yitirmiş tüm bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından devralınmasını zorunlu kılacak şekilde değiştirilecektir. Yapılacak yeni değişiklikler, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na sorunlu bir bankayı yeniden yapılandırıp tamamıyla veya bir bölümünü satmak veya kalan kısmını yürürlükteki kanunlar çerçevesinde tasfiye etmek konusunda yetki ve sorumluluk verecektir.” şeklindedir.

Bu maddeyi destekler biçimde;

4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 2 ve 3 no'lu fıkralarını "Bir bankanın varlıklarının vade itibarıyla taahhütlerini karşılayamadığının veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunun tespiti halinde Kurum, likiditenin güçlendirilmesi amacıyla, uygun bir süre vererek bankadan;

- a) Uzun vadeli veya duran değerlere yatırım yapılmaması,
- b) İştirakler ve gayri menkuller gibi duran değerlerin elden çıkarılması,
- c) Sermayenin artırılmasını veya sermaye benzeri uzun vadeli kaynak sağlanması, da dahil olmak üzere, uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını isteyebilir. Kurul likiditenin güçlendirilmesi amacıyla iştirak veya gayri menkullerin satın alınması veya karşılığında avans verilmesi ya da mevduat yapılması veya alacakların devralınması suretiyle Fondan bankaya likidite sağlanmasını, likidite dengesinin tesisi için vadeleri uzatılmak kaydıyla bankanın borçlarının Fon tarafından garanti edilmesini temine yetkilidir.

3. Bir bankanın gelir gider dengesinin bozulduğunun ve bu durumun süreklilik kazandığının tespiti halinde Kurum, uygun bir süre vererek bankadan durumun düzeltilmesi için sermayenin artırılması da dahil olmak üzere gider azaltıcı ve gelir artırıcı tedbirlerin alınmasını ister. Bankaca alınan bu tedbirlerin mahiyet ve kapsamına göre Kurul, mali bünyenin güçlendirilmesi için Merkez Bankasının görüşü alınarak bankanın kanuni karşılık yükümlülüklerini gerektiğinde cezai faizlerini kaldırmak suretiyle ertelemeye veya düşürmeye yetkilidir. Verilen süre içinde gerekli tedbirlerin alınmaması veya zararların öz kaynakları aşarak yabancı kaynaklara sirayet ettiğinin veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunun tespiti halinde, banka sermayesi Kurul tarafından re'sen artırılarak, verilecek süre içinde hissedarlar artırılan sermayeyi taahhüde davet edilir. Sermayenin artırılmasına Kurul tarafından re'sen karar verilmesi halinde 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmaz. Re'sen artırılan sermayenin verilen süre içinde hissedarlar veya bunların rüçhan haklarını devrettikleri Kurulca uygun görülecek kişiler tarafından taahhüt edilmemesi halinde, Kurul;

- a) Artırılan sermayenin Fon tarafından taahhüt edilerek ödenmesi,
- b) İsteklisi bulunduğu takdirde bankanın gerektiğinde Fondan da mali destek sağlamak suretiyle bir başka bankayla birleştirilmesi veya bu bankaya devredilmesi, dahil olmak üzere mali bünyenin güçlendirilmesi ve bankanın yeniden yapılandırılması ile ilgili her türlü önlemi alınmaya ve uygulanmasını istemeye yetkilidir. Kurul, mali bünyenin güçlendirilmesi

amacıyla zorunlu hallerde iştirak ve gayri menkullerin sermaye olarak konulmasına izin verebilir.” şeklinde, **4491 Sayılı Kanunun 7. maddesinde yapılan değişiklikle;**

“2. a) Kurum, bir bankanın varlıklarının vade itibariyle taahhütlerini karşılayamadığını veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu veya likiditeye ilişkin düzenlemelere uymadığını tespit ettiği takdirde; bankadan, onaylayacağı bir plan dahilinde bu durumun düzeltilmesini isteyebileceği gibi uygun bir süre vererek;

aa) Uzun vadeli veya duran değerlere yatırım yapılmaması,

ab) İştirakler ve gayrimenkuller gibi duran değerlerin elden çıkarılması da dahil olmak üzere, likiditenin güçlendirilmesi amacıyla, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir.

b) Kurum, bir bankanın özkaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kaldığını ya da bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu tespit ettiği takdirde; bankadan, onaylayacağı bir plan dahilinde, sermaye artırımını veya sermaye benzeri kaynak temin edilmesi suretiyle bu durumun düzeltilmesini isteyebileceği gibi,

ba) Kâr dağıtılmaması, yönetim kurulu üyeleri ile genel müdür ve yardımcılara huzur hakkı, ikramiye, prim, aynî ve nakdî sosyal yardım ya da her ne ad altında olursa olsun verilen ek ödemelerin durdurulması,

bb) zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması,

bc) verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması da dahil olmak üzere, özkaynakların güçlendirilmesi amacıyla, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir.”

“3. Kurum, bir bankanın;

a) Bu maddenin (2) numaralı fıkrası kapsamında alınması istenen tedbirleri kısmen ya da tamamen almadığını, bu tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen malî

bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmadığını ya da malî bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğunu,

b) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğini,

c) Bu madde hükümlerinin uygulanmasında Kurulca belirlenecek değerlendirme esasları çerçevesinde yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aştığını,

d) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve malî sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arzettiğini tespit ettiği takdirde, Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oylarıyla alınan kararla temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye veya bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme iznini kaldırmaya yetkilidir.” şeklinde değiştirmiştir.

h - 4389 nolu Kanun’un 7. Maddesinin 6. ve 7. Fıkralarının a ve b bendlerine göre; TMSF, hisseleri kendisine intikal eden bir bankanın; “Gerektiğinde malî ve teknik yardım da sağlamak suretiyle, varlık ve yükümlülüklerini kısmen veya tamamen, mevcut bankalardan istekli olanlara ya da kurulacak bir bankaya devretmeye veya bankayı isteklisi bulunan başka bir bankayla birleştirmeye,”

“Mali sistemde güven ve istikrarın sürdürülmesini teminen, Kurulca gerekli görülen hallerle sınırlı olmak üzere; malî bünyesinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması için gerektiğinde sermayesini artırmaya, Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle kanuni karşılık yükümlülüklerini cezai faizlerini de kaldırmak suretiyle ertelemeye veya düşürmeye, iştirak, gayrimenkul ve diğer aktiflerini satın almaya veya bunları teminat olarak alıp karşılığında avans vermeye ya da mevduat yapmaya, alacaklarını, zararlarını devralmaya, bu şekilde sahip olduğu aktifleri ve hisse senetlerini iskonto veya sair suretlerle üçüncü kişilere satmaya, vadeleri uzatılmak kaydıyla borçlarını garanti etmeye, her türlü alacak ve varlıkların nakde tahvilini kendisi sağlayabileceği gibi, yapacağı anlaşmalar çerçevesinde kamusal sermayeli olanlar da dahil olmak üzere diğer bankalar aracılığıyla Fon nam ve hesabına bunları nakde tahvil ettirmeye, ve gerekli göreceği her türlü tedbiri almaya ya da banka hakkında (5) numaralı fıkranın (aa) alt bendi hükümlerini [yani (Uygun göreceği aktiflerini, teşkilatını ve aksine talebi olmayan personeli ile devir tarihi itibarıyla mevduat toplamları en yüksek beş bankaca uygulanan faiz oranları ortalamasını geçmemek üzere işlemiş faizleriyle

birlikte sigortaya tâbi tasarruf mevduatını ve pasifte yer alan karşılık kalemlerini, kurulacak bir bankaya ya da mevcut bankalardan istekli olanlara devretmeye ve/veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasını Kuruldan istemeye)]” uygulamaya yetkilidir.

i - 09.12.1999 tarihli niyet mektubunun 58. Maddesinde “Ziraat ve Halk Bankasının uzun süreden beri devam eden sorunlarına, bu bankaların durumlarını kuvvetlendirecek bir şekilde çözüm getirilecek ve bunların nihai özelleştirme amacına paralel olarak piyasa kuralları çerçevesinde faaliyet gösterebilmeleri yönünde önlemler alınacaktır. Bu doğrultuda 2000 yılı içinde başlamak üzere belirli bir tarihe bağlı kademeli bir şekilde stratejik kurumsal planlar geliştirilecek, bu bankaların faaliyetleri yeniden yapılandırılacak ve finansal ve sermaye yapılandırılmaları tamamlanacaktır.” ifadesi yer almaktadır.

25 Kasım 2000 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan “4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun” ile anılan bankaların çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre çalışmalarını ve özelleştirmeye hazırlanmalarını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmaları ile hisse satışlarına ilişkin düzenlemelerin ve hisselerin tamamına kadarının özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilere satışının gerçekleştirilmesi, görev zararı alacaklarının tasfiyesi, bankalara çeşitli kanun ve kararnamelerle verilen görevlerin yürürlükten kaldırılması ve yeniden yapılandırma döneminde bedeli önceden ödenmeden görev verilmemesi hususları düzenlenmiştir.

4603 sayılı kanunun 2. Maddesinin 1. ve 2. Fıkralarında belirtildiği üzere “ 1. Bankaların (bağlı ortaklık ve iştiraklerindeki payları dahil) etkin, verimli ve özerk bir şekilde çalışmalarının sağlanması amacıyla yeniden yapılandırılmalarına ilişkin usul ve esaslar, 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2 nci maddesinin (b) fıkrası uyarınca ve mevcut yönetim düzenlemeleri dikkate alınarak, Bakanlar Kurulunca belirlenir.

2. Yeniden yapılandırma işlemlerinin tamamlanmasını müteakiben bankaların hisse satış işlemleri 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun hükümleri çerçevesinde sonuçlandırılır. Yeniden yapılandırma ve hisse satış işlemleri bu Kanunun yürürlüğe

girmesinden itibaren üç yıl içinde tamamlanır. Bakanlar Kurulu bu süreyi bir defaya mahsus olmak üzere yarısı kadar uzatabilir.

Bu ifadeye paralel olarak **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılanma ve Rehabilitasyon Programı Eylem Planı** dahilinde “Halkbank ve Ziraat Bankası’nın yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesi için öngörülen tarih kasım 2003 olmuş, bu sürenin, gerekli görüldüğü takdirde Bakanlar Kurulu Kararı ile bir defaya mahsus 18 ay uzatılabilmesine karar verilmiştir.⁹⁸

j - 09.12.1999 tarihli niyet mektubunun 60. Maddesinde “Gelecek yıl bankacılık sisteminin düzenlemesi ile gözetim ve denetimi hususlarında ek önemli adımlar atacağız. (i) ihtiyati raporlama ve finansal bilgilerin açıklanmasına yönelik muhasebe standartları, (ii) piyasa riskini de içeren sermaye yeterliliği, (iii) iyileştirilmiş dahili risk yönetimi prosedürleri alanlarında uluslararası standartlara paralel yeni düzenlemeler getirilecektir. Bu değişiklikler, bankaların varlık değerlemelerinin daha iyi yapılmasına, daha anlamlı mali tabloların ortaya çıkmasına olanak sağlayacak, daha gerçekçi varlık değerlemesine bağlı olarak bankalara karşı düzeltici tedbirlerin zamanında alınmasını kolaylaştıracak ve bankaların kredi verme politikalarına gerekli disiplini getirecektir.” ifadesine paralel olarak;

08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” ile bankaların bünyelerinde etkin bir iç denetim sistemi kurmaları ve karşılaşacakları riskleri en iyi şekilde yönetebilmelerine imkan verecek etkin bir risk yönetimi sistemi kurmalarına ilişkin usul ve prensipler belirlenmiş ve söz konusu sistemlerin etkin bir şekilde işleyişini takiben bu yönetmelik çerçevesinde bankacılık sisteminin banka faaliyetleri bazında risk odaklı olarak gözetimi hedeflenmiştir.

Söz konusu yönetmelik özellikle bankalarda yönetim ve risk kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesi açısından önemli değişiklikler ve yenilikler getirmekte, bankaların organizasyonel yapılarının yönetmelik hükümlerine uygun hale getirilmesini öngörmektedir. Yönetmeliğin bankalarca daha iyi anlaşılabilmesi ve sağlıklı bir biçimde uygulanabilmesi amacıyla sektör temsilcileri ile karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur. Bu görüşmeler sonucunda yanlış/eksik yorumlanan ve/veya tereddütlere sebep olan ve açıklanmasına gerek

⁹⁸ Katılım Öncesi Ekonomik Program, DPT

duyulan hususlar ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Tespit edilen hususlar üzerindeki değerlendirme ve yorumları içeren açıklama 3.10.2001 tarihinde tüm bankalara duyurulmak üzere, T. Bankalar Birliğine gönderilmiştir.

Bankalar, Temmuz 2001 tarihinden itibaren Yönetmelik çerçevesinde yapmış oldukları faaliyetleri ve organizasyonel hazırlıklarını üçer aylık dönemler itibariyle raporlamaktadırlar. Söz konusu raporlar düzenli olarak değerlendirilmekte ve gelişmeler yakından izlenmektedir. İlk raporlama dönemi sonunda elde edilen bilgiler bankaların büyük çoğunluğunun organizasyon yapılarındaki değişiklikleri tamamladıklarını ve yönetmeliğin uygulanması yönünde önemli gelişmeler kaydettiklerini göstermektedir. Diğer bankaların çalışmalarını son aşamasına getirdiği ve ikinci raporlama dönemi sonunda organizasyonel yapılarını yönetmelikle uyumlu hale getirmeleri beklenmektedir.⁹⁹

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından kabul edilen ve 10.2.2001 tarih ve 24314 1.Mükerrer Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliğin** 4. ve 5. maddeleriyle, bankaların piyasa riskine maruz tutarlarını konsolide ve konsolide olmayan esaslara göre hesaplamaları hüküm altına alınmıştır. Söz konusu Yönetmeliğin Geçici 1. maddesiyle, konsolide olmayan esasa göre hesaplanan piyasa riskine maruz tutarın 1.1.2002 tarihinden, konsolide esasa göre hesaplanan piyasa riskine maruz tutarın ise 1.7.2002 tarihinden itibaren sermaye yeterliliği standart rasyosuna dahil edilmesi esası getirilmiştir. Anılan Yönetmeliğin 4 nolu ekinin 4. bölümünün 12. maddesiyle, piyasa riskinin ölçümünde risk ölçüm modelleri kullanmayan, risk ölçüm modelleri Kurumca yeterli görülmeyen ya da modellerinin yeterliliğinin ve güvenilirliğinin kaybolduğuna Kurumca kanaat getirilen bankaların, piyasa riskine esas sermaye yükümlülüğünün hesabında, Standart Metod ile Piyasa Riski Ölçüm Yöntemini kullanması şartı getirilmiştir.¹⁰⁰

4389 sayılı Bankalar Kanununun 3. maddesinin (11) numaralı fıkrası ve 13. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile geçici 4 üncü maddesi uyarınca, bankacılık sisteminde güven ve istikrarı korumak ve ekonomik krizin bankaların sermayeleri üzerindeki olumsuz etkilerini bertaraf etmek amacıyla, Türkiye’de kurulu mevduat kabulüne yetkili özel sermayeli

⁹⁹ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu,s.28

¹⁰⁰ BDDK, Piyasa Riskinin Dahil Edildiği Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Standart Metoda Göre Hesaplanmasına İlişkin Örnek

bankaların; krediler ve diğer alacaklar için ayrılması gereken karşılıklardan, kur değişimlerinden veya diğer faaliyetlerinden kaynaklanan zararlarının belirlenerek, mali durumlarını yansıtan konsolide ve konsolide olmayan mali tablolarının hazırlanmasını ve konsolide ve konsolide olmayan sermaye yeterliliği standart oranlarının tespitini teminen ilgili mevzuata göre yetkilendirilen bağımsız denetim şirketlerince 4389 sayılı Bankalar Kanununa 4743 sayılı Kanunla eklenen geçici 4. maddeye istinaden ve bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde bilanço tarihinden sonra mali tabloları etkileyebilecek hususlar da dikkate alınmak suretiyle, 31.12.2001 bilanço tarihi itibarıyla düzenlenen mali tablolar esas alınarak denetlenmesine ve düzenlenen bağımsız denetim raporlarının bağımsız denetim ilke ve esaslarına uygunluk bakımından Kurumca belirlenecek ikinci bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından incelenmesine ilişkin esas ve usullerin belirlenmesini teminen, hisseleri kısmen veya tamamen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ait olan bankalar, kamusal sermayeli bankalar, özel finans kurumları, mevduat kabul etmeyen bankalar ve yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubeleri hariç olmak üzere, Türkiye'de kurulu mevduat kabulüne yetkili özel sermayeli bankalar hakkında uygulanmak üzere, **4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4. Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik** yayımlanmıştır.

4389 sayılı Bankalar Kanununun 3'üncü maddesinin (11) numaralı fıkrası ile 13. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasını teminen, bankaların faaliyetlerinin güven ve açıklık içinde sürdürülmesine ve kamunun doğru bir şekilde bilgilendirilmesine yönelik olarak, yetkili bağımsız denetim kuruluşlarınca; 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamındaki bankaların ve özel finans kurumlarının hesap ve kayıtlarının anılan Kanunun 13. maddesine göre yürürlüğe konulan hesap ve kayıt düzenine ilişkin mevzuata uygunluğunun denetlenmesine ve yapılan denetim sonucunda oluşturulan görüş çerçevesinde yayımlanacak bilanço ve kâr ve zarar cetvelleri ile konsolide mali tabloların onaylanmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi amacıyla **Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik** yayımlanmıştır.

4389 sayılı Bankalar Kanununun 3. maddesinin (11) numaralı fıkrası ile 13. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bankalar ve özel finans kurumlarınca yayımlanacak bilanço ile kâr ve zarar cetvellerini onaylayabilecek bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesine, yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılmasına ilişkin esasları düzenlemek amacıyla **Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelik** yayımlanmıştır.

Yapılan değişikliklerle, “özsermaye” tanımı, “konsolide özsermaye” ile değiştirilerek AB mevzuatına uygunluk sağlanmıştır.

2009 yılına kadar sürececek bir geçiş dönemi çerçevesinde, bsnkslrsın mali piyasa dışındaki bağlı kuruluşları, toplam net değerin %15’i ile, bu tür kuruluşların toplam miktarı da toplam net değerin %60’ı ile sınırlandırılmıştır.

Toplam riski sınırlandırmak amacıyla, forward işlemleri, opsiyon işlemleri ve diğer türev işlemler “kredi” tanımı kapsamına dahil edilmiştir.

3.6 BANKACILIKTA YENİDEN YAPILANMA ÜLKE UYGULAMALARI

Bankacılık sistemlerinde sorun yaşayan ve bu sorunu çözebilmek için yeniden yapılanmaya giden Brezilya, Çin, Japonya, Güneydoğu Asya Ülkeleri gibi örnekleri incelediğimizde, hemen hemen aynı şablonu uyguladıklarını görmekteyiz.

3.6.1 BREZİLYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Brezilya’da 1994 yılında uygulamaya konulan programın (Real Plan) başarıya ulaşması, reel ücretlerin artarak, tüketici kredilerine büyük taleplerin yaşanmasını sağlamıştır. Artan kredi talebi bankaların kısa dönemde enflasyon gelirlerinden uğradıkları zararları tazmin etmelerini sağlamışsa da, uzun dönemde bankacılık sistemi için zorluklar yaratmıştır.

Düşük enflasyon ve kredi taleplerinin yoğun olduğu bu yeni ortam, bankaların kredi limitlerini ve riske maruz kalma durumlarını artırmıştır. Çünkü, yüksek enflasyon döneminde enflasyondan gelir sağlanması, kamu bankalarının ve bir çok özel bankanın kredi kararlarını alırken sağlam risk analizleri yapmamlarına neden olmuştur. Bu nedenle, ihtiyatlı risk analizlerinin ve yönetiminin gerektiği düşük enflasyonlu yeni ortamda faaliyet göstermek çoğu banka için zor olmuştur.

Brezilya parasının güçlenmesi ve gümrük vergilerinde kademeli olarak düşüşün yaşanması nedeniyle iç tüketim daha çok ithal mallara yönelmiş, bu da cari açığı artırmıştır. Cari açığın finansmanı daha çok yabancı sermaye girişlerine dayanmıştır. 1994 Meksika Krizi ve bunun sonucunda 1995 yılında meydana gelen Tekila etkisiyle Brezilya’dan önemli miktarda yabancı

sermaye çıkışı olmuştur. Bu durum etkisini en çok Brezilya parası ve bankacılık sistemi üzerinde göstermiştir. Bilindiği üzere esnek kur sisteminde yabancı sermaye girişinin tersine dönmesi, ülke parasının değer kaybetmesine, akabinde fiyatların artmasına ve bankacılık sisteminin aktif ve pasifinin reel değerinin düşmesine neden olmaktadır. Brezilya'daki gibi sabit kur sistemi uygulayan ülkelerde ise bu tür şoklar ödemeler dengesi krizine yol açarak kredi maliyetlerinin artmasına ve banka finansman kaynaklarının kötüleşmesine neden olmaktadır. Bu durum Merkez Bankasının faiz oranlarını artırmasına neden olmuştur. Brezilya hükümetinin Brezilya parası reali artan kısa dönemli faiz oranlarına karşı koruma çabaları ekonomide önemli ölçüde daralmaya, kredilerin geri ödenememesine, iflaslara ve bankalar için güç bir döneme girilmesine neden olmuştur. Nitekim, 1994 yılında takipteki alacakların toplam krediler içindeki payı yüzde 5,75 iken bu oran 1995 yılında yüzde 17'ye fırlamıştır.

Bankalar faize duyarlı yükümlülüklerinin arttığı ve acil olarak gelire ihtiyaç duyduklarından riskli kişi ve kurumlara kredi vermeye başlamışlardır. Yanlış seçim problemi (adverse selection problem) donuk kredilerin artmasına neden olarak ekonomide sıkışıklığa (credit crunch) neden olmuştur. İstikrar ortamı özellikle özel bankaların donuk alacaklarının büyük oranda artmasına neden olmuştur. Bütün bankacılık sisteminin donuk alacakları 1994'de yüzde 5 seviyesindeyken 1997'de yüzde 15'e ulaşmıştır.

Donuk alacakların artması özellikle kamu bankaları üzerinde istikrarı azaltıcı bir etki yaratmıştır. Brezilya'da kamu bankaları sağlam bankacılık, etkin kredi ve risk yönetimi becerilerini geliştirememişler veya siyasi nedenlerden dolayı bunu uygulayamamışlardır. Kamu bankaları ekonominin iyi işlediği zamanlarda dikkatli analiz etmeden kredi vermişler ve tüketim patlaması sona erdiğinde zor duruma düşmüşlerdir. Özellikle özel bankaların kamu bankalarından aldıkları kredileri ödeyememeleri nedeniyle kamu bankaları büyük güçlüğü yaşamıştır.

Brezilya Merkez Bankası kamu ve özel bankaların sorunlarına çözüm getirmek amacıyla dört yol seçmiştir.

1. Tasfiye
2. Yeniden sermayelendirme
3. Birleşme ve devralma

4. Yeniden yapılandırma ve bankaların satışı

3.6.1.1 TASFİYE

Merkez Bankası Real Plan'ın uygulanmaya başlamasıyla 1997'nin sonuna kadar olan dönemde 43 mali kuruma müdahalede bulunmuş, tasfiye etmiş veya Geçici Özel Yönetim Rejimi (RAET, Temporary Special Administration Regime) kapsamına almıştır. 1995'in sonunda ise Brezilya hükümeti bankacılık sisteminde yabancıların doğrudan pay sahibi olmalarına izin vermiştir.

TABLO 21. MERKEZ BANKASININ BANKACILIK SİSTEMİNE MÜDAHALE ETMESİ (TEMMUZ 1994-ARALIK 1997)

Banka Türü	Müdahale edilen, tasfiye edilen veya RAET programı kapsamındaki kuruluş sayısı
Yatırım bankaları	1
Özel yerli ticaret bankaları	4
Kamu ticaret bankaları	3
Kamu kalkınma bankaları	1
Yabancı iştirakli üniversal bankalar	1
Özel yerli üniversal bankalar	28
Kamu üniversal bankalar	4
Toplam	43

Kaynak: ERDÖNMEZ, Pelin Ataman, Brezilya'da Banka Yeniden Yapılandırması ve Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, TBB Yayınları, Aralık 2000, ss. 6

3.6.1.2. YENİDEN SERMAYELENDİRME

Brezilya Merkez Bankası, 1994 Temmuz ile Aralık 1996 arasında 25 özel banka ve bir kamu bankasını tasfiye ederek, dört kamu bankasını RAET programının kapsamına almıştır.

Yeniden sermayelendirme kapsamında en dikkat çekici uygulama Nisan 1996'da zararı 12 milyar doları aşan Banco do Brasil ile ilgili olandır. Hükümet bankayı 8 milyar dolara yakın bir tutarda yeniden sermayelendirme kapsamına almıştır. Bunun 3,9 milyar doları merkez bankasından, 2,9 milyar doları kamu şirketlerinden ve 1,2 milyar doları bankanın emeklilik

fonlarından sağlanmıştır. Yeniden sermayelendirme planı aynı zamanda kamu bankalarına da uygulanmıştır.

3.6.1.3. BİRLEŞME VE DEVRALMALAR

Birleşme ve devralmalar konusunda 1995 yılında başlayan PROER (Ulusal mali sistemin yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi için teşvik programı) ile ilerleme kaydedilmiştir. PROER, bankacılık sektöründe birleşmelerin hızlı şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla vergi teşvikleri ve kredi imkanlarının sunulmasına ilişkin sistemleri kapsamaktadır. Bu program çerçevesinde, yeni banka satın alacak bankaya piyasa faiz oranlarının altında kredi imkanı sağlanmaktadır. Ayrıca bankayı satın alan bankaya, satın aldığı bankanın mali zararlarını vergilerin iptal edilmesi suretiyle kapatma imkanı tanınmaktadır. Sağlanan bu avantajdan ilk önce Unibanka (Brezilya'nın altıncı büyük bankası) Banco Nacional'ı (yedinci büyük banka) alarak Latin Amerika'nın 8. büyük bankasını yaratmak amacıyla yararlanmıştır. Excell Bank bu programı donuk aktifleri devlet tarafından tasfiye edilen Banco Economico'nun sağlam bir bölümü almak için kullanmıştır. Ayrıca söz konusu program Bamerindus, Banco Mercantil de Recife, Banorte, Banco United ve Banco Martinelli tarafından da uygulanmıştır.

3.6.1.4. YENİDEN YAPILANDIRMA VE BANKALARIN SATIŞI

Yeniden yapılandırma ve satış konusu ise kamu bankalarının reform sürecinde kullanılan en önemli yöntemlerden birisidir. Devlet bu süreçte PROES'i (Kamu Mali Sistemi) kullanmıştır. Bu programın amacı özelleştirme, bankaların kapatılması veya kamu bankalarının mali olmayan ve kalkınma kurumlarına dönüştürülmesi aracılığıyla devletin mali sistemdeki ağırlığını azaltmaktır. Bu amaçla federal devlet kamu bankalarının sorunun çözmek için dört ayrı yöntem kullanmıştır. Buna göre federal devlet,

1. Kamu sermayeli mali kurumunu, kamu menkul kıymetlerini kullanarak alabilmektedir.
2. Kamu bankalarını mali olmayan kurumlara ve kalkınma kurumlarına dönüştürebilmektedir.
3. Kamu bankalarının ileri bir tarihte özelleştirilmesi amacıyla bu bankaların yeniden yapılandırılması için finansman sağlayabilmektedir.

4. Kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin maliyetin yüzde 50'sini karşılayabilmektedir.

TABLO 22. BREZİLYA'DA BANKACILIK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ (1995-1998)

		1995	1996	1997	Temmuz 1998
Ticari/üniversel bankalar	Kamu bankaları	30	30	25	24
	Özel bankalar	144	130	118	108
	Yabancı sermayeli özel bankalar	66	68	70	72
Yatırım bankaları		17	23	22	21
Kalkınma bankaları		6	6	6	6
Kredi Birlikleri		2	2	2	2
Toplam		265	259	243	233

Kaynak: ERDÖNMEZ, Pelin Ataman, Brezilya'da Banka Yeniden Yapılandırması ve Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, TBB Yayınları, Aralık 2000, ss. 7

Devletin 1995-1998 yılları arasında hem kamu hem de özel bankalara müdahale etmesi sonucunda yerli sermayeli özel bankaların sayısı 144'den 108'e ve kamu bankalarının sayısı 30'dan 24'e düşerken, bankacılık sistemindeki toplam banka sayısı 265'ten 233'e gerilemiştir. Ağustos 1994'de 17,300 olan şube sayısı, Eylül 1997'de 16,300'e gerilemiştir. Bu dönemde bankalardaki istihdam oranında özellikle de kamu bankalarında önemli azalmalar gözlemlenmiştir. Mart 1995'den Mart 1996'ya kadar geçen bir yıllık sürede istihdam 704,000'den 636,000'e düşmüştür. Bunun yüzde 66'sı kamu bankalarındaki istihdam azalmasından kaynaklanmaktadır. 1994-1997 döneminde kamu bankalarının aktifleri sadece yüzde 62 oranında büyürken, özel bankalarının aktifleri yüzde 201 oranında artmış ve böylece çok iyi bir performans sergilemiştir.

Ağustos 1995'ten sonra yabancı bankaların sisteme girişine izin verilmiştir. Yabancı mali grupların Brezilya mali sistemine girişine, bu grupların sistemde mevcut olan kamu veya özel bankanın satışına katılmalarına imkan tanımak suretiyle izin verilmiştir. Yabancı bankalar ya

yerli bankaları satın almışlar ya da Brezilya'daki mali gruplarla ortak olarak banka alımlarına katılmışlardır. 1994-1997 döneminde Brezilya bankacılık sisteminde yabancı kaynaklı aktif oranı yüzde 335 artırmıştır. Bu artışa rağmen Brezilya bankacılık sisteminde yabancı sermayenin payı Latin Amerika ortalamalarına göre düşük kalmaktadır. Latin Amerika'da yabancılar toplam bankacılık aktiflerinin ortalama yüzde 17'sine sahipken, Brezilya'da bu oran yüzde 14, Arjantin'de yüzde 24, Şili'de yüzde 22, Venezuela'da 18, Meksika, Kolombiya ve Peru'da yüzde 16'dır.¹⁰¹

3.6.2 ÇİN BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Çin'de sadece bankalar değil, mevduat toplayan finansal kurumlar da yeniden yapılanma kapsamına alınmış, bu süreçte yeniden yapılanma için çeşitli yöntemler uygulanmıştır.

3.6.2.1 MENKUL KIYMETLEŞTİRME

1998 yılında hükümet, 4 kamu bankasının sermaye yapısını güçlendirmek amacıyla 270 milyar yuanlık özel bir hazine bonusu çıkarmış, bonolar zorunlu rezerv oranı yüzde 13'ten yüzde 8'e düşürülerek serbest kalan fonlar karşılığında bu 4 bankaya satılmıştır. Diğer kurumlar için ise böyle bir uygulama söz konusu olmamıştır.

3.6.2.2 BORÇLARIN HİSSEYE ÇEVİRİLMESİ

Ekim 1996'da en büyük alacaklıları bir kamu petrol şirketi ile iki kamu bankası olan "Everbright Trust and Investment" firması borçlarını ödeyemez hale geldiğinde Merkez Bankası, şirketin iflasını önlemek için 5 milyar yuanı bulan borçlarını hisse senedine çevirmiştir. Ancak sonraki üç yılda şirket çok az kar sağlayabildiğinden kreditorler bu uygulamadan büyük zarar görmüştür. Borcun dönüştürülmesi kreditorlerin zararına olduğundan ve iyi etkileri olmadığından Çin'de banka yeniden yapılandırılmalarında en son başvurulacak yöntem olarak görülmektedir.

¹⁰¹ ERDÖNMEZ, Pelin Ataman, *Brezilya'da Banka Yeniden Yapılandırması ve Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi*, TBB Yayınları, Aralık 2000, ss. 6-8

3.6.2.3 BİRLEŞMELER

1995 yılından 1998 yılına kadar iki binden fazla sayıda yerel kredi kooperatifi varlık ve sermayelerine değer biçilmesi, bazı borçlarının silinmesi, varlıklarının net değerinin hesaplanması ve yeni ortakların teşvik edilmelerinin ardından 88 şehir bankasının bünyesine dahil edilmiştir. Ancak alınan tedbirlere, gerektiğinde merkez bankası tarafından yapılan yardımlara rağmen yine de başarısız örnekler mevcuttur. 88 bankaya dahil edilen kredi kooperatiflerinin performansları düşük olduğundan, bu bankalar yüksek miktarda takibe uğramış kredi ve zarar ile karşılaşmış, hatta birkaç banka ödemelerini yaparken sıkıntılar yaşamıştır.

Tröst ve yatırım bankalarının risklerini hafifletmek üzere Çin yetkilileri bunların sayısını birleşmeler yoluyla 239'dan 60 civarına indirmeyi planlamaktadır.

3.6.2.4 KAPATMA, LİKİDİTASYON VE İFLAS

1997 ve 1998 yıllarında Çin'de 1 ticari banka ile 3 tröst ve yatırım şirketi kapatılmıştır.

Çin'de bir finansal kurumun kapatılması iflastan farklılık göstermektedir. Kapatılmada izlenen yöntem aşağıdaki aşamaları kapsamaktadır:

- Merkez Bankası'nın bir finansal kurumun kapanışını duyurması, kurumun alacak ve borçlarından sorumlu olmak üzere bir ticari banka tespit etmesi,
- Ardından bu ticari banka ya da dışarıdan bir muhasebe firmasının kapanan kurumun varlıklarını tasfiye ederek, firmanın zararlarını ve net varlıklarını hesaplaması, borçlarını teyit ederek kayda alması,
- Yabancıların ve bireysel yatırımcıların alacaklarının anapara ve yasal faizleri öncelikli olmak üzere, borç geri ödemesinin ilkelerinin, önceliklerinin kararlaştırılması. (Yerli tüzel kişilere ait mevduatların ne kadarının geri ödenebileceği tasfiye sonrası net varlıklara bağlı olmakla birlikte, çoğu kez bu mevduatların anaparasını ödeyecek kadar bir miktar bile geriye kalmamaktadır.)

Eğer bir kurum özellikle yüksek miktarda zarar etmişse, iflası için mahkemeye başvurabilir. İflas işlemleri başladığı takdirde, kapanma ve tasfiye ortadan kalkacaktır.

1998'de kapanmak üzere işlemlerine başlanan ancak ardından kendi başvurusuyla iflası kabul edilen GITIC (Guangdong International Trust and Investment Company) Çin'de iflas eden ilk finansal kurum olmuştur.

3.6.2.5 KAMU BANKALARININ TAKİPTEKİ KREDİLERİ

Kamu bankalarının takipteki kredileri üzerinde çalışmak üzere ülkenin ilk Aktif Yönetim Şirketi (Asset Management Company) Nisan 1999'da kurulmuştur; 3 yeni şirketin kurulması ise planlanmaktadır. Bu şirketler takibe düşmüş kredilerini kamu bankalarından alarak çeşitli yöntemlerle bu alacakları tasfiye etmek üzere kurulmuşlardır.

3.6.2.6 BANKA YENİDEN YAPILANDIRILMASIYLA İLGİLİ BAZI SIKINTILAR

Çin'de banka yeniden yapılandırılması son yıllarda önem kazanmıştır. Finansal risklerin artmasıyla Çin Hükümeti Japonya'dakine benzer bir durumla karşılaşmamak için konuya acil yaklaşım göstermiştir. Ancak Çin banka yeniden yapılandırılması uygulamalarında halen bazı önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar:

- Ülkede tasarruf mevduatı sigorta fonu olmadığından bireysel tasarrufların geri ödenmesi garantisi bulunmaması, kapanma hallerinde ortakların, yerel hükümetlerin, merkezi hükümetin ya da merkez bankasının geri ödemeleri desteklemek üzere fon aktarması gerekliliği,
- Alacaklılara geri ödemelerin hangi sırayla yapılacağına karar verilmesi,
- Finansal kurumların kapatılması ve iflasına ilişkin özel bir kanunun bulunmaması,
- Kamu ticaret bankalarının takipteki kredileri üzerinde çalışmak üzere aktif yönetim şirketleri kurulmuşsa da son noktada zararların kim tarafından karşılanacağını belli olmaması,
- Yerel kredi kooperatiflerinin de mevduat sigortası yapısına dahil edilmesi, (Mevduat sigortası sistemi kurulması halinde en büyük katılım ödemesini yapacak olan sistemdeki 4 büyük bankanın- toplam mevduat ve kredilerin yaklaşık yüzde 63'ünü tutmaktadırlar- yapacakları ödemelerin, orta ve küçük ölçekli firmaların batması halinde çok sayıdaki

küçük batık bankaların kurtarılmasında kullanılacağı düşüncesiyle sisteme girmekte isteksiz olmaları)

- Mevcut finansal muhasebe ilkelerinin, gelişen finansal piyasaların ihtiyacını karşılayamaması ayrıca faiz alacaklarının vadesinin hesaplanması ya da sorunlu kredilere karşılık ayrılması gibi ilkeleri içermemesi,
- Çin'deki finansal kurumların birleşmesi, yeniden yapılanması ya da kapanmasının finansal kurum kayıtlarının yeterince güvenilir ve birlik içinde olmaması ve bilgi şeffaflığının zayıflığı nedeniyle zorlaşması,
- Yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyan finansal kurumların pek çoğunun, ya tamamen ya da büyük oranda yerel yönetimlere ait olması; yerel yönetimlerin bu kurumların birleşme, kapanma ya da diğer yöntemlerle yeniden yapılandırılması halinde fon temininde sınırlı bir sorumluluğu kabul etmeleri, yapılan bütün çalışmalara kendi çıkarları doğrultusunda, yerel mahkemelere de talimatlar vererek müdahale etmeleri,
- Çin'de bir banka/finansal kurum kapandığı ya da iflas ettiğinde; krediler için bir ikincil piyasa olmaması, pek çok kredi için açık bir teminat olmaması ve eğer teminat varsa bunun açık artırma ile satılmasına ilişkin pek çok sorun bulunması nedeniyle, kurumun net aktiflerinin satılamaması, transfer edilememesi ya da menkul kıymetleştirilememesi olarak sıralanmaktadır.¹⁰²

3.6.3 DOĞU ASYA ÜLKELERİ VE JAPONYA'DA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

3.6.3.1 ENDONEZYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Endonezya Hükümeti, öncelikle, mevduat sahipleri ve diğer alacaklıların yerel ve döviz cinsinden alacaklarını (bilanço dışında yeralanlar da dahil olmak üzere) garanti etmiştir. Kamu otoritesince toplam kredilerin % 50'sinden fazlasının donuk nitelikte olduğunun tespit edilmesi üzerine de, bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması zorunluluğu gündeme gelmiştir. Bu amaçla, banka kapatma, birleştirme ve devralma yöntemleri ayrı ayrı veya birlikte uygulanmıştır.

¹⁰² AYDIN, A., ERDÖNMEZ, P., İNAN, A., TULAY, B., Bankacılıkta Mali Bünye Sorunlar ve Yeniden Yapılandırmada Ülke Uygulamaları, TBB Yayınları, TBB, Şubat 2000, ss.17-19

Endonezya'da sermaye yeterlilik oranı % 4'ün altında olan toplam 38 banka kapatılmış, 9 bankaya sermayelerini güçlendirmeleri için likidite desteği sağlanmış ve 6'sı büyük banka olmak üzere toplam 54 mali kurum Endonezya Banka Yeniden Yapılandırma Kurumu (IBRA) nun kontrolüne geçmiştir. Likidite desteği sağlanması için banka sahiplerinin % 20'lik sermaye katkısını merkez bankasına yatırmaları zorunlu kılınmıştır. Ayrıca devlet kontrolüne geçen 7 bankadan 4'ü uluslararası bir bankanın yönetiminde tek bir banka olarak birleştirilmiştir. Durumu iyi olan bankaların % 4'ünün üzerindeki sermaye yeterlilik oranlarını korumaları için reel sektöre yeni kredi açmaları ve fonlarını merkez bankası sertifikalarında değerlendirme zorunluluğu getirilmiştir.

Sermaye yeterlilik oranı % -25 ile 4 arasında değişen bankaların hükümete detaylı bir yapılanma planı sunmaları halinde kamu tarafından fon sağlanması benimsenmiştir. Bu kapsamda, zor duruma düşen bankalara merkez bankasınca mali destekte bulunulmuş ve verilen destek karşılığında, ilgili bankaların kurucu ortaklarının yaklaşık 16 milyar \$ tutarındaki varlıkları rehnedilmiştir. Rehin yoluyla söz konusu varlıkların ucuz fiyattan satışının önlenmesi amaçlanmıştır. Merkez bankasınca sağlanan bu yardımın 4 yıl içinde geri ödenmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, şirketlerin de yeniden yapılandırılması için Endonezya Borç Düzenleme Kurumu (INDRA) adı altında bir kurum oluşturulmuş ve bu kuruma özel şirketlerin dış borçlarına karşılık kur riskinden koruyucu önlemler alabilme yetkisi tanınmıştır. Bankaların tasfiye işlemlerinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle de Ağustos 1998 itibarıyla yeni bir İflas Kanunu yürürlüğe konmuştur.

3.6.3.2 KORE BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Kore bankalarının aktif kalitesindeki bozulma, 1998 ortalarından itibaren kamu otoritesini bir dizi banka birleşmelerini gerçekleştirmeye ve konsolidasyon sürecini hızlandırmaya zorlamıştır. Ancak, şirket yeniden yapılandırmasındaki aksaklıklar bankacılık sektörüne ilişkin problemlerin çözümünü geciktirmiştir. Nitekim, Mali Denetim Komisyonu (FSC) Haziran 1998 sonu itibarıyla toplam kredilerin % 22'sinin problemlili kredilerden oluştuğunu açıklamıştır. Yine bu tarih itibarıyla, sistemdeki 7 büyük bankadan 4'ünün %8 olan asgari sermaye yeterlilik oranını tesis edemediği görülmüştür.

FSC, zor durumdaki 5 bankanın güçlü bankalarca devralınması ve pek çok büyük bankanın birleşmesi hususunda yönlendirici olmuştur. Bunun karşılığında, FSC tarafından birleşen bankalara problemleri kredilerini devralma ve ayrıca fon sağlama sözü verilmiştir. Ticari bankaların ise yaklaşık yarısı kapatılmıştır.

Ayrıca, bankaların bir kişi veya kuruluşa verebilecekleri kredi miktarı için belirlenmiş olan %45'lik sınırın 2002 yılına kadar tedrici olarak % 25'e düşürülmesi öngörülmüştür. Diğer taraftan hükümet, kontrolünü ele aldığı ve sermaye aktarımında bulunduğu Kore First Bank ve Seulbank'ın yabancı yatırımcılara satışı yoluyla özelleştirilmesini planlamıştır. Kore hükümeti, ticari bankalar ile diğer finansal kurumların dış borçlarının önemli bir bölümünü yüksek spreadler uygulanması ve vadelerinin 10 yıla kadar uzatılması yoluyla garanti etmiştir. Kore'de, bankaların ve şirketlerin yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak amacıyla Şubat 1998'de şirket yeniden yapılandırma (reorganizasyon) düzenlemelerinde değişiklik yapılmıştır.

3.6.3.3 MALEZYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Malezya bankacılık sisteminde Nisan 1998 itibarıyla toplam kredilerin % 10,6'sı oranında olan problemleri krediler, Eylül 1998 itibarıyla % 17,8'e yükselmiştir. Sermayeye ilişkin olarak getirilen sınırlamaların bankalar üzerinde doğrudan bir etkisi olmamıştır. Buna karşılık döviz gelirlerinin artması, faiz oranlarının düşmesi yoluyla aktif kalitesi üzerinde pozitif bir etki meydana gelmiştir. Yasal karşılık oranlarının düşürülmesi ve ülke dışında tutulan sermayenin ülkeye geri dönüşü için getirilen zorunluluklar, sistemde likiditeyi önemli ölçüde arttırmıştır. Gayrimenkul ve sermaye piyasalarına verilecek kredi miktarı üzerindeki sınırlamalar hafifletilmiştir. Bankalara sermaye sağlamak amacıyla kurulan Danamodal Nasional Kurumu, mali durumu zayıf birkaç banka ve finansal kuruluşa sermaye aktarmış, ayrıca bu kuruluşları birleşme ve yeniden yapılanma konusunda yönlendirmiştir. Diğer taraftan bankaların problemleri kredilerini devralmak amacıyla Haziran 1998'de Danaharta adlı bir kurum oluşturulmuştur.

3.6.3.4 TAYLAND BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Tayland bankacılık sistemi aşırı kısa vadeli dış borçlanmaya gitmiş ve yükselen faiz oranları nedeniyle gayrimenkul fiyatları gerilemiştir. Bu nedenle, büyük çoğunluğu gayrimenkul

sektörüne verilen kredilerden oluşan toplam kredilerin Mart 1999 itibarıyla % 47'si batık krediler şekline dönüşmüştür.

Sistemin sorunlarına çözüm bulunması amacıyla banka yeniden yapılandırma planı uygulamaya konulmuştur. Bu plan çerçevesinde bazı banka ve finansal kurumların birleşmesi, kamu bankalarının özelleştirilmesi sağlanmaya çalışılmış, ayrıca sermaye artırıcı önlemler ya da borçların yeniden yapılandırılması ve özel sektöre yeni kredi verilmesi gibi yöntemlerle bankalara sermaye desteği verilmesi amaçlanmıştır.

Tayland Merkez Bankası, bankaların sermaye yeterliliğini ve yasal karşılık oranlarına uyup uymadıklarını denetlemektedir. Bu kapsamda sermaye ihtiyacı içindeki bankalar, Merkez Bankasınınca "Memoranda Of Understanding" isimli anlaşmayı imzalamaya zorlanmaktadır. Sektörde toplam 91 finansal kurum yer almakta olup, bunların 56'sı kapatılmış ve varlıkları bir plan çerçevesinde açık arttırma ile satılmıştır. Elde edilen fonlar ile gayrimenkul piyasasına likidite enjeksiyonu yapılmıştır. Tasfiye sürecindeki aksaklıklar nedeniyle İflas Kanunu Mart 1998 itibarıyla yeniden düzenlenmiştir.

3.6.3.5 JAPONYA BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Japonya bankacılık sisteminin en önemli problemi gayrimenkul yatırımları gibi riskli alanlara yatırım yapılmasıdır. Bankaların gayrimenkul teminatı karşılığında önemli tutarlarda kredi vermelerine bağlı olarak gayrimenkul fiyatları aşırı derecede artmıştır.

Yaşanan kriz nedeniyle piyasa faiz oranlarının yükselmesi, söz konusu kıymetlerin değerinde önemli boyutlarda düşüşlerin gerçekleşmesine ve sonuçta, kredi veren bankalarda batık kredilerin artmasına neden olmuştur. Kasım 1997'de Hokkaido Takushoku Bank'ın ve en büyük aracı kurumlarından biri olan Yamaichi Securities'in batmaları Japonya'daki mali krizin boyutunu ortaya koymuş ve mevduat sertifikası faiz oranlarında hızlı artışlar gerçekleşmiştir. Bu durum, Japonya Merkez Bankası'nı bankalararası para piyasasına likidite enjekte etmek zorunda bırakmıştır. Diğer taraftan, Japon bankalarının sermaye yapılarının zayıf olması ve borçların yeniden yapılandırılmasını sağlayacak düzenlemelerin yetersizliği de sistemin diğer problemleri arasında sayılmaktadır.

Japonya'da bankacılık krizinin çözümü için öncelikli olarak mevduat sahiplerinin korunması amaçlanmış ve bunun için Mevduat Sigortası Kurumu'na 17 trilyon yen fon

aktarılmıştır. Bu tutarın 7 trilyon yenlik kısmı devlet tahvili şeklinde verilmiş, bono ihracı ya da mali kurumlardan borçlanmak için de 10 trilyon yen tutarında hükümet garantisi sağlanmıştır. Bu kuruma, zor durumdaki bankaların mali bünyesi güçlü bankalarla birleştirilebilmelerini sağlamak amacıyla bankaların tahsili şüpheli alacaklarını ve donuk nitelikteki kredilerini satın alma yetkisi de tanınmıştır. Kurumsal olmayan yatırımcıların ise 10 milyon yene kadar mevduatları güvence altına alınmıştır.

Kamu fonlarından 60 trilyon yenin problemlili bankalara kaynak olarak aktarılması, batık kredilerin silinmesi amacıyla da 7,45 trilyon yen tutarında mali destek sağlanmasına ilişkin projeler onaylanmıştır. Japon bankaları, yurtdışı borç ilişkilerini durdurmuş ve personel harcamalarının sınırlandırılması, şube kapatılması ve yönetici sayısının azaltılması gibi tedbirlerin alınmasını kararlaştırmıştır.

Ancak, Japon bankalarının personel sayısının fazla olmaması ve düşük karlılıklarının faiz marjlarındaki darlıktan kaynaklanması, bu tedbirlerin bankaların yeniden yapılandırılmasındaki etkilerini azaltmıştır.

Bunların yanı sıra, bankaların sermaye piyasasına ilişkin işlemleri ile ilgili olarak da bazı önlemler alınmış ve bu kapsamda;

- Bankalar ve hayat sigortası şirketlerinin menkul kıymet yatırım ortaklıklarını satmalarına izin verilmiş,
- Borsa dışındaki menkul kıymetlerin alım satımına başlanmış,
- Problemlili gayrimenkul kredilerinin çözümü için teminat olarak alınan gayrimenkullerin menkul kıymetleştirilmesi ve gayrimenkul yatırım ortaklıklarının kurulmasına ilişkin düzenlemeler kolaylaştırılmıştır.

Ayrıca, problemlili gayrimenkul kredilerinin çözümü için belirli bölgelerdeki arazilerin kamulaştırılması ve taraflar arasındaki görüşmelere aracılık edilmesini sağlayacak tahkim kurullarının oluşturulması gibi uygulamalar da yürürlüğe konmuştur.

Japonya'da finansal sistemin yeniden yapılandırılması için gerekli hukuki altyapının oluşturulmasına yönelik olarak;

- Mali sistemin yeniden yapılandırılması için acil tedbirler alınması,
- Mevduat Sigorta Kanunu'nda değişiklik yapılması,
- Finansal Yeniden Yapılandırma Komisyonu'nun (FRC) oluşturulması,
- FRC'nin faaliyetleri ile ilişkili diğer kanunların uyumlulaştırılması hususlarında yasal düzenlemeler yapmıştır.

Yapılan yasal düzenlemelerde iki temel amaç göz önünde bulundurulmuştur. Öncelikle, faaliyetleri durdurulan mali kurumlara finansal konularda uzman yöneticilerin atanması, köprü bankaların oluşturulması, özel kamu yönetiminin sağlanması ve varlıklarının satın alınması gibi yöntemler uygulanarak yeniden yapılandırılmaları amaçlanmıştır. İkinci olarak, FRC ve RCO (Çözüm ve Değerlendirme Kurumu) isimli kurumlar oluşturularak, söz konusu kurumların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması sağlanmaya çalışılmıştır.

FRC'nin, Başbakanlığa bağlı olarak bir devlet bakanı ve dört üyeden oluşması öngörülmüştür. Mali Denetim Kurumu'nun(FSA) ise, FRC'ye bağlı bir kurum olarak faaliyet göstermesi düşünülmüştür. FRC, zor durumdaki mali kurumların sorunlarına çözüm bulma, mali kriz yönetimi ve mali kurumların denetim ve gözetim sorumluluğunu üstlenmiştir.

31 Mart 2001'e kadar gerçekleştirilmesi düşünülen yeniden yapılanma programı çerçevesinde, FRC tarafından faaliyetleri durdurulan veya zor durumda bulunan mali kurumlara, finansal konularda uzman yöneticiler atanmakta ve/veya Mevduat Sigorta Kurumu'nun (DIC), söz konusu kurumların çoğunluk hissesine sahip olmak suretiyle, yönetime kamunun hakim olması sağlanmaktadır.

Faaliyetleri durdurulan kurumların, özel müteşebbislerce devralınması yönünde bir talebin olması halinde, atanmış finansal yöneticilerce bu devrin gerçekleştirilebilmesi, böyle bir talebin bulunmaması durumunda ise, bankanın DIC tarafından kurulacak köprü olan bankaya devredilebilmesi öngörülmüştür. Nitekim Temmuz 1998 başlarında, hükümet batan kurumların işlemlerini devralmak amacıyla köprü banka yöntemini uygulamaya koymuştur. Faaliyet süreleri başlangıçta 2 yıl olarak belirlenmiş olan köprü bankalara, zor durumdaki bankaların personelinden ve diğer imkanlarından yararlanabilme imkanı tanınmıştır. Mevduat Sigorta Kurumu nezdinde oluşturulan komisyon RCB veya köprü bankaya devredilecek varlıkları sınıflandırmaktadır.

RCO, Amerika'da kurulu RTC(Resolution and Trust Company) benzeri bir kurumdur. Söz konusu kurum, problemlı kredilerin iyileştirilmesini sağlamak amacıyla RCB(Resolution and Collection Bank, Çözüm ve Değerlendirme Bankası) ile HLAC(Housing Loan Administration Corporation,Konut Kredileri Yönetim Şirketi) adlı kurumlar birleştirilerek kurulmuştur. RCO'nun 31 Mart 2001 tarihine kadar, finansal konularda uzman yöneticilerin idaresine verilen, köprü bankalara devredilen, yönetimine kamunun sonradan hakim olduğu mali kurumların ve diğer kurumların problemlı kredilerini devralması hedeflenmiştir. Bu yöntemlerin uygulanabilmesi için DIC tarafından kullanılacak fonlara karşılık teşkil etmek üzere hükümet 18 trilyon yen tutarında garanti sağlamıştır.

Alınan tedbirlere karşın, problemlı krediler halen Japonya bankalarının en önemli sorunu olmaya devam etmektedir. Bu krediler için çok az tutarda karşılık ayrılmış olması sorunu daha da derinleştirmektedir. Japonya'da finans sektörünün problemlerinin henüz çözülememiş olmasının nedenleri şu şekilde açıklanmaktadır :

- Japon bankalarının yöneticileri, mevcut karlarını, karşılık ayırmak ve kar yaratma güçlerini artırmak amacıyla kullanmak için zamanları olduğuna inanmışlardır.
- Yabancı yatırım bankalarınınca da işaret edildiği gibi, Japon mali sistemi borçların yeniden yapılandırılmasına ilişkin yeterli yasal düzenlemelere sahip bulunmamaktadır.
- Japon banka yöneticileri, iş uygulamalarını değiştirme konusunda muhafazakar tavır almışlardır. Ayrıca, banka sahipleriyle müşteriler arasındaki perde arkası ilişkiler nedeniyle bankaların karlılığını arttırmak ve problemlı kredilerin tahsilini sağlamak konusunda fazla istekli davranmamışlardır.
- Bankalar, pek çok problemlı ve aynı zamanda yüksek değerler üzerinden teminatlandırılmış olan kredileri sıfır maliyetli olarak değerlendirmişlerdir. Zira, düşük faiz oranları nedeniyle bankaların bu tip kredileri bilançolarında taşıma maliyetlerinin yüksek olmadığı, teminatların satılması halinde ise ellerine daha az para geçebileceği düşünölmekteydi. Bu

nedenle, bankalar problemlili hale dönüşen kredi portföylerini likidite etmekte istekli hareket etmemişlerdir.

- Hükümetin, bankaları, bilançolarını yeniden yapılandırmaya zorlaması için inşaat sektörünün varlıklarını piyasaya açması gerekmektedir. Bu da dolaylı olarak inşaat ve gayrimenkul sektöründeki birçok firmanın acz içinde bulunduğunun beyanı anlamına gelmekte olduğundan dolayı bu konuda isteksiz davranılmıştır.¹⁰³

3.6.4 İSVEÇ BANKACILIK SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

İsveç ekonomisinde reel faiz oranlarının yükselerek durgunluğa neden olması, işsizlik oranının artması şeklinde kendini gösteren krizin mali sisteme ve onun en önemli unsurlarından olan bankacılık sektörüne yansiyarak, tüm mali sistemi ve reel ekonomiyi etkileyebilecek sorunlar ortaya çıkarması ihtimali kamu otoritelerini daha dikkatli olmaya zorlamıştır. Sistemin bütünüyle çöküşünün önlenmesi ve krizin reel sektöre de sıçramasına karşı müdahale edilerek çeşitli önlemler alınmak durumunda kalınmıştır.¹⁰⁴

1992 yılı Aralık ayında İsveç Parlamentosu'nun mali sistemin güçlendirilmesine yönelik aldığı tedbirler doğrultusunda İsveç bankalarının ve kredi kuruluşlarının yükümlülüklerini vadesinde yerine getirecekleri devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Güvence kapsamında faaliyetlerini gelecekte karlılıkla sürdürmesi beklenen bankalara mali destek sağlanmış, bazı bankalar yeniden yapılandırılmış, kurtarılmayacak durumda olan bankalar ise tasfiye edilmiştir.

İsveç'teki tüm bankalar, yabancıların sahip oldukları da dahil olmak üzere destek kapsamına alınmıştır. Destek kapsamına, uzun dönemli kredi arzında oynadıkları rolün öneminden dolayı Urban İpotek Bankası, Genel İpotek Bankası, İsveç Gemileri İpotek Bankası, Ulusal Emlak Finansmanı Kuruluşu, İhracat Kredi Kuruluşu, AB Industrikredit (business) ve Lantbrukskredit AB (zirai faaliyetler) gibi devlete bağlı kredi kurumları; iştirakleri güç durumda olan bankalar da alınmış, bu doğrultuda destek sağlanırken, öncelik ev kredisi

¹⁰³ DELİKANLI, İhsan, ÇELİK, Güray, "Doğu Asya Ülkeleri ve Japonya'da Bankacılık Sistemi'nin Yeniden Yapılandırılması", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Haziran – Temmuz 1999, Mim Ofset, ss.58-63

¹⁰⁴ ERDÖNMEZ, A. Pelin, TULAY, Burçak, *İsveç Bankacılık Krizi ve Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması*, TBB, Şubat 2001, s.6

kuruluşları ile finans şirketleri gibi sermaye yeterlilik şartına tabi olan iştiraklere verilmiştir.
105

Devlet desteği belli kredilerin gelecekte olması muhtemel faiz ve anapara zararlarını kapsayan garantiler, çeşitli türde krediler, yeni sermaye ihraçlarını koruyan garantiler, özsermaye artışları olmak üzere dört şekilde gerçekleşmiştir.

Aktif Garantileri; bazı kuruluşlara sermaye tabanını korumak amacıyla toplam aktiflerinin bir kısmına karşılık gelen kredi zararlarının belli bir bölümünü kapsayacak şekilde sağlanmıştır. Garantinin kapsadığı aktifler takipteki kredilerden ve bu krediler için alınan teminatlardan oluşmuştur. Garanti muhtemel kredi zararları ile gerçekleşen zararları içermektedir. Bununla birlikte kredi zararları teyit edilene kadar devlet tarafından ödeme yapılmamaktadır. Ayrıca garanti takipteki kredilere ilişkin faiz gecikmeleri ve indirimlerinden kaynaklanan zararları da kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Devletin bu zararları derhal tazmin edebilecek durumda olması sağlanmıştır. Aynı zamanda bu tür garantiler bir kuruma yeni ortaklar geldiği zaman veya bir kurumun belli aktifleri satıldığı zaman sağlanabilmektedir. Sigorta unsuru içeren garantiler (mali sigorta) de kullanılabilir. Söz konusu aktiflerin zararının bir kısmının banka tarafından karşılanması sağlanarak banka, kredi zararını sınırlandırmak için çaba göstermeye özendirilmiştir.

Sermaye Katkısı; kredi biçiminde sermaye katkısı ve paylara bölünmüş şirket sermayesi biçimindeki sermaye katkısı olmak üzere iki şekilde sağlanmıştır.

Kredi Biçiminde Sermaye Katkısı; bazı kuruluşların sermaye tabanını genişletmek amacıyla sağlanmıştır. Normal kredilerin büyük bir kısmı sermaye tabanına dahil edilmemekte, kredilerin belli türleri tanımlanan limitlere kadar katkı sermaye olarak nitelendirilmektedir. Bu tür kredilerin hisse senedine çevrilebilen kısımları ana sermayeyi oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği ve Basle Komite'nin tavsiyeleri doğrultusunda İsveç'te bu tür krediler koşullara bağlı krediler olarak tanımlanmakta ve ana sermayeye dahil edilmemektedir. Buna göre söz konusu krediler zararların tazmininde destek olarak kullanabilmektedir. Buradaki durum çok açık olmadığından Kanunda Mali Denetleme Kurulunun durumu daha yakından izlemesi ve kurumların durumuna göre karar vermesi öngörülmüştür.

¹⁰⁵ ERDÖNMEZ, A. Pelin, TULAY, Burçak, A.g.e, s.7

Devlet kredileri, kurumun sermaye tabanının güçlendirilmesi amacıyla satın almakta ve garanti vermektedir. Bu fonksiyonu yerine getirmeyen krediler doğal olarak destek programı kapsamından çıkarılmaktadır.

Paylara Bölünmüş Şirket Sermayesi Biçimindeki Sermaye Katkısı; bazı kuruluşların sermaye tabanını genişletmek amacıyla sağlanmıştır. Bankalarda asgari sermaye şartlarının sağlanması devletin sermaye katkısı ile sağlanamadığı durumda, devletin yeni sermaye ihracı için garanti vermesi sağlanmıştır. Garanti yeni sermaye ihracının değerini, yatırımcıların yeni ihraçların belli bir tarihte veya kurum ödeme güçlüğüne düştüğünde devlete satmalarına imkan tanıyarak koruyacak şekilde oluşturulmuştur.

Sözü geçen devlet desteklerinden yararlanılması belli şartlara bağlanmıştır. Buna göre; destek başvurusunda bulunan kuruluşların mali analizi yapılarak desteğin gerekli olup olmadığı, eğer gerekliyse ne tutarda ve ne şekilde olacağı değerlendirilmiştir. Kuruluşa ihtiyacından fazla destek verilmemesine özen gösterilmiştir.

Garanti altına alınacak aktiflerin kurum içinde ayrı bir birime veya ayrı bir şirkete devredilmesi sağlanmıştır.

Bazı durumlarda kuruluşlardan yeniden yapılandırma programı hazırlamaları, bu kapsamda yönetimlerini değiştirmeleri, iç kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturmaları talep edilmiştir. Desteğin onaylanmasını takiben kuruluşlar söz konusu programı uygulamak ve gelişmeleri kamu otoritesine raporlamakla yükümlü tutulmuşlardır.

Sağlanan destek en kısa sürede geri ödenecek şekilde düzenlenmiş olup uzun vadeli maliyetinin asgariye indirilmesi amaçlanmıştır. Varlığını sürdürebilir (viable) kuruluşlara sadece geçici bir süre için sağlanan desteğin maliyeti bu kuruluşların mali durumlarının düzelmesini takiben tazmin edilirken, diğer kuruluşlarda ise maliyetin asgariye indirilmesi esası gözetilmiştir. Sağlanan desteğin geri ödenmesi hususunun kuruluşla yapılan anlaşma maddelerine dahil edilmesi ve hükümetin onayı olmadan değiştirilememesi öngörülmüştür.¹⁰⁶

¹⁰⁶ ERDÖNMEZ, A. Pelin, TULAY, Burçak, A.g.e, ss. 9-10

Destek alan kuruluşlar destekleme önlemlerinin sonuçlarının değerlendirilebilmesi amacıyla, destek önlemlerinin hariç tutularak altı aylık ve yıllık raporlarında karlılıkları, kredi zararları ve bilançoları ile Mali Denetleme Kurulu'na bilgi sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır.

Devlet desteği sağlanırken uzun dönem maliyetlerinin asgariye indirilmesi esastır. Varlığını sürdürebilir kurumlara geçici bir süre için devlet desteği sağlanmaktadır. Sağlanan bu desteğin maliyetini asgariye indirmek için ise, destek sağlanan kurumdan tazminat alınmaktadır. Destek koşulları kapsamında desteğin geri ödenmesi hususu şirketle yapılan anlaşma maddelerine dahil edilmekte ve hükümetin onayı olmadan değiştirilmemektedir.

Kanunda, devletin paylara bölünmüş şirket sermayesi biçiminde sermayeye katkıda bulunduğu durumlarda hisselerin satılması suretiyle sağladığı desteği geri alabilmesi öngörülmüştür. Paylara bölünmüş şirket sermayesinin zarar yazması durumunda ise kurumun Devlet tarafından tutulan hisselerin bedelini ödemesi gerekmektedir.

Bir kurumun varlığını sürdürmesi sağlanması için uygulamak durumunda olduğu yeniden yapılandırma programı çerçevesinde yeni sermaye ihraç edilebilmektedir. Kanunda bu yeni sermaye ihracının teşvik edilebilmesi amacıyla devletin destek maliyetini kurumdan almayabileceği belirtilmiş, diğer yandan devletin kurumun mevcut özsermayesi üzerinde hak sahibi olduğu ifade edilmiştir.

1992 yılı Aralık ayında İsveç Parlamentosunun almış olduğu söz konusu tedbirler doğrultusunda ödemeler sisteminin işleyişine ilişkin getirilen güvence, bankaların yurtdışı piyasalardan borçlanmalarını kolaylaştırarak krizin hafiflemesine katkıda bulunmuştur. Devlet piyasa mekanizmasına zarar verilmemesi, rekabeti bozmaması, ahlaki risk (moral hazard) oluşturmaması, vergi ödeyenlere getireceği maliyetin sınırlı kalması gibi gerekçelerle sağlamayı taahhüt ettiği desteğin piyasa koşulları normalleşene kadar geçici bir süre için devam edeceği ve desteğin kaldırılmasının da yine ancak kanun ile mümkün olabileceği hususları kanun hükümlerinde açıkça belirtilmiştir.

İsveç Bankacılık Sistemi'nin yeniden yapılandırılması esnasında gerçekleştirilen bir diğer uygulama ise, ödemeler sisteminin ve kredi arzının istikrarlı bir şekilde çalışmasını temin etme ve gerektiğinde bankalara destek sağlama amacıyla hükümete bağlı, Bankacılık Destekleme Kurulu'(BDK) nun oluşturulması olmuştur. Maliye Bakanlığı'nın pek çok

yetkisi kurulmasını takiben kurula devredilmiştir. Kurul kendisine yapılan mali destek başvurularını inceleyip, bankalararası rekabeti bozmamak amacıyla, ihtiyaç duyulan azami kredi tutarını tespit etmekte ve ona göre mali destek sağlama veya tasfiye etme kararlarını vermektedir. Ayrıca kurul, verilen desteğin banka tarafından etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını da kontrol etme amacıyla gerekli denetim ve gözetimi yapmaktadır.

İsveç bankacılık krizinde dikkati çeken en önemli nokta Bankacılık Destekleme Kurulu'nun çalışmalarında hükümet ile sağladığı başarılı uyum olmuştur. Kurulun hazırlamış olduğu taslakların çok kısa bir süre içinde hükümet tarafından onaylanarak krize anında müdahale edilmesi hiç şüphesiz, krizin boyutlarının büyümesini engellemiştir.¹⁰⁷

Devlet, finansman şirketlerinin uğradıkları zararlar neticesinde yeni düzenlemeler yapma yoluna gitmiş ve bu kapsamda 1994 yılında çıkarılan “Kredi Piyasasında Faaliyet Gösteren Şirketler Yasası” ile kredi kuruluşları ile finansman şirketlerini ortak bir mevzuata tabi tutarak borç verme kriterleri yeniden düzenlenmiştir. Devlet, en fazla zararda olan bankaların batık kredilerini devralarak onları yeniden yapılandırmaya tabi tutmuştur.

3.7 SİSTEMİK BANKA YENİDEN YAPILANDIRMASININ BAŞARIYLA UYGULANDIĞI ÜLKELERDEN ELDE EDİLEN TECRÜBELER

Yeniden yapılandırma çalışmalarının başarıya ulaşabilmesi için, tecrübelerle onaylanmış bazı noktaların üzerinde tekrar durmak gerekirse;

Sistemik Banka Yeniden Yapılandırılması'nda, mevcut yapının ve problemin büyüklüğünün doğru teşhis edilmesi en önemli bileşen konumundadır. Yeniden yapılandırma programlarında başarıya ulaşabilmek için, problemin altında yatan ana unsurların belirlenmesi temel şarttır.

Sistemik Banka Yeniden Yapılandırılması, ödeme güçlüğüne giren bankaları sistemden çıkarmakla kalmaz, ülkelerin bankacılıkla ilgili muhasebe standartlarında, kanunlarında ve düzenleme çerçevelerinde görülen eksiklikleri düzeltmeyi amaçlar.

Başarıya ulaşılabilmesi için hızlı hareket şarttır. Bankacılık sistemlerinde önemli gelişmeler kaydeden ülkelerin hemen hepsi, problemlerin ortaya çıkmasının üzerinden en fazla bir yıl geçtikten sonra harekete geçen ülkelerdir.

Operasyonel yeniden yapılandırma, bankacılığın karlılığa geçmesinde ve ödeme gücünün yeniden kazanmasında kilit faktörlerden biridir. Operasyonel yeniden yapılandırmaya yeterli önemi vermeyen ülkelerin, yeniden yapılandırma çalışmasından istenilen sonucu alma şansları hemen hemen yoktur.

Merkez bankası, varlığını sürdürebilecek görünen bankalara likidite desteğine hazır olmalıdır.

Devlet, bankalar ve halk arasındaki zarar paylaşım politikası da bir diğer önemli noktayı oluşturmaktadır. İyi düzenlenmiş bir zarar paylaşım politikası, mudiler ve kredi verenlerin riskini sınırlamakta ve panik halinde bankalara hücum ederek krizi derinleştirmelerini engellemektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁷ ERDÖNMEZ, A. Pelin, TULAY, Burçak, A.g.e, s.11

¹⁰⁸ DZIOBEK, Claudia, PAZARBAŞIOĞLU, Ceyla, *Lessons from Systemic Bank Restructuring : A Survey of 24 Countries*, IMF Working Paper, December 1997, ss. 26-27

BÖLÜM 4

BANKA BİRLEŞMELERİ

Avrupa Birliği ülkeleri, 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında düşük ekonomik büyüme, teknoloji için gereken yatırımların payının artması, banka dışı finansal kurumlarla rekabet ve bazı bankaların gereğinden çok büyümesi gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Örneğin, bankalar finans sektöründe yer alan ve geleneksel bankacılık faaliyetlerini daha ucuza sağlayan alternatif finansal kurumlarla rekabet etmek zorunda kalmışlardır. Bankalar için mevduat faizlerine getirilen üst limitler mevcut iken, alternatif kurumlardaki fiyatların serbestleşmesi, bankaların mevduat toplamadaki avantajlı konumunu olumsuz etkilemiştir. Henüz herhangi bir yasal düzenlemeyle faiz oranlarına bir üst limit getirilmemiş olan finansal kurumlarla rekabet etme zorunluluğu doğmuştur.

Tüm bu sorunlar nedeniyle bankalar da, maliyetlerini azaltma ve pazar paylarını artırma ihtiyacıyla, aynı pazar içindeki rakipleriyle birleşme veya kendilerinden küçük ama farklı bölgelerde hakim olan bankaları satın almaya başlamışlardır.

Bankaları rekabetten uzaklaştıran sınırlayıcı düzenlemelerin 1980'li yıllarda kaldırılmış olması ve tek pazar – tek para bloğunun oluşturulma çalışmaları, banka birleşmeleri ve satın almaları açısından önemli etkenler olmuştur. Böylelikle bankalar iç ve dış pazarda rekabet edebilmek için güçlenme ihtiyacı hissetmişler; birleşme ve satın alma yoluna gitmişlerdir. Ayrıca, kurları kontrol altına alan düzenlemelerin kaldırılması da Avrupa bankalarını birleşmeye itmiştir. Ancak 1992 tarihli “Yatay Birleşmeler Talimatnamesi” birleşmelerdeki artış eğilimini yavaşlatmıştır.

ABD'ye bakıldığında ise, bankaları birleşmeye iten nedenlerin Avrupa'dan farklı olduğu görülmektedir. ABD'de bankalar birleşme yoluyla daha fazla finansal kaldıraç kullanabildikleri ve hedefledikleri risk ve ürün dağılımına ulaştıkları için birleşmeyi tercih etmektedirler.

1980 sonrasındaki 5-6 yıllık dönemde ABD'de banka birleşmelerinin sayısı oldukça artmış ve ülkedeki toplam banka sayısında gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Bunun, yasal

düzenlemelerin esnekleşmesine ve makroekonomik gerekçelere dayalı nedenleri vardır. 1980'li yılların başlarında ABD'de yaşanan, ülke standartlarına göre yüksek enflasyonla mücadele için sıkı para politikası uygulanmıştır. Bu politikanın bir sonucu olarak yükselen faiz oranları, uzun vadeli sabit kredi veren küçük banka ve finansal kurumların aktif-pasif dengesini bozmuştur. Bu bankalar birleşmeyi tercih etmiş veya daha büyük bankalar tarafından satın alınmışlardır. Ayrıca Avrupa'da olduğu gibi, iç piyasada rekabetçi ve ölçek ekonomisi yaratabilen bankalara duyulan ihtiyaç ve teknolojiye yatırım yapmakta ucuz alternatif maliyet oluşturmak da, ABD'de bankaları birleşmeye iten faktörler arasında yer almaktadır.¹⁰⁹

Yaklaşık 20 yıldır banka birleşmeleri Amerikan Bankacılık Sistemi'ni yeniden şekillendirmektedir. 1981 yılından bugüne, günde ortalama 1.7 banka birleşme yoluyla yok olmaktadır. 1981-1997 yılları arasında gerçekleştirilen 7402 banka birleşmesinin toplam değeri 1.8 trilyon \$'dır.

Amerika'daki banka birleşmeleri dalgasıyla ilgili açıklamalarda en çok vurgulanan konu faaliyet etkinliğidir. Yani; banka birleşmelerinin, birleşen bankaların artan güvenlik ve istikrar istekleri ve/veya finansal hizmet sağlamada verimliliği çok yüksek noktalara taşıma arzularıyla açıklanabileceğidir. Başlıca dört açıklama ortaya atılmıştır:

1- Birleşmeler yoluyla güçlü bankaların zayıf ya da zor durumdaki bankaları ele geçirerek güvenlik ve istikrarı arttırmaları:

80'li yıllarda bu çeşit birleşmeler oldukça sık görülmüştür. Genişlemeye çalışan ticaret bankaları, eyaletlerarası bankacılık yapan bankaların varlıklarını satın almışlardır. Bunu yaparken de sloganları: "Vergi mükellefine en düşük maliyet" olmuştur. Altta yatan temel neden ise, bankacılıktaki yönetsel uzmanlığın yetersiz olmasıdır. Nitekim, başarılı bankaların diğer piyasalardaki başarısız bankaları ele geçirmesi, güçlü yönetimin yayılmasını sağlamıştır.

Bu tip birleşmeler ticaret bankaları arasında da görülmüştür. 1986 yılında Texas'daki bankacılık krizi sonrası, eyalet bankalarının eyalet dışı bankalar tarafından satın alınmasına

¹⁰⁹ "Banka Birleşmeleri", Banka ve Para Teknolojileri Dergisi, Sayı:10, Ekim 2000, ss. 22-23

izin verilmiş ve bunun sonucu olarak 1987'de Chemical Bank of New York, 11.4 milyar \$ aktifi bulunan Texas Commerce Bank'ı satın almıştır. Aynı yıl, 8.8 milyar \$ aktifi bulunan Interfirst Bank, Republic Bank tarafından satın alınmıştır.¹¹⁰

2- Birleşmeler yoluyla yeni pazarlara girilmesi ve pazar çeşitlendirmesi:

Eyaletlerarası birleşmelerde gözetilen esas amaç coğrafi alanın genişletilmesidir. Rhoades'in 1996 yılında yaptığı çalışmada; 1980-1994 yılları arasında gerçekleşen 6347 birleşmeden 3255'i pazar genişletme amaçlıdır.¹¹¹

1994 yılındaki Riegle – Neal Eyaletlerarası Bankacılık ve Şubeleşme Etkinliği hareketine kadar, farklı eyaletlerde şube açma yasağı bulunduğundan, banka birleşmeleri eyaletlerarası genişlemede tercih edilen bir yöntem olmuştur.

Birden fazla eyalette faaliyet göstermenin avantajlarına gelince, bunlardan ilki riskin dağıtılmasıdır. Bir banka tarafından toplam kredilerin tümünün birden fazla eyalette kullanılması durumunda oluşacak kredi riski, kredilerin tümünün tek bir eyalette kullanılmış olması durumunda oluşacak riskten daha azdır.

3- Kapsam ekonomisinden faydalanılarak verimliliğin artırılması:

Kapsam ekonomisi, bir firmanın sağladığı birden fazla hizmetin beraber üretilmesi durumunda ortaya çıkan maliyetin, bu hizmetlerin ayrı ayrı üretilmesi durumunda ortaya çıkan maliyetten daha az olması şeklinde açıklanır.

Banka birleşmeleri yoluyla başka bankalar satın alınarak kapsam ekonomisinden faydalanılabilir.

4- Ölçek ekonomisinden faydalanılarak verimliliğin artırılması:

Ölçek ekonomisi, uzun vadede diğer tüm üretim faktörleri sabitken, bir ürüne ait üretim miktarı artarken ortalama üretim maliyetinin düşmesidir. Bir firma faaliyet ölçeğini genişletirken ortalama üretim maliyetini düşürüyorsa ölçek ekonomisi oluşuyor demektir.

¹¹⁰ DYMSKI, Gary, *The Bank Merger Wave*, M.E. Sharpe Inc., NY 1999, s. 51

Ölçek ekonomisinin bankacılıkta varolup olmadığını test etmek amacıyla yapılan iki çalışmadan biri kar yaklaşımı; karı ölçü olarak küçük bankaların mı yoksa büyüklerin mi daha etkin olduğunu; diğer yaklaşım olan maliyet yaklaşımı ise banka büyüklüklerine göre faaliyet etkinliğini araştırmaktadır.

Ölçek ekonomisi ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalarda; Hanweck and Humprey (1982) ölçek ekonomisi için ideal banka büyüklüğünün 10-25 milyon \$ arası olduğunu, 1989 da Rose, Functional Cost Analysis(FCA) yoluyla 100 milyon \$ olduğunu, 1990 da Noules, Ray ve Miller 3 milyar \$ olduğunu, Evanoff ve Israilevich (1991) 300 milyon \$ ile 50 milyar \$ arasında olduğunu belirtmişlerdir.¹¹²

Avrupa'da banka birleşmelerini hazırlayan faktörlere bakıldığında; 20.yüzyılın son 10 yılı içinde Avrupa Finans Servisleri'nde çok önemli değişiklikler olduğu görülmektedir. Bu süre içinde pazarlarda ve bankalar, sigorta şirketleri ve fon yönetimi gruplarının içinde bulunduğu piyasalarda köklü değişiklikler olmuştur. Bu piyasalarda bulunan oyuncular kendilerini son derece özgür ve fırsatlarla dolu, aynı zamanda da son derece riskli bir ortamın içinde buldular. Önde gelen Avrupa bankaları tedbirsiz genişleme, zayıf kredi kontrolü, büyük çapta satın almalar, başarısız satış denemeleri ve yetersiz gözetim gibi faktörler nedeniyle büyük zarar gördüler.

Regülasyon ve kontrol gerçek rekabeti önlemiş ve finansal kuruluşların riskle kazanç arasındaki dengeyi kurlarını engellemiştir. Bu da, finansal kuruluşları fiyat dışı rekabete itmiş ve sonuçta gereğinden fazla şubeleşme ve personel almalarına neden olmuştur. 1980 ve 90'ların rekabetçi piyasaları ise karteller ve kontrollerin koruması altında kar eden birçok finansal kuruma yetersizliklerini göstermiştir ve sonuçta bu kuruluşların çoğu iflas etmiştir.

Para birliğine geçiş de, Avrupa finans sisteminin yeniden yapılandırılmasında önemli bir etken olmuştur. Avrupa'nın en büyük bankalarının euro-alanı (euro-land) içindeki pazar paylarının oldukça küçük olması dolayısıyla bankalar birleşerek euro-alanı içindeki pazar paylarını artırma yoluna gitmişlerdir.

Birçok pazariçi birleşme, yerel gözetim ve rekabet otoritelerinin davranışlarının değişmesi sonucu sağlanmıştır. Özellikle küçük ülkelerde bu otoriteler, diğer büyük finansal kurumlarla

¹¹¹ DYMSKI, Gary, A.g.e , s. 52

rekabete girebilmek için bölgesel konsantrasyonun yüksek tutulması gerektiğini kabul etmişlerdir. Bu tip küçük ülkelerde lider banka mevduatların %30 dan fazlasını toplamakta, en büyük 3-4 bankanın toplam mevduat hacmi de %80 civarında olmaktadır. Bu bankalar arasındaki birleşmeler de, onların, dışarıdan gelecek büyük rakiplere karşı kendilerini savunmalarını sağlayacaktır.¹¹³

4.2 BANKA BİRLEŞMELERİNİN NEDENLERİ

Banka birleşmelerinin altında yatan nedenler incelendiğinde; birleşmelerde makroekonomik konjonktürün, ülkelerin birleşme, vergi ve diğer yasal konulardaki düzenlemelerinin ve sektörel etkenlerin önemli olduğu görülmektedir.

Banka birleşmelerinin temel amacı, hisse sahiplerinin getirilerini arttırmaktır. Ayrıca bankaların büyüme isteği, sinerji yoluyla elde edilebilecek ölçek ekonomisi, yönetsel kazançlar ve vergi kazançları gibi nedenler de bankaları birleşmeye itmektedir. Konu, bankaları ölçeklerine göre ayırarak ele alındığında; büyük bankalar farklı coğrafi bölgelerde faaliyet gösteren küçük bankalarla birleşerek şube dağılım alanını genişletip, mevduat artışı sağlamaktadırlar. Buna karşılık, karlılığı düşük olan veya sermaye yaratmakta zorlanan küçük bankalar birbirleriyle birleşerek, performanslarını iyileştirmek istemektedirler.

Banka birleşmelerinin başlıca nedenleri olarak;

4.2.1 DEREGÜLASYON

Finansal serbestleştirme; finans sistemi üzerindeki devlet baskı ve müdahalelerinin kaldırılarak piyasa sinyallerine göre çalışan bir finansal yapılanma inşa edilmesini ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile, finansal serbestleştirme; kredi ekonomisi özelliklerine sahip bir finansal sistemin finansal piyasa özellikleri taşıyan bir finansal yapıya dönüştürme çalışmalarını kapsamaktadır.¹¹⁴

¹¹² DYMSKI, Gary, A.g.e, s. 56

¹¹³ FRAZER, Patrick, *Financial Revolution In Europe III*, Lafferty Publications, Dublin 1999, s.1

¹¹⁴ SELEN, Ufuk, "Finansal Serbestleştirme ve Kamu Açıklarının Enflasyonist Etkisi", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Nisan 1997, s. 51

Dünyada bankacılık ve finans sistemindeki mali serbestleşme akımları (deregülasyon), yaklaşık çeyrek yüzyıldan beri giderek artan oranda uygulanmaktadır. Deregülasyonun etkisi özellikle 90'lı yılların başından itibaren dünya bankacılığında belirgin bir şekilde hissedilmeye başlamıştır. Deregülasyon çalışmalarıyla birlikte, hem mali araçların sayısı, hem de ülkelerarası mal ve hizmet ticaretinin hacmi önemli artış göstermiştir. Küreselleşme olarak da adlandırılabilir bu oluşum sebebiyle, ülkeler arasındaki sınırlar önemini büyük ölçüde kaybetmiştir.¹¹⁵ Günümüzde finansal piyasalardaki düzenleyici kuruluşlar denetimden ziyade gözetim(supervision) rolü üstlenmektedirler.¹¹⁶

4.2.2 RİSKLERDEN KORUNMA

Bankalar, karşı karşıya oldukları likidite riski, faiz riski ve kur riski gibi olası riskleri en aza indirmek istemektedirler. Bunun için birleşme yoluna gitmekte ve birleşme sonrasında daha rahat bir şekilde taşıdıkları benzeri riskleri daha rahat bertaraf edeceklerini ve risklerden korunabileceklerini düşünmektedirler.¹¹⁷

4.2.3 TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Teknolojik alanda yaşanan gelişmeler bankacılık sektörüne de önemli ölçüde yansımaktadır. Bankacılık hizmetlerinde büyük değişim gözlenmektedir. Elektronik bankacılık, bilgisayar ve elektronik veri iletişimindeki ilerlemeler, klasik bankacılığa ve şubelere ihtiyacı tartışılır hale getirmektedir.

Elektronik bankacılık, maliyetlerin düşürülmesi, bilgi toplumunun taleplerinin karşılanması, teknolojik rekabet üstünlüğü sağlanması, stratejik ve taktik seviyede etkin karar verilebilmesi gibi amaçlar göz önünde bulundurularak, günün teknolojik olanaklarının bankacılık faaliyetleri için uygulanması, geliştirilmesi ve bu çalışmalar sonucunda elde edilen ürün ve hizmetlerin bütünüdür.

Bankacılıkta başlıca maliyet unsurları şube, personel, fon transferi başta olmak üzere, kredi değerlendirmeden her türlü muhasebe işlemine kadar kağıda dayalı işlemler ve yanlış kararlar

¹¹⁵ SÜMER, Serdar, "Banka Birleşmeleri", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Şubat – Mart 1999, s.6

¹¹⁶ DORUKKAYA, Şükrü, SUER, M. Z., "Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Ortaya Çıkan Son Gelişmeler", Finans Dünyası Dergisi, Ocak 2000, Paymaş AŞ., İstanbul, s.95

¹¹⁷ ÇOLAK, Ö. Faruk, "Bankacılık Sektöründe Birleşme Eğilimleri Üzerine Bir İnceleme", Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Yıl:7, Sayı:28-29, Eylül – Aralık 1999, s.21

sonucunda katlanılan maliyetlerdir. Bu unsurların teknoloji desteğinde azaltılması, rakiplere karşı teknolojik rekabet üstünlüğü kazanılması, gelişen bilgi toplumunun taleplerinin karşılanması bankacılıkta teknoloji kullanımının temel nedenleridir.¹¹⁸

Teknolojik gelişmeleri takip edemeyen ve yeterli yatırımları gerçekleştiremeyen bankalar da büyük bankalar tarafından yutulmaktadır. Büyük bankalar, finansal kurumların dışında, elektronik bankacılığın alt yapısını hazırlayan yazılım ve iletişim grupları ile işbirlikleri ve ittifaklar kurmaktadır.

4.2.4 MÜŞTERİ TALEPLERİ

Müşterilerin talepleri giderek çeşitlenmektedir. Bireysel ve kurumsal müşteriler finansal kurumlarından çok farklı ürün hizmetleri talep eder hale gelmiştir. Bankalar, mevcut yapıları içinde belirli ürün ve hizmetlerde uzmanlaşmış olduğundan, müşteri portföylerini korumak için talep edilen diğer alanlara girmek zorunda kalmaktadır. Özellikle türev ürünlerin hacminin yüksekliği 1990 yılı başından itibaren uluslararası boyutta çalışan bankalar için önemli bir birleşme nedeni olmuştur. Ancak bu, bankalara önemli bir yatırım harcaması getirmektedir ve bununla birlikte birleşme için belirli bir zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Bankalar bu noktada talep edilen hizmetleri sunan, uzman ancak küçük ölçekli diğer banka ve finansal kurumları satın alma yoluna gitmektedir.

4.2.5 ULUSAL VE ULUSLARARASI REKABET

Rekabet doğrudan doğruya fiyatları etkileyen en önemli etmenlerden biridir ve bugün ulusal sınırları aşan bir güce sahiptir.

Günümüzde finansal piyasalarda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Yeni düzenlemelerin ve teknolojiye ileriye giden bir sonucu olarak uluslararası piyasalar ile yurtiçi piyasalar arasındaki duvarlar ortadan kalmakta, dünya finans piyasaları küreselleşmekte, dev bir sermaye havuzu haline gelmektedir. Finansal kurumların, ödünç para verenler ile alanlara aracılık yapma şeklindeki geleneksel rolleri değişmekte, bu kurumlar tek dünya piyasasında

¹¹⁸ AKPINAR, Haldun, *Daha Hızlı, Daha Güçlü, Daha Yüksek*, TBB Yayınları, Yayın No: 172, ss.2-3

sağladıkları hizmetler ile yatırımcılar ve sermaye kullanıcıları arasında hizmet gören finans mühendisleri haline gelmektedirler.¹¹⁹

Bankacılık sektöründe uluslararası rekabetin artması ile birlikte kar marjları giderek daralmakta, buna bağlı olarak da sermaye karlılıkları düşmektedir. Artan rekabetin kar pastasını daraltması, birçok bankanın daralan kar marjları ile faaliyetlerini sürdürmesini engellemekte, bu tip bankalar elindeki mevcut şube ağı ve müşteri portföyü itibariyle, daha büyük bankalar için satın alınması uygun bankalar haline gelmektedir. Sonuçta, ülkelerde giderek daha az sayıda ve daha büyük bankalar piyasalara hakim olmaktadır.

Rekabette kuşkusuz fiyat önemli bir etken olmakla beraber, rekabet gücünü belirleyen tek etken değildir. Hizmet kalitesi, hizmetin çeşitliliği, yapısı, müşterinin gereksinimlerini karşılayan hizmetlerin sunulması, teknoloji, reklam rekabet gücünü etkilemektedir. Rakiplerin sundukları hizmetlerin bilinmesi, pazara yeni girenlere karşı pazarda mevcutların olası tepkileri, alabilecekleri önlemler, hizmet satmak isteyen her işletmenin dikkate alması gereken etmenlerdir.

Uygulamada, kural olarak pazar büyümesi azaldıkça, sabit masraflar yükseldikçe, kredi müşterilerinin özellikleri farklılaştıkça ve bu hizmetlerin önemi arttıkça, mevcut bankaların tepkileri gittikçe kuvvetlenmektedir.¹²⁰

Sınırötesi işlem yapabilme olanaklarının genişlemesi ile birlikte bir grup banka, özellikle yurtiçi piyasalarda yabancı bankaların yaratacakları rekabete karşı koyabilmek için, ülke içinde birleşmelere ve satın almalara gitmekte, diğer bir grup ise agresif genişleme stratejileri ve global bankacılık politikaları çerçevesinde sınır ötesinde daha güçlü olabilmek için birleşme ve satın almalara yönelmektedir.¹²¹

4.2.6 YENİ PAZARLARA GİRİŞ OLANAKLARI

Bankalar birleşmek suretiyle daha önce faaliyette bulunmadıkları bir pazara (ulusal veya uluslararası) daha düşük bir maliyete katlanarak girebilmektedirler. Yeni bir pazara girerken, o pazara ilişkin bilgilerin toplanmasının yanı sıra faaliyette bulunulacak alanlara uygun olarak

¹¹⁹ ÖZKAN, Turgut, "Ulusal ve Uluslararası Bankacılıkta Rekabet", İktisat Dergisi Şubat – Mart 1999, s. 40

¹²⁰ ÖZKAN, Turgut, A.g.e, s.42

sabit yatırımlar yapılması ve yeni personel istihdam edilmesi gerekmektedir. Sadece bunlar da yeterli olmamakta, pazarda tanınmaya kadar reklam ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve kar marjının mümkün olduğunca düşük tutulması gerekmektedir. Ancak eğer o pazarda daha önce faaliyet gösteren bir banka satın alınırsa ya da birleşme yoluna gidilirse, yukarıda sayılan prosedürlerin hiçbirinin uygulanmasına gerek kalmamaktadır.¹²²

4.2.7 VERGİ YÜKÜNÜN AZALTILMASI

Birleşmelerin banka üzerinde olumlu etkide bulunduğu bir başka alan ise vergi yükünün azaltılmasıdır. Eğer birleşen bankaların biri kar ederken, diğeri ilkinin ödediği vergiyi kompanse edecek ölçüde zarar etmekte ise, birleşme sonucunda meydana gelecek firmanın vergi yükü önemli ölçüde azalacaktır.¹²³

4.2.8 “TOO BIG TO FAIL” YAKLAŞIMI

Ticari bankaların ölçekleri büyüdükçe ve buna bağlı olarak piyasayı etkileme güçleri arttıkça, başarısız olma olasılıklarının sonuçları da o denli ciddi olmaktadır. Diğer taraftan, bankaların ölçeklerindeki büyümeye bağlı olarak, finansal sistemde giderek artan önemleri sebebiyle, olası banka başarısızlıklarının ekonomik ve toplumsal maliyetlerini önlemek sorumluluğu devlete düşmektedir. Yaygınlaşan deregülasyon eğilimine karşın, bankacılığa yönelik tüm düzenlemelerin kaldırılamayacağı da açıktır. Hatta, düzenlemelerin kaldırılması şöyle dursun, bazı konularda arttırılması söz konusudur. Mudilerin tasarruflarının güvence altında tutulması, böylece bankacılık sistemine tam güvenin sağlanması amaçları, bankaların sermaye gereksinimlerindeki artış ve artan rekabet şartlarında güçlenmek amaçlarıyla birleşince, devletin garantörlüğü ister istemez bir zorunluluk olmaktadır. Bu da büyük bankalara avantaj sağlamaktadır.¹²⁴

¹²¹ “Uluslararası Alanda Banka Birleşmeleri; Nedenleri, Yöntemleri ve Stratejik Amaçları”, Finans Dünyası Dergisi, Kasım 1997, s. 87

¹²² SÜMER, Serdar, A.g.e, s.6

¹²³ SÜMER, Serdar, A.g.e, s. 8

¹²⁴ TUNAY, K. Batu, “Finans Sektöründe Yeni Yönelimler, Türk Finans Piyasalarının Bugünü Ve Geleceği”, Beta Yayınları, İstanbul, Mart 2001, s. 299

4.3 BİRLEŞME VE SATIN ALMA TEKNİKLERİ

Satın alma ve birleşme işlemlerini gerçekleştirmedeki teknikler, hedef firmayı ele geçirmenin karşılıklı görüşme, anlaşma yoluyla (dostça) olmasına ya da hedef bankanın yöneticilerinin, ortaklarının onayı dışında yarışmacı önerilerde bulunmasına göre farklılık gösterir. Karşılıklı görüşme, anlaşma yoluyla satın alma ve birleşmelerde taraflar, işlemin gerçekleştirilmesinde yarar görmektedir. Yarışmacı önerilerle, hedef bankanın yöneticilerinin onayı dışında dostça olmayan ele geçirmelerde ise taraflar, koşulları belirlemek için çok az zaman bulabilirler, hatta bu olanağa dahi sahip olmayabilirler.

4.3.1 DOSTÇA (KARŞILIKLI GÖRÜŞME YOLUYLA) BİRLEŞME VE SATIN ALMALAR

Görüşme yoluyla birleşme ve satın almalarda satıcı en elverişli durumdadır. Satıcı, koşulların belirlenmesinde edilgen değil etkin rol oynar. Ancak, hedef bankaya ilişkin satın alma/birleşme haberlerinin piyasaya yayılması halinde, bankanın geleceğine ilişkin belirsizlik; bankanın personeline, mevduat ve kredi müşterilerinde, mevduat dışı kaynak sağlayanlarda tedirginliğe yol açar. Yetenekli yöneticilerin ve personelin bankadan ayrılmasına, mevduat sahiplerinin mevduat çekmelerine yol açabilir. Satın alma/birleşme görüşmelerinin son aşamada sonuçsuz kalması ve alıcı bankanın önerisini geri çekmesi, hedef bankanın gizli açıklanmamış sorunları olduğu ve bu sorunların su yüzüne çıkması ile görüşmelerin kesildiği konusunda kuşklar doğurabilir. Bu nedenle hedef bankanın, alıcının niyetinin ciddi olduğu konusunda güvene gereksinimi vardır. Bu konuda, alıcının bir gizlilik mektubu (Confidentiality Letter) vermesi ve bu mektupla;

- a. Satıcının yazılı onayı olmadan bu konuda üçüncü kişilere hatta danışmanlara dahi bilgi vermemeyi,
- b. Kendi örgütü içinde dahi bu tür girişimleri belli bir düzeyin altındaki kişilere duyurmamayı, ancak bilgi sahibi olması gerekli sınırlı sayıda kişiyi bilgilendirmeyi,
- c. Görüşmelerin sonuçsuz kalması halinde tüm belgeleri kopyaları alınmamış olarak iade etmeyi,

d. Görüşmeler sırasında elde edilen bilgilerin rekabet amacıyla kullanılmayacağını taahhüt etmesi gerekmektedir.

Bilgilerin dışarıya sızdırılması ya da alımda kayıtsız veya çekinse kalınması halinde hedef işletmenin (satılacak bankanın) uğradığı zarar nedeniyle tazminat isteme hakkını, alım girişiminde bulunan banka kabul etmelidir. Alım girişiminde bulunan banka taahhüt içeren bir gizlilik mektubu vermekle, niyetinin ciddi olduğunu, yasal sorumluluk ve yükümlülükleri ve karşı tarafın dava açma hakkını kabul ettiğini bildirmektedir.

4.3.1.1 BİRLEŞME/DEVVALMA SÜRECİ

Bir firmanın alınıp satılması genelde hızlı bir süreç değildir ve ne alan ne de satan taraf için kolay olduğu söylenememektedir. Hem firmanın satılabilir hale getirilmesi, hem de devralınan firmanın doğru fiyattan alınacağını ve belli bir miktar katma değer sağlayacağını garanti edilmesi için çok fazla zaman ve çaba harcanmaktadır. Risklerin büyük bir kısmı devralan firmada bulunmaktadır. Devralan firma tarafında yer alanlar, satın alınacak firmanın sağlam olduğundan emin olmalıdırlar. Bazı vakalarda, ceplerinin derinliği devralma işlemi tamamlandıktan ve suistimal (fraud) vakaları açığa çıktıktan sonra test edilmektedir. Bu nedenle, denetçiler için tüm inceleme sürecinde yer almak ve açığa çıkmamış konulardan haberdar olmak şarttır. Devralma süreci birçok safhaya ayrılabilir. Bu safhalar; Teklif, Due Diligence (Şirket Değerlemesi), Son Teklif, Sözleşmeler ve Birleşme olarak sıralanabilir.

4.3.1.1.1 TEKLİF

Yapılan ilk görüşmelerde ve başlangıçta verilen teklife hazırlık aşamasında satıcı, alıcının; firmanın ömrü, geçmiş performansı ve gelecekteki planları hakkında değerlendirme yapabilmesini sağlamak amacı ile bazı bilgiler verir. Satıcı, anlaşmanın kendilerini ilgilendiren kısımları üzerinde iki sene gibi uzun bir süre çalışabilir. Bu süre, yöneticilere, varlıkları yeniden değerleyerek ve atıl varlıkları satarak bilançolarını iyileştirme fırsatı yaratmakta ve aynı zamanda, gereksiz harcamaları keserek kârlılığı artırmalarına yardımcı olmaktadır. McIntyre Corporate Finance firmasının yöneticisi Gary Morley'in ifade ettiği gibi, "Az sayıda iş yeri uzun yıllar boyu, yüksek kâr elde edebilir. Firmayı satmak için en ideal zaman, kârlılık döngüsünün tavana yaklaştığı andır." Satıcı tarafından verilen bilgilerin

gelecekte elde edilecek gelirleri gösteren, tamamen doğru bilgiler olduğu düşünülmemelidir. Alıcı tarafından; firmanın geçmişteki performansı, piyasa koşulları ve yapılan bildirimlerin beklentilerle örtüşüp örtüşmediği irdelenerek verilen bilgiler tekrar gözden geçirilmelidir. Bu nedenle, denetçilerin bu aşamada dikkate almaları gereken sorular aşağıda yer almaktadır:

- Gelir ve kâr artışının geçmişteki gelir ve kâr artışı ile kıyaslandığında daha yüksek düzeyde olup olmadığı,
- Eğer öyle ise faaliyet alanında hangi değişikliklerin bu artışa yol açtığı,
- Eğer gelirler ve hacimler hızlı bir şekilde artıyorsa, bunun kalıcı olup olmadığı, maliyet fiyatı ile satış fiyatı arasındaki marjın pazara girildikçe artıp artmayacağı.

4.3.1.1.2 DUE DILIGENCE (ŞİRKET DEĞERLEMESİ)

Due Diligence (şirket değerlemesi), aşamasında, kapalı kapılar aralanıp, firmanın mali tabloları ve finansal verileri alıcının incelemesine sunulmaktadır. Yapılan incelemenin kapsamı, firmanın büyüklüğü ile ters orantılı olarak değişebilir. Firma ne kadar küçük ve tanınmayan bir firma ise, o kadar fazla veri (neredeysse herşey) incelenir.

Due Diligence, sadece finansal verilerin incelenmesinden ibaret değildir. Aşağıda yer alan altı sayfayı da içine almaktadır:

- Yasal Due Diligence,
- Finansal Due Diligence,
- Ticari Due Diligence,
- Vergi Due Diligence,
- İstihdam Due Diligence,
- IT incelemesi.

Bu safhalar sırasında, alıcı taraf belli bir zaman dilimi içinde, hedef firma hakkında pek çok bilgi edinmektedir. Alıcı tarafın, hedef firmanın büyüyen firma içine adaptasyonu ve tabana katkıları hakkında doğru değerlendirme yapabilecek kadar hedef firmayı tanıma şansı bulunmaktadır. Derin incelemeler ve çok sayıda detaylı çalışma yapılması gerekmektedir. Firmanın finansal verileri ve mali tablolarının dışında da bazı bilgiler bulunmaktadır. Dikkat edilmesi gereken nokta, bu bilgilerin mevcut izlenimleri ya da varolan bilgilerin içeriğini değiştirip değiştirmediğidir. Saklanan herhangi bir veri olup olmadığına, seçilen örneklemelerin, firmayı olduğundan daha iyi göstermek amacı ile sadece belli bir düzeyin üzerindeki müşterileri ya da belli bir ürün grubunu mu içerip içermediğine dikkat edilmelidir. Burada yanıtlanması gereken sorular;

- İç kontrol sistemlerinin etkili olup olmadığı,
- Satış fiyatının adil olup olmadığı,
- Herhangi bir yasal risk ya da mevzuata ilişkin bir riskin bulunup bulunmadığı,
- Firmanın değerini düşürmemesi için gizlediği herhangi bir borcunun olup olmadığıdır.

Raporlanan suistimal vakalarının büyük bir kısmı üst düzey yönetimi ilgilendirmektedir. Bu vakaların pek çoğu, firmayı olduğundan iyi göstererek firma sahibinin payının değerini arttırmak için düzenlenmektedir. Ancak bu vakalar aynı zamanda potansiyel alıcıları yanıltabilmektedir. Uzun vadeli siparişleri göz önüne alarak, satış rakamlarının olduğundan fazla gösterilmesi ve firmayı daha yüksek performanslı göstermek için gerçeği yansıtmayan bir takım bilgilerin piyasada duyurulması gibi yöntemlerle alıcı taraf yanıltılabilir.

Finansal veriler ortaya çıkan rakamlarla karşılaştırılmalı ve pratikte herhangi bir değişiklik olup olmadığını anlayabilmek için tekrar hesaplanmalıdır. Geleceğe yönelik rakamsal tahminler; her zaman kesin olmadıkları ve satış sırasında firmanın satış fiyatını artırmak için suni bir şekilde şişirilebildikleri için detaylı bir şekilde incelenmelidirler. Bu araştırmalar, şirketin mevcut finansal durumuna ulaşılmaktadır.

Due Dilingence sırasında denetçilerin görmek isteyebilecekleri bazı finansal belgeler bulunmaktadır. Bunlar;

- Firmanın son 5 yıla ait (denetlenmiş ve denetlenmemiş) mali tabloları (dipnotlar ve açıklamalar dahil). Son zamanlarda muhasebe çalışanlarında ve muhasebe metodlarında meydana gelen değişikliklere ilişkin açıklamalar,
- Mali tabloların hazırlanması sırasında hukukçular, denetçiler vb. kişilerle yapılan görüşmelere ilişkin notlar,
- Cari bütçe ve finansal tahminler ve öngörüler,
- Bankaların, bankalardaki hesapların, her bir hesaptan para çekmeye yetkili kişilerin ve son yıla ait tüm hesap özetlerinin listesi,
- Yatırım hesaplarının (hesaba ilişkin bilgileri, hesabın bulunduğu yeri ve yetkili imzaları içerecek şekilde) listesi,
- Kısa ve uzun vadeli yatırım planları,
- Senetsiz alacakların yaşlandırılması (vadelerine göre sınıflandırılması) tablosu ve son beş sene içinde oluşan şüpheli alacaklar,
- Senetsiz borçların yaşlandırılması (vadelerine göre sınıflandırılması) tablosu, en fazla borç alınan on satıcı ve her birine yıllık olarak ödenen tutar,
- Cari dönem tahakkuk cetveli ile depozito veya avans ödemeleri,
- Coğrafi bölge, servis ve müşteri tipi bazında son beş yıla ait gelir bilgileri,
- Fiyat listeleri, coğrafi bölge, servis ve müşteri tipi bazında fiyatlandırma formülasyonları,
- Son beş yıl içinde çalışılan muhasebecilerin, hukuk firmalarının, yatırım bankalarının, ticari bankaların ve danışmanların listesi,

- Yönetim danışmanlarının, bağımsız danışmanların ya da denetçilerin firmayla ilgili değerlendirmeleri, raporları, önerileri vb. dokümanların tümü.

4.3.1.1.3 SON TEKLİF

Bu safhaya gelindiğinde, denetçiler kendi firmalarının hedef firmaya makul bir teklif yapabilmesi için gerekli ön çalışmayı bitirmiş durumdadırlar. Tabii ki, herşey görüldüğü kadar iyi değilse, denetçiler firmalarını devralma işlemini daha da ileriye götürmekten kurtarmış da olabilirler.

4.3.1.1.4 BİRLEŞME SÖZLEŞMESİ

Devralma suretiyle birleşmelerde, birleşme sözleşmesinin şekli konusunda kanun herhangi bir hüküm ihtiva etmemektedir. Yeni kuruluşlarda TTK 452. maddesinde açıklık vardır. Bu maddeye göre birleşme sözleşmesinin yazılı şekilde olması ve imzaların noterce tasdik edilmesi gerekir. Devralma suretiyle birleşmelerde birleşme sözleşmesi konusunda hüküm olmaması uygulamada tartışmalara yol açmaktadır. Bu tür sözleşmelerin geçerliliği için herhangi bir şekle uyulmasına gerek olup olmadığı konusunda, hukukçular farklı görüşlere sahiptir. Bir görüşe göre; birleşme sözleşmesi ancak genel kurullarda kabul edildikten sonra sonuç doğuracağına göre ve birleşme sözleşmesi şirket ana sözleşmelerini değiştireceğinden, aynen ana sözleşme gibi noterden onanması halinde hukuken geçerli olacaktır. Bir başka görüşe göre ise, kanun koyucunun yeni kuruluş suretiyle birleşme sözleşmeleri için öngördüğü şartı genelleştirerek devralma suretiyle birleşmelerde de aramak gerekmektedir.¹²⁵

Bir diğer görüş ise devralmada resmi şekil gereksizdir ancak yazılı şekil şartı aranmalıdır. Uygulamada tereddütlere neden olan bu durum, banka birleşmeleri söz konusu olduğunda gündeme gelmemektedir. Zira, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun çıkarmış olduğu "Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkındaki Yönetmelik" ile mesele açık olarak düzenlenmiştir. Buna göre, devir ve birleşme sözleşmelerinin imzalarının noter tarafından tasdik edilmiş olması zorunluluğu yoktur.¹²⁶

¹²⁵ SILLTOW, John, "Devralma Sırasında Denetim", İç Denetim, Kış 2002, ss. 30-31

¹²⁶ ANAYAROĞLU, Meltem, "Devir ve Birleşmeler", İç Denetim Dergisi, Kış 2002, s. 33

4.3.2 YARIŞMACI SATIN ALMA

Yarışmacı önerilerle ya da karşılıklı anlaşma yoluyla olmayan satın alım süreci, hedef bankanın hisse senetlerinin toplanması (satın alınması) ile başlar. Hedef bankanın belli sayıda hisse senedinin başlangıçta satın alınması, alıcı bankanın hedef bankanın yöneticileri ya da diğer ortakları ile girişeceği görüşmelerde durumunu güçlendirmektedir. Bu sürecin başlangıç aşamasında alıcı banka değişik stratejiler izleyebilir.

4.3.2.1 HEDEF BANKANIN HİSSE SENETLERİNİN GİZLİCE TOPLANMASI

Alıcı banka, hedef bankanın hisse senetlerinin kamuoyuna açıklamadan araçlar eliyle sessizce, gizlice toplamaya başlar.

4.3.2.2 BASKIN ŞEKLİNDE HİSSE SENETLERİNİN BİR BÖLÜMÜNÜN SATIN ALINMASI

Baskın şeklinde (down raid) satın alma süreci, alıcının hedef bankanın hisse senetlerinin önemli bölümünü kısa sürede satın almasıyla başlar.

4.3.2.3 HEDEF BANKANIN HİSSE SENETLERİNİN BİR BÖLÜMÜNÜN BELİRLİ BİR FİYATTAN SATIN ALMA HAKKININ ALINMASI

Geri dönülmez bir anlaşma ile, hedef bankanın hisse senetlerinin satın alma hakkının alınması ile süreç başlar. Teknik bir deyişle “call option” anlaşması ile hedef bankanın satın alınması işlemine başlanır. Bu yolla, belli bir süre içinde ya da sonunda, önceden belirlenen bir fiyat üzerinden hedef bankanın hisse senetleri alıcı banka tarafından satın alınır.

Başlangıç aşamasında yukarıda açıklanan bankanın hisselerinin bir bölümü elde edildikten sonra ikinci aşama, hedef bankaya alım önerisinde bulunmaktır. Bu aşamada da alıcı değişik stratejiler izleyebilmektedir. Alıcı banka, diğer olası alıcıları caydıracak tutarda yüksek fiyat önerebilir (pre-emptivestrike). Başka bir seçenek, hedef bankayı düşük bir bedelle satın alabilmek için başlangıçta düşük fiyat vermektir (Low ball offer). Başlangıçta düşük fiyat önerisinin diğer bir çeşitlemesi, ele geçirme gerçekleşinceye kadar planlı bir şekilde

başlangıçta önerilen fiyatı yükseltmektir (planned revision). Alıcı banka düşük bir fiyat planlamaktadır.

Yasalar ya da hedef bankanın ana sözleşmesi hükümlerinin elverişli olması halinde, hedef bankanın denetimini ele geçirmek için başka bir seçenek hisse senetlerinin çoğunluğunu almaktan çok, yönetim kurulunda çoğunluğu ele geçirmeyi sağlamaktır (Proxy fight). Böyle bir strateji izlendiğinde, yönetim kurulu üyesi belirleme hakkı veren hisse senetlerinin alınmasına öncelik verilir.

Hedef bankanın hisse senetleri üçüncü bir firmanın portföyünde ise, önce bu firmanın yönetimini ele geçirmek yoluyla hedef bankaya dolaylı yoldan egemen olmak başka bir strateji olabilir.

Alıcı banka, bu sayılan stratejilerin birini izleyerek hedef bankanın hisse senetlerini doğrudan ya da dolaylı biçimde ele geçirdikten sonra durumu kamuoyuna açıklayarak, her türlü iletişim aracını kullanarak, hedef bankayı tümüyle satın almak için bir savaşım başlatabilir.

4.3.2.4 HEDEF BANKANIN ORTAKLARINA DOĞRUDAN ÖNERİDE BULUNULMASI

Hedef bankayı satın almak isteyen banka, hedef bankanın yöneticileriyle görüşmeye girmek yerine doğrudan doğruya bankanın ortaklarına başvurabilir, öneride bulunabilir. Alıcı banka hedef banka yöneticileri ile başlattıkları görüşmelerin sonuçsuz kalması durumunda da böyle bir girişime başvurulabilir. Hedef bankanın ortaklarına yapılan fiyat önerisinin, ortakların paylarını satmaya razı edebilmek için hisse senetlerinin piyasa fiyatı üzerinde olması gerekir. Paylarını satma konusunda hedef bankanın özendirici öneride bulunmadığı durumlarda başarılı sonuç alma olanağı yok gibidir.

Satın alınmak istenen bankanın ortakları ile doğrudan temasa geçmek, ilişki kurmak isteniyorsa; bu konuda dikkatli davranılması, önerilen hedef bankanın ortaklarına duyuruluncaya değin böyle bir niyetin gizli tutulması zorunludur. Aksi halde, hedef bankanın yöneticileri, hedef olmaktan çıkmaya yönelik taktiklere başvurarak, böyle bir girişimi engellemeye çalışabilirler ya da satış koşullarını alıcı aleyhine ağırlaştırabilirler.¹²⁷

¹²⁷ AKGÜÇ, Öztin, A.g.e.

4.3.2.5 YARIŞMACI ÖNERİLERİ SAVUŞTURMA YÖNTEMLERİ

Bir şirket, kendisine yapılmış olan yarışmacı öneriler karşısında çeşitli savunma yöntemleri izleyebilmektedir. Bunlardan başlıcaları; zehirli haplar (poison pills), tacın incisi (crown jewels), pac-man, altın paraşüt (golden parachute), yeşil şantaj (greenmail) ve beyaz şövalyedir (white knight).

4.3.2.5.1 ZEHİRLİ HAPLAR (POISON PILLS)

Bu yöntemde firma çeşitli düzenlemeler yaparak kendisini birleşmek isteyen firma için daha az çekici hale getirmektedir. Mevcut hisse sahiplerine, gelecekteki hisselerin satın alınması konusunda rüçhan hakkı verilebilmekte veya şirket statüsü değiştirilerek birleşme için gerekli karar yeter sayısı ve toplantı nisabı arttırılabilmektedir. Yönetim kurulunun görev süresinin uzatılmasına, yönetim kurulunun belli sürelerle seçilmesine karar verilebilmektedir. Bu yolla, belki direkt olarak birleşme engellenememekte ancak birleşmenin karşı taraf için maliyeti arttırılarak cazibesini yitirmesi sağlanabilmektedir.

4.3.2.5.2 TACIN İNCİSİ (CROWN JEWELS)

Eğer birleşme hedefi olan ancak birleşmek istemeyen şirketin bazı varlıkları varsa ve bunlara birleşme öneren şirket özellikle önem veriyorsa, bu varlıkların satılması suretiyle birleşmeye engel olma taktiği tacın incisi olarak adlandırılmaktadır. İncisiz tacın elde edilmesi yönündeki çabalar daha az olduğundan, şirketi satın alma yönündeki isteğin şiddeti daha az olabilmekte ve dolayısıyla daha kolay savuşturulabilmektedir.

Bu taktiğin bir diğer şekli olarak tacın istenmeyen mücevherlerle doldurulması gösterilebilir. Bu durumda birleşmeye hedef olan şirket, birleşmeyi isteyen şirketin kesin olarak belli varlıkları istemediğini biliyorsa, birleşmeye engel olmak için bu varlıkları edinme yoluna gidebilmektedir.

4.3.2.5.3 PAC-MAN TAKTİĞİ

Adını, yakalanmaya çalışan objenin, bir süre sonra dönerek kendisini kovalayanı yakalamaya çalıştığı oyundan alan bu savunma taktiği, daha çok ABD'de görülmektedir. Hedef şirket bir

süre sonra taktik değiştirerek kendisini almak isteyen şirketi satın alma yolunda saldırıya geçmektedir. Ava giderken avlanan konumuna düşen birleşmeyi isteyen şirket savunmaya geçilebilecek ve saldırıyı bırakacaktır. Ancak bu savunma taktiğini uygulayabilmek için hedef şirketin karşı saldırıya geçebilecek güçte ve inandırıcılıkta olması gerekmektedir.

4.3.2.5.4 ALTIN PARAŞÜT (GOLDEN PARACHUTE)

Firmanın mevcut yöneticilerine çok yüksek tazminatlarla iş sözleşmeleri imzalatmak ve böylece birleşme gerçekleştirilip, mevcut yönetimi değiştirmeye sıra geldiğinde, birleşmeyi isteyen firmayı, yüksek tazminatlar ödemeye mahkum etmektir. Yine aynı bağlamda, birleşmek isteyen şirketin yöneticilerine çok yüksek tutarda ücretle iş teklif edilmekte, birleşmenin gerçekleşmesi durumunda bu paraların ödenmesi gereği doğacağından, birleşme pahalı bir hale getirilmektedir.

4.3.2.5.5 YEŞİL ŞANTAJ (GREENMAIL)

Birleşmeye karşı savunma yapan şirket, burada şirket hisselerinden bir kısmını ellerinde tutan ve birleşme durumunda bunlardan prim sağlamayı uman spekülâtörlerden yararlanarak savunmaya geçmektedir. Taktik, adını doların rengi olan yeşilden almaktadır. Bu taktikte birleşme saldırısı sırasında savunma yapan şirket, spekülâtörlerin ellerindeki hisselerine bir miktar prim ödeyerek bunları satın almakta ve böylece birleşme çabasını başarısız kılmaktadır.

4.3.2.5.6 BEYAZ ŞÖVALYE (WHITE KNIGHT)

Eğer hedef şirket birleşmeye engel olamayacağını anlarsa, birleşmek isteyen şirket yerine birleşme sonrası daha iyi çalışabileceğini düşündüğü başka bir firmayı kendisiyle birleşmesi konusunda davet etmektedir. Prensesi kurtaran beyaz atlı şövalye masalında olduğu gibi, diğer şirket gelecek ve hedef şirketi birleşilmek istenmeyen firmanın elinden kurtaracaktır. Ancak bu durumda da, hedef şirket açısından bir birleşme sözkonusu olacağından, bu yöntem en son başvurulacak yöntem olmakta ve hedef firmanın başka şansı kalmadığında denenmektedir.¹²⁸

¹²⁸ GÜRBÜZ, Vedat, "Zoraki Evliliği Durdurma Taktikleri", Finans Dünyası Dergisi, Şubat 2000, ss. 61-64

Zoraki şirket birleşmelerine Türkiye’de fazla rastlanmamaktadır. Bunun nedeni, bu tür birleşmeler için bir arena oluşturacak nitelikte bir sermaye piyasasının henüz oluşmamış olmasıdır. Zoraki birleşmelerin olabilmesi için halka açılmış, hisseleri muhtelif kişilerin elinde olan bir şirket yapısının varlığı gerekmektedir. Böylece, bu yapı içerisinde şirket yönetimi istemese bile birleşmek isteyen şirket, hisseleri piyasadaki alım suretiyle birleşmeye giden yolu açabilmektedir. Sermaye piyasalarının gelişip derinleşmesine, şirketlerin kapalı aile şirketlerinden halka açık şirketler olmaya yönelmesine, halka açılmanın sadece bir finansman aracı değil, aynı zamanda şirketlerde yönetim ve sahiplik müessesesini birbirinden ayıran bir enstrüman olmasına paralel olarak zoraki birleşme örnekleri artış gösterecek ve başarısız şirket yönetimlerinin faaliyette buldukları şirketleri diğer şirketler için hedef haline getirme şansını arttıracığından, şirket yönetimini daha etkin olmaya yöneltecektir.

Avrupa Birliği’ne aday bir ülkede, özellikle birlik içersinden, ülkemizdeki şirketleri alma yolunda doğacak akımlar dikkate alındığında, birleşmelerin (dostça veya zoraki) artacağını beklemek temelsiz olmayacaktır.¹²⁹

4.4 BEDELİN ÖDENMESİ YÖNTEMLERİ

Banka satın alırken, bedelin ne şekilde ödeneceği de önem taşımaktadır. Bedel, nakden ödenebileceği gibi, satın alan bankanın hisse senetlerinin verilmesi veya tahvil çıkarılması ya da borçlanma yolu ile de ödenebilmekte; ödeme şekillerinin çeşitli bileşimleri, karma ödeme yolları da bulunabilmektedir. Nakden ödeme yapılması halinde kaynağın nereden, nasıl sağlanabileceği de ayrı bir sorundur.

4.4.1 ALICI BANKANIN KENDİ HİSSE SENETLERİNİ BEDEL OLARAK, SATIN ALINACAK BANKANIN ORTAKLARINA VERMESİ

Hisse senedi takası olarak da nitelendirilebilecek hisse senedinin verilmesi yoluyla yapılacak ödemenin hem yararlı hem de sakıncalı yönleri vardır. Göze çarpan başlıca üstünlüğü, alıcı açısından bir finansman sorunu yaratmamasıdır. Alıcı durumundaki banka, sermaye artışına giderek artan sermaye nedeniyle çıkarılacak pay senetlerini, hedef bankanın satın alınmasında kullanılabilir. Nakden ödeme durumunda da, alıcı banka, yeni hisse senetleri çıkararak

¹²⁹ GÜRBÜZ, Vedat, A.g.e

sermaye akışına giderek sağlanan kaynağı hedef bankanın satın alınmasında kullanabilir. Ancak yeni hisse senedi çıkarılmasının ve pazarlanmasının ek maliyeti vardır, kaynak maliyetini yüksektir.

Alıcı banka, borçlanarak kaynak sağlayabilecek durumda iken, hisse senedi vererek hedef bankayı alırsa, kaldıraç faktöründen yararlanma etkisi azalacağı gibi, alıcı bankanın ortakları, büyümenin getireceği yararı, hedef bankanın ortakları ile paylaşmak zorunda kalabilir. Ayrıca, yeni hisse senetleri çıkarılması hisse senetlerinin piyasa fiyatları üzerinde, “sulandırma” olarak nitelendirilen düşürücü bir etki yapabilir. Özellikle, alınan bankanın hisse senetlerinin fiyat/kazanç oranı yüksekse, alıcı bankanın ortakları ilk yıllarda gelir kaybına da uğrayabilirler. Buna karşı hedef bankanın hisse senetlerinin fiyat/kazanç oranı düşükse, bu durum alıcı bankanın ortaklarının geliri üzerinde arttırıcı bir etki yapabilir.

4.4.2 KALDIRAÇLI SATIN ALMA

Alıcı bankanın yeterli kaynağının olmaması veya sermaye artışına gitmenin sakıncalı olabileceği durumda, mevduat dışı kaynak, kredi kullanarak hatta hedef bankanın ileride sağlayacağı kaynakların bir bölümü borç ödemeye ayrılarak kaldıraçlı satın alma (LBO, Leveraged Buyout) yapılabilir. Kaldıraçlı satın almada, genellikle özkaynak, orta vadeli kredi (Senior debt) ve uzun süreli sermaye benzeri kredi (mezzanine debt) kullanarak sağlanmaktadır. Bu tür satın almada, bir ölçüde özkaynak koymak gerekli olmakta, genelde ödenecek bedelin yüzde 10 ile yüzde 30'u arasında değişen bir bölümü özkaynakla karşılanmaktadır. Bu tür bir satın almada kaynağın önemli bir bölümü (yüzde 50'si ile yüzde 80'i arasındaki bölümü) sermaye benzeri bir krediyle (5 yıl ve daha uzun süreli kredi) sağlanmaktadır.

Satın almada kullanılacak enstrümanların vadesi belirlenirken, kuşkusuz, hedef bankanın kaynak yaratma kapasitesi, varlık değeri, borç ödemede kullanılabilecek likit değerleri gibi etmenler göz önünde tutulmalıdır. Genelde alınacak kredinin vadesi, hedef bankanın yaratacağı yıllık net kaynağın 4 ya da 5 katını aşmamalıdır. Alıcı açısından kredili alımın çekici bir yönü de, satın alınacak bankanın varlıklarının bir bölümünün, kredi taksitlerinin geri ödenmesinde kullanılabilmesi olasılığıdır.

Satın alınacak bankaya ödenecek tutar büyükse bu amaçla bir sendikasyon kredisi kullanılabilir ya da sermaye piyasası koşulları elverişli ise, uzun süreli borçlanmaya yönelik menkul kıymet çıkarma yoluyla da gerekli fon sağlanabilir.¹³⁰

4.5 TÜRK HUKUK SİSTEMİ AÇISINDAN BİRLEŞME VE DEVRALMALAR

Rekabet Kanunu'nun 7. maddesinde, "hakim durum yaratmaya veya bu durumu daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülke çapında yahut belli bir bölgede herhangi bir piyasada rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde teşebbüslerin birleşmelerinin veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları devralmasının hukuka aykırı ve yasak olduğu" belirtilmekte, bununla birlikte, miras yoluyla iktisap durumu hariç tutulmaktadır.

Rekabet Kanunu'nun 7. maddesinde yasaklanan hususlardan birincisi, Ticaret Kanunu'nun 146 ve 151. maddeleri çerçevesinde yapılan ve şirketlerden en az birinin tüzel kişiliğini kaybetmesi sonucunu doğuran birleşmelerdir. İkincisi ise, bir teşebbüsün malvarlığının veya ortaklık paylarının tamamı ya da bir kısmının ele geçirilmesi ya da yönetimde söz sahibi olma yetkisi veren araçların devralınmasıdır. Kanunda devralma hali üç şekilde yer almaktadır :

1. Ortaklık paylarının ele geçirilmesi: Ortaklık payları iki şekilde ele geçirilmektedir. Birincisi, halka açık anonim şirketlerin hisselerinin satışı durumunda sözkonusu olmaktadır. Bu satışlar, Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde yerine getirilmektedir. Bununla birlikte, hisse senedi sermaye piyasasında satılacak olan teşebbüs eğer özelleştirme kapsamında bir KİT ise, Sermaye Piyasası Kanunu ile birlikte Özelleştirme Kanunu da devreye girmektedir.

İkinci durumda ise teşebbüsün ortaklık payları sermaye piyasasında değil, yapılan sözleşmeler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu işlemler de Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde yapılmaktadır. Eğer payı satın alınacak teşebbüs bir KİT ise, bu satış Özelleştirme Kanunu'na tabi olacaktır.

2. Bir teşebbüsün malvarlığının ele geçirilmesi: Rekabet Kanunu'nun 7 nci maddesi rekabetin azaltılması sonucunu doğuracak şekilde başka bir teşebbüsün malvarlığının

¹³⁰ AKGÜÇ, Öztin, "Bankalararası Birleşmeler ve Satın Alınmalar", 4-5 Nisan 2001, TBB Yayınları

devralınmasını yasaklamaktadır. Bu durumda, bir teşebbüsün başka bir teşebbüsün malvarlığını satın alarak nasıl rekabeti engelleyebileceği sorusu akla gelmektedir. Bir örnekle açıklanacak olursa:

A ve B olmak üzere ayakkabı imalatı yapan iki şirketin var olduğu kabul edilsin. A iki ayrı coğrafi pazarda üretimini pazarlamakta ve bu pazarların birinden çekilmek istemektedir. A'nın B ile rakip olduğu pazardaki fabrikasını B'ye satması durumunda, B'nin ilgili coğrafi pazarda hakim duruma geçerek rekabeti engelleme gücü ortaya çıkabilecektir. Mal varlığının ele geçirilmesi sonucunu doğuran işlemler de, Borçlar Kanunu'nun ilgili hükümleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

3. Yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçların ele geçirilmesi: Sermaye Piyasası Kurulu'nun 9 Mart 1994 tarih ve 21872 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:IV, 8 No'lu tebliğine göre vekaleten oy kullanmak için vekalet toplanması, yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçların devralınması sonucunu doğuracaktır. Borçlar Kanunu'nun 270 - 298. maddeleri arasında "hasılat kirası" düzenlenmektedir. Bir işletmenin, "hasılat kirası"nın konusunu oluşturabileceği belirtilmektedir. Bu kiralama işlemi de yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçların devralınması hükmünde olacaktır.

Özelleştirme Kanunu'nda özelleştirme yöntemleri arasında yer alan "işletme hakkının devri" de, yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçların devralınması hükmünde olacaktır.

4.5.1. BORÇLAR KANUNU VE TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE BİRLEŞME VE DEVRALMALAR

Ticaret hukukuna göre birleşme, bir veya daha fazla kurumun mal varlığının bir başka kuruma intikal ettirilmesi suretiyle infisah etmesi ve bu varlık karşılığında yeni kurumun paylarının birleşme dolayısı ile ortadan kalkan kurumun sahip veya ortaklarına karşı edim olarak verilmesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere birleşmede üç ana unsur bulunmaktadır. Bunlardan birincisi mal varlığının tamamen devredilmesidir. İkincisi, birleşme dolayısı ile ortadan kalkan kurumun mal varlığı karşılığını, yeni kurumun payları teşkil etmelidir. Eğer karşılık nakit olarak ödeniyorsa, bu birleşme değil satış hükmünde olmaktadır. Aynı şekilde, birleşilen kurumun karşı edim olarak, başka bir kurumun paylarını vermesi de birleşme hükmünde olmamaktadır. Üçüncü unsur ise, birleşme dolayısı ile

birleşen kurumun infisah etmesi, hukuki varlığının sona ermesidir. Bir anonim şirketin başka bir anonim şirketin bütün paylarını satın alarak karşılığında kendi hisse senetlerinden bir kısmını vermesi durumunda mal varlığı birleşmesi. ve infisah olmadığı için birleşmeden söz edilememektedir.¹³¹

Türk Ticaret Kanunu'nun 329. maddesi gereği, bir anonim şirketin kendi pay senetlerini iktisabı yasak ve hükümsüzdür. Bu nedenle, devralma suretiyle birleşmelerde eski pay senetlerinin kullanılma olasılığı çok azdır. Bir anonim şirketin kendi pay senetlerini devralması ancak TTK 329. maddede görülen istisnai hallerde olanaklı bulunmaktadır ve ancak sınırlı sayıdaki hallerin varlığı durumunda mümkün olabilmektedir.¹³²

Bir birleşmenin Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde değerlendirilebilmesi için birleşen işletmelerin aynı türden ticari şirketler olmaları gerekmektedir. Birleşme bakımından kollektif ile komandit şirketler ve anonim ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler aynı türden sayılmaktadır.(TTK Md.147)

Ticari şirket olmayan veya aynı türden sayılmayan işletmelerin birleşmesi Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun birleşmeye ilişkin hükümleri daha çok alacaklı olan üçüncü şahısları korumaya yöneliktir. Bu hükümlerle birleşme nedeniyle fesholan şirketlerin alacaklıların hakları korunmaya çalışılmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 150. maddesi birleşme kararının, alacaklıların şirketlerin birleşmesine rıza göstermeleri veya şirketin borcuna tekabül eden paranın Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na tevdi edilmesi halinde hukuki geçerlilik kazanacağını belirtmektedir. Eğer alacaklılardan biri süresi içinde mahkemeye itirazda bulunursa, itiraz hakkından vazgeçmedikçe veya bu husustaki itirazın reddine dair mahkemece verilen karar kesinleşmedikçe ya da mahkemece takdir edilecek teminat şirket tarafından verilmedikçe, birleşmenin hüküm ifade etmeyeceği yine aynı maddede yer almaktadır.

¹³¹ KILIÇ, Yalın, *Rekabet Politikası Açısından Birleşme ve Devralmalar*, DPT Uzmanlık Tezleri, No:2509, Haziran 2000, ss. 64-66

¹³² ANAYAROĞLU, Meltem, "Devir ve Birleşmeler", İç Denetim Dergisi, Kış 2002, s. 33

Türk Ticaret Kanunu'nun 151. maddesinde ise birleşme muamelesinin kesinleşmesi durumunda münfesi şirketlerin bütün hak ve borçlarının yeni kurulan veya katılınan şirkete geçeceği belirtilmektedir.

Borçlar Kanunu'nun 179. maddesi, bir malvarlığının veya ticari bir işletmenin bütünü ile devri durumunda, devredilen malvarlığının veya işletmenin pasifinde yer alan kalemler için, borcun nakline ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmektedir.

Borçlar Kanunu'nun 180. maddesi, bir işletmenin diğer bir işletmeyle aktif ve pasiflerinin karşılıklı olarak devralınması suretiyle birleştirilmesi durumunda, iki işletmenin alacaklılarının bütün alacaklarını yeni işletmeden alabileceğini belirtmektedir.

Ticaret hukukuna göre, birleşme iki şekilde gerçekleştirilebilir Birincisi, bir şirketin diğer bir şirketi devir alması, yani birinin diğerine bütün mal varlığı ile katılmasıdır. Buna "katılma" da denilmektedir. Bu halde devralan ortaklık hukuki ve ekonomik varlığını korumakta, katılan şirket ise tüzel kişiliğin yitirmektedir. İkinci türde, iki veya daha fazla şirket birleşerek yeni bir şirket meydana getirirler. Burada, birleşen bütün şirketler infisah eder. Tüzel kişiliklerini yitirirler. Birleşme dolayısı ile ortaya çıkan şirket, yeni bir tüzel kişilik olarak kabul edilir.

Rekabet Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında bir birleşme işlemi, bir teşebbüsün ortaklık paylarının veya mal varlığının tamamının ya da bir kısmının satın alınması yahut hasılat kirası gibi yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren işlemlerin yapılması sonucu da gerçekleşebilmektedir. Bu işlemler de, Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.¹³³

4.5.2. SERMAYE PİYASASI KANUNU AÇISINDAN BİRLEŞME VE DEVRALMALAR.

Sermaye Piyasası Kanunu tasarrufların özellikle de küçük tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek Sermaye Piyasası Kanunu'nun konusunu oluşturmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu da sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını sağlamak amacıyla kanunun kendisine verdiği görev ve yetkileri kullanmaktadır. Bu çerçevede, Sermaye Piyasası Kurulu, halka açık anonim şirketlerin ve bunların sermaye piyasasında satışa sundukları sermaye piyasası araçlarının kaydını tutmakta ve denetlemektedir. Sermaye Piyasası Kurulu'nun halka açık anonim şirketleri denetleme amacı, bu şirketlerin sermaye piyasasına sundukları menkul kıymetleri satın alan tasarrufçuları korumaktır. Sermaye piyasası araçları halka arz yoluyla satılabileceği gibi halka arz edilmeden de satılabilir. Bu nedenle halka arz edilmeyen sermaye piyasası araçlarının kaydı tutulmaz.

Bu çerçevede, halka açık bir anonim şirketin hisselerinin sermaye piyasası aracılığı ile satın alınması, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un "Bileşme ve Devralmalar" başlıklı 7. maddesi kapsamına girebilecektir.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun 9 Mart 1994 tarih ve 21872 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri.IV, 8 No'lu tebliğinde halka açık anonim ortaklıkların genel kurullarında vekaleten oy kullanılmasına ve çağrı yoluyla vekalet veya hisse senedi toplanmasına ilişkin esaslar düzenlenmektedir. Bu esaslar çerçevesinde de, Rekabet Kanunu'nun 7. maddesi kapsamına giren bir birleşme veya devralma işlemi gerçekleştirilebilir.

Çağrı yoluyla hisse senedi toplanması ortaklık paylarının devralınması sonucunu doğurmakta beraber, vekaleten oy kullanmak için vekalet toplanması işlemi ise yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçların devralınması sonucunu doğuracaktır.

4.5.3. ÖZELLEŞTİRME KANUNU AÇISINDAN BİRLEŞME VE DEVRALMALAR

Ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlama amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak, 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu ile;

- a. İktisadi devlet teşekküllerinin, bunların müessese, bağlı ortaklık, işletmeler, işletme birimleri ile varlıklarının ve iştiraklerindeki kamu paylarının,

¹³³ KILIÇ, Yalın, Rekabet Politikası Açısından Birleşme ve Devralmalar, DPT Uzmanlık Tezleri, No:2509,

- b. Kamu iktisadi teşebbüsleri statüsü dışında kalmakla sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası devlete ve/veya diğer kamu tüzel
- c. kişiliklerine ait olan ticari amaçlı kuruluşlardaki kamu payları ile, bu kuruluşlara ait müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ve varlıklarının, iştiraklerindeki kamu paylarının,
- d. Devletin diğer iştiraklerindeki kamu payları ile Hazine'ye ait payların,
- e. Genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermaye kuruluşlarının ve kamu iktisadi teşebbüslerinden kamu iktisadi kuruluşlarının gördükleri kamu hizmetleri ile doğrudan doğruya ilgili olmayan varlıklarının ve iştiraklerindeki paylarının,
- f. Belediye ve il özel idarelerine ait ticari amaçlı kuruluşlar ile pay oranlarına bakılmaksızın her türlü iştiraklerindeki paylarının,
- g. Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların, mal ve hizmet üretim birimleri ve varlıkları (baraj, gölet, otoyol, yataklı tedavi kurumları, limanlar ve benzeri diğer mal ve hizmet üretim birimleriyle kamu iktisadi kuruluşlarının, temel kuruluş amaçlarına uygun mal ve hizmet üretim birimlerinin işletilmesi haklarının,

özelleştirilmelerine ilişkin esaslar düzenlenmektedir.

Özelleştirme programına alınan kuruluşlar, aşağıda yer alan özelleştirme yöntemlerinden birinin veya birkaçının birlikte uygulanması suretiyle özelleştirilmektedir.

- a. **Satış:** Kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleriyle, varlıklarının mülkiyetinin kısmen veya tamamen bedel karşılığı devredilmesi ya da bu kuruluşların hisselerinin tamamının veya bir kısmının kuruluşların içinde bulundukları şartlar da dikkate alınarak yurt içi ve dışında halka arz, gerçek ve/veya tüzel kişilere blok satış, gecikmeli halka arzı içeren blok satış, çalışanlara satış, borsada normal

ve/veya özel emir ile satış, menkul kıymetler yatırım fonları ve/veya menkul kıymetler yatırım ortaklıklarına satış veya bunların birlikte uygulanması yoluyla bedel karşılığı devredilmesidir.

b. **Kiralama:** Kuruluşların aktiflerindeki varlıklarının kısmen veya tamamen bedel karşılığında ve belli bir süre için kullanma hakkının verilmesidir.

c. **İşletme hakkının verilmesi:** Kuruluşların bir bütün olarak veya aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimlerinin mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla bedel karşılığında belli süre ve şartlarla işletilmesi hakkının verilmesidir.

d. **Mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi:** Kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklarının, mülkiyeti ilgili kuruluşa ait olmak kaydıyla, Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen şekil ve şartlar dahilinde, malike ait kullanma hakkına ilişkin bazı tasarruflara rıza gösterilmesine veya malikin mülkiyete bağlı haklarını kullanmasından vazgeçmesi sonucunu doğurmasına ilişkin hakların tesisidir.

e. **Gelir Ortaklığı modeli ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar:** Kuruluşların özellikleri ve yapıları da dikkate alınarak yukarıda belirtilen özelleştirme yöntemleri dışında kalan ve genel hükümler ile özel kanunlarda belirtilen diğer yöntemlerdir.

İşin gereğine göre yukarıda belirtilen özelleştirme yöntemlerinden hangilerinin uygulanacağına Özelleştirme Yüksek Kurulu'nca karar verilmektedir.

Kanun'un 16. maddesi, özelleştirme uygulamalarının tekeli piyasalar oluşturmasını engelleyecek hükümler ihtiva etmektedir. Maddenin son fıkrasında, rekabeti önemli ölçüde azaltacak veya bunu sağlayacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem, faaliyet ve fiiller hakkında kuvvetli emarelerin varlığı halinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından gerekli tedbirlerin alınacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca, özelleştirme uygulamalarında rekabeti sağlamaya yönelik olan 16. maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nca onaylanacak yönetmeliklerle belirleneceği belirtilmektedir.

4.5.4. REKABETİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'A GÖRE BİRLEŞME VE DEVRALMALAR

Rekabet Kanunu'nun 7. maddesinin birinci fıkrası rekabetin ortadan kalkmasına neden olacak birleşme ve devirlerin hukuka aykırı ve yasak olduğunu vurgularken, son fıkrası da, bazı birleşme ve devralmaların Rekabet Kurulu'na bildirilmesi gerektiği ve Rekabet Kurulu'na bildirilmesi zorunlu olan birleşme ve devralmaların tebliğlerle ilan edileceğini belirtmektedir.

Kanunun 10. maddesine göre Kurul, birleşme ve devralma anlaşmalarının kendisine bildirildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde yapacağı ön inceleme sonunda, ya birleşme ve devralma işlemine izin vermek ya da işlemi incelemeye almaya karar vererek nihai karara kadar işlemin askıda olduğunu ve uygulamaya sokulamayacağını ilgililere tebliğ etmek zorundadır. Teşebbüslerin belirsizlik durumunda zarara uğramalarını önlemek amacıyla, Kurul'un süresinde tebliğ yapmaması durumunda söz konusu birleşme veya devralma anlaşmasının bildirim tarihinden itibaren 30 gün içinde hukuki geçerlilik kazanacağı belirtilmektedir.

Bildirilmesi zorunlu olan birleşme ve devralma işleminin Kurul'a bildirilmemiş olduğu ve Kurul'un herhangi bir şekilde işlemde haberdar olduğu hallerde, Kurul birleşme veya devralmayı kendiliğinden incelemeye alacaktır. Kurul, inceleme sonucunda birleşme veya devralmanın yasaklanan işlemlerden olmadığı sonucuna varırsa, izin verecektir. Ancak, ilgililerin bildirimde bulunmamaları nedeniyle 16/c maddesi gereğince elli milyon TL para cezası uygulanacaktır.

Kurul, inceleme sonucunda birleşme veya devralmanın 7. maddenin son fıkrasına göre yasaklanan işlemlerden olduğu sonucuna varırsa, elli milyon TL para cezası ile birlikte;

- a. Birleşme ve ya devralma işleminin sona erdirilmesine,
- b. Hukuka aykırı olarak gerçekleştirilmiş tüm fiili durumların ortadan kaldırılmasına,

c. Ele geçirilen her türlü payın veya mal varlığının, şartları ve süresi Kurul tarafından belirlenecek şekilde, mümkün olması durumunda eski maliklerine iadesine, bu mümkün olmadığı takdirde üçüncü kişilere temlikine ve devrine,

d. Bunların eski malik veya üçüncü kişilere temlik edilmesine kadar geçen süre içinde devralan kişilerin devralınan teşebbüslerin yönetimine hiçbir şekilde katılamayacağına ve gerekli gördüğü diğer tedbirlere karar verecektir.¹³⁴

4.5.5 BİRLEŞME SÖZLEŞMESİ

Devralma suretiyle birleşmelerde, birleşme sözleşmesinin şekli konusunda kanun herhangi bir hüküm ihtiva etmemektedir. Yeni kuruluşlarda TTK 452. maddesinde açıklık vardır. Bu maddeye göre birleşme sözleşmesinin yazılı şekilde olması ve imzaların noterce tasdik edilmesi gerekir. Devralma suretiyle birleşmelerde birleşme sözleşmesi konusunda hüküm olmaması uygulamada tartışmalara yol açmaktadır. Acaba bu tür sözleşmelerin geçerliliği için herhangi bir şekle uyulması gerekmekte midir? Hukukçular bu konuda farklı görüşlere sahiptir. Bir görüşe göre; birleşme sözleşmesi ancak genel kurullarda kabul edildikten sonra sonuç doğuracağına göre ve birleşme sözleşmesi şirket ana sözleşmelerini değiştireceğinden, aynen ana sözleşme gibi noterden onanması halinde hukuken geçerli olacaktır. Bir başka görüşe göre ise, kanun koyucunun yeni kuruluş suretiyle birleşme sözleşmeleri için öngördüğü şartı geliştirilerek devralma suretiyle birleşmelerde de aramak gerekmektedir.

Bir diğer görüş ise devralmada resmi şekil gereksizdir ancak yazılı şekil şartı aranmalıdır. Uygulamada tereddütlere neden olan bu durum, banka birleşmeleri söz konusu olduğunda gündeme gelmemektedir. Zira, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun çıkarmış olduğu "Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkındaki Yönetmelik" ile mesele açık olarak düzenlenmiştir. Buna göre, devir ve birleşme sözleşmelerinin imzalarının noter tarafından tasdik edilmiş olması zorunluluğu yoktur.¹³⁵

¹³⁴ KILIÇ, Yalın, *Rekabet Politikası Açısından Birleşme ve Devralmalar*, DPT Uzmanlık Tezleri, No:2509, Haziran 2000, ss. 69-74

¹³⁵ ANAYAROĞLU, Meltem, "Devir ve Birleşmeler", *İç Denetim Dergisi*, Kış 2002, s. 33

4.6 BANKA BİRLEŞMELERİ VE SATIN ALMA ÖRNEKLERİ

ABD’de banka birleşmelerinin ve satın almalarının sayısı 1980’li yılların ilk yarısından itibaren artmıştır. Avrupa Birliği’nde ise, bu konudaki eğilim 1980’lerin sonundan itibaren yaygınlaşmaya başlamış ve Tek Pazar’a giriş hazırlığı ile 1990’larda hız kazandığı gözlenmiştir.

Avrupa Birliği’nde 1988-1992 yılları arasında toplam 422 tane yatay banka birleşmesi olmuştur. Bölgelerarası banka birleşmelerinin sayısı ise 70’tir.Tablo 1’den de görülebileceği gibi, Almanya ve İtalya yatay banka birleşmelerinin yoğun olduğu ülkelerdir. 1988-1992 döneminde bu iki ülkenin de birleşme mevzuatının değişmesi birleşmelerin sayısını arttırıcı bir etken olmuştur.¹³⁶

TABLO.23 1988-1992 DÖNEMİNDE AB’DE MEYDANA GELEN YATAY BANKA BİRLEŞMELERİNİN SAYISI

Ülkeler	Çoğunluk edinme	Satın alma	Birleşme	Toplam
Belçika	4	5	2	11
İngiltere	9	14	1	24
Fransa	16	2	1	19
Almanya	12	70	11	93
İtalya	25	79	24	128
Hollanda	3	5	7	15

Kaynak : PALOMBO, Luizet, Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları“ ,

TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Mart 1997

Tablo 24 ve 25 incelendiğinde bölgelerarası birleşmelerin Fransız bankaları için daha yoğun olduğu ve birleşmelerin çoğunun 1993 yılında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun nedeni, 1992 etkisi ve AB’deki tek pazar oluşmasına yönelik ülkeler arası entegrasyondur.

¹³⁶ PALOMBO, Luizet, A.g.e, s.6

TABLO. 24 1988-1992 DÖNEMİNDE AB'DE MEYDANA GELEN BÖLGELERARASI BANKA BİRLEŞMELERİNİN SAYISI

Hedef Ülke	Satın Alınan Banka Sayısı
Belçika	10
İngiltere	4
Fransa	20
Almanya	9
İtalya	5
Hollanda	3

**Kaynak : PALOMBO, Luizet, Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları“ ,
TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Mart 1997**

TABLO.25 YATAY BİRLEŞMELER TALİMATI'NIN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNDEN SONRA(1992) İZİN VERİLEN BELLİ BAŞLI AB BANKA BİRLEŞMELERİ VE SATIN ALMALARI

Taraflar	Tarih
Crédit Lyonnais/BGF Bank	11.01.1993
Deutche Bank/Banco de Madrid	28.05.1993
Commerzbank/CCR	09.08.1993
BAI/Banca Popolare di Lecco	20.12.1993
GeneraleBank/CR Nederland Bank	25.09.1995
BHF Bank/Credit Commercial de France	02.05.1996
Credit Agricole/Banque Indosuez	10.07.1996

**Kaynak : PALOMBO, Luizet, Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları ,
TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Mart 1997**

4.6.1 TÜRKİYE'DE BANKA BİRLEŞMELERİ

Türkiye'de bugüne kadar gerçekleştirilen banka birleşmelerinin hemen hepsi zorunlu banka birleşmeleri şeklindedir. Bunun dışında, ülkemizde bankacılık alanında son yıllarda yüksek oranda el değiştirmeler, özelleştirmeler ve yeni ortaklıklar meydana gelmiştir.

4.6.1.1 1980 – 1995 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN BANKA BİRLEŞMELERİ

Cumhuriyet döneminde, 1970'lere kadar toplam banka birleşmesi yaşanmıştır. 1933 yılında Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası tüm aktif ve pasifi ile Sümerbank'a devredilmiştir. Üsküdar Bnkası ise aynı yılda Türk Ticaret Bankası içinde eritilmiştir. 1930'larda Türkiye'de yaşanan bu birleşmelerin sebebi, tüm dünyada yaşanan ekonomik bunalımdır. Aynı durum 1958 istikrar programından sonra başlayan bunalımla 1960'lı yıllarda da yaşanmıştır. 1959 yılında Muha Bank ve Tümsu Bank'ın Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası'na devri gerçekleştirilmiştir. Mali yapıları zayıf olan Türk Ekspres Bankası ve Buğday Bankası 1962 yılında Anadolu Bankası adı altında birleştirilmişlerdir. 1963 yılında yaşanan bir başka önemli birleşme de Ankara, İzmir ve İstanbul Halk Sandıkları'nın Halk Bankası'na devridir.

1970'li yılların ortalarında ise firmalar büyük bir finansman yetersizliği içine girmişler ve enflasyonist baskılar borçlanma maliyetlerini artırmıştır. Dolayısıyla büyük şirketler ya bir bankanın yönetim ve denetiminde söz sahibi olacak kadar bir hisse sahibi olma yoluna gitmişler ya da yerel bankaları satın almışlardır.

1980 sonrasında ise yaşanan ekonomik krizlere paralel olarak zor durumdaki bankalar birleştirilmişlerdir. 1983 yılında İstanbul Bankası, Hisarbank ve Odibank TC Ziraat Bankası ile birleştirilirken, 1984 yılında İstanbul Emniyet Sandığı TC Ziraat Bankası ile, 1988 yılında Anadolu Bankası Emlak Kredi Bankası ile, 1989 yılında TC Turizm Bankası Türkiye Kalkınma Bankası ile, 1992 yılında Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Halk Bankası ile ve 1992 yılında Denizcilik Bankası Türkiye Emlak Bankası ile birleştirilmişlerdir.¹³⁷

¹³⁷ SÜMER, Handan, "Türkiye'de Banka Birleşmeleri", Uzman Gözüyle Bankacılık, 2 Aylık Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 28-29, Eylül – Aralık 1999, Kardelen Ofset, Ankara, ss. 28-29

4.6.2 DÜNYADA BANKA BİRLEŞMELERİ

4.6.2.1 CREDIT AGRICOLE- BANQUE INDOSUEZ BİRLEŞMESİ

1996 yılının Temmuz ayında, dünyanın onuncu en büyük bankası olan Crédit Agricole ile Banque Indosuez birleşmesi, banka birleşmelerinin nedenlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için açıklayıcı bir örnektir.

1990 yılında yönetim değişikliği geçiren Banque Indosuez'in yeni yönetiminin stratejisi, bankanın müşteri portföyünü arttırmak ve kar artışı elde edebilmek için sermaye piyasasına yönelmek olmuştur. Bu strateji 1992'nin sonuna dek başarıyla yürütülmüştür. Ancak, 1993'te yönetimin üst kademelerinde oluşan bazı istifalar ve sonrasında yönetime gelen yeni yöneticilerin yönetim hataları (mismanagement) bankanın karlılığını ve genel performansını olumsuz yönde etkilemiştir. Sonuçta Banque Indosuez, büyük bankalar için iyi bir hedef haline gelmiştir. Fransa'nın ve dünyanın en büyük bankalarından olan Crédit Agricole da bu bankayı alarak ölçek genişletip, Banque Indosuez'in yaygın müşteri portföyünü kendi müşteri portföyü ile birleştirerek karlılığını arttırmayı amaçlamıştır. Aynı şekilde Banque Indosuez için de sermayesi ve karlılığı yeterli olan büyük bir bankayla birleşmenin, karlılığı artırıcı bir etken olabileceği düşünülmüştür. Böylelikle 1996 yılının Temmuz ayında iki banka birleşmiştir. Ortak hedeflerinin ilk adımı, Bank Indosuez'in Avrupa ve ABD sermaye piyasalarına girişinden sonra Asya-Pasifik bölgelerine açılması olarak belirlenmiştir.

Credit Agricole ve Banque Indosuez birleşmesinin iki bankanın performansını geliştirici ne gibi etkileri olacağını izlemek henüz mümkün değildir. İş kanunları ve sendikalar dikkate alındığında, Fransa'da iki bankanın da maliyet azaltmak için personel çıkarması zordur. Bu yüzden de ölçek ekonomisine ulaşmaları kolay olmayacak ve zaman alacaktır.

Ancak konuya birleşme ve rekabet yasaları yönünden bakıldığında, ortaya ilginç bir tablo çıkmaktadır. Toplam aktifleri dikkate alındığında, söz konusu iki bankanın birleşmesi sektörde yoğunluk yaratıp, sektördeki hizmet fiyatlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Rekabeti engelleyici bir durumun bildirilmemesi nedeniyle AB rekabet yasaları da devreye girmemiştir.¹³⁸

¹³⁸ PALOMBO, Luiziet, A.g.e, s.8

SONUÇ

Bankacılıkta yeniden yapılanma, sistemin etkin bir biçimde denetim ve gözetiminin sağlanması, sistemde meydana gelebilecek bir bozukluğa anında müdahale edilebilmesi yoluyla sistemin tekrar güçlendirilmesi amacıyla yapılan düzeltme faaliyetleridir. Bu faaliyetler ana hatlarıyla, bankacılık sistemine güvenin yeniden sağlanması, devlet müdahalesi için yasal bir sürecin oluşturulması, bankaların iflası halinde müdahale mekanizmasının oluşturulması, bankacılıkta yeniden yapılanma(borç yeniden yapılanması, kurumsal yeniden yapılanma)dan oluşur.

Türkiye’de de şu an uygulanmakta olan yeniden yapılandırma programı, bu ana hatlara uygun olarak devam ettirilmektedir. Şu ana kadar, sermaye yeterliliği, muhasebe standartları, risk yönetimi gibi konularda ilerlemeler sağlanmış, Avrupa Birliği standartlarına yaklaşılmıştır. Fakat daha yapılması gereken çok şey vardır ve yapılabilmesi için de mevcut kararlılığın sürdürülmesi gerekmektedir. Bankacılıkta yeniden yapılanma, kesin sonuç alınabilen bir konu olmamakla birlikte, hızlı hareket ve kararlılıkla istenen sonucun alınma şansı oldukça artar.

Banka birleşmeleri ise, sistemik bazda değil de, bireysel bazda iyileştirme faaliyetleridir. Amaç rekabet edebilme kapasitesini en üst noktaya çıkarmak, daha düşük maliyetle daha hızlı, daha çeşitli ve daha kaliteli hizmet verebilmektir. 1980’lerde Amerika’da başlayan bu akım daha sonra Avrupa’da da görülmeye başlanmış ve bugün itibarıyla oldukça yaygınlaşmıştır. Ülkemizde bankalar birleşmelere fazla sıcak bakmamakta, genelde banka birleşmeler TMSF bünyesindeki bankalar arasında görülmektedir. Bu durum Türk Bankacılık Sistemi’nin rekabet gücünü sınırlamakta ve ileride yabancı bankalarla girilmesi muhtemel rekabette Türk Bankaları’nı bir adım geriye itmektedir.

Son yıllarda yapılan çalışmalarla banka birleşmeleri özendirilmeye çalışılmış, birleşmelerin sayısının artması için gerekli faaliyetlere girişilmiştir.

EKLER

EK1

09.12.1999 Tarihli Niyet Mektubu

Bankacılık Sisteminin Güçlendirilmesi ve Bankacılık Düzenlemeleri

52. Bu alandaki tedbirler faiz oranlarını düşürmeyi ve ekonomik verimliliği artırmayı amaçlayan programımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Hükümetimiz iktidara geldikten sonra bu alanda ilk önemli adımlar atılmıştır. Haziran 1999'da Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile halen Hazine Müsteşarlığı ile Merkez Bankası tarafından paylaşılan düzenleme, denetim ve gözetim yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'na devredilmiştir. Eylül ayı sonu itibariyle ticari bankaların yabancı para net genel pozisyon sınırı sermayenin %20'sine indirilmiştir. Ancak yeni Bankalar Kanununun yetersiz olduğu bazı noktalar mevcuttur ve bankacılık gözetim çerçevesini daha sağlam bir temel üzerine yerleştirmek için bir takım acil değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

53. Bankalar Kanunu, BDDK'nın faaliyetlerindeki bağımsızlığını ve şeffaflığı artırmak, temel ihtiyati düzenlemeleri güçlendirmek ve sorunlu bankalarla ilgili alınacak tedbirler ile bunların yeniden yapılandırılmaları için gerekli tüm araçları sağlamak amacıyla değiştirilecektir. Bakanlar Kurulu, BDDK üyelerinin atanması hariç, düzenleme, denetim ve gözetim alanındaki tüm kararların dışında bırakılarak, BDDK tam anlamıyla özerk hale getirilecektir. Özellikle bankalara lisans vermek ve bunları kaldırmak ve karşılık düzenlemelerini onaylamak yetkileri BDDK'nda olacaktır. Kanun, Kurul üyesi olarak aktif profesyoneller bulunmasını güçleştiren, Kurul üyelerinin görevlerinden ayrıldıktan sonra üç yıl süreyle bankacılık sektöründe kıdemli yönetici olarak çalışmasını yasaklayan maddeyi de kaldırmak üzere değiştirilecektir. Kurul üyeleri 2000 yılı Mart ayı sonuna kadar belirlenecek olup (yapısal performans kriteri (structural performance criterion)) BDDK'nın 2000 Ağustos'u sonuna kadar tümüyle faaliyete geçmesi beklenmektedir (yapısal performans kriteri(structural performance criterion)).

54. Bankalar Kanunu, bankaların ortaklarına ve müşterilerine doğrudan veya dolaylı olarak verecekleri kredilere ilişkin standartları güçlendirecek şekilde değiştirilecektir. Dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunanlara verilebilecek toplam kredilere ilişkin sınır özkaynakların %75'i seviyesinden 1 Temmuz 2000'e kadar %70 seviyesine inecek ve daha sonra bu oran %25'e ulaşana kadar her altı ayda bir %5 puan azalacaktır. Kanunda yapılan budgeşikliklere ek olarak, Kurul (Kurul atanıncaya kadar Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı) Aralık ayında kredi karşılıklarına ilişkin yeni, daha sıkı ve 1 Ocak 2000'den itibaren mevcut kredilerin yenilenmesi dahil tüm yeni kredilere uygulanacak uluslararası standartlarla uyumlu düzenlemeler çıkaracak, sermaye yeterliliği ve açık döviz pozisyonu oranlarının konsolide bazda uygulanmasını teminen yeni düzenlemeler yapacaktır. Karşılıkların vergiden düşülmesine izin verecek şekilde vergi düzenlemelerinde değişiklik yapılacaktır. Bu tedbirin uygulaması programın ikinci gözden geçirilmesi çerçevesinde tartışılacaktır. Sermaye yeterlilik oranları gereken asgari seviyenin altında olan bankaların, sermaye pozisyonlarını güçlendirmek için bir takvime bağlı program sunmaları ve bu programa uymaları zorunlu tutulacaktır. Üzerinde mutabakata varılan güçlendirici tedbirlerin yanısıra bu kuralların ve buna benzer ihtiyati düzenlemelerin sıkı ve yeknesak biçimde uygulanmasına yönelik olarak 2000 yılında başlamak üzere Kurul (Kurul kuruluncaya kadar Hazine), sözkonusu tedbirlere ve bankaların bu tedbirlere uyumu/uyumsuzluğu hususunda üçer aylık dönemler itibariyle rapor hazırlayacaktır.

55. Solvabilitesini yitirmiş bir bankaya el konulması bankaların davranışları bakımından önemli bir piyasa disiplini getirecek, BDDK'nın bu durumdaki bankalara gecikmeksizin müdahale etmesi hem mevduat sahiplerinin hem de bankanın diğer alacaklılarının haklarının korunmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, Bankalar Kanunu solvabilitesini yitirmiş tüm bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından devralınmasını zorunlu kılacak şekilde değiştirilecektir. Yapılacak yeni değişiklikler, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na sorunlu bir bankayı yeniden yapılandırıp tamamıyla veya bir bölümünü satmak veya kalan kısmını yürürlükteki kanunlar çerçevesinde tasfiye etmek konusunda yetki ve sorumluluk verecektir.

56. TMSF'nun, sahibi bulunduğu bankalar hariç, bankalara kredi açmasına veya likidite desteği sağlamasına izin verilmeyecektir.

57. Bankalar Kanunu'nda paragraf 53-56'ya uyumlu değişikliklerin Meclis'te onaylanması ile paragraf 54'te bahsedilen ihtiyati düzenlemeler alanında alınacak tedbirler IMF İcra Kurulu'nun Stand-by talebini görüşmesi için ön koşul olacaktır.

58. Yukarıda bahsedilen tedbirler halkın bankacılık sistemine olan güvenini artıracak ve bu bankaların sürekli borçlanmalarıyla (ve aşırı yüksek mevduat faizleri nedeniyle) faiz oranları üzerinde ortaya çıkan bozucu nitelikteki yukarıya doğru baskıyı ortadan kaldıracaktır. Ancak devlet bankaları da sistemdeki bu sorunların başka bir önemli kaynağıdır. Ziraat ve Halk Bankasının uzun süreden beri devam eden sorunlarına, bu bankaların durumlarını kuvvetlendirecek bir şekilde çözüm getirilecek ve bunların nihai özelleştirme amacına paralel olarak piyasa kuralları çerçevesinde faaliyet gösterebilmeleri yönünde önlemler alınacaktır. Bu doğrultuda 2000 yılı içinde başlamak üzere belirli bir tarihe bağlı kademeli bir şekilde stratejik kurumsal planlar geliştirilecek, bu bankaların faaliyetleri yeniden yapılandırılacak ve finansal ve sermaye yapılandırılmaları tamamlanacaktır. Geçiş periyodunda, bu bankaların nakit yönetimini iyileştirirken faaliyetleri üzerine de finansal disiplin getirmek için 2000 yılı bütçesine sübvansiyonlu kredilerden doğan zararlarını karşılamak amacıyla nakit transferleri konulmuştur. Ayrıca, 1999'da olduğu gibi 1999 sonu itibari ile ödenmemiş görev zararlarının %15'i TÜFE'ye bağlı olarak faiz geliri getiren ve daha sonra nakit olarak ödenecek olan menkul kıymetlere çevrilecektir. 1999 sonu itibariyle, menkul kıymete çevrilen kısmı hariç ödenmemiş görev zararı stoğunun getirisi her üç ayda bir aylık Hazine bonusu faiz oranları ortalaması artı Ziraat Bankası için % 35, Halk Bankası için ise % 21'lik farka (spread) bağlı olarak hesaplanacaktır. Bu fark bankaların devlete parasız olarak sağlamakta oldukları hizmetin bedeli olarak görülecek ve gelecekte bu hizmetler daha uygun şekilde fiyatlandırılacaktır. Devlet bankalarının yöneticilerinin sıkı bütçe kısıtlaması koşulları altında bu bankaların karlılığını korumaları beklenmektedir.

59. Bankacılık sektörünü güçlendirme stratejimizin başarısı bir ölçüde kamuoyunun bu çabayı doğru anlamasına bağlıdır. Bu alandaki tedbir ve politikalarımızın tüm yönlerini kamuoyuna duyurma niyetindeyiz.

60. Gelecek yıl bankacılık sisteminin düzenlemesi ile gözetim ve denetimi hususlarında ek önemli adımlar atacağız. (i) ihtiyati raporlama ve finansal bilgilerin açıklanmasına yönelik muhasebe standartları, (ii) piyasa riskini de içeren sermaye yeterliliği, (iii) iyileştirilmiş dahili risk yönetimi prosedürleri alanlarında uluslararası standartlara paralel yeni düzenlemeler getirilecektir. Bu değişiklikler, bankaların varlık değerlemelerinin daha iyi yapılmasına, daha anlamlı mali tabloların ortaya çıkmasına olanak sağlayacak, daha gerçekçi varlık değerlemesine bağlı olarak bankalara karşı düzeltici tedbirlerin zamanında alınmasını kolaylaştıracak ve bankaların kredi verme politikalarına gerekli disiplini getirecektir.

61. Özellikle, 2000 yılı Nisan ayı sonuna kadar muhasebe kurallarını, konsolide muhasebeleştirme ve menkul kıymetlerin uygun olarak değerlemesinin yapılmasını sağlayacak şekilde değiştireceğiz. (İkinci gözden geçirmenin tamamlanması için yapısal kriter(structural benchmark)). Aynı zamanda 2000 yılı Haziran ayı sonuna kadar paragraf 54'te bahsedilen sermaye yeterliliği ve yabancı para açık pozisyon limitlerine ilişkin kuralları tamamıyla uygulamaya geçirmeye niyetliyiz (yapısal performans kriteri (structural performance criterion)). Ek olarak, sözkonusu düzenlemelere 2000 yılı Haziran ayı sonuna kadar en sıkı şekilde uyulmasını temin etmek üzere, belirlenen sınırların üzerinde döviz pozisyonu tutulması (%100 münzam karşılık zorunluluğu) halinde uygulanacak cezaları hayata geçireceğiz (performans kriteri(performance criterion)). Dolaylı kredi limitlerine uyulmaması halinde mevcut cezaların uygulanmasına devam edilecektir. Son olarak, 2000 yılı Haziran ayı sonuna kadar dahili risk yönetim sistemleri düzenlemelerini yayınlama ve sermaye yeterliliği kurallarını piyasa risklerini dikkate alacak şekildedeki değiştirme niyetindeyiz. (Üçüncü gözden geçirmenin tamamlanabilmesi için yapısal kriter(structural benchmark)).

18.12.2000 TARİHLİ İMF NİYET MEKTUBU

Bankacılık

47. Hükümet bankacılık sektörünü, sektördeki disiplini kuvvetlendirmek ve bankalara olan güveni devam ettirmek amaçlı iki yönlü bir strateji ile güçlendirmek kararlılığındadır. Bu stratejinin kilometre taşları bağımsız Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun kurulması ve Sn. Başbakan'ın, (ikinci bir açıklamaya kadar) Hükümetin mevduat kabul eden yerel bankalardaki mevduat sahiplerini ve bu bankaların diğer kreditorlerini tamamen garanti altına aldığını açıklamasıdır. İzleyen paragrafda: (i) BDDK'nın başladığından bu yana yaptığı faaliyetler, (ii) mevduat sahipleri ve kreditorlere ilişkin garantinin uygulanmasında atılan adımlar, (iii) TMSF tarafından halihazırda devralınmış bankaların çözüme kavuşturulması ve varlıklarının değerlerinin bir kısmının tahsiline ilişkin strateji, (iv) bankacılık sisteminin geri kalanının sıhhatinin korunması için strateji (v) kamu bankalarına yönelik tedbirlere ilişkin bilgi (vi) bankacılık gözetimine ilişkin diğer hususlar, üzerinde odaklanmaktadır.

48. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Haziran 1999'da kabul edilen Bankalar Kanunu ile kendisine verilen tüm sorumlulukları hukuken üstlenmiş ve bir yapısal performans kriterini yerine getirerek 2000 yılının Ağustos ayı sonu itibariyle tamamen faaliyete geçmiştir. Hazine ve Merkez Bankası'ndaki bankacılık gözetim bölümleri kapatılmış, bu birimlerin personeli şimdi BDDK içinde BDDK tarafından yönetilen bir tüzel kişilik haline getirilen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu personeli ile birlikte BDDK'ya transfer edilmiştir. Gereken ek personelin büyük bir kısmı halihazırda işe alınmıştır. TMSF tarafından devralınan bankaların alacaklarının

tahsiliyle görevli bir Varlık Yönetim Birimi (VYB) de kurulmuş olup kendisine devredilen varlıkların etkin yönetimini sağlamak için personel alınmaktadır.

49. BDDK tüm bankaların durumlarını bilançolarının ve gelir tablolarının uzaktan incelenmesi ve bankalarda yerinde denetimler yapılması yoluyla dikkatli bir biçimde izlemektedir. Kredi sınıflandırması ve karşılık ayrılması kuralları önemli oranda güçlendirilmiştir. BDDK, bankacılık sektörünün düzenli bir biçimde güçlendirilmesini sağlamak ve banka başarısızlıklarının devlete ve TMSF'na olan maliyetini asgariye indirmek amacıyla, ve kanunun gerektirdiği gibi, ödeme kabiliyetini (solvabilitesini) yitiren herhangi bir bankaya anında müdahale etmeye kararlıdır. Bunlara uygun olarak, Türkiye'de bir ofisi bulunan yabancı bir banka şubesinin ruhsatı Eylül ayında iptal edilmiş olup, şube şu an tasfiye edilmektedir. Solvabilitesini yitirmiş iki banka daha 27 Ekim tarihi itibarıyla ve bir banka da 6 Aralık tarihinde TMSF tarafından devralınarak, halen TMSF kontrolü altındaki 8 bankaya katılmıştır. Bu üç banka faaliyetlerine devam etmektedirler ve TMSF tarafından risk ağırlıklı varlıkların en az % 8'ine kadar tam anlamıyla yeniden sermayelendirilecektir. Ayrıca, 6 Aralık tarihinde solvabilitesini yitirmiş bir yatırım bankasının lisansı iptal edilmiş olup, söz konusu banka tasfiye edilecektir.

50. Hükümet, 6 Aralık 2000 tarihinde, tüm mevduatların ve diğer kreditorlerin geçici olarak tam güvenceye alındığını ilan etmiştir (banka sahiplerinin mevduatları, suç teşkil eden fiillerle ilgili mevduatlar, bağlı krediler ve ortakların özsermayeleri hariç). Söz konusu garanti, Bankacılık Kanunu'na göre TMSF tarafından yönetilecek olup, mevduat toplayan tüm yerel bankaları kapsamaktadır (yerel bankaların BDDK'ya konsolide hesaplarını sunmak zorunda olduğu yabancı ülkelerdeki şubeleri dahil). Garanti, solvabilitesini yitirmiş (insolvent) veya diğer türlü taahhütlerini yerine getiremeyen bankalara BDDK'nın müdahalesi ile işlerlik kazanacaktır. Buna benzer şekilde, geçtiğimiz yıllar içinde sekiz bankaya müdahale edilmiş ve böylece hem mevduat sahiplerinin, hem de diğer kreditorlerin varlıklarına sürekli şekilde ulaşabilmeleri sağlanmıştır. Garanti için varolan hukuki çerçeveyi anlatmak üzere teknik çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonucu mevduat sahiplerini ve diğer kreditorleri tam güvence altına alan garantinin kapsamı ve içeriği hakkında kamuya bilgi veren bir açıklama yapılacak (yasal yönlerine ve işleyişine ilişkin hususlar da dahil olmak üzere) ve yine bu çalışmalar sonucu garantinin işleyişinin finansmanını

idare edecek yöntemlere ilişkin Hazine ile TMSF arasında bir protokol yapılacaktır. Bu açıklama 15 Ocak 2001'e kadar yapılacaktır (5inci gözden geçirmenin tamamlanması için koşul).

51. TMSF'nin mali ihtiyaçları, Hazine'nin TMSF'na açacağı krediler ile karşılanmaya devam edilecektir. TMSF'na açılan kredilerin faiz oranları, faiz ödeme ve anapara geri ödeme planı, Fon'un, yeterli likit rezerv biriktirme ihtiyacı dahil, finansal ihtiyaçları ile uyumlu olacaktır. TMSF'nin mevduat sahiplerine ve kreditorlere herhangi bir rahatsızlık vermeden müdahale edilen bankaların asgari maliyetle çözüme kavuşturulmasını (tasfiye etmek veya yeniden sermayelendirip satmak) sağlamak için, Hazine'den ihtiyaç oldukça borçlanma yetkisi vardır.

52. BDDK kontrolü altındaki 10 bankanın çözüme kavuşturulması konusuna ilişkin olarak 16 Kasım'da stratejisini ilan etmiştir. BDDK stratejisini belirlerken Temmuz ayında Merkez Bankası'na bu konuda tavsiyede bulunmak üzere tutulan müşavirlerin önerileri de Kurumun bilgisine sunulmuştur. Ekim ayından önce TMSF'nda bulunan sekiz banka için sözkonusu strateji şu adımlardan oluşmaktadır:

TMSF, sahibi olduğu bankaları tam anlamıyla yeniden sermayelendirmek için gerekli, döviz ve TL cinsinden devlet kağıtlarını Hazine'den borç olarak almıştır. Bu amaçla, iki yıl ödemesiz ve geri kalanı sonraki 10 yılda geri ödenecek 6.1 milyar ABD Dolarlık bir kredi 16 Kasım'da sonuçlandırılmıştır.

Bankalar 7 Aralık'ta devlet tahvillerinin transferi suretiyle risk-ağırlıklı varlıklarının en az %8'i kadar yeniden sermayelendirilmiştir. Zararları bu şekilde yaratılan sermaye karşılığında silinecektir.

Banka sahipliği için daha katı uygunluk kriterleri içeren yeni düzenleme BDDK tarafından çıkarılmıştır. Yeni düzenleme, 5 Kasım tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, TMSF'nin elinde bulunan bankaların potansiyel alıcılarının seçilmesini sağlayacaktır.

53. Bu adımları müteakiben, TMSF daha önceden duyurmuş olduğu, kontrolünde bulunan tüm bankaların satışına ilişkin takvimi izleyecektir.

Potansiyel yatırımcıların, bankalar satışa sunulduğunda teklif vermeye ehil olabilmek için BDDK'den tüm koşulların yerine getirildiğine dair teyit almaları gerekmektedir. Yatırımcıların bankalarla ilgilendiklerini gösteren mektuplar TMSF tarafından 15 Aralık'a kadar alınmalıdır. BDDK da potansiyel yatırımcılara onayını 22 Aralık 2000 tarihine kadar bildirecektir.

BDDK tarafınca onaylanan her bir potansiyel alıcıya sözkonusu bankalar hakkında temel bilgiler verilecek olup, bunlardan 15 Ocak 2001 tarihine kadar hangi banka ya da banka kombinasyonunu satın almak üzere ilgilenebileceklerini bildirmeleri istenecektir.

TMSF ön yeterliliği geçmiş potansiyel yatırımcılardan gelecek bilgiler ışığında, sıkı kriterlere bağlı olarak hangi bankaları satışa sunacağını veya diğer durumda çözüme kavuşturacağını 20 Ocak tarihine kadar belirleyecektir (beşinci gözden geçirme için ön koşul). Her durumda, mevduat sahipleri ve kreditorler tam anlamıyla güvence altına alınacaktır. Satışa sunulacak bankalara ilişkin bilgi, 24 Nisan 2001'e kadar tekliflerin verilmesi talebiyle birlikte 20 Şubat 2001'e kadar sağlanacaktır (6. gözden geçirme için ön koşul). Bu dönem boyunca alıcılara bankalar hakkında ayrıntılı bilgiye erişim hakkı verilecektir ("due diligence").

Her paket(ler) için alıcı(lar) 7 Mayıs 2001'den geç olmamak kaydıyla seçilecektir.

54. TMSF tarafından Ekim 2000'de devralınan iki bankanın finansal yeniden yapılandırılması gerçekleştirilecek ve Ocak 2001 sonuna kadar çözümlerine ilişkin detaylı planlar kamuya açıklanacaktır. TMSF'nun sahibi olduğu diğer sekiz bankadakine benzer bir yol izlenecek ancak her aşamada iki aya kadar bir gecikme olabilecektir. 2000 Aralık ayında devralınan bankanın çözümüne ilişkin zaman çizelgesi Ocak 2001 gözden geçirmesi sırasında ele alınacaktır.

55. Yukarıda ifade edilen stratejinin bir parçası olarak, çözüme kavuşturulacak bankaların takipteki alacakları Varlık Yönetim Birimi'ne devredilecektir. Açıklık politikasında uygun olarak ve tahsil miktarlarını azamiye çıkarmak için TMSF,

VYB'nin faaliyetine ilişkin olarak kabul edilen prosedürleri kamuya açıklayacaktır. Açıklama, (i) varlık transferi prosedürleri, (ii) kredilerin geri dönüşünü azamiye çıkaran prosedürler, (iii) VYB'nin performansının izlenmesi ve değerlendirilmesi yöntem ve dayanakları dahil VYB'nin faaliyet prensipleri hakkında bilgi ihtiva edecektir. Bu açıklama VYB'ne kötü varlıkların devrinden önce yapılacaktır.

56. Bankacılık Kanunu'nun öngördüğü üzere, gelecekte müdahale edilebilecek herhangi bir bankanın çözüme kavuşturulması da yukarıdaki paragraflarda tanımlanan prosedüre benzer prosedürleri takip ederek yapılacaktır.

57. Kamu bankalarına ilişkin olarak, Halk Bank'ın ve Ziraat Bankası görev zararları stoğu, bu bankalara ilişkin yeniden yapılandırma planlarında kaydedilen ilerlemeye uygun olarak piyasa faizi taşıyan devlet kağıtlarına dönüştürülecektir. Görev zarar stoğu üzerine 2001'de tahakkuk edecek faiz, Ziraat Bankası için aylık ağırlıklı ortalama Hazine bonusu ve iskontolu tahvil faizi çarpı 1.33 ve Halk Bankası için ise çarpı 1.60 olacaktır. Kamu bankalarının özelleştirilme stratejisi 2000 yılı Kasım ayı içinde kabul edilen kanun temel alınarak ilerletilecektir.

58. Bankacılık camiası ile iç risk yönetim sistemleri ve sermaye yeterlilik koşullarının piyasa riskini yansıtacak şekilde ayarlamasına ilişkin yeni düzenlemeler taslağı üzerinde olan istişare devam etmekte olup, bu istişare sözkonusu düzenlemelerin en başta planlandığı gibi Ağustos ayı sonunda kabul edilmelerini geciktirmiştir. Düzenlemeler, Ocak 2001 sonuna kadar kabul edilecek (yapısal benchmark) ve 1 Ocak 2002'den itibaren geçerli olacaktır.

59. Haziran 1999'da onaylanan Bankalar Kanunu'nun gerektirdiği gibi BDDK, 2001 Ocak ayı sonuna kadar hissedarlara dolaylı kredi verilmesini yeniden tanımlayan bir düzenleme çıkaracaktır (bağlı kredilendirme).

60. Kredi karşılıklarının vergiden düşürülebilmesi konusunda, banka denetim düzenlemeleri gereği bankaların ayırmak zorunda oldukları karşılıkların tümüyle vergiden düşürülmesine izin veren bir vergi düzenlemesi kabul edilecektir. Aynı zamanda, genel karşılıkların vergiden düşürülmesi uygulamadan kaldırılacaktır. Bu

düzenleme 2001 Mart ayı sonuna kadar kabul edilecek ve 1 Nisan 2001'den itibaren uygulanmak üzere geçerli olacaktır (yapısal benchmark).

26.06.2001 TARİHLİ NİYET MEKTUBU

Bankacılık

Bankacılık reformunu planlandığı şekilde ilerletmek için her türlü gayret gösterilecektir:

Kamu bankalarının güçlendirilmesi konusunda olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Negatif net değeri olan üç kamu bankası (T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası ve Emlak Bankası) mevzuatta öngörülen sermaye seviyesine ulaşacak şekilde yeniden sermayelendirilmiştir. Bu bankalar ile Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankaların gecelik pozisyonları Haziran ortası itibariyle ortadan kaldırılmış olup, kamu bankaları ile TMSF bünyesindeki bankaların Merkez Bankası ile olan repo anlaşmaları stoğu Mayıs ayı sonu itibariyle 7 katrilyon TL'nin altına çekilmiştir (her iki konu da sekizinci gözden geçirmenin tamamlanması için koşuldur). Emlak Bankası'nın kapatılmasının (lisansının iptal edilmesinin) kolaylaştırılmasına ve tüm yükümlülükleri ile finansal varlıklarının bir kısmının T.C. Ziraat Bankası ve T. Halk Bankası'na devrine ilişkin bir kanun (aşağıda açıklanmaktadır) TBMM'ce kabul edilmiştir (sekizinci gözden geçirmenin tamamlanmasına ilişkin bir diğer koşul). Ayrıca, kamu bankalarının kar/zarar, likidite ve faiz marjlarını izlemeye yönelik bir raporlama sistemi oluşturulmuştur. Bu sistemden alınan raporlara göre, T.C. Ziraat Bankası ve T. Halk Bankası halihazırda pozitif marjlara ulaşmış durumda olup, şu ana kadar mevduat çekişleri sınırlı kalmıştır. Her bir banka için bağımsız dış denetçiler atanmış bulunmaktadır. Son olarak, kamu bankalarında bazı önemli tedbirlerin uygulamaya konulmasını temin etmeye yönelik bir kanun TBMM'ce kabul edilmiştir. Söz konusu kanun; (i) Emlak Bankası'nın kapatılmasının kolaylaştırılması, (ii) kamu bankalarının operasyonel

yeniden yapılandırılmalarının teşvik edilmesi ve (iii) Hükümetin ileride görev zararı yaratabilecek yetki kullanımının ortadan kaldırılmasına ilişkin hükümler içermektedir. TMSF bünyesindeki bankaların çözüme kavuşturulması hususunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. TMSF bünyesindeki bankalar özkaynak yapılarının düzeltilmesi amacıyla yeniden sermayelendirilmiştir. Halihazırda üç bankanın satış süreci tamamlanmak üzeredir : Demirbank, Bank Ekspres ve ilk geçiş bankası olan Sümerbank. Ulusalbank'ın kapatılması tamamlanmış olup, sözkonusu bankanın varlık ve yükümlülükleri çözüme kavuşturulmak üzere Sümerbank'a devredilmiştir. İktisat Bankası'nın satış süreci, Bankalar Yeminli Murakıpları'nın bankanın finansal durumuna ilişkin değerlendirmeleri tamamlanır tamamlanmaz başlayacaktır. BDDK 15 Haziran 2001 tarihinde kalan dört Fon bankasından üçünün (Etibank, Interbank ve Esbank) ikinci bir geçiş bankası altında (Etibank) birleştirilmesi ve dördüncü bankanın (Türk Ticaret Bankası) 2 Temmuz 2001 tarihinde kapatılması yönündeki kararını ilan etmiştir. Sözkonusu bankaların bir geçiş bankası altında birleştirilmesi ya da tasfiyesine gidilmesi sekizinci gözden geçirmenin tamamlanması için bir koşuldur. Özel bankaların sermaye yapıları güçlendirilmektedir. BDDK toplam sayısı 27 olan tüm yerli özel mevduat bankalarının finansal durumlarını incelemiş olup, finansal durumunun zayıf ya da sermaye yapısının yetersiz olduğu belirlenen tüm bankalarla taahhüt mektupları imzalanacaktır (sekizinci gözden geçirmenin tamamlanması için bir koşul). Sözkonusu taahhüt mektuplarıyla, bahse konu bankaların yönetimlerinin, belirli bir takvim dahilinde bankalarının mali durumunu güçlendirmek ve sermaye düzeyinin yeterli seviyeye ulaşmasını temin etmek üzere adımlar atmayı taahhüt etmeleri zorunlu kılınacaktır. Sözkonusu bankaların yeniden sermayelendirilmesi yönündeki ilk adımlar ivedilikle atılacak olup, 2001 yılı Haziran ayı sonuna kadar bir miktar sermaye artışı sağlanmış olacaktır. Sözkonusu bankaların sermayelendirilmesi süreci tüm bankaların bütün ihtiyati düzenlemelere tam olarak uymalarının gerekeceği 2001 yılı sonuna kadar devam edecektir. BDDK taahhüt mektubuna tam anlamıyla uymayan tüm bankalara, Bankalar Kanunu'nda tanımlanan yaptırımları ivedilikle uygulayacaktır. Sözkonusu yaptırımlar, daha az ciddi ihlallerde banka yöneticilerinin ve yönetim kurulu üyelerinin değiştirilmesinden, daha ciddi ihlallerde bankaya müdahale edilmesine kadar, farklı derecelerde olabilmektedir. Taahhüt mektuplarına gösterilecek uyumun değerlendirilmesi, müteakip program gözden geçirmelerinin odak noktası olacaktır.

Merkez Bankası, her bir banka tarafından uygulanan mevduat faiz oranlarına ilişkin haftalık veri sağlamak üzere yoğunlaştırılmış bir gözetim sistemini Mayıs ayında hayata geçirmiştir. Sözkonusu veriler, bankalararası işlemlere ilişkin her bir bankaya ait günlük veriler ile birleştirildiğinde, likidite sıkışıklıklarına ilişkin erken uyarı sağlamakta ve sorunlu bankalara gecikilmeden müdahale edilmesine imkan tanımaktadır.

Son yasal değişiklikler ve yeni atanan profesyonel BDDK Kurulu bankacılık reformlarının uygulanmasının güçlendirilmesine yardımcı olacaktır. 28 Mayıs 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankalar Kanunu değişiklikleri: (i) BDDK çalışanlarına görevlerini ifa ederken uğrayabilecekleri kovuşturmalardan muafiyet; (ii) spesifik kredi karşılıklarının vergiden düşülebilmeye imkan; (iii) AB standartları ile uyumlu bir bağlı kredilendirme düzenlemesinin 28 Haziran 2001'e kadar yayımlanması (yapısal kriter) ve (iv) TMSF Tahsilat Birimi'ne kredi tahsillerinde ek yetkiler sağlamıştır. Ayrıca, Tahsilat Birimi'ne gerekli tüm elemanların alınması ve kredi tahsili için faaliyet ilkeleri hazırlanması süreci devam etmektedir. Ek olarak, Sümerbank'ın 75 milyar TL'nin üzerindeki tüm geri dönmeyen kredileri (yaklaşık 1.200 kredi dosyası) Temmuz ayı sonuna kadar Tahsilat Birimi'ne devredilecektir. Son olarak, mali sektör de dahil olmak üzere, birleşmelerin önündeki kalan vergi engellerini ortadan kaldıracak bir kanun TBMM tarafından kabul edilmiştir.

EK.2 31.12.2000 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	16.393.327	4.324.938	12.695.067	441.094	261.305	72.555	1.303	36.576
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	10.737.800	1.446.868	8.719.827	315.901	145.545	4.646	807	15.025
3	Türkiye İş Bankası A.Ş.	7.795.142	2.916.736	4.657.156	1.383.961	558.964	255.563	851	16.133
4	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	7.508.677	2.944.605	4.613.757	1.407.553	501.563	256.146	425	10.326
5	Akbank T.A.Ş.	7.357.978	2.630.090	4.375.895	738.505	500.000	343.606	596	8.244
6	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	6.609.701	2.511.772	3.437.096	612.413	260.000	205.287	266	4.728
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	4.889.961	2.306.481	3.493.974	331.321	220.000	50.161	319	8.590
8	Pamukbank T.A.Ş.	4.672.904	2.761.279	3.137.439	737.672	170.000	171.183	197	5.784
9	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	3.684.148	1.143.195	2.697.393	-114.413	70.000	-304.754	405	10.000
10	Demirbank T.A.Ş.	2.502.910	1.232.076	1.714.062	193.768	275.000	-115.909	199	4.225

31.12.1999 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	12035315	2918841	9586226	290675	141305	40168	1309	37705
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	7147230	1191804	5559542	170712	86345	88193	810	14843
3	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	4895095	1942465	3495377	401405	239982	211276	431	10089
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	4765894	1629492	2978028	582546	279399	251323	851	15867
5	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	4532402	1421857	2393913	405456	260000	181099	234	5350
6	Akbank T.A.Ş.	4353822	1376896	2601195	439891	250000	318387	574	8383
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	3390877	1158304	2407100	190089	140000	85736	340	9182
8	Pamukbank T.A.Ş.	3262599	1878270	2396395	349942	150000	74039	197	5733
9	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	2608808	856005	1651155	95526	50000	70379	406	10277
10	Türk Eximbank	1690410	1494277	0	215230	185523	94538	3	366

31.12.1998 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	5.936.669	1.719.608	4.756.456	203.381	100.000	20.926	1.285	36.460
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	3.120.532	710.216	2.450.073	113.978	60.716	14.683	804	14.559
3	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	2.425.221	1.211.798	1.717.068	237.638	133.324	85.119	426	9.667
4	Akbank T.A.Ş.	2.405.432	864.100	1.434.126	252.640	125.000	197.898	536	7.911
5	Türkiye İş Bankası A.Ş.	2.359.191	1.140.633	1.538.801	283.231	126.909	135.111	838	14.827
6	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	2.352.306	917.864	1.297.323	158.278	50.000	130.075	226	5.383
7	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	2.036.459	830.315	1.363.010	38.175	26.200	-32.505	406	10.603
8	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1.771.923	847.588	1.268.318	78.535	50.000	74.553	337	9.450
9	Pamukbank T.A.Ş.	1.597.349	995.810	1.271.750	110.278	67.100	29.411	180	5.494
10	Türk Eximbank	896.761	812.303	0	89.853	75.000	46.107	3	366.000

31.12.1997 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	3.168.736	1.756.880	2.432.313	157.492	100.000	106.250	1.267	33.343
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1.533.523	402.643	1.142.281	90.437	60.716	66.500	784	14.447
3	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1.349.131	641.889	924.504	111.294	50.664	81.124	823	15.001
4	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1.240.475	641.648	901.536	99.204	60.066	61.708	378	9.917
5	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1.192.703	592.186	514.690	67.871	40.000	60.206	181	5.179
6	Akbank T.A.Ş.	1.169.556	438.909	749.964	111.111	50.000	89.818	507	7.620
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	990.665	494.981	702.177	38.876	25.000	40.194	331	9.375
8	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	987.000	396.883	715.379	49.587	21.177	-12.278	405	10.331
9	Pamukbank T.A.Ş.	788.976	488.896	634.911	70.201	30.000	13.445	170	4.809
10	Türk Eximbank	540.596	489.162	0	58.192	47.500	12.350	3	3.410

31.12.1996 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	1.628.358	773.891	1.355.600	52.596	17.088	1.025	1.262	34.566
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	704.663	176.669	560.936	30.918	15.000	5.911	765	14.285
3	Türkiye İş Bankası A.Ş.	682.811	314.509	474.905	48.628	10.000	38.036	822	14.137
4	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	582.011	197.020	405.500	29.836	7.613	2.147	403	10.369
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	556.956	295.762	420.679	42.778	25.780	22.725	374	9.281
6	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	497.744	203.802	377.937	19.543	12.000	13.204	327	8.833
7	Akbank T.A.Ş.	467.551	142.445	334.102	48.682	18.000	37.756	489	7.308
8	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	402.464	206.020	194.574	29.156	18.000	19.573	171	4.208
9	Pamukbank T.A.Ş.	343.479	210.874	282.086	24.841	14.000	4.121	160	4.343
10	Türk Eximbank	276.852	255.343	0	14.580	11.937	8.396	3	347

31.12.1995 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	694.440	384.685	541.561	33.100	10.732	3.626	1.262	35.962
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	375.129	138.287	247.460	28.993	10.000	12.038	819	14.858
3	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	307.488	90.209	229.994	19.486	10.419	2.331	761	14.702
4	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	292.581	106.121	188.294	16.036	3.157	114	396	10.844
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	291.969	153.139	200.534	17.761	8.316	16.225	374	8.395
6	Akbank T.A.Ş.	234.857	54.404	154.430	21.377	6.000	14.703	482	7.209
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	231.909	99.168	165.425	9.929	5.000	5.331	326	8.755
8	Pamukbank T.A.Ş.	170.045	87.803	133.390	11.129	4.800	2.033	154	4.036
9	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	160.194	71.957	85.446	14.080	8.000	9.030	169	3.890
10	Türk Eximbank	157.000	128.504	0	3.301	2.000	1.222	3	363

31.12.1994 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Odenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	356.857	149.363	262.342	24.169	10.000	1.349	1.250	36954
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	191.581	65.211	142.798	13.294	2.500	5.529	812	15538
3	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	173.151	65.291	104.572	11.080	5.000	1.010	394	10923
4	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	144.634	27.332	104.021	9.162	5.000	901	762	14643
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	139.612	75.583	104.301	8.586	3.780	2.869	367	7786
6	Akbank T.A.Ş.	121.068	27.020	85.973	8.533	4.000	5.926	500	7479
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	108.253	55.049	67.591	7.173	5.000	1.185	325	8121
8	Pamukbank T.A.Ş.	92.186	49.520	72.858	5.825	3.740	1.223	149	3937
9	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	84.160	31.446	50.491	6.607	4.000	4.405	168	3743
10	Türk Eximbank	73.703	57.529	0	2.764	2.000	465	2	368

31.12.1993 İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE BANKA SIRALAMASI

	Banka	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Odenmiş Sermaye (Milyar TL)	Net Dönem Karı (Milyar TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	181.468	69.470	108.906	16.085	10.000	8.316	1.274	38203
2	Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	95.145	42.675	52.149	5.452	3.000	706	429	11278
3	Türkiye İş Bankası A.Ş.	84.340	35.884	50.554	7.672	2.500	2.514	813	16243
4	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	70.337	34.916	35.958	3.695	1.800	1.126	364	7642
5	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	58.022	19.654	33.777	6.875	5.000	314	766	15073
6	Akbank T.A.Ş.	56.135	20.163	32.170	5.053	2.500	2.749	544	8028
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	46.512	20.615	33.104	2.312	1.000	153	337	8338
8	Pamukbank T.A.Ş.	42.859	21.055	25.547	3.062	1.500	402	147	4245
9	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	38.615	16.772	18.943	2.998	2.000	2.233	196	4169
10	Türk Ticaret Bankası	29.594	11.647	23.410	1.565	500	322	311	6571

Kaynak : www.tbb.org.tr/yayinlar/raporlar/bankalarımız/kitabi/tablolari/31.12.2000
İtibarıyla Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması, 8 Haziran 2002

EK.3 YILLAR İTİBARIYLA TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN DONUK AKTİFLERİ

Yıllar	Donuk Aktifler		İştirakler(net)		Bağlı Değerler	Sabit Kıymetler (net)	Toplam
	Takipteki Alacaklar	Net	Mali	Diğer			
2000	TL	3.580.000	1.157.568	134.593	1.524.764	6.000.529	12.072.585
	YP	360.293	273.662	194.680	51.635	2.776.169	3.319.536
	Toplam	3.940.293	1.431.230	329.273	1.576.399	8.776.698	15.392.121
1999	TL	2.146.318	801.380	80.165	274.473	1.900.780	5.229.355
	YP	180.964	84.646	103.658	3.280	1.310.068	1.516.323
	Toplam	2.327.282	886.026	183.823	277.753	3.210.848	6.745.678
1998	TL	953.644	545.281	38.681	55.197	566.604	2.635.505
	YP	62.697	20.917	52.286	12	182.456	262.124
	Toplam	1.016.341	566.198	90.967	55.209	749.060	2.897.629
1997	TL	166.247	82.489	20.527	23.937	236.632	1.151.740
	YP	21.007	4.043	21.673	7	112.743	140.653
	Toplam	187.254	86.532	42.200	23.944	349.375	1.292.393
1996	TL	65.438	28.470	10.217	22.956	94.242	597.902
	YP	10.649	1.407	5.729	2	51.109	58.888
	Toplam	76.087	29.877	15.946	22.958	145.351	656.790
1995	TL	34.421	12.633	3.883	48.167	0	294.196
	YP	13.745	8.243	7.704	661	0	16.665
	Toplam	48.167	20.877	11.587	48.828	0	310.861

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKGÜÇ, Öztin, **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989

AKGÜÇ, Öztin, **Bankalararası Birleşmeler ve Satın Alınmalar**, TBB, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, İstanbul Nisan 2001

AKPINAR, Haldun, **Daha Hızlı Daha Güçlü Daha Yüksek**, TBB Yayınları, Yayın No: 172, Ankara 1993

AMIHUJ, Yakov, MILLER Geoffrey, **Bank Mergers And Acquisitions**, Kluwer Academic Publishers, Dodrecht,Netherlands,1998

ARTUN, Tuncay, **İşlevi-Gelişimi Özellikleri Ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık**, Tekin Yayınevi, Özyılmaz Matbaası, İstanbul, 1983

CAIRES, Bryan de , **Corporate Restructuring** , Euromoney Publications Plc, London, 1990

DAVIS , Steven I., **Bank Mergers: Lessons For The Future**, MacMillan Press Ltd., Hampshire, 2000

DEMİR, Gülten, **Asya Krizi ve IMF**, Der Yayınları, Yayın No:268, Kardeşler Matbaası, İstanbul 1999

DYMSKI, Gary, **The Bank Merger Wave** , M.E. Sharpe Inc., NY, 1999

EREN, Kasım, **Avrupa Birliği'nde Ve Türkiye'de Bankacılık**, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul, 1996

FRAZER, Patrick, **Financial Revolution In Europe III**, Lafferty Publications, Dublin, 1999

GAUGHAN, Patrick A., **Mergers, Acquisitions & Corporate Restructurings**, Second Edition, John Wiley & Sons Inc., NY, 1999

GÜNAL,Mehmet, **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları Ve Geleceği**, Ankara Ticaret Odası, Ankara, Haziran 2001

ILYAS, Atilla İmrahor, **Asya Krizi: Uzakdoğu Finans Krizinin Türkiye Üzerindeki Etkileri**, İTO Yayınları, Yayın No: 47

KAPLAN, Cafer, **Finansal Yenilikler ve Piyasa Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği**, TCMB Tartışma Tebliği No : 9910, Ankara,1999

KARACAN, A. İhsan, **Bankacılık ve Kriz**, Tütönbank Yayınları, 1996

KHARBANDA, O. P., STALLWORTHY, E. A., **Takeovers, Acquisitions and Mergers**, Kogan Page Ltd., London, 1988

LINDGREN, Carl J., GARCIA, G., SAAL, M. I., **Bank Soundness and Macroeconomic Policy**, International Monetary Fund, 1997

MOLYNEUX, Philip, ALTUNBAŞ Yener, GARDENER, Edward, **Effeciency In European Banking**, John Wiley & Sons Inc., West Sussex, England, 1996

MÜMİNOĞLU, Miray, **Yeni Mali Ürünler ve Türkiye'de Uygulanması için Gerekli Düzenlemeler**, TBB Yayınları, Yayın No:184, Ankara, 1994

PARASIZ , İlker, **Para, Banka ve Finansal Piyasalar** , Beşinci Baskı, İzgi Yayınevi, Ceylan Ofset, Bursa 1994

UZUNOĞLU, Sadi, **Yeniden Yapılanma Sürecinde Bankacılık ve Reel Sektör**, TBB Yayınları, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, İstanbul, Ekim 2001

WESTON, J. Fred, CHUNG Kwang S, HOAG, Susan E., **Mergers, Restructuring, And Corporate Control**, Prentice Hall Inc., New Jersey, 1990

ZEYBEK, Yasemin, **Borçlanarak Gerçekleştirilen Şirket Satın Almaları**, SPK Yayınları, Yayın No:28, Ankara, 1996

MAKALELER

AKGÜÇ, Öztin, **2000 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler**, Banka, Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Eylül 2001

ERTUĞRUL, Murat, **Finansal Yeniden Yapılandırma Uygulamaları**, Active, Kasım - Aralık 2001

DERELİ, D., **Meksika Mali Krizinden Türkiye'nin Alacağı Dersler**, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Temmuz 1996

ATAMTÜRK, Burak, **Türkiye'de Kamu Finansman Politikası ve Kriz İlişkisi**, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Eylül 1994

ALP, Ali, **Bankacılık Krizleri ve Krize Karşı Politika Önerileri**, Banka Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 38, Sayı: 6, Arayış Basın ve Yayıncılık, Haziran 2001

ARSLAN, H. Bader, **Şirket Evliliklerinde Başarısızlığın Temel Nedenleri**, Active, Temmuz - Ağustos 2001

Banka Birleşmeleri Baharla Birlikte Hız Kazandı, Uzman Gözüyle Bankacılık, Sayı:13, 1996

Banka Birleşmeleri, Banka ve Para Teknolojileri Dergisi, Sayı:10, Ekim 2000

BDDK, Bankacılık Sektörlü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, Kasım 2001

CAPLEN, B., Merger Lessons From Spain, Euromoney, June 2000

ÇOLAK, Ö. Faruk, Bankacılık Sektöründe Birleşme Eğilimleri Üzerine Bir İnceleme, Uzman Gözüyle Bankacılık. 2 Aylık Bankacılık ve Finans Dergisi.Yıl:7, Sayı:28-29, Eylül – Aralık, Kardelen Ofset, Ankara, 1999

DAVIS, Steven, Bank Mergers: Lessons For The Future, Irish Banking Review, Autumn 2000

DORUKKAYA, Şakir, SUER, M. Ziya, Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Ortaya Çıkan Son Gelişmeler, Finans Dünyası, Ocak 2000

DÖNEK, Ekrem, Horizontal Bank Mergers: Empirical Studies And Application For The Turkish Banking Industry, D.E.Ü İ.B.F Dergisi, Cilt:11, Sayı:11,1996

EKREN, Nazım, ARGİN, Aydın, Bankacılığta Değişim Mühendisliği / Değişim Yönetimi, Active, Ağustos – Eylül 2000

ERZAN, Refik, AKÇAY Cevdet, YOLALAN, Reha, Kuşbaşı Türk Bankacılık Sektörlü, Active, Mart – Nisan 2001

EŞENER, Ömer, Bankacılığınız Globalleşmenin Neresinde?, Active, NISAN – MAYIS 1999

GÜRBÜZ, Vedat, Zoraki Evliliği Durdurma Taktikleri, Finans Dünyası, Şubat 2000

İktisadi Araştırmalar Vakfı, Düşük Enflasyona Geçiş Sürecinde Türk Bankacılık Sektörlü, İAV, İstanbul 2000

ÖZER, Mustafa, Türk Ticari Bankacılığında Ölçek Ekonomileri, İktisat Dergisi, Ağustos 1998

ÖZKAN, Turgut, Ulusal ve Uluslararası Bankacılıkta Rekabet, İktisat Dergisi, Şubat – Mart 1999

SHEARLOCK, P., Merger Will Create Powerful Force, The Banker, October 2000

SMITH, K. W., Banka Birleşmeleri ve Gelir Takibi, Banka Ve Para Teknolojileri Dergisi, Sayı:2, Mayıs -- Haziran 1999

SÜMER, Handan, Banka Birleşmelerinde Prim ve Primi Etkileyen Unsurlar, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl:3,Sayı:13, Haziran – Temmuz 2000, Mim Ofset, İstanbul

SÜMER, Handan, Türkiye'deki Banka Birleşmeleri, Uzman Gözütyle Bankacılık, 2 Aylık Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl:7, Sayı:28-29, Eylül - Aralık 1999, Kardelen Ofset, Ankara, 1999

SÜMER, Serdar, Banka Birleşmeleri, Active, Şubat - Mart 1999

Tübank Operasyonu Sonrası Halk Bankası, Finans Dünyası, Sayı:44, Ağustos 1993

TURHAN M. İbrahim, 1998 Yılında Birleşmeler Kazandı Mı?, Active, Şubat - Mart 1999

Uluslararası Alanda Banka Birleşmeleri; Nedenleri, Yöntemleri Ve Stratejik Amaçları, Finans Dünyası, Kasım 1997

YENAL, Oktay, Enflasyonla Mücadele Ve Yapısal Uyum Programı Türk Bankacılık Sektörü Ve Yeniden Yapılanma Küreselleşme Ve Türkiye, İktisat İşletme Ve Finans Dergisi, Kasım 2000

DİĞER

AYDIN, Aydan, İsveç Bankacılık Sistemi, Kriz, Krizde Yapılanlar ve Kriz Sonrası, TBB, Ocak 2002

Banka Birleşmeleri Ve Devralmaları, Sorunlar, Önlemler ve Öneriler, Türkiye Bankalar Birliği, Haziran 2000

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı : Gelişme Raporu, BDDK. 23 Temmuz 2002

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK, 15 Mayıs 2001

ENOCH, Charles, GARCIA, Gillian, SUNDARARAJAN, V., Recapitalizing Banks with Public Funds : Selected Issues, IMF Working Paper, October 1999, s.32

ERDÖNMEZ, A. Pelin, Brezilya'da Banka Yeniden Yapılandırması ve Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, TBB, Aralık 2000

ERDÖNMEZ, A. Pelin, Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasına Teorik Yaklaşım, TBB, Haziran 2001

ERDÖNMEZ, A. Pelin, TULAY, Burçak, İsveç Bankacılık Krizi ve Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması, TBB, Şubat 2001

KILIÇ, Yahn, Rekabet Politikası Açısından Birleşme ve Devralmalar, DPT Uzmanlık Tezleri No:2509, Haziran 2000

ÖZGEÇMİŞ

DOĞUM TARİHİ	13.04.1975	
DOĞUM YERİ	ANKARA	
LİSE	1986 - 1993	ADANA ANADOLU LİSESİ
LİSANS	1994 – 1998	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MAKİNE FAKÜLTESİ ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS	1998 -	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI